

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. VII.

ГАЛИЦЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

(№ 26 — 77).

Зібрав

ОСИП РОЗДОЛЬСЬКИЙ.

У ЛЬВОВІ, 1899.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. VII.

ГАЛИЦЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

(№ 26 — 77).

ЗІБРАВ

Осип Роздольський.

У ЛЬВОВІ, 1899.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

L. SCC. 12.83

Anonymous Gift

Rec. Sept. 11, 1931

Зміст сегого тому.

Передмова	III—IX
26. Як Івась від пана тікав, у діда служив і в чортівкою оженився	1—16
27. Покотигорошок	16—17
28. Дівчина записана злочу	17—19
29. Сестра — врадниця	19—24
30. Як шіак царівну вибавив	24—25
31. Невроджений царевич	25—28
32. Чародійська лялпа	28—32
33. Котигорошок, Розвернугора і Завернубода	32—35
34. Як хлопець визволив царівну від змія і при мерцєви на варті стояв	35—39
35. Чудесний перстїнь	39—44
36. Вдячні звірі, царівна і змії	45—48
37. Плакай-корова, Покоти-гора і Переверни-гора	48—52
38. Вечорник, Унівничник і Сьвітвик	52—56
39. Чудесні помічники	55—57
40. Як хлопець служив у пеклі, а відтак королем став	57—60
41. Чудесний коник, золоте перо і золота підкова	61—65
42. Хлопчик „волове вушко“	65—69
43. Чоловік без страху, вдячний жрець і заклата царівна	69—76
44. Як брат брата визволив і злого духа стратив	76—84
45. Чудесні коні	84—86
46. Чоловік, що розумів бесїду зьвірів	86—88
47. Як дурний злих духів перехитрив	88—90
48. Царівна-опириця	90—91
49. Царівна-опириця, жовнїр і чудесний старець	91—93
50. Дівчина і жрець	94—94
51. Дїдів син і бабїна дочка	94—95
52. Вдячні звірі	95—98

53. Кіт і граф Попеловський	98—101
54. Царівна-чарівниця і вдячні звірі	101—104
55. Чудесна скрипка відкриває братовбийцю	104—106
56. Як умерлий визволив царівну	107—110
58. Кравчик і велитень	110—111
59. Стрілець і гриф	111—115
60. Про музику і його сина	115—118
61. Дурний Гриць і водяна панна	118—123
62. Березовий і його подорож до сонця	123—129
63. Царівна в змові з чорнокнижником	129—131
64. Панна з яйця	132—136
65. Мерцевий дар	136—138
66. Мерцеві дари	138—139
67. Мерцеві дари	139—141
68. Фатальний хлопець	141—144
69. Деревляний кінь	145—146
70. Кобилячий син	146—149
71. Тромсин	149—150
72. Щастя	151—152
73. Про фільфебра і лінгвера	152—159
74. Дівчина і розбійники	159—161
75. Як бідний розбогатів через розбійників	161—164
76. Жовнір і 12 розбійників	164—166
77. Дівчина і розбійники	166—168

ПЕРЕДМОВА.

Подаючи в отьому томі дальшу частину багатой збірки д. О. Роздольского згромаженої в однім закутку бродського повіту, а власне решту казок, котрих друк був розпочатий у першій томі Етнографічного Збірника, ми бажали би звернути увагу на деякі поміщені тут н-ри. Спеціялісти знайдуть тут серед багатьох добрих знайомих, себ то оповідань, які стрічають ся у всіх більших збірках казок, де кілька менше частих мотивів. Лишаючи на боці мотиви з „Тисячі і одної ночі“, звісні вже в давнійших українських збірок, я звернув би увагу на н-р 31, а головно на вплетений у сю казку мотив про невродженого (але випореного з матірнього лона) царевича і такогож коня, мотив, що в тій формі стрічаєть ся досить рідко. Так само рідкі мотиви сплетені до купи в н-рі 59, в тім числі мотив Гетевої балади „Der Zauberlehrling“. В кінці зазначу, що н-р 26 — проба запису чи навіть компіляції ріжних казкових мотивів, зроблена одним письменним селянином і (без підпису автора) надіслана д. Роздольському. Друкуючи се оповіданє ми дозволили собі декуди поробити стилістичні — тільки стилістичні — вкороченя, не торкаючи ані змісту, ані мови.

Всіх казок поміщено в отьому томі 51; через помилку в нумерації пропущено ч. 57. Паралелі додані при кінці кожного н-ру і тут, як і в першій серії казок, не мають претензій на повноту, а в значній части відсилають до загально звісних збірок, де подано їх далеко більше. До перших 25 казок збірки д. Роздольского подав деякі доповненя до паралелів, особливо з новійших словянських збірок, яких у нас не було під руками, др Ю. Полівка в своїй рецензії на 1 том Етногр. Збірника, поміщений у „Zeitschrift für oesterreichische Volkskunde“, т. I.

На закінчене подаємо тут реєстр повних титулів тих книжок, які в паралелях подано тільки в скороченнях:

- Афанасьевъ** = Народныя русскія сказки, А. И. Афанасьева, издание второе, вновь пересмотрѣнное. Москва 1873, 4 томи.
- Benfey, Kleine Schriften** = Kleinere Schriften zur Märchenforschung von Theodor Benfey, ausgewählt und herausgegeben von Adalbert Bezzenberger. (Der gesammelten kleineren Schriften von Theodor Benfey dritte Abtheilung, zweite Ausgabe). Berlin 1894.
- Valjavec** = Narodne pripovjetke, u Varaždinu, 1858.
- Weryho** = Podania białoruskie zebrane przez Władysława Weryhę, poprzedzone wstępem przez Jana Karłowicza. Lwów 1889.
- Веселовскій** = Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ и западныя легенды о Морольфѣ и Мерлинѣ С.-Петербурзь 1872.
- Wisła** = Wisła, miesięcznik geograficzno-etnograficzny, wydawany przez Jana Karłowicza, Warszawa, od r. 1886.
- Wolf** = Deutsche Hausmärchen, gesammelt von J. Wolf.
- Вук** = Српске народне приповијетке, скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караджич. Друго умножено издање. У Бечу 1870.
- Вук, Пјесме** = Српске народне пјесме, скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караджич. Београд 1887.
- Gesta Romanorum польські** = Historye Rzymskie (Gesta Romanorum) wydał Dr. Jan Bystron. Kraków 1894 (Biblioteka pi-sarzów polskich).
- Gliński** = Bajarz polski. Baśni, powieści i gawędy ludowe. Wydanie drugie poprawne. Wilno 1862, 4 томикки.
- Gonzenbach** = Sicialianische Märchen, Aus dem Volksmunde gesammelt von Laura Gonzenbach. Mit Anmerkungen Reinhold Köhlers und einer Einleitung herausgegeben von Otto Hartwig. Leipzig 1870, 2 томи.
- Grimm** = Kinder und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm. Vollständige Ausgabe. Leipzig, Reklam. 3 томи.
- Grundtvig** = Dänische Volksmärchen. Nach bisher ungedruckten Quellen erzählt von Svend Grundtvig. Übersetzt von Willibald Leo, Leipzig, 1878; другой том: übersetzt von Adolf Strodtmann. L. 1879.
- Hahn** = Griechische und albanesische Märchen, gesammelt, übersetzt und erläutert von I. G. v. Hahn. Leipzig 1864, 2 томи.
- Haltrich** = Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Berlin 1856.

Douhet — Dictionnaire des légendes du christianisme, on collection d'histoires apokryphes et merveilleuses se rapportant à l'ancien et au nouveau Testament et de chants populaires etc. par. M. le comte de Douhet. Paris 1885.

Драгоманов, Розвідки — Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство, т. I. У Львові 1899 (Збірник фільологічної секції Наукового Товариства імени Шевченка т. II).

Житє і Слово — Житє і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, видає Ольга Франко. Львів 1894 і 1895, 4 томи.

ZDM — Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde, herausgegeben von I. W. Wolf und W. Mannhardt, 1853 — 1855, 3 томи.

Игн. зъ Никловичъ — Казки зобравъ Игнатій зъ Никловичъ (Галька). Накладомъ Савчиньского. Львѡвъ 1861.

Клоустон — Popular tales and fictions, their migrations and transformations, by W. A. Clouston. Edinburgh and London 1887, 2 томи, і український переклад передмови до сеї праці: В. А. Клоустон, Народні казки і вигадки, їх мандрівки і переміни, з англійського переклав А. Кримський. Львів 1897.

Колмачевскій — Животный эпосъ на Западѣ и у Славянѣ, Л. Колмачевского. Казань 1882.

Cozquin — Emanuel Cozquin, Contes populaires de Lorraine, comparés avec les contes des autres provinces de France et des pays étrangères et précédés d'un essai sur l'origine et la propagation des contes populaires Européens. Paris 1886, 2 томи.

Köhler, Aufsätze — Aufsätze über Märchen und Volkslieder von Reinhold Köhler. Aus seinem handschriftlichen Nachlass herausgegeben von Johannes Bolte und Erich Schmidt. Berlin 1894.

Куліш, Записки — Записки о Южной Руси П. А. Кулиша. С. Петербургъ 1856.

Liebrecht, Gervasius — Des Gervasius von Tilbury Otia imperialia. In einer Auswahl neu herausgegeben und mit Anmerkungen begleitet von Felix Liebrecht. Hannover 1856.

Maspero — Les contes populaires de l'Egypte ancienne, traduits et commentés par G. Maspero. Paris 1889.

Maury Essai — Essai sur les légendes pieuses du Moyen-Age, par L. F. Alfred Maury. Paris 1843.

- Nowosielski** = Lud Ukraiński, przez Antoniego Nowosielskiego. Wilno 1857, 2 томи.
- Orient und Occident** = Orient und Occident insbesondere in ihren gegenseitigen Beziehungen. Forschungen und Mittheilungen. Eine Vierteljahrschrift herausgegeben von Th. Benfey. Göttingen 1862—1864. 3 томи.
- Pentamerone** = Der Pentamerone oder: das Märchen aller Märchen von Giambattista Basile. Aus dem Neapolitanischen übertragen von Felix Liebrecht. Breslau 1846. 2 томи
- Perrault** = Contes de Perrault. Histoires ou contes du semps passé (Contes de ma mere Loyer). Paris 1894 (Petite collection Guillaume).
- Руданський, Твори** = Твори Степана Руданського. У Львові. т. I, 1895; т. II, 1896; т. III, 1897; т. IV, 1897; т. V, 1900.
- Рудченко** = Народныя Южнорусскія сказки, издалъ И. Рудченко. Кіевъ. Т. I, 1869; т. II, 1870.
- Simrock, Volksbücher** = Die deutschen Volksbücher. Gesammelt und in ihrer unsprünglichen Echtheit wiederhergestellt von Karl Simrock. Frankfurt a. M. 1867, 13 томів.
- Schmidt, Charakteristiken** = Charakteristiken von Erich Schmidt. Berlin 1886.
- Schott** = Walachische Maerchen herausgegeben von Arthur und Albert Schott. Mit einer Einleitung über das Volk der Walachen und einem Anhang zur Erklärung der Märchen. Stuttgart und Tübingen. 1845.
- Stier** = Ungarische Sagen und Märchen. Aus der Erdelyischen Sammlung übersetzt von J. Stier. Berlin 1850.
- Somadeva** = Die Märchensammlung des Somadeva Bhatta aus Kaschmir. Aus dem Sanskrit ins Deutsche übersetzt von Dr. Hermann Brockhans. Leipzig 1843, 2 томи.
- Tausend und eine Nacht** = Tausend und eine Nacht. Arabische Erzählungen. Wien 1854, 6 томів.
- Udziela** = Lud polski w powiecie Ropczyckim w Galicyi, opisał Seweryn Udziela. Kraków 1892.
- Франко, Памятки** = Памятки українсько-руської мови і літератури. Т. I. Апокрифи і легенди з українських рукописів зібрав Др. Ів. Франко. Том I. Апокрифи старозавітні. У Львові 1896.
- Chelchowski** = Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza, zebrał Stanisław Chelchowski. Warszawa 1889—90. 2 томи (Biblioteka „Wisły“ III i VI).

Худяковъ, = Русскія народныя сказки собранныя А. Худяковымъ,
Москва 1861.

Ciszewski = Stanisław Ciszewski. Krakowiacy. Monografia etnograficzna. Tom I. Kraków 1894.

Чубинскій = Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ Западно-русскій край снаряженной Имп. русс. Географическимъ Обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Томъ второй. Петербургъ 1878.

Галицькі народні казки.

Друга часть збірки Осипа Роздольського*).

26. Як Івась від пана тікав, у діда служив і з чортівкою оженив ся.

Бідна мати не могла свого сина вигудувати — пустила сьа у вандир. Іде коло гостиньця, аж на той час йїди пан. Бідна мати протбагайи руку і просит, шчоби винайти милосердїи у пана. Пан здалека пригьбадайи сьа і кажи: „Коли-сь така бідна, то продай минї того хлопчика. Йа дїтей ни маю, то в мени йїму буде добри; в мени паньство велики, то ўсьо буде йїго“. Ну, на тойї бідна мати згодяла сьа, взяла гроші і пішла доміў; а пан Івасеви даў ріжних забавок, аби му сьа не кучило. Прийїхали у паньский двір — приставив пан свої пани купленого хлопчика, і вона дуже стала радїсна с так великої несподїванки. Тогди зараз хлопця вбрала і порадили сьа посилати до школи. Хлопиц ходит до школи і за кілька лїт вирїс великий. Але заўши зачинайи сумувати, ўсе йїму чось невесело. А там до тих панїв заходила стара баба сїльска, а той хлопиц туйу стару дужи льубиў, бо коли она прийшла, то він зараз пригадаў собі свою матїр. То шчо іно мїг, то заўши ддя тойї старойї удїлььоваў подарунки, а стара заўши йїму казала, же за тойї колїсь стани йїму у выгодї. І так він зачаў перед неў за своў мамоў жалувати і зачаў йї сьа радити, йак можна зробити, шчоби сьа дістати до матери. То-ж она йїго радит, же: „Йак не буде панїў ў дома, то ти набєриш троха грошей та й можеш вандрувати;

*) Перша часть отсеї збірки казок, н-ри 1—25 див. Етнографїчний збірник, т. I, стор. 25—96.

а йак будеш іти, то ступиш до мене, йа тобі щось дам“. За тиждинь поїхали пани ў далеку дорогу, а йнго zostавили господарем на цїлий двір. Той закликаў бабу, даў їй троха грошей і собі набраў, кїлько мїг, і пускайи сьа в дорогу. І закликала баба до себе, дайи йнму йакогось зьїльа і кажи: „На, знайиш, сину, тебе могут злупати, замкнути до арешту, а ти коли будеш чуў, жи вже польгали спати, то ти тогди приложиш зьїльа до замка і в той час зараз ти сьа втворит“. Поцьбуловаў стару в руку та й пустиў сьа в дорогу. Іде, шчо може зарвати, бо сьа бойїт, шчоби го хто на дорозї не пізнаў. Так незабагом і зайшоў до льїса — тепер вже беспечнїйший. Іде льїсом, та й вже вечир, і такїй на тойї не питайи, а йде, шчо іно можї, іде. Дивить сьа, а далеко в льїсы сьвїтит сьа. Погадаў собі: „Треба там вступити та троха підначувати“. Приходит, вхильайи дверї, а там три хлопцї на ланцухах повпинанї. Прийшоў до хати і кажи: „Слава Ісусу Христу!“ На тойї йнму вітповіли і кажут: „А пан де, же ти сам приходиш?“ А той Івась питайи: „Йакий пан?“ А вони йнму кажут: „А ти не знайиш, де ти прийшоў? Таж ту мешкайи сировойїд. Він нас полапаў та й повпинаў і так нас годуїи, доки не будем тлустї, а тогди бере, ріжи і пече і так йїсьть“. А він кажи: „Ну, а шчо ж менї робити, коли ту так? Може йа мїгби втїчи?“ — „Не можїш втїкати, бо він зараз прийде, тоб тьа рівно злупаў“. Аж ту за маленьку хвильу прилїтайи той сировойїд та й кажи: „А ти ту шчо робїш?“ А Івась кажи: „Аво заблудив-їи та й виджу, же сьа сьвїтит, тайи вступїў підначувати“. На тойї каже льудойїд: „Добри, йа тебе підначуїу. І зараз вьзаў ланцух та го припнїаў; тогди запалиў в печи і наклаў дроў. Дрова горут, аж йак добри нагорїдо, то льудойїд вьзаў хлопцїа, котрий бу' найтлусьтїйший, зарїзаў і кинуў у огонь, а сам вьзаў коноўку, пішоў прынїс води. Той хлопец спїк сьа — той йак сьїў, йак зачаў мїасо йїсти, то 'но ноги зостаїїў на рано на сьнїданьа і цїлу коноўку води випїў. Тогди перевернуў сьа на земли і незабагом захрапїў на всьу хату. Тогди той винимайи від баби зьїльа і прикладайи до свого ланцуха і на диво ланцух розмїкайи сьа. Тогди притулїў до другого — і той застаў відомкнений. Тогди притулїў до третого — і той застаў відомкнений. Та й кажи до тїх: „Тїкайи!“ — а сам вьзаў той рожен, котрим він хлопцїа пробїў, йак не джахне йнму в горло — аж на-скрїв без карк в землю зага-раздїў. Виходит на двір із хати, а тамтї увже повтїкали і сьлїд шчез, куда пішли. Ну, тогди було годї вже де начувати — пустиў сьа в до-рогу, бо мїсяць сьвїтїў, то було сьа витко, куда йїти дорогоў. Іде-ж він цїлу нїч аж до раньа. Рано приходит в йакусь гущавїну, надїбайи чоловїка, що збїрайи хворост. „Слава Ісусу Христу!“ — „Слава на вікї!“ — відповїў старїй. „А шчо ви робїти, батьку?“ питайи по-

дорожний. „Аво збирайї патички, траба дешчо зварити йїсти. А ви куда такі молоденькі вандруйити?“ — „А вам на шчо?“ запитаў Івась. „Та йа кажу“ — промовиў старий. „Йа іду за службоў шукати“. „А коли за службоў шукайш, то згоди сьа в мени старого. Тобі в мени буде, добри і можеш шче чого доброго сьа научити і йа тобі добри заплачу. Али прошу мене слухати, шчо йа скажу робити і куда йа скажу іти, то другим місцем не можна, бо я зараз за непослух відправляю“. Привиў йиго до хати і кажи: „Майиш шчоранья принести води і позамітати хату і принести дроў та й йїсти зварити, а більши нїчого. Тілько тьа прошу, йак будеш патички збирати, то шчобись нїгди не ходиў на льїву сторону — і бири сьа до дьїла“. — Хлопц забраў сьа до роботи і вже раз-два покінчиў, шчо маў у росказї — тогди просит старого, шчо-би му позволиў пїйти на спацїр. Старий позволиў, тілько шче раз напїмнуў, шчо-би на льїву сторону не йшоў на спацїр. І Івась пїшоў і бавиў сьа, кїлько хотїў, та прїйшоў до старого. А на другий день зноў так зробиў, йак вчора. А на третий день хлопчину аж тьагни пїйти на льїву сторону і такої пїшоў. Іде, дивить сьа, а там така велика саджаўка, же тьажко оком углянути. Слухайи і чуйи йакїсь цверкїт горлиць. Приглядайи сьа, а там наверху на дубї три горлици. Тай спїниў сьа, стаў за дубом і приглядайи сьа, шчо они будут робити. Аж нараз позлытали коло тої саджаўки і поскидали с себї крыла і в тої хвили поставали дужи краснї паночки. А тої приглядайи сьа красотї і не можи нальубувати сьа; а поточу намислиў сьа і пїшоў, вьзаў одні крильцьа, сховаў за пазуху. Аж нарештї повїлазїли з води, повбїрали сьа тих двї в своїї крильцьа, а та одна не майи. Тотї полетїли горлицьама, йак перши, а тога остайи і зачинайи дуже плакати. А тотї з гори кажут: „Іди, а за тим дубом шестим від нас найдеш своїї сукнї“. — Тота пїшла і находит того зо своїими сукньама і давий рїжним способом просити. А наш Івась приглянуў сьа красотї, шчо на цїлий сьвіт крашчой не можна найти, і кажи: „Йа тобі скажу, же йа тобі тих сукнїў не отдам“. А она на те кажи: „Йа того хочу“. І кажи до ней: „Чикай, йа зараз пїду до хати, возьму свїй майиток“. — Приходит до хати, кажи до старого: „Прочу вас, дайтї мїнї мойи зїлля, йа си від вас пїду“. На тої старий тогди кажи: „Сїну, тепер колїсь мене не послухаў, то колїсь будеш кайати сьа. Тепер йа тобі шчось подаруїу“ І винїмайи старий капшучок і кажи: „На, коли схочїш йїстц, то скажїш: най ту стани стїл і на нїм йїдженья і пїтьа! І шче оден дарунок на тобі: вуздечку; коли тьа ноги абольать, то заложїш на туйу панну і в ней стани кобила, то будеш мати на чїм йїхати. Шчаслива дорога!“ --

Пустили сьа молодьата в дорогу. Ідут, та й вже зголоднѣли. Тогди виньаў кашук, потрас, кажи: „Най буде шчо йісти і пити!“ І так в хвили стало сьа. Понайїдали сьа, та Івась за кашук, сховаў до кишеньї, а забуў скавати, шчо вже досить і зачали Івасьові кишеньї наповнѣати сьа всїлякнии присмаками. Тож Івась забавиў сьа від себе відкидѣти, а по йакімось часьї через прикрисьть вимовиў Івась, шобо вже повинни бути конец, і на тїм сьа скінчило. Тогди зболѣли молодого Івасьа ноги — тогди закладайи вуздечку своїї нарїченї на шиїу і зробила сьа кобила хороша. Івась сьїў на кобилу та йїди, аж земля гудит, і за йакісь час прийїжджайи до великого двора. І зачаў сьа ровнитувати, йак сьа тото село називайи, і вповїли добрі льуди, йак сьа називайи. Тогди приконаў сьа, же то даўно колїсь було йїго село. Прийїжджайи на подвїрїа і скидайи вуздечку — зараз зробила сьа прикрасна панна. І приходьать в хату. „Дай Боже добрий вечир!“ Стара мати відповїдайи: „Дай Боже здоровльїчко!“ — „Можиби ви нас, мамуньу, приначували?“ — „Ай, мої панови шолодкі, коли йа навїт шоломи не майу поштелїти!“ — „Та ми приначуїм на голї землї“. — „Ай, мої панови, йа вам не майу шчо дати повечерїти!“ — „Ей, мамуньу, йа шче і вам дам повечерїти!“ — „Ай, мої паноньку шолодкі, йа вам жа тойи дьакуїу. Ото, шчо би ви мянї вповїли, чи не видїли ви мого шина, котрого йа продала?“ — „Видїї, видїї, ходїм вечерїти! Мойа мамуньцьу рїдна, таж йа ваш син Івась, котрого ви продали панови!“ — „А паноньку шолодкі, Богби ж ваш говорїї! — Стара вилазит за пѣчи, обнимайи свого сина, а шче не вірит, же то на правлу син. А Івась кажи: „Мамуньу, а знайїти, йак йа рубаў патїчки, там си пальчик втьаў — і прошу подвїнїть сьа, же він менї вже не вирїс!“ Стара в радости зачала плакати і свого сина цьулувати і зачала сьївати хороших пїсень о приходной радости. Тогди стара сьїла зо своїми дьїточками, повечеряли і шче довго-довго тьїшила сьа переходом свого сина, котрий йак с тамтого сьвїта прийшоў. На другий день повставали і син даїи матери тотї сукнї і кажи: „Нѣти вам, мамуньу, сховаїти тотї сукнї і прошу вас, шчо би мойа нарїчена не знати йак просїла, то не даїти йї тих сукнїї, бобїсти потому не вїжалували, али то вже би було пївно — а йа їду троха на польованьї“. — І вьзаў си пїстульа тай пїшоў до льїса. Ходит цьїлий день, али нїчого не знайшоў пожиточного і так повертайи без нїчого до дому. Прийшоў, застаў всьо в поратку і тьїшит сьа молоденькоў нарїченоў. Приначоваў без жадной журби — на другий день пїшоў зноў до льїса і також нїчого не спольуваў. А на третий день зноў пїшоў йак звикли, ходит, та годїї шчо спольувати. Аж дивит сьа — сидит на дубї три круки і кличут, звикли йак круки. То дивит сьа на них та зачинайи вимїрувати,

буцьцiнто хочи до них стрільвати. І так пофтарйаў через три рази, а тоті через три рази злытали і зноў сьідали. Тогди йшче раз намірив, але не стрільв, чогось йшму на серци так тьашко, же не можи погами поступати — а він бідачиско не знаў, шчо йнго ноги так тьашко сьа зажурили, шчо перед ними так велика дорога постелила сьа... Приходит до дому і застаин тьашкнй зойк матери; і здивований питаин сьа: „Чого так, мамуньу, плачети?“ — „Ай шину мій лубий, йак не майу плакати за своў дорогоў потьахоў, котройі йа вже не буду мати!“ — Стаин син без памйати і зараз здогадаў сьа, шчо то за штука, і кажи: „Ви певни десь дали сукныі мойі жіньццi!“ — „Ай, далам, дала, мій шину шодлодкнй, прошу, не свари мене, жем тьа не послухала“. — „Га, йа вам того не винин!“ — „Ай, сину, йа не хотьіла дати — йак зачала просити і клясти сьа, та йа штара дала вйиру. Вона кажала, же 'но на тойи сьа убйраин, шчоби йа сьа подивила, йака она красна, а коли сьа вбрала, тогди кажи до мени: „Мамуньу, йак мене схочи Іван видьіти, то скажити, же йа буду в скльаних горах“. — Ну, не треба вам казати, йак сьа серци роздирало бідному Івасьови: жаль своійі мами, жаль рідного села, жаль своійі хатнини. Коли погльануў на то вьсо, в очах потемнйіло. Ну, та шчо робити, жаль ваги не майи. Тогди Івась вьваў, потрйас капшучком, скаваў, най ту буде шчо йісти і пити, сьідайи зо своў мамоў та кажи: „Ото, мойа мамо рідна, Бог знаин, чи ви мене будети видьіти, бо зараз по обідьі стоїт передо мноў велика дорога до скльаних горйіў“. — І так незадовго скончили йідженьа, поклонйіў сьа своійі мамі і кажи: „Нати вам, мамуньу, той капшучок, то будети мали памйатку за свого сина“. — Стара мати коли почула тоті слова, ремни заплакала і кажи: „А колиж ти, мій сину, до мени прейдеш?“ А син кажи: „Можи йа шче прйіду, йак Бог позволт“. І так старой матери трошка лекши стало. І тогди пустиў сьа Івась в дорогу. Іде, вже му вьсо йідно, най сьа робит, шчо хочи. І так пустиў сьа під таку стрьашни велику гору, же йі тьашко оком згльанути. Іде, іде, таї тьашко до кіньцьа дйіти. А дивить сьа на верх гори — три чоловіки шчось мовбн йакусь сварнью помежи собоў майут. Відтак приходит ближши, а вони коли йнго вадріли, і бйжать до него зо вьсоў сили. Прибйгайут і кажут: „Чоловічн, ходи з нами робити нам справу, а ми ти дурно не схочим за твойі трудн“. Подорожннй гадаин: „Треба послухати“. Приходит на гору, а они йшму показуйут і кажут: „Нам тато вмираў, то лишйў нам палицьбу і капильух і чиривки. Палицьбу то таку, шчоби не знати йаке мори велики, то йак пеў махне, то сьа стани дорога; капильух, шо хто йнго возми на голову, того нбйкто в ным не можи видьіти; а черевки, шо хто сьч в нпх взуин, то шчо вступит, то мильа, а йак скочит, то лві“. Тогди погадаў бідннй подорожннй, же то

всьо дльа него здалоби сьа, і кажи: „Слухайти йа вас в йинчий спосіб не можу годити, тільки так: хто з вас той камінь з гори затримай, того буде всьо“. Тогди забрали сьа до роботи, а наш подорожний тимчасом взуў сьа в черевки і вбраў сьа в капильух. А тимчасом дивить сьа: та вже двох камінь помолоў на муку, а третій чіпайи сьа. Тогди подорожний вьзаў палицьу в руки та й далі в дорогу. Шчо вступит, то мильа, шчо скочит, то дві. Прийшоў до густого льіса, махнуў палицьу — така дорога, хоть возом йїдь! — „Ну, правда, нема шчо казати — погадаў Иван. — Маїу шчасьти і то не аби йаке!“ — Приходить вже над вечиром, дивить сьа, а там в гущавині сьвітло миготит. Погадаў собі: „Добра річ вступити сьа запитати, бо часом такі можут знати дешчо про скльані гори“. Надближайи сьа, дивит сьа, аж го страх перинаў; там тільки ріжних гадькуї, вужї, же нема де ногоў стати. Плоти з вужї, коли в плоты з гадькуї, а слупи в воротьох, то с тих грубих голоў, котрі тримаїут трийцьать і дві цали вгрубшки, а голова в него моў у коньа. І так бідний подорожний пирильак сьа, же не пайтатайи, шчо він безпечний, бо йго не видьать тоті змийі. Али на всьо йїдно пустиў сьа, де сьа наставиў. Приходить блиско і питайи сьа: „А йи там хто в хаты?“ — „Йїст“ — відповідайи старий дьїдуньо, котрий тими змийаи рїдиў. „Чи ни видьїли ви, батьку, де скльані гори?“ Старий кажи: Йа не видьїў, хибаби мїї звїрїата“. І далі скликайи. Йак то сьа всьо порушило, то аж страшно погадати, а не так видьїти. І старий кажи: „А не були ви хто в скльаних горах?“ Тогди всьї відзивайїуть сьа, шчо не були. Тогди старий кажи: „Видиш, шчо нїхто про скльані гори нїчого не знайи — бувай здороў!“ Пустиў сьа наш Івась далі в дорогу і йде, аж земльа стогни; і так нашого подорожного захопила ніч, а бїдачнско на тойи не питайи, іно їде, шчо можи, шчо-би борши. Дивит сьа — далеко в льісы дуже йасно, моўби великий огонь горит. Приходить ближши, дивит сьа, а там тільки воўків, шчо тьашко оком зглянути. Приходить ближши, утвирайи хату, а там сьвїятий отец Николай сидит та кпїжку читайи. Приходит, пїзнаў зараз, же то сьвїятий отец Николай, і вьзаў, зньаў капельух і показаў сьа. Йго сьвїятий питайи: „Чого потребуїиш?“ Івась кажи: „Можи ви знайити, де скльані гори?“ На тойи сьвїятий кажи: „Йа не знайу, али можи мої хлопцьї знают“. Погадаў собі Иван: Булиби менї хлопцьї, йакби йа не маў такого капильуха... І зачаў сьвїятий скликати і вже сьа всьї походили, тільки одного кривого нема. Тогди кажи Николай: „Зачикай, бо шче нема одного“. Аж ту незадоўго штильгукайи кривий, а Николай питас чи не видьїў кривий, де скльані гори. Тогди кривий відзивайи сьа: „О, батечку, йа не видьїў, йа заледво по тїм сьвїты ходжу, а де-би йа до горїў скльаних зашкандибаў“... Тогди Иван подьакуваў старому, же

го тільки трудиў, і засадиў капильох на голову і йде далі, аж земля стогни. А знайти, льуди добрі, ще раз вам кажу, кілька він миль впакуваў, бо шчо вступиў, то мильа, а йак скочиў, то дві — то, знайти, мені здайи сьа, же того порухвати не годни. А, знайти, йику корчі незаджали, бо як махнуў палициў, то зараз стала сьа дорога, хоть возом йїдь. І так тойі самоїі ночи дивит сьа він, а там далеко в гущавини зноў сьвітло горит. Поступиў крок, та й вже блиско, а там тільки пташин, шчо оком не можна зглянути. Ну, і погадаў си Іван: „А, тепер йа буду знати, де скльанні гори, бо правду можна казати, шчо птицьа найдалши летит“. Приходит до хатини, скидаїи капельох і зачинаїи питати старцьа: „Чи ви не видїли, де йи скльанні гори?“ Старий відзївайи сьа: „Йа не могу з постелї зльїсти, ни то йаби знаў, де скльанні гори, али йак хочети, то зачикайти, йа посликаїу мойих птичок, то можи з них хто знайи, де они йист“. І зачинаїи старий свистати, аж в ухах глушит, і так всьа пташина ползїтала сьа. А старий дивит сьа на туїу птицьу і питаїи: „А не були ви в скльаних горах?“ то всї разом закликотїли моўби мори: „Ми не видїли“. А старий дивит сьа та й кажи: „Еї, прошу, зачикай, ту шче всїх нема“... І зноў старий своїим свистом кличи, а тут прилїтайи три круки, а старий зачинаїи сварити, де они тільки бавили сьа, а они кажут: „Не свари нас, пани наш, ми були аж у скльаних горах“. „Тогди кажи старий: „Ну, то добри, тепер повечерїайти і йа вам дам роботу“. Тотї повечерїали, а старий за той час кажи: Йак они тебе будут нести, то будут тебе питати, чи ти видиш, а ти хоть будеш видїў, то скажиш: шче ньи! Аж йак буде ти сьа здавало, же вже минаїиш, тогди скажиш: уже виджу, то они тебе зараз пусьтьать“. Тогди тотї за той час повечерїали і кажут: „Прошу, даїти нам роботу!“ Тогди той старий кажи: „Ото коли ви во скльаних горїї, то запровадїти того чоловіка на скльанні гори“. Тотї зараз вьзали Івана і кажут: „Шчож, небожи, ти зробиш, ми тебе кусим на крилах нести, бо ми не можим так землеї іти, йак ти“. Та й вьзали на крила та й понесли білим сьвітлом. Тож летять, шчо сили маїуть, аж прелїтайуть над мора і кажут: „А знайиш ти, йак ми сидїли на дубї, а ти хотїїу нас застрілити, а тепер ми тебе киним в воду“. --- І пустили бїдного Івана в воду, а коли вже маў втонути, то другий підлетїї і вьзаў на своїі крила таїй несе. І кажи: „Та ти йиго не стрїльаў, 'но мене, то він не маїи права тебе топити, іно йа могу безпечни“. Таїй також пустиї, а коли вже приближуваў сьа водї, то третїй підлетїї таїй кажи: „Та де йа тобї дам сьа утопити — а йа на кїм за мойу криїду пїмстиўби сьа! Тажи ти на мени йак стрїлиї, то менї аж пїпри потрїасло сьа, а тепер за тойи тобї маїи сплисти водосьа“. І летит і кажи: „Йаби тебе зараз втопиї, а йа хочу, шчоби

ти ще зобачиш тоті гори, котрих ти дуже хочиш видіти, то хоть будеш мати більший жаль, жесь видіш, а не буш в них". І тогда кажи: „А вже видиш?“ А той дивит сьа, та напавду такій не видит. А тоті завши питають: „Чи вже видиш?“ А той, каже ще ньи. А на йго слово „ньи“ ровлостий сьа та шелест у воду, а коли той уже до води долбитайи, аж на шчасьти йго перший на крила фатайи: „Не бі сьа, йа тобі не дам утопити сьа, тільки шчобис бу ласкаш нам розказати про тоті скльанні гори, йак там тобі буде поводило сьа“. І так летять, шчо сили майут, аби борши занести. І вже мори поминули і питають сьа: „А видиш?“ А Іван кажи, шчо не видит. Аж вже Іванови здайи сьа, шчо вже ми-найи, тогда кажи: „Тепер вже трешка виджу“. — І тоті зараз взьали і пустили на земљу. А коли бідний Іван сташ на земљу, то скльаних горіш ани завором не видати. Сташ бідний під горою та й тьашко заплакаш. Тогда погадаш Іван про свій цылий вік, погадаш собі шчасьтєа, йаке маш у паніш, котрого не хотыш шанувати, а врештєи погадаш, шчо то ньиц не поможи, шчо зачаш, то треба кінчити, і далы пускайи сьа в дорогу. А знайти, луди добрі, скло слиске — хоть черивики порїадны, та шчо с того: шчо вилїзи на половину гори, то знош сьа вісуни. На конець погадаш си: „Треба черивики скинути“... І шчо ж доброго зробіш? Йак сьа виваш, то і крок не поступиш. Далы навад вваш сьа і поводи с тьашким трудом видрапаш сьа на рівну дорогу, і тогда, йак то казка кажи, вже пан, бо не згинуш, і далы свойими чиривиками свойи робит: шчо вступит, то мильа, а йак скочит, то дві, і так до вечери зайшош до йакойісь купини. Дивит сьа, а там сьвітловитко. Приходит ближши: йакесь диво! То такі покойи, шчо тьашко оком зглянути. Приходит ближши та й входить до сьиний, дивить сьа, а там стара йакась Ныкинєа с тарельами йісти носит. А наш Іван давай приглядати сьа, шчо за чудо. І дивит сьа, а там сидит три нанчочки, а межи ними йго лубка також вечерїайи! Ах, Господи Божи! Погадайтє, луди, йак йиму тогда здавало сьа! І сташ бідний Іван в куточку та очей не пускайи, бо си добри вважайи, коли нарїчена подивит сьа до порєга, то він зараз капильух підойме та йи сьа покажи. І так стало сьа: Іван підоймиш капильух, она йго зобачила і зараз закликала до себе. А коли стара відьма принесла йісти, то она йиму казала, шчоби і він з неш йиш. Ну, знайти, він бу голодив, то такий добри замїташ, а стара здогадала сьа і кажи: „Менєи сьа здайи, шчо ту прїсну душу чути. Може ту ми вьать прийшош, та не хочи сьа показати?... Ну, прошу, вьатьбу, йакис йи, то покажи сьа!“ — Тогда она йиму показала на мїги, шчоби показаш сьа, і він так зробіш. Стара йго привитала і кажи: „Добри, вьатьбу, прошу, сьїдай та вечерїй, бо завтра рано йа ти роботу дам, бо йа хочу видіти, чи ти вийиш робити“... — І польгаали спати.

Рано повставали і стара принесла на сьніданьї горьбатко кави і маленьку булочку. Іван посьнідаў, тогди стара принесла склянну сокиру і кажи: „На, іди там до того льса, шчо по львівї рудцї, шчобись той льс вирубаў і в стоси поскладаў; і на ти кулак пшеницьї, зараз засьїй і там зачикай, заким вирости, тай позбирай, шчоби було шчо молоти на коровай“. Бідний Івась зажуриў сьа тьашко, бо знаў, шчо він того не зробит, али вьсо йидно — послухаў розказу і пішоў. Приходит до льса, а він такий, шчо му кїпьцьа не витко... Прийшоў до першого бука та класнуў сокиркоў на початок — показало сьа йиму нешчасьтьа, бо сокира на мак росипала сьа. Тоди наш Іван тьашко зажуриў сьа і кажи: „То вже мойа така доля шчирбата, а бїльши ньїчого! Най сьа дїйї вольа Божа!“ Сьїдайї під буком та й плачи, шчо перед собоў і сьвїта не видит. Аж ту дивит сьа: приносит йїго нарїчена йиму йїсти і кажи: „А ти шчо ту робиш, Івасьу? Та ти шче і ни зачинаў ньїчого робити! Таже вьсо дальї мама прилетит обгьладати, чи ти добри поробиў, а ти навїт не зачинаў! Йїакжи тепер с тим буди?“ Івась кажи: „Роби, шчо хочиш, йїа того не розумїю, шчо твоїа мама кажи робити“... А йїго нарїчена притиснула до свого сьрдинька та й кажи: „Не жури сьа, йїакос то тото буди! Сьїдай та обїдай, не бї сьа, йїа то вьсо впориткуй“. А нашоу Івасевї аж сьрци калатнуло з радости, і сьїдайї тай обїдайї, бо знайї, же она то вже с тим порадит. Пообїдаў тай она йиму кажи: „Льгай, Івасьу, на кольїна, йїа тобї сьа в голуву подивльу“. І зачала в голові шукати і наш Івась заснуў, бо, сказати, бу' дужи стужиний. Скоро васнуў, то зараз — бий йї Божа сила — дала сьа на штуку, поскликкала чортїў, а тотї раз два с тим дали раду. Прубуджайї сьа, дивит сьа, а там тїлькo стосїў, же тьашко оком згьланути, а вьсї в порїадку таїкїм, шчо йїму найменши треба два роки тото робити, шчоби так поскладаў до такого порїатку. Тогди погадаў наш Іван: „Ото, йїаку то чорти майут силу! А бодай йїм зогнила!“ Дивит сьа — а там таїкї стирти пшеницьї, же тьашко оком згьланути! „О, Господи, чи йїа сильу та минї сьа снит, чи то таїкий правда?“ Али нарїчена кажи: „А видиш, ти спши, а йїа працьуїу за теби, шчоби ти не повстидаў сьа перед староў ноў мамоў.“ То дальї кажи до него: „Слухай, Івасьу, йїа їду до дому, а ту незадовго мама приїде обгьладати. Памїятай, жебись знаў, йїак сьа з неў рихтувати. Вирїжи си доброго грабчука і коли она приїде та йї скажи: „А йїак ти ту, зьагьбу, спорїадиў? Най'но йїа сьа подивльу, чи ти варта бути мойим зьатем'. А ти вже киймаў нарихтуїїш і скажиш: „Прошу!“ тай зараз замотайїш косу на руки, а киймагоў так ори, шчо сили будеш мати, а все питаї: „А так добри, чи ньї?“ І так будеш бити, поки не скажи так, йїак майї бути“. Подьакували си за компанїїу та йї сьа розїїшли, а наш Івась тїлькo роботи майї вишукати доброго

грабчука, і далі жде на стару відьму. Аж ту пополудню летит тхон, йак шалена Прильїтайи, давай чїпати сьа нашого Івасья: „А шчо, зьатьбу, спочивайиш? Ходи, най перигляну, чи ти добру спору до роботи майиш“. А наш Іван по розказї вьсьо зробиў; йак ухопит йак зачне бити, аж сьа відьмі навкучило. Тогди кажи: „Зробиў, зробиў досконало, ходи до дому і не вповїдай нїкому, шчо йа стоси рахувала, бо йа с того дуже рада, шчом такого зьатьа достала“. — „Та на шчоби йа вповїдаў, таж то ваша власьть! — „Ну, йа їду, а ти незабагом приходи“. І полетїла до свого салашу, а Іван заду їде тай си гадаїи: „Ото, йакїи то в чортїї закон, шчо їїх так треба дужи бити!“ Приходит до того салашу, а стара йакби не бита порайи сьа коло вечерї і зараз запросила зьатьа сьїдати тай шчоби їшоў на вечеру, заким зготовит. Вечера зготовлена раз два і вже носит і до вечерї просит, саджайи за стїл і кажи: „Сьїдай та вечерїї, бо завтра треба рано встати та шчось робити, бо то на весьїльа треба сьа добри владити, бо то ми великой фамїлїїї, то треба вьсьїх запросити“. Повечерїли, польгагали спати, рано повставали, а стара дайи сьнїданьї, йак вчора, тай кажи: „На, сьнїдай, бо йа ти зараз дам роботу“. Той посьнїдаў, стара принесла рїшито і їидну цеглу і ботину і кажи: „На, їди там на туйу долину і там вичирпайиш зо ставу воду рїшитом і с тойї ботини наробиш бочок. Йак воду вичирпайиш, то рибу в тотї бочки поскидайиш; і на ти кулак гречки, засьїйиш. За той час, ньїж ти с тойї цегли поставиш покоїї, то гречка вирости за той час — тогди там де при кутику лишиш тїлько води, шчоби сь туйу гречку змолю, і там пованосиш до снїжарнї, а йа ти там обїд вишлю“. Той забриў тото наридьї і їшоў до ставу, положиў коло себи ботину і цеглу тай зачинаїи черпати воду рїшитом. А звайити, йак то воду рїшитом черпати: бири, бири, та й вьсьа їи. Аж ту виносит нарїчена обїд тай кажи: „Ото, йа сьа не сподьївала, шчоби ти так вьсьо вибудоваў!“ А наш Іван йак не крикни: „Того нїхто не може зробити, хїба тїлько чорти!“ Тогди сказала нарїчена: „Еї, шчо ти нїтайиш! От, сьїдай та обїдай, а по обїдьї то ти вьсьо поробиш“. І наш Іван сьїў тай обїдайи. а коли новобїдаў, то нарїчена кажи: „Сьїдай, то йа ти зноў подивльу сьа в голову, бо ти с тойї журби вже і невдау майиш“... Наш Іван скоро ляг, тай зараз захранїў. буцьїм то вже спит, а тота тогди взьала помаленьку голову відсунула, йак не встани, йак не свисни — в тїї хвили зараз повльїтало сьа таких богато чортїї, шчо тьашко оком зглянути, а кождїї в рїшитом, али звайити, таких богато, шчо ані кїньцьа ані початку не можна було видїти. Тогди погадаў си Іван: „О, Боже милїї, йака твоїа пречудна сила, шчо тїлько ангеїїў сотвориў, шчо они їїх в небї побїдили, коли они хотьїли над твоїим царством панувати!“ І в той хвили зараз воду вичирпали до чиста. І динить сьа Іван — табо вже таких

бочок стоїт і 'но рибу решетами зносять, табо т'яшко оком зглянути! Ту вже і покоїї такі красні, шчо аж очи до себи берут, табо вже і гречка цвите, ту вже і млин стоїт, табо вже пшеницьу мольять — а Іван харчит на всьо горло, шчоби чорти не здогадали с'я, шчо він не спит. Ну, в короткої хвили вже і гречка стоїт в копах — йак вам знайти, чорти поприд'їтали, то кождий в'зяў тилько одну жменьу тай в руках вилущив і зараз до млина, та вже і круни понесли до покоїї, а млин йак десь в'зяў с'я, так і не знати де с'я под'їў. Та бо дивить с'я Іван, та бо і одного чорта нема! А нар'їчена прил'їтай тай опихайн кольїна, н'їби то она не вставала, тай тогди кажи: „Івас'ю, вставай, вжесь с'я виспаў, подиви с'я, килько йа вже зробила, а ти спит та нав'їть ти не в голові, же мама казали, шчоби на пополуд'я було всьо готови. Вось они прийдут обглядати, та пам'їтай, шчобис'я знаў, йак с'я зарадити с' тии, бо то не жарт. Знайиш, мойа мати то дужи тебе не л'убит і мене за тебе не хочи дати, то онаби тебе стратила, шчоби 'но спос'їбн'їсть найшла. Тож прошу т'я, коли она тут прилетит обглядати, то ти вози си доброго каменя і н'їкуди, іпо по пульсах бий і птай, чи добри, а она буди л'їтати йак шалена по найменших кутиках. Бувай здороў! А, шчем ти забула казати: йак прийдеш до дому, то по вечери тоби мойа систра кон'я вс'їдлайи, шчобис'я йїхаў по госьт'ї. То си пам'їтай, шчобис'я добри уважаў, бо ти на такім кони шче н'їколи не йїхаў, то т'я можи врадити. То возмеш соб'ї три грабчуки і два застромиш за рем'їнча, а третий в руку, і йак с'ядиш на того кон'я, то так шчобис'я б'їў, шчо сили стани, і завши будиш говороти: „Куда?„ — а б'їльши н'їчого шчобис'я не казаў. А знайиш, йак будиш с'їдаў, то заду, бо с' пиреду не можна, боб т'я забиў. Бо то, знайиш, м'їй тато тебе буде везти, а він мене дуже л'убит, то він по вс'їх силах буде с'я старати, шчоби тебе зглядити іс того с'в'їта. А йак прийд'їши, то вже буде гостий богато, то мене посаждать за ст'їў, а в котре м'їсци, то йа сама не знайу, і скажут, шчобис'я в'їдгадаў, котра тво'їа ж'їнка, а йак не в'їдгадайиш, то всьо пропало. То шчобис'я добри уважаў, йа буду квіткоў телепати на середин'ї голови, то ти скажиш: „То та мойа“. І покажиш пальцьом на мени. А в'їд тогди шчобис'я мене завши слухаў, шчо йа скажу робити“. — І роз'їшли с'я, а наш Іван си всьо к'їмуи в голові і гадайи си: „Коби так с'я вдало, тоби не було зле"... Тай с'їдайи і розважайи, шчо с' тии робити: чи так робити, йак йїму нар'їчена казала? Деж то можна так родич'їв бити? Ну, то вже в чорт'їў така встанова, а б'їльши н'їчого — і даль'ї пішоў покоїї обглядати. Входит і дивит с'я — ах, йакаж то краса! аж очи до себи бере. Аж ту дивит с'я, летит моў той в'їтер, аж с'я заслинила... Прил'їтай тай зачала кричати: „А де ти, з'ят'ю, і шчо ти ту доброго поробиў, най 'но йа с'я подивльу,

чи ти варта мої доньки за жінку“. А наш Іван вже колинягу добру майи та златаў стару, бє так, шчо но трохи лытна. І далї стара в куждїй кутїк заглянула, чи вєсьо гарно, чи до сподобанья, тогди кажи : „Ну, зьатьбу, прошу пристань бити, бо вже бильши йа тебе не буду контрулювати“. І далї стара йак на правду рїдна мати : „Тепер ходи, за то будем робити веселья“. І ідут. А треба було по роботы повертати до дому. Приходит і кажи : „Ну, старий, вже наш зьать вєсьо поробиў, шчо треба, зачинаймо лагодити веселья!“ І кличи зьатьа до покою і кажи : „А ти, доньу, іди зладь швагрови конья, бо йнго ноги больать по тьашкї працї“. Тогди довідаў сьа Іван, котра старша сестра, і тайа зараз пішла, а стара внимайи цылу паку листїў і кажи : „На, знайиш, тепер майиш тотї вєсьї листи ровдати і зараз прийїжджай, бо тойї ночи майи сьа веселья скінчити і ти майиш сьа забрати, шчобим тья не выдїла, бо йа тепер знайу, шчо вже с тобою нема шчо робити“. Іван вьзяў листи в кишеню і далї. Приходит, а сестра тримайи конья такого, шчо аж страшно сьа дивити на него. І кажи : „Іди та сьїдай, нá ти уздечку!“ А йнго вже дармо здурити, бо він вже на той спосїб вчений. Тогди Іван пішоў, вирїзаў три порадних костурї, два застромиў за ремїнь, а третїй вьзяў в руку тай далї на конья сьїдайи і йак не вози мастїгувати по голові, шчо сили майи, а нїколи нїц бильши ни кажи, іно завши пятайи : „Куда?“ А той моўби хмара валит по бескидах, шчо вже Іван не знайи, на котрїм сьвїты, чи він жиїи, чи може і кости йнго розпесе чортьяга... А де 'но на йаке ровишчи прийїди, то вийди нїби пан, то 'но той подасьть лист, а бильши нїчо не кажи ; і так за короткий час вєсьї листи ровдаў і не спамїятаў сьа, йак го привїз перед той салаш, с котрого вийїхаў. Прийїжджайи — гостий повно, а за столом повно дружок, а вєсьї вбранї йак одна. І вьлазит с конья, а стара вийшла конья вїдбирати і 'но тьашко здихнула, коли подивила сьа, шчо коневи так тьашко голова збита, шчо кроў кавалками валит, а прецьїнь нїчого не кажи. Тогди вьзала конья, не веде до стайнї, та веде до кухнї. А Іван добри знайи, шчо то за кїнь, али нїчого не кажи, гадайи си : „Бери тебе, чортьяго, бїда!“ А потому стара виходит і кажи : „Прошу, зьатьбу, на веселья, подивити сьа і познавай свойу милу, бо йак не пізнайиш, то за дармо твоїї труди, шчось тїлько сьа напрацьував“. Али Іван 'но подивїў сьа, а на однї голові хятайи сьа квїтка, а той зо вєсьї сили крикнуў : „А вєсь во тот!“ Тогди чортам пішло по носї, бо мусьїли зараз подрушки за стола висунути сьа, а пустити молодого христїянина до чортїхи. І далї ровпочало сьа дарованьї, али ни таке, йак в нас, бо молодого дарували грїшми, а молоду черепїм. Не мїгже сьа Іван надивувати таким подарункам, а молода кажи до него : „Най тебе тим даруїют, чим мене, бо то саме золото, а того то черепїи“. Іван зараз

послухаў, бо знаў, шчо то праўда, шчо она кажи, і зараз сказаў: „Прошу вас, панови госьты, даруйти мне тим, шчо моўю молоду“. І даруйт і таньцьуйут, шчо аж мило дивити сьа, тілько тото Іванови дивно, шчо таньцьуйут, і зараз такій на тім місци кальайут, ну али гадайи си: „Та то не дивницьа, бо то злі духи так усї робйаць“. І низабагом скінчидо сьа дарованьи, тогди пообїдали і далї стара кажи: „Ну, тепер, зьацьу, ходи, дам ти вїно“; йаке си сподобайиш, таке си возмеш.“ І виходьаць за стола, а йнго жїнка кажи; „Памїятай, шчо бись не браў тих куфрїў, котрї ти будут давали, іно тих три колодцьи, шчо коло груби, осикових. То такий майиток, йакби не знати в йакого пана, то бїльшого не можна вьзати“. На тойи Іван 'но головоў кивнуў: „Ото, допоможи, Божи, тото до дому приставити — буде чим жити“. А стара питаїи: „Ну, зьиту-неньку, чого хочиш? Буде с теби тих три куфрї, в котрїм майиш цїле вїно за моў донькоў“. „Ой, знаїти, мамо, йа не хочу від вас нїчого, 'но тих три колодки, шчо коло груби“. А, моцний Боже, йакби стару окропом поїк! Йак не крикни, аж сьа земля стрисла! „А том си вигудувала доньу, котра мене тепер так тьашко грабит! Ох, бодай ти мене бїльши не видьїла, анї йа тебе! Та ти з ним так, йакби вже дваїцьаць лїт жида! Нї ти тотї колодки і зараз сьа забирай з мойих очей, шчо б йа тебе не видьїла вже на свойїм помешканьу!“ І зараз Іван забраў свойи вїно і пирихристиў і пускайи сьа в дорогу. А коли вже вийшоў, йак не зачнут чорти заводити, йак не зачнут шалїти, шчо аж земленька стогни! А Іван бере чиривики на ноги і гадайи си: „Коби йак найскорши звїдси втїчи!“ — Та знаїти, шчо вступит, то мильа, а йак скочит, то двї; а чортиха жене, аж земля дринчит. С того жальу йак чорти розжалували сьа, далї пустили сьа в погонї. Йак повалїтали в лїс, йак зачали дери́ва ломити, вітрами колисати, то де йакїй бу листок, то злетїў, і не могли нїчого поради́ти, бо молодьата вже були далеко. І далї полетїли до дому, йак не зачнут сьа сварити і кайати сьа! А далї посилайут найстаршу доньку, шчо би на дорозї здогонила і зараз такій на тім місци смерть йїм поробила, а той майиток забрала і роздала межи бїдних чортїў. І далї пустила сьа в дорогу і так летит, аж сьа заслинила. Аж тота притулила ухо до землї тай кажи: „Ей, бїда, нїбожи, за нами моїа сестра летит! Она нас йак здогонит, то нам смерть поробит, бо она дуже недобра. Али знайиш, шчо йа зроблю — йа сьа пирикину красним зїльим, а ти парканом, а она лубит дуже зїльа нухати і коли ту прелетит, то всьо забуди“. — І зараз таке красни зїльа зацвило, аж сьа мило дивити, а Іван пирикинуў сьа парканом, а з куфрїў то зробили два одвїрки і дверї. Аж ту прилїтайи, просто зїльника, стала і дивит сьа, і далї помаленьку вступила за паркан і зачїлила си тото зїльа лубувати, бо то она йишче такого

красного цвіту навит не бачила в житю. І нальубувала сьа, натїшила сьа та далї полетїла до дому. Прильїтайн і кажи: „Не змоглам здогонити, бо, знайти, здібалам дужи ладний зїльник зо зїлем і дужи ладний паркан, а одвірки то аж мило сьа дивити і двері також такі красні, шчо до того зїльа пасували“. На тоті слова стара закричала: „Ей, нерозумна доньу, таж то паркан то той шахрай, а одвірки і двері то моїа працьа, а то зїльа, то она така зрадливниця. О, добриби булась зробила, шчобись була паркан положила, а зїльа позривала — тобись була добри зробила!“ — Ах, йак старий не крикни на наймолодшу: „Ану, полети і так зроби, йак мама кажи!“ — І далї тота в погонї, летит, шчо сили майи. Тїлько зараз почула систра сестру і кажи: Знайиш шчо, вже моїа друга сестра летит!“ — Бїдний Іван зажуриў сьа і кажи: „А шчо ж тепер будем робити?“ На тойи кажи возбрана: „Ей, коли йа с таттоў порадила, то с тоў борши пораджу, бо тота цаўком дурна від таттої. Знайиш шчо, йа прикидаїу сьа ставом, а ти качором, тай плавай, рїаску збирай“. — І зараз так зробило сьа. Аж ту прильїтайн до ставу тай вже нема куди летїти. Стала, подумала, подумала, а бїз той ставок було йї страшно летїти, тай вернула сьа до дому. Прильїтайн до дому і кажи: „Ой, йа не видїла нїгде зїльа, тїлько ставок, по котрїм качор плаваїу дужи хитро“. Ах, йак не крикни стара: „Тумани, то він качор, а стаїу то вона. Треба було йнго забити і булабись добри зробила“. Тай далї ані слова, пустила сьа стара і лити вітрами, шчо аж воздух хитайи сьа. А коханочка також почула і кажи: „Тепер наша бїда, бо вже мама летит. То йа прикидаїу сьа староїу капличкоїу, а ти старим ксьїндзом тай відправльай; а йак буде тьи сьа питала: „Чи не видїли ви йаких двоїи лїудий?“ — то ти скажиш, жесь видїїу, йак тота церква сьа ставила, а йа на ксьїндза стаїу, то ішли двоїи молодих лїудей.“ І зараз так зробили. Аж ту прильїтайн стара, дивит сьа і кажи: „Йнгомосьть, чи не видїли ви ту двоїи лїудей?“ А старий обзвайи сьа і кажи: „Видїїу, серци, али вже давно, шче 'но йак туйу капличку ставили, а йа іно тогди на ксьїндза виїшоїу, то ішло пару лїудий дужи красних"... Стара стала, подумала тай кажи: „Ну, то нема шчо робити! Таж тота капличка валит сьа, а то дїйало сьа вчора“. І полетїла до дому шчо сили. Прильїтайн і кажи: Брешиш, доньу, йа не видїла ані зїльа, ані ставу“. А старий кажи: „Ах, негїдна донуненько, одна в другої мене тай маму дурити! А бодай ти стала прїсноїу душеї!“ Тогди стара зачїхла вповїдати, шчо видїла в дорожї стару церкоїу і старого ксьїндза. Ах, на тоті слова йак не зареве старий, шчо аж страшно слухати. „А ти, стара видїмо, та ти така дурна, йак они обидвї! Таж каплиця то она, а ксьїндз то він, прїсна душа, бодай розпали сьа! О, чикай, йа тото зараз буду знати, шчо с тим зробити!“ І поле-

тьїу по чортїському. Ну, і шчо є того? Летит, тай нема церкви. При-
 льїтайи аж недалеко сила, аж тогди го донька зачула і крикнула: „Ой
 біда, тато жене!“ А той далї капильух на себе, а она зробила сьа
 бабоў жебрушчоў, а йнго нїхто не видит, бо в капильускі. Здоганьайи
 старий тай кажи: „Чи не видьїли ви ту двоїи льудий молодих?“ „Ви
 нине питаїнти за молодї льуди — та йа вже не двоїи видьїла в жтїу!
 „Али то йаких нових, можи тепер йакї прийшли до сила?“ „Йи, та ту
 прийшло двоїи, али вже поживили сьа — то, чуйнти, йакїсь такі, шчо
 вона перши христїла сьа, нїж слїуб брала“. Ах, йак зарїдаў старий
 чортґаґа, тай полетїў йак шалений! А Іван капильух в голови тай
 в радостїї їде, аж сьа серци радуїи. Приходит на подвїри, кнїуў тотї
 колодки тай почаў кликати „Втворїть мамуньу!“ -- А стара в радостїї
 йак скочила за пїица, йак не телеўхни на земљу, мало сьа не забила!
 Бїжит тай втварїи. О Господи, йаказ то радїєсьть, йак стара мати
 вдрїла свого сїна! Встайи, втайи, в радостї тїшит сьа, плачи тай
 своїу нужду розповїдайи. Тогди невіска не така дїка, йак перши, бо
 вже хотїла їти за Іваном — тож зараз сказала до старойї: „Мамуньу,
 давайти вечерїти!“ А стара зараз капшучком потелепала тай зараз вже
 йи шо їїсти і пїтї. Повечерїли і польґагали спати. Дивит сьа Іван,
 а на дворї шчось сьа блишчит. А мама питайи: „Ви, дїти не знаїнти,
 шчо то сьа так сьвїтит?“ А невістка кажи: „То колодки осиковї — їди,
 Івасьу, забири до хати!“ — Виходит Іван, дивит сьа, а то такі три
 краснї скринї, шчо аж мїло дивити сьа! Бере Іван до хати, али анї
 суди Божи однойї рушити! Тогди Іван здивуваў сьа, шчо недавно нїс
 три, а тепер однойї не можи, і закликаў жїнку, шчоби помогла. Зараз
 повиходили вобї з мамоў, помогли то вносити, а коли повносили, давай
 жайнток перїглядати. Ох, Божи ласкавий, аж очи до себе забираїи!
 Така краса, шчо аж мїло сьа дивити! Повтварїли, а там саме золото
 і рїжнї сукнї, шчо аж очи до себе бїрут! Пригльїанули, та польґагали
 спати. На рано повставали, пїшли до ксьїндаґа, дали знати туйу рїч —
 зараз ксьїндаґа казали привести і вхристїти. І так зробили. Назвали Іва-
 нову жїнку Йїрнїанка і зараз заповїди виголосили і зачїяло сьа весїльа.
 А мене на весїльа запросили за музику, бо тамтого не рахували —
 тож йа згодиў сьа, бо дльа мени тойи пасувало. А коли придани за
 столом сидїли, то маў тогди вільнїєсьть музика і згодиў сьа вечеру но-
 сїти. А коли господиньа дїла пироги, то йа собї сподобаў та почаў
 в радостї їїсти Господиньа тойи, йак вдрїла, йак мїа вурвала хохлїў,
 то йа йак скочаў, а там стоїала шкїрина бочка в водоў — та йа за-
 шпонтаў сьа, на туйу бочку внаў тайи втопнї сьа. І від тогди мене
 неа.

Записано в Утїховичах, бродського пов. д. 7 марта 1897 р.

В одній казці скомбіновано багато казочних мотивів, що мають собі паралелі в різних окремих казках. І так Івасева пригода у сироті — мотив Поліфема і Одиссея, див. K r e k, Einleitung in die slavische Litteraturgeschichte і окрему працю сего автора про сей мотив, надто Hahn I, N. 3; Wolf N. 5; Oriens und Occident II, 122; R. Köhler, Aufsätze, 19. Про мошокну (в ивнших казках обрус), що на жадане достарчає їди і пиття, оповідаєть ся в багатьох казках, див. Рудченко II, N. 31, 32; А. И. Афанасьевъ, N. 108, 68; Худяковъ II, N. 48; Grimm N. 36 і т. д. Івасева вандрівка до скляної гори має собі паралелі в багатьох казках, див. Grimm, N. 25 і воти II. 47—50; Афанасьевъ, N. 94—85 і т. IV, 171—185 і т. и. Пригоди Іваса у родичів його милої пор. Рудченко II, N. 30; Афанасьевъ, N. 97; Wolf. стор. 82—80, Етногр. збірник I, 53—54. Втека Іваса і його нареченої і їх пореміни в дорозі Етногр. збірник I, 58—59; Grimm, II, 118—126; Ciszewski, Krakowiaczy 73—75; Gonzenbach I, N. 14 і Келерові уваги II, 213—214.

27. Покотигорошок.

Була собі баба і мала йідного сїна. То той хлопєць ріс, ріс, аж віріс великій. Пішоў, заробіў собі грóші і кáжи: „Йа собі підү купльү двайцьїть штїри пєгнарї залїза, жиב минї ковáль віробиў такү пáльичку“. І взя' він те залїзо і понїс до ковальá і казаў собі віробити такү пáльичку, і взяў ту пáльичку і йде собі в лїс на спацпр. От, йак він пішоў в лїс спацирувати, і зблудїў з дороги. Іде, йде, йде, йде в ніч і надїбаў такү хатїнку, жи в нї сьвітїло сьа. І приходї до тейї хатїнки і прóсить сьа там, жиби трóха спочїў. А там ф ті хатїньцьї то булі дьїтькї і там була такá закльáта пáнна. І каже до него: „У дванайцьатї годїньї моїї панї позїжджáють сьа, то тебе забїўт“. А він каже: „Йа йїх ни бойү сьа“. Сховáла йїгó до дрўгойї хатїни, аш ту приходї найстáршїй дьїтько і кажи: „Тут хтось йї, бо йа ўже чўю, жи смердїт христїянїн“. І кажи: „Де він йї?“ Вона кажи: Ф тамтї дрўгї хатїньцьї“. І пішла йїгó випустила і він іде і нїсє своєю пáльичку за собойю. Приходї він до тóїї хатї, а йїх приходї ше одинайцьїть до тóго дванайцьатого. Так вони на него призираўт, жи він маїи такү пáльичку, і вихóдять на двір і каже: „Но, пробўймо, котрóї ту пáльичку найвїшше вїкїне“. Йак той Покотїгорошок взяў, йак пўсти в горү, заледь за три годїньї фпáла. Йак взяў дьїтько, пїткїнуў зо два сáзьнї, тай вона вже фпáла назад. І каже до него: „С тобойю нїмá шчо робїти“. А він кажи: „Но, йдым, бўдим борóти сьа“. Дьїтько бойїть сьа з ним борóти сьа, а той дьїтько то маў крєпку бóроду. Він взяў росколóў грўбого дўба і заправїў до тóго дўба ту бóроду, і то стиснўло, тá йак в лєшчата. І повертáи назад до тейї хатїни і вже дьїтька жáдного не видáти. І він кажи до тейї пáнни: „Тыкáймо до мóго дóму“. І вони стáли фтыкáти, аж прїйшли до йїгó дóму і там собі поженїли сьа і господарять до котрóго чáсу.

Записано в Клежотів. Брїдськ. пов. від господаря Демка Рицара в серпнї 1894 р.

Є се неповно оповіданий варіант широко розповсюдженої казки про Покоти-горошка, пор. Игн. з Никлович, 60—64; Афанасьєвъ, N. 74 і IV, стор. 97—111.

28. Дівчина записана злому.

Буў собі мелник і не маў 'шо йідну дочку; і він заўше буў ў млины, він знаў сьі — дух сьвятий при хаты — с тим шатаном. Той шатан йімў каваў, жиб він йімў шось записаў, той мелник кае: „Йа тьбі запишў коньа“. Він каи: „Йа коньа ни хочу“. Кае: „Йа тьбі запишў короўу“. Він каи: „Йа й короўи ни хочу. Запиши мнї — каи — своў дочку!“ Ін ўзваў і записаў йїи. Маў йідну і тўйу записаў. „Прислі мнї — каи — йїи сэрид ночи, то йа йї вольму до млина“. Він зара, той мелник, пёршой ночи післаў ту своў дочку до млина. „Бігай — кажи — подиви сьі до млина, шо там робить сьі ў ночи!“ — так до дочкї каже. Али вона йшла і ўвзала, ўмїла сьі ў ночи ў дома і стала говорити Отчинаш сьбі дорогоўу. І прийшла ўона до млина, той йї ни мїг йак узьати. Мелник зноў йї післаў на дрўгу ніч, не даў йїи ў хаты ўмити сьі, каи: „Йди так ниўмивана, а йа йду по воду, потїм сьі ўмийш“. А вона виходїла с хати і вьзала, з мазникá ўмїла сьі і пішла до млина топїру. І він йїи зноў ни мїг йак узьати, той шатан. Він йї каваў ше на третьу ніч ітї. Вьзаў йїи випровадиў с хати, жиб вона ўже ни ўмїла сьі. Вона на дворї — за позволїньим — вьсьцьзала сьі і зноў ўмїла сьі і той шатан йїи ни мїг жадним праўом ўзьати. Топїру мелник каже до него: „Йа пойїду до лыса по дрова, і йа йї покину ў лысы, то тоды ўже собї вольмеш набиспечни“... Він пойїхаў до лыса, нарубаў фіру дроў і стаў ўвїязувати фіру: пирикїнуў мотуском бис фіру, каже до дочкї: „Бігай, злãпай за мотузок там тримай!“ — І вона злãпала за мотузок, стала притрїмувати; він зайшоў до нєйї — шо маў від нєйї вьзати мотузок, то вьзаў, сокїроўу йї вїдльїтаў три пãльцьї на правї руцьї. І вона стала кричати; він добуў с кишєньї хустїну — шчо маў завїязати йї рўку, то вьзаў, завїязавў йїи ўочи і сам забраў сьі, пойїхаў до дому і йїи покинуў ў лысы. Али вона ўвзала, двомá пãльцьями зробїла хрест на лобї с кривї і на животї, — і він зноў йїи ни мїг узьати, той шатан. І вона знайшла дуплò ў липї, льїзала ў те дуплò і там сидьїла. Али раз булò польуваньа, і грабїуго син прийшоў до тєйї липи і йї аувидьїў. Вона булá дўжм фãйна — він вьзаў на брїчку йїи тай привїз до дому. І він ў дома буў шось малò ни рїк з нєйї, той грабїого син. Али йнò дьїд умєр шось на третьїм силї — він мўсьїў вийїхати на пòхорон, а дїставїў свого батька, старòго грабїу, і наказаў йїмў: „Нехãй вона бўди,

поки йа ни прийіду назад“. А вона була ф пьинжи від него; на четвэртий день, йак він вийіхаў, вона привела хлопча, а той хлопец маў на лобі мьсаць, а на животы зорў. І тому старому грабйови то сы дўжи сподобало, тай він написаў лист зара до свого сына, шчоб він прийіхаў, і найшоў хлопа ў силы і післяў до него. І той хлоп пішоў і захопила йіго ніч і він фступіў до коршми переночувати. А ў тим силы буў той мёлник, шо то йіго дочка. Він стаў сы того чоловіка питати, шо йшоў в листом: „Де ви йдетё?“ Він йімў росказаў, йак то стало сі, шчо: Такў й такў дыўку найшоў лысы грабйого син, ўже буди рік; али він сам вийіхаў до своёо дыда на похорон, а та дыўка привела хлопча, той хлопец маїи на лобі мьсаць, а на животы зорў; і старій грабйа то написаў лист до свого сына, а йа йду с тим листом. Тай мёлник каи: „От, йак маїити ў коршми ночувати, то йдыт до мени до хати тай периночўйити“. Взьаў тоўо хлопа і привіў до свейи хати, даў йімў добре повечерати і простелиў йімў і кае: „Льгайіте спати!“ Али йак вони позасипльали фсы ў хаты, а той мёлник засвѣтитў, взьаў вит того хлопа лист потихеньку і причитаў і взьаў йіго кинуў ў пийц, а сам взьаў, написаў, по свойиму написаў: „Вродила сы, али ни звати, шо привела: чи кота, чи барана“... Взьаў, той лист запичатуваў і ўпхнуў йімў ў кишеньу назад потихеньку. На другій день хлоп ўстаў, в листы ни знайи ныц, ф тим, шо то сы робило, і забирайити сы тай йде далы. А мёлник кажи до него: „Йак будити йти назад, то ўступиће зноў, пириночўйити ў мени, вечерати вам ни буду жалував дати“. — Хлоп кажи: „От йак маїу де ходити, то ўже, йак ми по знакошосьцы, то йа зноў прийіду сьудя наніч“ і сам пішоў. Принис він той лист до грабйого сына; той взьаў лист, перечитаў, тай дўжи засмутиў сы і зноў віписаў назад зара: „Шчо вродило сы, то вродило сы — нихай буди, поки йа ни прийіду“. — І забраў сы хлоп, йде назад. Прийшоў він назад до тоўо самоўо мёлника наніч. Даў той мёлник зноў йімў повечерати і пристелиў і польгаіли спати. Али той хлоп заснуў твёрдо, мёлник зноў засвѣтитў, зьаў потихеньку йімў лист ўзьаў, кинуў у пийц, а написаў пу свойиму і взьаў йімў ў кишеньу назад фсадиў — написаў ў тим листы: „Йак йа прийіду, шчоб йа йіи ни застаў, шобисти йи назад там завезли, звѣтки йа йіи привіз“. Топіру хлоп ўстаў зноў врано, іде назад до своёо пана. Приноси йімў той лист. Йак грабйа причитаў, зара взьаў коны, запраг брычку і йи завіз назад до того самоўо дупла тай скинуў. Вона сибі ўльізла ў дупло і свойим хлопцем і так сибі жыи ў тим дуплы. А йак грабйоўо син прийіхаў до дому, стаў зара питати сы, де вона йист. А батько йіго кажи: „Ти так написаў до мени, шчобись йіи ни застаў — оджи йа йи відвіз назад там“. — Він топіру стаў казати, шчо то ни йист праўда, і росказаў йиден другому, йак той писаў, а йак той писаў.

Зара того хлопа взыали, шчо в листом ходиу, рустріали, а сам молодий грабѣа запраг коньї і поїхау по ньу до лыса. Він приїхау до лыса, до того дупла — а вона сидит, та' — йак йакá пánна. Али він 'но підняу рúки до неїї, хтыу йїї взыати, — а ангия прилетыу в неба і за рúки йїї взыау і йїї хлопця с собойу аж до неба.

Записано в Берлинї від парубка Василя Харчишина в грудня 1894 р.

Б се комбiнация вазочного мотива про дiвчину запродану злому (пор. Етногр. Збiрник I, 46—47; Grimm, N. 39), легенди про св. Геновефу Брабантську (див. Douhet, 396—408) і мотива про пiдмiнянi листи, що стрiчають ся в многих казках, див. Gonzenbach N. 24 і II, 220; Жытє і Слово III, 377—381 і ввазану там лiтературу, а також Драгоманов, Розвiдки I, 169, нота.

29. Сестра — зрадниця.

Буу цысар, мау дочку і мау сына; і він йїх так тримау, 'но цыбiгли так йїх тримау в огрoды йак в арешты і не пускау на мiсто. Так йїм дуже було кучно ф тiм огрoды. Так допіру радить сы брат с сестройу, жи: „Шо нам с того, жи ми мiйнимо такє добрo і пánство“... Та й допіру брат каже: „Знайш ти шо, сестро? йа буду вiт свoго тата фтыкати“. Але вони не могли йак вiттам вийти, бо цыбiгли льoкайа ходиу. Він, йак йiгo здурити — пiшoу і каже до льoкайа: „Иди там, возьми ф канцильарийи мины зигарок, бо йа забуу с собойу взыати“. Они таким спoсoбом с того огрoду вийшли обидвойи. Ишли вони, шли так с тоу oгрoду, аж зайшли у тэмний лыс і захопила йїх нiч, — трєба уже йїм ту ночувати. Була така старá лыпа і ф тi лыпи було такє душло і вони там собi польгагали спати обидвойи, брат с сестройу. Сестра вазнула, а той брат ни снау, фурт сибi мiркувау, шо ф таку далєку дорoгу вiбрау сы, йак то буди, шо с того буди, жи свoго отца покинуу... Допіру приходи до них трох свiятiх. Йидєн каже: „Возьми йїх, позабываймо“. А другий каже: „Ны, то шкoдá йїх загубити ви свiта“. Йак вони стáли так говорити, тих трох свiятiх, а взыау брат, приложиу уухо до сестри, чи она спит. А другий каже: „Ны, йiгo шкoдá, йа йиму дам таку сорoчку, жи сы він йак уберє, жиби знау, шо сы у свiты рoби, і таку шабльу дам йиму, жи він ныц сы ни будє бойати зноу“. А третий каже: „Дам йиму таку трубку, шо йак на ньу затрubi, то усьа звiринá до неу сы будє злытати, і він будє крулем нат фсьáкоу звiриноу“. Питайить сы допіру брат сестри — йак він взыау то с себи поскидау свойи убрания, а у те сы убрау, шо вони йиму дали — і питайить сы сестри: „Чи ти чула, йак було коло нас три розбiйники?“ А уна каже, шчо ны. Допіру рáно поуставали і вона каже: „Пєршисьмо спали ф таких палацах, а тепєр ф таким тэмним лысы — хоць шче дoбрє, жи нас звiринá йакá ни поїла“. „А шoби ти так — каже брат до сестри —

а щобби ти робила, йакби тут звєрина та була до тебе прийшла?“

„То йабим зараз во страху умерла“. А він допіру каже: „Чекай, сєстро, шєсь не видыла дзєвирини, али зараз зобачиш, йак вона буди ўсья коло нас“. Йак добўў трубку, йак затрубўў — де йака була дзєвирина, так сєі до нєго повлытала на той гóлос. Те й допіру, йак сєі то позлытало: — „Ни бий сєі, сєстро, вони шє тобі бóдут рўки лязати“. Йак то повидыла, дўже аж умлыла, ни могла йти. „Вибери си, сєстро, котрого ти хочєш дзєвира; жєлы ти не мóжєш йти, і бóдєш на нєму йїхала“. Вибрали ўни сєі по йидному звєрови, поўсьядали, йидут вони сєі дорóгойу на тих дзєвирах і так сєі гóвóрять обидвоїи: „Шосьми пєрши так мали шчо йисти, пити, ўжє два днї ўжєсьмо не йили ныц. Шо нам с тóго, жи ми майнмо грóші, али ниня шо де в лысы звязати“. Йидут вони чєрес той лыс, йидут, дўже шчє велїкїй кавáлок, і захопїла йїх нїч. Али дїўльять сєі, ў тїм чóрнїм лысы стоїт велїкїй пáлац, і ф тїм пáлацу йасно сєі свєіти, і чўти там, шо сьпїваўут, йїдбаць, пїют. Але каже брат до сєстрї: „Сєстро, постїй та тут на дорóзї, а йа сєі пїду перевїдаўу, хто то тўтай мєшкайи“. І пїшоў він тудї, дївить сєі, жи велїка брама велїзана. Він влариў тєйу шáблєйу ў ту браму і вона сєі йїмў вїтчинїла. А він там дївить сєі, пїшоў він на гáнок і такї скльани бўди двєри — дївить сєі, а тє йист там ровбóйники, так йїх бóло. . . бóло йїх так кóло пїадєсьáт, і майут коло сєбе дóсьтє йидвєнья і пїтья і забáўльаўуть сєі сєі і весєльять сєі. Але він ўвьяў і каже: „Дóбри вїйчур, панóвє!“ А той найстáршїй каже, жи то йїх бóў той цєхмїстер: „Ўовьмї во мєч свїй ш шарáту, вїйди во там до нєго! Ми тїлько лыт ўжє тут сєі сидимó, до нас нїхтó ни мї тут сєі добўти, аш такий сєі найшоў жўдрий, шо до нас ту прийшоў. Шо то йи за птáх? Овьмї йїмў мєчєм гóлову зáра вїтнї“. Так нaвaў найстáршїй: Той 'но вїтхилїў двєри, ровбóйник, хтїў гóлову вїгáти тóму, 'но гóлову фкaзáў чєрєз двєри, а той йак йигó шáблєйу махнўў, вїгвáў йїмў гóлову, тóму ровбóйникови. І так блїськò порбга бóў льох; йак імў гóлову вїгвáў, і зáраз йигó до тóўо льоху фкїнуў, тóго ровбóйника. Той найстáршїй каже: „Пїди во ти, дрўгїй, шо тaмтóгє так дóўго ниня?“ („Ўжє гaмґсин тaмтóму йидному йи — жїнка оповїдaчa). І той дрўгїй пїшоў, 'но гóлову фкaзáў чириз двєри, і він тáгжє тóму так зробїў: гóлову вїгвáў і тáгжє кїнуў до тóго сaмóгo льоху. І бóжó йїх так до пїадєсьáт і так пойдїнцє вони йшли і він йїх фсєвїх побїў і до тóго льоху йїх поўкїдáў, ўсєі тї ровбóйники. Ўжє так прийшлó, жи 'но той найстáршїй вїстáў сaм йїдєн ў сєвoї канцєлáрїї. „Ўжє ўсєі моїї кaмрáти ўжє дєсь не жиїўт, коли котрий пїшоў, тє ўжє сєі нє вєрнўў!... Шось ту ўжє йист зa нoвóгo!“ Коли сєі подивїў на сєвoїу тáгжє шáблєу, той найстáршїй, жи тáгжє йигó та шáблєя йис зaржáўльaнa, нaфїнїў зaржáўльaнa с кривлєйу: „Нaвoйувáвим

з неїу, а йис заржаўвлына. То ўже приостатку коб но і мині тагже сї не скінчыло ту жытá“. Але вьзаў той найстаршій тагже свїй меч і так ка́же сам до себе: „Де пішли мойі камрати, так і йа туді за нїмн жушу йти“. Жельі той гóлову 'но фказаў чїрез двєри, і тагже йїму гóлову вітáў і тагже ўпхнуў йїго до тóго льóху, де тамтї. І дївить сї — на гáнку вїси на шарáгу кльуч. Так він фтолї той кльуч увьзаў і зачнїў той льох, де вони там фсї лежалї побїтї ў тїм льóху і зачнїў йїх, і допіру він вьзаў, пішоў до серėдннн, йак вже йїх фсїх побїў. І дївить сї, жи йис в льóху йїдвєньа і пїтá. шо душá забагнє. І допіру то фсьо пирїгльáнуў, шо там йи, і пішоў свєїї сестрї закльїкати. „Хóцьсьмо, сєстро, ни йїли бис кїлька день, а тепєр же бўдем нáти шо йїсти, пїти, шо душá нам забагнє“... А сестрá, вонá ф тїм ньцн ни знáла, шо він йїх побїў. І допіру йак вони прїйшлї тудї с сестрóйу, і допіро вони сьбї мáют шо йїсти, пїти; дїўльаць сї, жи ўсьо йїст, понайїдáли сї сьбї і понащвáли сї, шо йїм сї хтýло, булó фсьóго дóсїть, і польгáли спáти. „Хóцьсьмо ни йїли кїлька день, áли тепєр вже мáйннн“. Рáно поўстáвали, і той брат дўже лўбїў ходїти на польгвáньа. „Знáйш ти шó, сєстро — зготуї минї тут обїд, а йа йду на польгвáньа“. Тодї він пішоў на льє стрїльбóйу. І вїсьыло дóсїть кльучїў від рїзьннх шáфїў. Тодї вонá тї кльучї — такá булá мўдра і хтýла то фсьо перегльáнути, шчо де йи — вїтчннїла йїднў комо́ду: йис дóста влóта, срїбла; вїтчннїла дрўгу, знóў йїст дóсїт грóшї; а вїтчннїла трєту, йїст йїдвєньа і пїтá. Ась сї зачуловáла онá, жи у свóго тáта нáвїть тóю не вėдыла. І вонá фсьýда то вже перегльáнула і фсї кльучї... повїтчннãла тї ўсьї шáфн. Алн шче вьзэлá, вїйшла на гáнок: „Шче вoзьмў йа той кльуч і йїго спрãткўйу, вїт чóго він йїст“. А то буў кльуч вїт тóго льóху, де тї розбóйннкн фсї там побїтї. Так онá фтолї той льох вїтчнннла, а той розбóйннк найстаршїй ше цáлком ни буў забїтнїй — сьїў сьбї на схóдбї ў горї і сїдьїў і то ўсьо слухáў, йак онá ходїла, йак вонá той льох вїтчнннла. Дўже вонá сї злькáла, а він фтолї до нєїї заговорїў: — „Шчо тн рóбїш, мойá кохáна, ту та й йак тн сьудá прїйшлáсь?“ — „Йа .. менє брáт сьудá завїў“. — „А деш твїй брат йї?“ — „Пїшоў мїй брат на польгвáньа, бо він дўжн лўбн польгвáти“. — „Тепєр вoзьмї, мойá лєбєвнн, і ф тї там шáфн — йї скзавў — там йїст такá фльашчннка с крóплєйу, і прннесї минї сьудá, і йа сї насмарўйу, то йа сї вїгойу с тóго“. І вонá йїго послухáла і пїшлá йїму прнвєслá ту крóплєу ш шáфн. Йак сї він насмарувáў, і зáра зробїў сї здорóвнїй і шче рєштн вьзаў тї свóї камрати понасмáроўувавў, тагже гóловн, і до кўпн кáждому прнлпнїў, і зáра фсї поробїлн сї здорóўї вїт тєїї крóплєн. І так вони фсї ў тїм льóховї сїдьлн, вже булї фсї здорóвн, і фурт йїїї намoўльáлн: „Зїстáнь сї ту з нáмн, тут бўднш пáновáтн

з нами!“ А ўона каже: „А йагжеж йа — коли мій брат за́рас прыйде!“ — „То ми йіго фсы злапайімо, то ми йіго забіймо, так йак він нас побіў“. — „Ни зробіти ви йіму ныц, він сы нікі́го ни бойіт“. — „Возьмі ти йіго йак страть, свого брата!“ — А ўона каже: „А йагжеж йа мџу йіго стра́тити?“ — „Ми тибџ наўчимо“. Каже: „Зробі сы ти слаба́ і скажі йіму, жи тибі сы снідо, шо там йист така́ гора́, на ті горі там такий круль умџр заклъатий, ф та́ким фесту́нку, шо там ніхто не мџже преступіти; там йи дві га́ды, шо ма́йут по два́йціть штіри голоў. І ти сы зробі слаба́, кажі йіму, жи тибі сы снідо, шо там йи такі йаблока, шо: „Йак ти мині тих, б́рате, йа́блок принесџ, то йа за́раа́ буду здо́рова!“ — Зробіт сы б́ратові жаль: „Чиму́, йа тибі принесу́, бись мені була́ здо́роўа“. — „І фтоді́, йак він ціди по ті йаблока, то йіго ті га́ды там зы́дъа́т“. — І він пішоў по ті йаблока. Там та́ких дві б́рамі д́уже великі велы́іні. Д́ариў він ша́блейу ф ту б́раму, вона́ сы йіму вітчиніла. Він йак сы та йіму б́рама вітчиніла, д́уже ста́ли так до не́го свиста́ти, ась сы земля́ тра́сла, котџрі ма́йут по два́йціть штіри голоў йідна́ га́дья. І він шо вда́ри ша́блейу в го́лову, то та го́лова відлџтит і наза́д прыліпнџ сы до те́йі га́ды; шчо він дру́гу вітъаў, та́же сы йіму зноў наза́д сы прыліпнџ! І так він мірку́йи собі: „Шо йа́ буду робіти? Шчо го́лову вітну, а вона́ сы наза́д прыско́чи до не́йі, і зноў йи ціла́! Нагадаў іи собі, шо він ту тру́бку ма́йи віт те́йі фсе́йі дзвџрніні і віт птах... Допіру́ йак він затрубіў, так сы фсы пта́хи злетџли до не́го аш так, аж џблоки ўкри́ли. І допіру, шо го́лову вітне, то прылетџ та́кий вели́кий птах і ту го́лову ўхо́пит, і та́ким спџсџбом він тим га́дьям го́лови постиваў, і він та́ким спџсџбом тих йа́блок дістаў сво́йі сестрі і тих йа́блок прыніс. А вона́ за́раа́ прійшла́ і перед німи, жи мині...: „Ни зробіте йіму ныц, бо мині тих йа́блок прыніс“. — „Шо то йи зноў за фильџоф, шо він че́рес ті га́ды преступіў!“ — так каза́ли розбџйники. І він, на дру́гій де́нь пішоў він зноў так ф ті порі на польва́нъа, той б́рат, і фтоді́, йак він йіде, б́рат, на полува́нъа, то вона́ йіх випуска́йи с тоўо льџху. Йа́кби то б́рата стра́тити? І ка́же допіру: — „Тут шче йист на горі та́кі пта́хи — і ти шче робі сы слаба́ і кажі, жи: „Мині сы снідо, жи на ті горі та́кі йист пта́хи вели́кі, кора́блі сы назива́ют — кажі: „Йди, принеси́ мині то́го пта́ха, йак йа йіго звару́, то йа́ буду здо́рова“. А фтоді́, йак він піде по ті пта́хи, то бу́де то́го пта́ха стрџла́ти, так той птах злетџт, так йіго відра́зу ўко́не (проковтне) і та́ким спџсџбом ми йіго стра́тимо тво́го б́рата“. Він йак прійшоў до те́йі горі і замі́риў сы стрџла́ти і заговориў до не́го той птах: „Чо́го ти ў нас потрибу́йиш, жи ти нас хо́чиш стрџла́ти? Та ти йізде́сь наш круль і нат фсыа́коўу дзвџрніноўу. Скажі́ мині, шчо потрибу́йиш, то йа́ тибі то дам“. — „Йа хо́чу мо́лоде́ кора-

рабля́“ . Ка́же до не́го той птах : „Йак ти так далéко зайшо́ў сьуда́ ? Хоцьа́ж йа тибі дам, йак ти йи́го занесéш, бо то йист д́уже далéко“ . Ка́же до не́го той птах : „Сьады́ ти мнны́ мэ́жи крýла і занесу́ тибé аж до твóго пала́цу, де ти мэшка́йш“ . Фтод́и вона́ сьі подив́ила без вiкнó, шо летiт та́кий велiкiй птах і несé брата́ мо́ўо, пiшла, сказа́ла за́ра тим розбóйникам, шо : Ви йи́му не зрóбите ны́ц, бо ўже летiт птах і йи́го несé на сóбi . „То ўже ми йи́му не зрóбимо ны́ц і тепéр . Мóже часом ви вдóма луби́ў шось таке́, купати́ сьi або шо так ?“ — каза́ли розбóйники до не́йi, до йи́го сестри́ . Тод́и він прийшо́ў, і ка́же : „Бра́те, ти сьi так до́ма луби́ў купати́ шодéнь, а типéр ўжесь кiлька де́нь ни купа́ў сьi, йистись та́кий ўже чóрний“ . Фтод́и йи́му — вже так тi каза́ли розбóйники — фтод́и йи́му зрóбиш той кúпиль“ . Вона́ йи́му той кúпель зрóбила, нальа́ла йи́му ва́ну води́ і : „Тепéр, бра́те, купа́й сьi !“ („На сме́рть“ — додала́ прису́тна ба́ба) . — „Фтод́и він ўльа́ ў той кúпиль . „Бра́те, шо йа тебi скажу́ : ти йи́недiсь та́кий мо́цний, ны́коўо сьi не бойш, — йа тибi перев́яжу́ мiвэрнi тогi пальцы́ йидва́бом, чи ти перерв́еш, жельи́ ти та́кий мо́цний“ . Перев́язала́ йи́му у дво́йн — він взыа́ў і перерва́ў то ; потiм ўв́язала́ йи́му шче ў дво́йн, ў чéтверо ўже і він вже сьi спробува́ў і взыа́ў рва́ти — не мi ? . Фтод́и она́ закли́вала до́пiро тих розбóйникiў . „Ходы́ть, тепéр вже він купа́йить сьi, вже рúки йи́му зв́язанi“ . Тод́и ўона́ йiх вiпустила́ з лóху усы́, и вони́ ўпскóчили так йи́го, доўкóла поставáли над ним з мечáми . „То ти та́кий пта́шок, жи ти нас фсы́х та́кiсь побiў тьашкóўу сме́ртиўу, а ми шче та́кий жи́ймо ! Типéр, ти нас би́ў сам йидéн, нас пiядесьа́т, а ми тебé б́удем зноў ўсы́ мечáми рубáти, та' йак ти нас“ . Так ф той час він сьi д́уже зльа́каў, шчо йи́му рúки йист зв́язанi, шо над ним поставáли . „Праўда, шом вас фсы́х побiў сме́ртиўу, а́ле зна́йу, шчо і тепéр і мнны́ б́уди сме́рть кóло вас та́же . Али повво́льтьи мнны́, пéред ме́ўу сме́ртиўу нех йа сьi Бóгу помóльу . Йа на́йу таку́ трóбку, шчо йа на ны́ заўсы́дi Бóгу сьi мóльу, йак на ньу затрóблю“ . I вони́ ни хты́ли йи́му то да́ти те́йi трóнки, а́ли систра́ стала́ йiх просiти — зрóбило́ сьi сестри́ шось жаль — і подáли йи́му ту трóбку до рук, шо йак він на ту трóбку затрубiў і так сибi пригада́ў, шоби тi ўсы́ пта́хи сьi влеты́ли і шоби тi розбóйники подéрли, ровнёсли́ йiх, чiсто йiх усы́ . Йак він на ту трóнку затрубiў, пта́хи подéрли тi розбóйники, подéрли і полеты́ли ў горóу і вiстáла сьi 'но то́ўо найста́ршого пога́ iно́ ш чóботом, с то́го найста́ршого розбóйника і шо вона́ йи́го д́уже луби́ла... Тепéр ка́же браг до сестри́ : „Розв́язи́ мнны́, сэ́стро, тi рúки, йа́кiсь мнны́ зав́язала́, бо тись менé до то́го довелá, до те́йi сме́рти“ . Взыа́ла йи́му сестра́ рúки розв́язала́ . — „Тепéржи ти, сэ́стро, б́удиш т́утай“ . I взыа́ў сестру́ ланцухáми та́кими прикува́ў до сы́тинi і прису́нуў йи́йи ту ва́ну води́, шо в ны́ купа́ў сьа : „Тепéр ту во́ду, сэ́стро, пий за ту

кару, а ту ногу їдждіс то́го найста́ршого розбо́йника, шо ти йи́го лью́-бля́сь“.

Записано в Берлині від кравця Ювья Захарчука в авг. 1893 р.

Пор. Рудченко II, N. 22; Афанасьевъ. N. 117, 118, 119 і т. IV, стор. 259—269 і подану там літературу. Кінцевий епізод з трубною нагадує легенду про Соломона і Китовраса, що виграв його жінку, див. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, 220—229.

30. Як піяк царівну вибавив.

Буў цысар і цысароўа. Мали ўони такў дочкў, та дочка лўжи була чорна, жадни її си кавальїр ни мїг сподобати. Ўона потому каже: „Бўже, Бўже, жїби прїйшоў лихий, за лихого бни пішла“. И ў ноцї прїходит до неїї, їдвоїї ноцї. Так ўона потому каже: „Тату, до нїм їїден пренц хїдзї“. Ўїн каже: „Цї то мўже биць, цїб їа во нїм нїм вїїдєаў“. Таї вїн постаївїў коїи неїї варту, коїи її покїду, цї хто ни бїдї; и прїтаїи сїї ўрано — вартїїник ни вїдїў, а ўона татови повїдаїи, шчо буў. Таї потому такў вїстру варту постаївїў, аби но мўха де такїо шуборвїла, аара стрїльїти! Таї вїн потому, їак ту варту постаївїў, вїн до неїї прїйшоў її вєзїў задушїў. Таї їїїї потому вєзїїли до цїрквї, коїи неїї заўше ставїли варту, — ўона заўше вартїїника вєзїїла. Так потому казаў цысар вїбїрати такї пїякї. Так потому їїдвоўо такїо пїяка натрафїли, шо буў мїдрїї; запрївадїли го коїи неїї постаївїли. А вїн вєзїў то фєсо с сїбе скїннїў, а сам пїшоў без вїкнї фцїк. Вїн фцїкаїи, напїред него їде хлоп. Пїтаїи сїа: „Де ти їдєш?“ А вїн каже: „Ту цысарова дочка ўмїрла і кўпа вїльска поїїла, — тепїр пїякї даїўт“. Кає: „Цї пїяк за її грїши пїи, цї пїяк за її грїши де хїди, крадє?“ Каже: „Вїрнї сїї назад — каже — їди сїбї на фїри і вєзїї сїбї кїшкї і чїтаї. Ўона стїанє, бїдє тї кїкати, бїдє за тобоў сїкати. Ўак вона лїжи, то ти пїдїш назад коїи неїї стїанєш“. Ўона їїдвоїї ноцї не їїла, — збїїїїла по коїїна. Прїйшїї на рано, пїяка облыївоўлывати: бїда пїяка ни вїїла, но вартїїї коїи неїї. Дїли пїяковї бїз дїнь їїсти, пїти, нїнїч аїоў вїдїт. Завїїли, вїн аїоў фцїкаїи. Так їїго аїоў здїбаў хлоп, кає до неўо: „Де ти їдєш?“ Вїн їїмї аїоў те самє сказаў. Вїн тодї каже: „Ўїди сїбї до захрїстїїї, таї вєзїї сїбї кїшкї, аїоў чїтаї. Ўна тї бїдє кїкати, — каже — бїдє лїтїла, бїдє кїдала тїбє, бїдї прїсїти, бїс до неїї прїйшоў. Ўак вона лїже, то ти аїоў пїдєш коїи неїї стїанєш“. Прїхїдїят пїяка рано ўоблыївоўлывати, пїяк такї ї вартїїї. Дїли пїяковї аїоў бїз дїнь їїсти, пїти, аїоў нїнїч завїїли. Так пїяк аїоў фцїкаїи, так аїоў їїго здїбаў хлоп і каже до него: „На, вїртїїї

сьї назад, — кае до не́ю — на тобі дві пацьцы сьїрки, йди си на вїттар, засьвітї сибї двї сьвїцьцї, вьзїй сибї ті йангєли, жи ксьїндє слўжбу Божу правїт, — каже — ўона сьї вїрве, бїде лїтати. Йак ти задўїи с то́ю боку сьвїчку, то ти тўїу сьвїтї, йак ти задўїи з дру́о боку зноў, ти звітти сьвїтї; а дўже тї бїди просїла, аби ти сьї даў її вьїсти. Потому ўона стане жива, бїде цала бїла і живаїа. Кае: ни майїсь сьї чо́ю бойати, — каже — ўона бїди такїй христїянїн, йак-би ти“. Тай він їїї ни даў сьвїтла загасїти. Так ўона тоді кае до не́го: „Ходї сьудá, ходї, ни бїй сьа йуш — каже — ходї сьудá, ти меве вїт смертї вїткупїў“. Тодї приходьит ў рáно, пїйакá ўобльїзбўльївати, а пїйак с цїсаровоў дочкóу кїнчїт, пацьїр мóїи. Потому дали знати до цїсарїї. Цїсар каже: „Неї прїйдут вони до мене“. А пїйак каже: „Йакá цїсарови дорба до мене, такá менї до цїсарї“. — Цїсар заложїў штїри конї до повóву і прїїхаў по них. Тай він їїх забрãў до себн, такў їїм красну гостїну справїў, і потому ўобóх їїх вьзїў жинїти. Такé вьсїльї там велїке, такóго вóльска!.. І йа там буў, дали менї горїўки, йак йа сьї там фпїў, їм сибї там лїг на сьмїтў. Вьзїли там стрїльїти, менé канóнїр фсáдїў ф канóну її каже: пу! а йа сьїў ту.

Записано в Кожичах, пов. Городек, з уст парубка Івана Крилишина в серпнї 1893 р.

Пор. А еванасьевъ, N. 207 і т. IV, 493; Wolf, 258—262.

31. Нероджений царевич.

Буў цїсар і цїсарóуа. И ўона, йак ўшїрала, то їїмў казала, шóби такўїу вьзїў, шóби то мала на голові, шчо ўона — а ўона мала на голові злóту зьвїздў. Тай він кўпа їїздиў за жїнкоў ськати за такóў. Ыїгó дочкá сьї мїла — так він зобачїў ту зьвїздў, жи їїгó дочкá майї йак мáма. Тай він каже: „Цўрко мóїа найкохãньша! цо мáтка наказала, то мўсї биць!“ А ўона каже: „Тáтку муї найкохãньшї, то гжїх бэндьє!“ А ўїн каже: „Ньїх цо хце бэдьє, то мўсї биць“. Так ўїн сьї з неў ўожениў. Потому вьзїў — ўона з ним зїстала ў цїянжи — він вьзїў їїї зарїзãў ў корóткїм чьсї, йак йуж ўона мала бїти з дитїноў. Йак її зарїзãў, тоді вьзїў ту їїї вїпорãў ту дитїну з неїї і даў ту дитїну ў мамкї. Так той хлóпец сьї вїховаў, а їїї ў горóбды закопãў коли мáми коли їїї, постáвїў її йак живў, і та зьвїздá дўже йасна булá та-йак квїти. Йак той сьї хлóпец вїховаў, йуж буў велїкїй, так він їїгó вїдїбрãў вїд мамóк, так з ним ўсьуда ходїў; до то́ю горóду ни ўпустиў, де ті були, їїго бáба і мáма, похóбãнї. Тай він кае до не́го: „Тáтку муї найкохãньшїй! дльа чо́го йа ўшэндьєи пўїде, а тўтай йа ньї мóже пўїсьць?“

Він тоді каже до не́го: „Ти то́му ни сьцьїрїш, ти там йак підеш, ти то́му нья сьцьїрїш!“ Так він йи́го гет пусти́ў, тай він приходи́ гет, дїви сьї по тім горóды, так дїви сьї: така йи сьльїчна квітка на тім горóды росте... Тай ін приходи́т до не́її, хце субї вірвати, а ўона́ при-вóбула: „Не рви, бось йи не сади́ў!“ Тодї каже до не́го: „Йди ти до ста́йны і дивї сьї, котра́ коби́ла йи жирéбна. Взьїй ту коби́лу забїй, вїпор в не́її лошья́ і дай до кобиллв, на́й сьї вїховай; а в мени́ вьзїй си с плечїй вїрїзє скїру, ўшїй сибї рукавїцї. Там бóде така пánна, цьїсарїи дочка́, — там кóпа йу вóльска польаглó, кавалїрїў, за загаткї, а ўона́ твоїа́ муси́ бóти“. (То дошпру штúка! сам не рóдженїй і кїнь не рóдженїй!) „Рязмаї́те сьї бóде графлїло ти по дорóзї — абис то ўсьо погоди́ў. Йак пойдїш до не́її, вїбер си регїмєнт вóльска, абї бóди ўсьї в йиднїм дньу рóдженї, хлóпи і кóны. Йак прийдєш до не́її, ўна́ тобї задáст загатку, а ти йи так повїдж: цо мї за загатка, мала́ йагóтка!“

Тай він вьзїў йїхати до не́її, видїт: два гóлуби сьї кусáйи. Тай він кае: „Чо ви сьї так кусáйите?“ — Він кае: „Йа ма́йу дьїти на йїднїм дєрєвї, а він на дрóгїм дєрєвї. Йа принєсу́ свóйїм йїсти — він менї забере́, йак він принєсе́ свóйїм — йа йїму забєру́“. — Він тудї вїймаў шаблєу і каже: „Йа тотóў шаблєу махну́, то ней бóди така гра-ни́цї, а ти на той бїк ни ходї, а́ны ти на той“. — А він тоді кае: „Дзьїнькóўїи цьї, наййасньїйши прєнцу, велїкїй ти пригóды стáну“. — Так сьї забрáли, поїхали дáлы. Йи зноў двї кóпи мураўлїў, так ўонї сьї кусáйт!... Він сьї зноў пита́йи: „Чо ви сьї так кусáйити?“ — Він зноў йїму каже: „Ми ма́йи ту дьїти, и ўонї йдут на́шим забєра́йт, а ми зноў йдємо йїх забєра́ймо дьїтьїм йидвєньл“. Так він зноў шаблєу вї-тьїг, каже: „Ти на той бїк не йди зберáти, а ти на той бїк не йди, а ў середїны ма́йїте мєжу“. Так вонї йїму повїли: „Дзьїнькóўїи цьї, наййасньїйши прєнцу, велїкїй пригóды йа ти стáну“. Йїде дáлы понáд стаў: льїзе рáк до горї на бєрег. Шо вїльїзе на бєрег, то ўпаде ў бо-лóто. А він каже: „Поратї́й го там котрóй!“ Вьзїў йїдин жóмньїр шаблєу вїтьїг і кїнуў го на стаў шаблєу (гөй на вóду, кїнуў на рїку). Він зноў кае: „Дзьїнькóўїи цьї, наййасньїйши прєнцу, велїкїй при-гóды йа ти стáну“. Так приї́хаў гет, а там вьзїли йїх прїйма́ти ўсьїх. Йак сьї понайїдáли, понанивáли, тоді она́ вьзїла кнїшку, пішла́ в ним загаткї відгáдувати. Тай і вона́ йїму шо заганé, то він йи ўсьо вїтповїст. Він тоді каже: „Цо мї за та́ка загатка, йак ти вумїш! Йа цьї повїм загаткї: нья рoдзéний і нья на рoдзéнїм пшїйїхаў, а свóїї мáткї на рєнках пшївнїс!“ — Та ўона́ до кнїшки дїви сьї, перевертáйи, цї де така загатка йи — і не ма. Пішла́, ўповїла тáтовн, жи ни мóе тóїї загатки відгану́ти, — такїй вона́ мусит бóти йи́го жїнкоў. Тай ўонї...

взяв він йиго, пішли воба на спацир. Прийшли до ўоді, — взяв розломіў сїгнат і каже: „Вїднш, йакїй вїн йи?“ Вїн каже: „Вїджу“. Взяв, кїнуў на Дунаї, кае: „Йак ти мннї йиго принесеш, те ўзїйїш мейў дочкў“. Потому вїн сьї тай плаче. Вїлаз рак до него: „А чо ти плачїш?“ А вїн ўзяв йимў ўповїдати: „Прийхаўїм на зальоти, нїшомў цїсар зо мноў на спацир, кїнуў перстїнь ў вѳду, казав: йак їа му принесу, тодї йиго дочкў ўзїйїу“ . Кае: „Цїхо, не влач! зара будї“. Йак свїснуў, так повїлазїло розмайїтоўо хрѳства: рїби, ракї, гальўки розмайїтї, такє ўсьо, шо бїло ў водї, ўсьо повїлазїло. „То — кае — ськаїте перстїнї, абїсте найшлї й жїбїсте мї го принеслї“. Так пішлї ськаїти, ськаїут, ськаїут... Йак вїн свїсне, зноўсь повїлазїли, то хрѳство. Пїтайї сї, цї йи? Каже: „Нїма“. Тай вїн кае: „Йдїт ськаїте ше раз!“ Потому зноў свїснуў, каже: „Йи?“ — „Нема“. Взяв раховати, цї йи ўонї ўсї — йїдїн бракуїї! А то найшомў йїдїн тасїй кривїй рак і пїшомў до коршнї і на той сїгнат йуж наїў трѳха грѳнї, там шо маў, наїў, напїў. Пішлї від него вїдїбралї, дали йимў, тай вїн принѳсї цїсаровї той сїгнат і дайї му. Цїсар кае: „Дѳбре“. Тодї взяв чвѳртку прѳса і пѳпелу, то ўсьо до кўпнї змїшїў, даў го до такої тїмнїцї, каже: „Йак мї то вїберїш на ту й на ту годїну, тодї будїсь сї жєнїў“. Тай вїн сьї і плаче. Приходї муравѳль, пїтайї сї: „Чо ти плачєш?“ Вїн йимў ўповїў, вїн кае: „Льгаїт спати!“ Йак сї насхѳдїло муравѳльїў, йак взявїлї вїносїти те прѳсо с пѳпелу, йак взявїлї вїберати, гет ўсьо му вїбралї гет до чїста! Йїдїн муравѳль ўльїз ў ту дѳўрку, де сї кльч ўсаджїйї, дрўгїй ў нїс ўльїз, трѳтїй ў вўхо, там четвѳртїй поза пазуху поўлазїлї му — йак той надїйшѳў, так тї муравѳльї взявїлї го ласкотати, жїбї вїн сї прїбудїў, жїбї ўстаў зї спанїї. Приходї цїсар і пїтайї сї: „Цїсь їу вїбраў?“ Вїн каже: „Прѳшу сї подивїтї!“ Дївї сї, каже: „Дѳбре! Хѳдї зо мноў! Майїш ти — кае — ўсьо своїї вѳльско?“ И вїн кае: „Дѳб бї сї дїло?“ — „Мѳн ти де — кае — бракуїї кїнь або жѳмнїр?“ Тий вїн каже: „Мѳго вѳльска нїхтѳ не ўкрадѳ“. — Тай їн допїру звїстерѳваў, зрахѳваў сї — бракуїї му два кѳнї і два жѳмнїрї! Так взяв вїн ськаїти, а йиго кѳнї і тї жѳмнїрї ў таких корчѳх порїзанї! Тай їн прїйшѳў, взяв сѳмувати. Летїт два голубї. Кае: „Складайте то до кўпнї! Йїдїн маў ў фльїсьцї вѳду цїльўшчу, дрўгїй живўшчу. Пустїў ў йїднѳго кѳнї — кїнь сї стулїў (кїнь цїлїй), пустїў зноў живўшчѳї водї — кїнь живїй. Так тї кѳнї ўѳба йуж живї, вдорѳї — тодї ў жѳмнїрї. Пустїў ў жѳмнїрїї — жѳмнїр цїлїй, пустїў зноў тоїї живўшчѳї водї — жѳмнїр живїй. Стаў жѳмнїр і каже: „А том сї вїспаў!“ Там потѳму повѳзїлї до кўпнї, — пїшѳў цїсаровї замельдуваў, жї йи ўсї. Так тодї вїсїлї! Там такї тї балї маїут! І їа буў там, дали менї горїўки

и йа сьї ўпнїў и йа там васнїў. Взя́ли там стрі́льби́ти на во́нур (жи то висы́льи́) та́й ми́не ка́но́нїр ўса́диў ў ка́но́н та́й ка́же: пу! — а йа сьїў ту. (Йуш то бу́де ўсо́).

Йак йа буў ше налий, то та́то ту ба́йку ўпові́дали. Йа йї собі... то попраўльи́ў, ўпові́даўи́и йї пото́му, пере́йи́ў, і йа́кїи́м ота́к йу кінчи́ў йї, ім так скóчиў на лаўци́, казаўи́и пу! — йак сьї лаўка стрі́сла, ўо та́йа ўо сама́, ўпа́ло два горци́ і зба́нок з водо́ў! Йа то́ди до то́йї ба́йки ше дістаў, — пото́му сьї з ме́не так сьмїя́ли, заўше ка́жут: Йї-ва́не, ану́ кажї: пу! --

Записано ut supra.

Осно́вний мо́тив се́ї ка́зки: ца́рївна, що ві́дгадує зага́дки, пор. А е н а с ь е в ь, N. 132; Grimm, II, N 114; Schott, N. 9, 16; В у н, N. 45. До се́го мо́тива при́лепленїй мо́тив про кро́восумі́шку ба́тька з дочко́ю, пор. се́редньові́кове опові́данє про Аполло́вія Ти́рського (Gesta Romanorum N. III польських дру́жїв) і опові́данє про Блену-Олі́ву-Олі́явну (Simonsk, Deutsche Volksbücher X, 501—547 і Драго́манов, Розві́дки I, 168), мо́тив про невро́дженого ли́царя, що в давнї́х ле́гендах при́кладав сьї́де Ірода (І. Франко, Па́мятки, II, 339), у Шекспі́ра при́ложений до опові́даня про Ма́убета. Ко́нець — сповне́нє трьох праць при́ помочи вдя́чних зьві́рів, пор. Нанн, N. 9, 37, 61; Grimm, N. 62, 104, і т. III, 107—109, 179—180; В у н - Кара́джич, N. 3.

32. Чароді́йська ля́мпа.

Йіде́н буў та́кий краве́ц, маў сї́на. І то́й син йи́го так сьа собі́ розля́мпартуваў, ходи́ў собі́ по мі́сьты ге́й ба́тьар, ба́тьаруваў. Зноў в йї́днї́х мі́сьты та́кий буў чьїри́ўник, жи він знаў ти́ї рї́жньї рї́чи. Він собі́ прига́даў, ка́же: „Йакби йа там до то́го мі́ста пішо́ў — ка́же — за тим мі́стом там йи́ та́кий ка́ми́нь — ка́же — йакби́м го мї́ў діста́ти, то там — ка́же — йи́ та́ка ля́мпа цудо́ўна“... А то бу́ло не ў на́шим кра́йу, то бу́ло ў Азі́ї. Йак він при́ходит з Аф́рики до Азі́ї, то́й чо́ловїк, і зди́байи́ йи́го на мі́сьты, то́го па́рубка, і пта́йи́ йи́го: „Ци ше твї́й та́то йи́?“ А він пові́даїи́, ка́же: „Йа не зна́ў“. — „Іди́ж — ка́же — кажї ма́мі, жи йа там при́йду на ве́чєру до тво́її ма́ми“. Так він ка́же: „Ма́мо, при́йшо́ў стрї́й і — ка́же — ме́не клі́че, жи́би йа з ним ішо́ў“. Повиходї́ли на мі́сто, він йи́го дў́же ла́дно при́браў і ка́же: „Ходи́, трóха зі мно́ў будє́м, підє́м на спа́цер“. При́ходьит за мі́сто, там йи́ст та́кий ка́ми́нь вели́кий, ма́їи́ два андга́би вели́кі (же́льї́зні та́кі дру́чки). Тепє́р він ка́же: „Бе́рїно, піднї́май то́й ка́ми́нь“. — Він ру́шьїє то́й ка́ми́нь, ка́же: „Шо, стрї́йу, ду́рний йи́с? Де йа та́ке вели́ке го́ден піднї́яти!“ — То́й то́гди́ взьнї́ў, пі́ску назгорта́ў, взьнї́ў сьї́рки, запала́ў то́й по́пї і кї́не на то́й ка́ми́нь. Тепє́р зньи́ў му пє́рстєнь з ру́ки і ка́же:

„Львів там надіў, там — каже — йи шчєпи, самі морльáni (морльанові йáпка). Будєш йшоў бєш шієсть покóйїў, абис си піднїў вóдєжу, абис не зачїпїў там, бобис востáў стóйáти. А йак підєш ў сад, там на йїднїи шчєпї сьвітїть сьа льáмпа цудóўна; тўйу масьть вїльльїиш, а льáмпу тўйу цудóўну сховаїиш за пáзуху“. — Вїн тўйу масьть вїльльїў, льáмпу сховаў і нарваў си багáто морльáнїў. Тепєр їдє до горї, той стрїй фурт каже: „Давáй живо тўйу льáмпу“. Той йїмў повїдáйи: „Стрїйу, та чєкáй, най вїльїзу, то ти дам — Той сьа стрїй звлóстнїў, каваў йїму раз, дрўїй раз, трєтїй раз — той такóй нї. Той звьїў кáмїнь кїнуў, тай той востáў там на спóдї. Зробїло му сьа тємнó. Тай звьїў там плáкати тогдї, звьїў рўки тєрти так до кўпи. Ў тї хвїли кїнуш (дїйáвол) прибїгáйи, каже: „Шо хóчєш?“ Кáже: „Ньїц не хóчу, 'но мнїи вїнеси вїтти“. — Той го вїнїс вїттам, той прїхóдит до дóму тай каже: „Мáмо, отóм — каже — стрїїа дїстаў! бўўбим пропáў тáмкa“. Тай звьїў льáмпу постаїнїў на шáфу, морльáni вїсїпаў за лїжко, сам льїг спáти. Старá звьїла тўйу льáмпу (булá мосьїндвóва), потєрла шжáтоў, ў тїм зáраз кїнуш прибїгáйи. каже: „Шо пòтребўїиш?“ — Вна вльїкла сї і ўпáла на хáты. Той сї зїрваў, дївїть сї і каже: „Шо то йїст такóго?“ А той каже: „Шо хóчєш?“ — „Ни вїдїш, що хóчу? Хóчу йїсти, жибис мї наньїс шчo“. Той прїйшóў, прїнїс йїмў такў тáцу, котрá мáла сьїмдєсїят тац зноў на сòбї малїх, самї злóтї, — там фурт йїсти і пїти маў шчo. Йак то зьїли і вїпїли, тогдї вїн сòбї фурт тїї тáци бєрє по йїднї й вóсит прòдавáти, пòйдїнцї, по сїм рїньскїх йїднї прòдáйи. Раз йїгó здїбáйи злóтник, каже: „Шó ти носїш прòдавáти?“ Кáже: „Нóшу тáци“. — „Покажї мнїнї“. Той звьїў йїмў вїдвáжїў, каже: „Дўрнью дурнїй, то не сїм рїньскїх коштўїи, 'но йа ти сьїмдєсїят рїньскїх лáйў за йїднї!“ Той йак тїї звьїў сьїмдєсїят рїньскїх, прїхóдит до дóму, каже: „Мáмо, їди до цьїсарїи на залóтї, йа сї бўду с цьїсаровоў донькóў жєнїў“. Набрáў вїн тих морльáнїў пóўну тўйу тáцу, даў йї ў кóшик, каже: „Нєсї до цьїсари тотó на дарўнок“. — Прїхóдит вонá йїдєн дєнь до цьїсари — ньїхтó йї ньїц вє пїтáйи. Постóйáла, забрáла сї, пїшлá. Прїхóдит на дрўїй дєнь, цьїсар каже: „Йакáсь бáба, тра йї прїклїкати сьудá“. Прїклїкаў йї до покóйу, каже: „Шо ти хóчєш?“ Кáже: „Мєнє син прїслáў, хóчє сьа жєнїти з вáшоў донькóў“. Кáже: „Шож ти там мáйиш ў тїм кóшику?“ — „То — каже — дарўнок для твóїй пáнни, жи мїї сї син хóчє жєнїти“. Вїн заклїкаў си мїнїстра і повїдáйи: „Ни мóжнабї з такóго дáти донькў, жи такїй богáтїр?“ — Кáжи: „Їдїж до дóму, зa три днї йа ти дам знáти“. Прїйшлó зa три днї, прїхóдит бáба. Кáже: „Шож там?“ — „Коли — каже — твїй син йїст такїй богáтїй, то кáйжи вїн ту прїшлє сьїмдєсїят цьїсарїў до мєнє і кўждїй жибї маў

золоту тачу на голові і тільки морлянію ў тачці“. Тимчійсом она приходить до дому і каже: „Сіну, отось ны — каже — післаў!“ (Вже гадай, жи вже буде она страчена і сн). Він йі сьі питайі, каже: „Шчо?“ Вона йіму повідайі: „Цысар каже, жиби ти йіму сьімдесьіт цысаріў прислаў“. Той пішоў, потёр туўу лямпу — акурат йі сьімдесьіт цысаріў і кўжден маїи такў тачу! Йак ідўт до тóго цысари, а там варт, жи стойала — то ўже такій звичай буў, жи тих цысаріў цылували ў плечі, а тіїї повідайіт, каже: „Ми не йіи цысарі, 'но ми йіи невольники тóго, жи сьі хоче сь цысаровоў донькоў женити“. Тоді цысар повідайі, каже: „Видиш, не варт — каже — за такóо донькў дати, жи він такі слўги маїи і такі дорогі річи прешлаїи?“ Тоді повідайі до баби, каже: „За три мїсьацы буді весільї“. Йак вийшло три мїсьацы, він тогдї йїди до шльўбу — так йїди, жи стоїт штїри гльїди войска тим бóком і тим. Він там врийїадит, поїїхали до косьцьóла, і вже по шльўбі, буў зі старїи пáру недель і каже: „Тáту, дай мнїи пльац на покóйї“. Той каже: „Сіну, отўби — каже — буў на тїи пагўрку фáйний пльац, коби ти си вїставїў“. Той потёр собі лямпу і каже: „Иа ту хóчу такі покóйї жиби маў, жиби було сьімдесьіт покóйїў, йїден покўи великій жиби маў сьімдесьіт і сьїм вїкóн, сьцїни жиби булі йїднá верствá мурляніў, дрўга злóто, трéта срібло, і верх жиби буў сáмим злóтом убóитий. Так на рáно жиби такій нóкуй стаў — а пїў вїкнá ў тїи покóйї, жи маїи сьімдесьіт і сьїм вїкóн, жиби ни було докїнчїи“. Тимчійсом рáно старїй сьі придивїў і каже: „Сіну, чомўс тóо пїў вїкнá не докїнчїў?“ Той каже: „Вже ми грóші ни стáло“. Той тогдї взьїў, шчо маў грóші, то майстрїў склікаў, жиби то вїкнó докїнчїли, — але ўсї грóші стрáтїў і тóго вїкнá не докїнчїў. Мнїїстер до вéго повідайі: „Цáру, то йїст — каже — чьїрвїяцкї річа“. Той каже: „Ньї, тобї сьї так здаїї, жи то йїст чьїроўскї річи — каже: То такїй майонтáр, богатїр, ўсьо си тотó заплатїў, спровáдїў, жиби тотó стáло жїво“. Той тогдї потёр туўу лямпу, прибїгайїи кнївнш, каже: „Шчо хóчеш?“ Каже: „Ньїц не хóчу — тóо пїў вїкнá шобїс докїнчїў — шо мїй тáто грóші стрáтїў, на, берї — каже — ў мїх і занесї му, кнїв на гáнок“. Старїй рáно ўстáйї, дївїть сьа — стоїт ў мїхах грóші так йак бўльба, а вїкнó вже докїнчїи. „Анó — каже — сїну, де ти тїлько грóші взьїў?“ Каже: „Мнїи булі вїнни, йа спровáдїў назáд, тобїи вїддáў“. Так він ходит, старїй, фурт сьї прїгльїдайїи на тїїи покóйї. Але тамтóй стрїи каже: „Чекáй, будў йа собї такї річи робїў, ци він вїттам вїйшоў, ци там пропáў?“ Тогдї він сїбї взьїў, зробїў такї річи чьїроўскї — йїму покáауїи, шчо він вїттам вїйшоў, вженїў сьа сь цысаровоў донькоў і йїст такїй і такїй богатїр і такїй собї пáлац вїставїў. Зáраз він собї казáў зробїти сьімдесьіт лямш мосьїяжних і ў тї

хвіли прибігаїи в Азії до Африки, носит по місьты тїї лямпи і кричїт: „Хто хоче міньїти нову за стару?“ Але йїго слуга повідайї йїго жїньци — а він пішоў на польованьї — а йїго жїнка каже: „Ту йї йакась старá лямпа, йди, ци то праўда, ци він замїньїй“. — Вїнесла му тўйу лямпу — він тўйу лямпу взыў живєнько сховаў, а тїї фєї кїнуў до ровá. Вїйшоў за місто, потєр тўйу лямпу, каже: „Жиби той палац буў ў мойїм силї, там, де йа мєшкаў!“ Так той палац вїбраў сї ві слугами і в йїго жїнкоў і пішоў ў повітру. Прихóдит він до дóму вже, онá фурт до нєго ныц говорїти не хóче. Йїї чоловік на польованьу, ныц не знáйи, жи тóго палацу нємá і жїнки нємá. Зáраз цýсар пїслáў жоньїри за ним до лýса, жиби йїго заковáти за рúки, за нóги і на гóлову дáти кайдáни тáкже. Прихóдїт в лýс, здїбáют йїго, каже: „Мáйи рóсказ від цýсари тебє заковáти за рúки, за нóги і на карк заложїти кайдáни“. Привóдїт йїго до цýсари, цýсар каже: „Дєсь мойу доньку подьїў?“ Той каже: „Пустї менє на три дни на фрай“. Кáже: „Йа тьї пúшчу, але йак ми доньки не приведєш назáд, то — каже — йа тебє і в йїнчїм крайу знáйду, йа тьї страчу“. Так він идє. А в них у вєчир йак сóнце заходїло, то звїчай буў, жи трє булó рúки мїти — він си рúки йак умїў і фтер, і трє булó до горї вїлázити там на бєрег. Вїлázит до горї, цотєр той сєгнат, шо маў на пáльци такїй золотїй, прибігаїи кїньш. Кáже: „Шож хóчєш?“ Той кáже: „Ньїц не хóчу — де мїї палац йї?“ Кáже: „Йа не йїст пáстїр від палацу“. Той йїго пїтáйи: „Мóже знáйиш, де?“ Той каже: „Твїї стрїй взыў той палац аж до Африки в Азїї і там — каже — він стоїт на пасовїску“. Кáже: „Возьмїж менє там занєсї“. Той ў тї хвїли, нїм сї дóбрє смєркло, він йїго там занєсї. Той собї хóдїт без нїч — зачїнáйи свїтáти, той сї приближїйї до тóго покóйу, онá знáла, кудá, йїго прикїлкала. Він йак там прїйшóў, і каже до нєї: „Но, шож ту рóбїш?“ Онá кáже так: „Тьї — кáже — не гóдєн ту бúти, бо він тебє — каже — струїт“. Кáже: „Ньїц, йа каже — мáйу таку табáку, йа тобї дам, напїй сьá вїнá в нїм“. Але йак той стрїй прїйшóў, вонá кáже: „Тєпєрка, йак йа вже тúтка зайшлá, то мúшу бúти с тобóў, вже ш чоловіком не бúду жїла, но с тобóў“. Старїй сї ўтышїў, побїг, принєс шонáймоцнїйшого вїнá, нальїў ў двї скльїнки, кáже: „Напїймо сї ўобóйи!“ Вонá ў тўйу скльїнку ўсїпала, шо мáла пїти, й кáже: „Та скльїнка, шо мїнї, то тобї, а шо тобї, то мїнї“. Скóро сьá старїй напїў тóго, вáраз упáў на пїдлóгу. Той тоглї прибігаїи та й йїмú за пáзуху — вїйньуў, а йїго вїкїнуў без вїкнó на двір. Тогдї ў тї хвїли кáже, жиби той палац назáд там буў, де стоїаў. Той палац пішоў в нїм на мїсце, там, де буў. Нарáз старїй рáно вихóдїт, прїзїраїи сї, йїї тáто, повідайї до жїнки: „Здáйи ми сї, жи той палац вже йї“. Онá сї дївїт чєрєз вїкнó, каже: „Такóй

віджу, жи стойт“. Він каже: Йа собі не віру і тобі не віру, підү сї подивїти“. Виходит там, але вярта стойт та й йигó не пүстит там до середїни. Аж так коло десьїтої годїни, йак сї повиспїйїли, тогдї приходит тамка. Каже: „Шож ти, сїну, де той палац буў?“ Каже: „Де буў, то буў, вам не трéба знати, дóсить, жи йї“. Тим чьїсом йигó брат, того стрїяа, каже: Нати (не знати), чи мїй брат ше жийї, чи ўже помёр?“ Робиў собі такі чьирóўскї рїчи, йїмү сї показало, жи: мїй брат погїнуў черес тўйу чудóўну льампу. Али каже: „Чекáй, пїмшчү йа сї ў свóйї крїўдї“. Приближїйи сї до тóго мїста, він сї довідаў, жи там булá такá кобїта, жи на пустїни сидьїла, і вона так відмовїйїла то гостец, то шо. Каже: „Ти йак мнїнї тих рїчий ни повїш, жи ти знайїш відмовїйїти, то тьї ножом зарїжу“. Онá йїмү тотó ўповїла, він тогдї взыў йї пробїў і кїнуў ў кирнїцьу. Приближїйи він сї до тóо покóйу, накрїў сї такóу веренькóу, йак та бáба ходїла. Йїгó жїнка побáчила, каже: „Вярта такү сьвїтү кобїту тримáти ў нáшїм покóйу“. А та кобїта перейшла, дївить сьа, по покóйах нвїгдє льампи немá. Жїнка до нєйї каже: „Затрїмайте сьа, мїй чоловік хóрий, йїгó чогóсь головá болїт — ви йїмү гостец відмóвите над головóу“. Той приходит, та й каже: „Ту такá йї такá сьвїтá кобїта йї“ — вона йїму повїдаїи, жїнка. Той льампу потёр, прибїгаїи кїнгуш. „Шо ти хóчеш?“ Каже: „Ту йї сьвїтá“. Кїнгуш йїмү повїдаїи: „Дурнїй — каже — тотó не йї сьвїтá, то йї сьвїтїй, то йїст тóо твоó стрїяа брат. Но — каже — дóбре ўважїйї, йак вона ти бóде гостец відмовїйїла — вона мáйї нїж, вона тебе хóче зарїзати“. Тотá бáба йїгó накрїла, відмовїйїи му над головóу гостец, хóче го зарїзати — той тим чьїсом взыў, вїньїў пїстольї і застрїлїў йї. Та наробїла крїку: „Йой, нашó ти сьвїтү забїў?“ Той каже: „То не йїст сьвїтá“, 'но сьвїтїй... Тогдї йїгó поховáли, тўйу бáбу вїньїли с кирнїцьї, тáкої поховáли. Пóтїм йак йїгó тесьць помёр, він тогдї востáў цїсаром. Конец.

Записано в Серниках, пов. Бїбрка.

Є се в скороченю передана істория Алядїна і Його чудесної лампи, взята з арабської збірки „Тисяча ночей і одна“ (нїч 410 — 476, нїмецького вїденського вид. 1854 р. т. IV, стор. 19—160). Пор Рудченко II, N. 33; Аванасьева, N. III і т. IV, 233—236; Cosquin II, 1—8.

33. Котигорошок, Розвернигора і Завернивода.

Булá бáба, мáла трои дьїтїй, два хлопцьї і дьїучїну. Мáли далєко пóли, каже: „Ідьїть ви, синї, ў пóле горáти“. Тїйї два синї пїшлї ў пóле горáти, а доньцьї казáла, жїби йїм йїсти вїнесла де кóло субóти.

Але дійшовол — злий дух взявў скібу перегорáў до сво́її хáти. Та йак по-несла йісти, та й прийшла до то́го дьідька до хáти. Пóти́м старá йде шукáти за дьідькí, вóти́ть сья горшóк дорóгоў. Она васьла той горóх зьіла і зайшла ф дьянжи. За дэвіть мїсацьцїў мáла хлóпцы; йак йимў иньї дáти: Котїгоршóк. Так той хлóпец рїс, до шкóли ходїў, вїўчїў сья, тогдї сн пїшоў купїў сьїндесьїт штаб зельїа. Пїшоў до ковальї, казáў пáлицьу робїти с то́го зельїа. Потїм сьї пїтáйи: „Мáмо, мáлїстє — каже — йакї дьїти? Каже: „Тажєн мáла“. — „Дєж — каже — вонї?“ Каже: „Пїшли — каже — ф тóйи пóле горáти, жи далєко бўло, про-пáли на сьвїтї“. — „Но — каже посьвїятїтї вїннї тўйу пáлицьу два-нáйцьїть рав, йа пїдў за нїни шукáти“. Она йї посьвїятїла, вїн пїшоў шукáти за нїни. Приходїт прóсто до тóйї скалї, де той дьїдько мєш-кайи. Она йїгó не знáла, шо то за йїдєн, каже: „Чоловїче, шо ти ту пїшоў?“ Каже: „Мїй чоловїк йак прїйде, то тї йак мўху зьїсть“. „Оў — каже — де вїн йї? — та й зьїў сн фáйку закурїў, перекїнуў мóгу на йїдєн бїк за вїкнó, а дрўгу на дрўгїй бїк ф сєрєдїнї. Той при-ходїт та й каже: „Ходї, швáгре, вечєрїїти!“ Каже: „То ходї!“ По-сьїдáли вечєрїїти, той йїсєть два пирогї, а той трї, Котїгоршóк. Каже: „Ходї, швáгре, пїдєм сьї борóти“. Вїн каже: „Но, то ходї!“ Йак сьї зьїли борóти, то сьї борóли трї днї і трї нóчи. Вїн йїгó кїнуў, пере-жєгнáў тоў пáлицєў, то сьї 'но квáрта мáзи зробїла. Тодї каже: „Сє-стро, тепєр — каже — будь спокóйна, вжєм твóго чоловїка звоўвуáў. Де — каже — тїї брáты, жи вїн побїў?“ — „А — каже — ту ў пїў-нїци позабїванї“. — „Йди — каже — вїнеси йїг“. Пїшли ўбóйи, по-вїносїли, той зьїў гóлови носкладáў до кўпн (вїн йїи гóлови повїдкрў-чуваў), тогдї зьїў такóў водóў понамáшчуваў — вонї поўживáли. По-даваў йїм такї мїхи з грїшнн, йакї ноглї нєсти, а собї набрáў такїй тóньгїй шїшóк, так жи мїў занєсти. Вихóдьїт на пóле, де стóйáла грўшка і лїпа (вжє до дóму йшли), посєдáли сн пїт тоў грўшкоў і Котїгоршóк там заснўў. 'Нн сьн рáдьїт, шо то робїти. Кажут: „Тре йти лїка на-дєрти, ўїлєсти мóгуз і пїннїятї йїгó“. Тим чьїсом, йак йїгó пїннїяли, вїн снаў, вонї забрáли сьї і пїшли. Приходїт до дóму, кажут: „Мáмо, мáли ви шє йакї дьїти?“ Повїдáйи каже: „Тажєн мáла“. — „О — ка-же — нн пїннїяли йїгó! тре йти — каже — зьїятї сокїру, вїдру-бáти“. Ньїм вонї сьї зїбрáли йти, тимчьїсом той берє з грўшкоў идє до дóму і з грїшнн. Приходїт до дóму, йак потрїс — та грўшка ўпáла, пїў хáти му вїрвала. Грóшї ўкїнуў без вїкнó до хáти; старá го клїче, каже: „Ходї, сїну, до хáти!“ — „Нї — каже — йак знáйдў такїх два дўрнї, йак ви, то — каже — до хáти пїдў“. Забрáў вїн сьї, пїшоў, идє межн гóри, сидїт чоловїк. Каже: „Шо ти йї за йїдєн?“ Каже: „Йа йї Розвєрнїгора“. — „Покажї — каже — тóйї штўки, будєш мїй брaт“.

Той тогді йак вдариў двома рукама, та й сї гори переверну́ли, йідна́ тудá, дру́га тудá. „Тепер — каже — ходи́ зо мно́у, будеш мий брат“. Заберáйуть сьа обá, йдут, приходьит над воду, жи йде з горі, сидит там третій чоловік. Каже: „Шо ти йи за йіден?“ Той каже: „Йа йи Завернівода“. — „Покажи — каже — тойі штуки, будеш наш брат“. Той йак поду́у до горі, вода сьи верну́ла і сүхо сьи стáло на ті ріцї Йдүт, ніч сьи стáла. „Ано́, де будем ночували?“ Але приходьит — йи хатїна; вечерїити йи шчо, а на рáно нема́ ньїц. Так вони́ там переночувáли, рáно каже той Котїгорошок до Розвернігори, каже: „Ти, Розвернігорá, вари́ йїсти, а ми з Заверніволоу́ пїдем на польованьї“. Той варїт йїсти — йде бáба старá, каже: „Дидидиди, шїноньку, перешадї бес порїг!“ Він йи взьїу пересадїу бес порїг, сам пїшоу́ шукáти петрушки ци там чо́г — бáбиско взьїла з горшкїу вїїла, ше жу ў горшкї нас..ла. Тїї приходьит с польованьї, пїтáють сьа йїго: „Шчо такé горїче?“ Він повїдаїе: „Сирї пãтїкї булї, не хтїло кшїтї“ — прáуди йи ни ўповїдаїи. А на другїй день той Завернівода сьи лишїу йїсти варїти — она́ тóму сáмож так зробїла, та бáба, йак прїйшлá. На третїй день лишїу сьи Котїгорошок йїсти варїти. Приходит бáба, каже: „Сїноньку, ўтвори!“ Він повїдаїи: „Йак йа йшоу́, йа си сам ўтвориў“. — „Пересадї — каже бес порїг!“ Каже: „Йак йа йшоу́, то йа сам перейшоу́ бес порїг“. Каже: „Вїсади мене на прїпїчок!“ — „Йак хочеш — каже — то свїдаї!“ Він там взьїу закрїшувати, дївить сьа — бáба йїсьть з горшкїу. Той йак овьмé пáўку, зачинаїи тўйу бáбу бїти, бáба ў нóги, взьїла ўтыкáти. Той ни мїг здогонїти, кїнуу́ пáлицьу — пáлицьа полéтїла аж там до скалї, де бáба бұла. Тїї поприходїли: „Ано́ — каже — братї, нема́ мойї пáлицьї!“ Каже: „Крутїт вужеўкї, будем — каже — робїли ведрó, тре йти дїстáти тўйу пáлицьу“. Взьїли крутїти, він сьи спустиў нáдїу; приходит там нáдїу, там йи три покóйї. Приходит до трéтого покóйу, там йи три пáннї шїїи, а старá бáба в лїжку лежїт і пáўка стоїт. Старá вóчи прилунїла: „Ей — каже — сїну, дóбре, жи ти прїйшоу́, побóрем ми сьи ту с тобоу́!“ Йак сьи взьїли борóти, то сьи борóли штирнáйцїть день Йакось він тўйу бáбиску кїнуу́, аж сьи з нéїи грис росїпау́, с тóїи бáби. Тогді каже до тих пáннїу: „Пáннї, ходїт зо мноу́, будéте на свїгтї жїли“. Набрáу він йи такї горбї грóшї, приходит до тóго ведрá і трисé ним, каже: „Братї, йи ви там здорóви?“ Каже: „Йи“. Вїсадиў йїдиу пáнну, каже: „То твоїá, Розвернігора!“ Йак вїсадиў дру́гу, каже: „То твоїá, Завернівода!“ Вїтьагнули трéту, каже: „То мойá!“ Йак му дáли грóшї тїїи, він вїдаў з мїхом, каже: „То мойá і мойї грóшї!“ — „Оу́ — каже — тре бїду наза́д пусти́ти з горі, пїтгьїгну́ти трóхи до горі і кїнути нáдїу“. А він взьїу ў тейи ведрó наклáу камїньї, так тгьїгнут до горі і взьїли й пу-

стіли надію. „Ой — каже — то з нашого брата сї кости росіпали вже“. А він каже: „Ньї, ньї, йа ту жиїу“. Топіру там зостаїу, взьїу дїже плакати, сьїу собі під дїбом, плаче. Там птах Арон маї гнїздó на тїм дїбі. Тї дьїги кажут: „Чоловіче, накрїї нас, бо ту будé кривавий дошч йшоїу, то нас зальїїи — бо нас тато сьїм льїт годїїи вже“. Він йїх накрїїу, той птах прильїтїїи, хóче йїго зьїсти, а тїїї дьїги взьїли кричїїти, каже: „Тату, дай спокїї, бо він нас — каже — вїт смérти флоронїїу, той чоловік“. Той старїїй йїак дьїти погодуваїу, приходїт до нéго під дїба і каже: „Чоловіче, шо ти хóчеш за тóїи?“ Каже: „Ньїц не хóчу, 'но жиби ти менé вїньїс вїтци, с тóго сьїїта на тамтóї“ (то булó вот йїак тепér до Бразїльїїї йїїдут, далéко). — Каже: „Знайїш шчо — йїди, порїж жóїїх сто вовéц і насолї й берї ї бариїкї і сьїдай на мéне. Йїак йа сьїа ўобérну на правїїй бїк, то кїнеш мьїїса кавáлок, а йїак на льївїїй, то квáрту водї“. Так йїдут, той готó мьїїсо фьсо зїїу, вже туй тїї до горї — нешá. Той тогдї взьїу кавáлок стегнá свóго врїзаїу, кровї наkáпало зноў гáрнец, кїнуїу йїїмїу то мьїїсо і тóїї кровї даї му. Йїак вже вїїшоїу на берег, та йї каже: „Де ти, чоловіче, взьїу такóго фáйного мьїїса і такóїї фáйноїї водї?“ — „Е, нашó тобї?“ — „Прéцьїнь де?“ Той тогдї взьїу показáїу му, каже: „Дивї сї, де“. Той взьїу тогдї вїхаркаїу, вїхаркаїу і назáд йїїму заплывáїу то стегнó. Той тогдї приїшоїу до дóму, там де тотї братїї булї, і буї зї своїу тої жїнкоїу, а вони в нéго булї за найїтїї. — [(Ваш сї не снїло, жи ви будéте такїїм старóстоїу, будéте мáтї такóго пїсарї під рукóїу) господар йїакїї Дьїакїї до оповїдача].

Записано ut supra.

В отьому оповїданкó сьїомбїновано мотїв Покотїгоршкá (див. вїше N. 27) з мотївом трьох лóдей з чудесноїу сїлою (Игн. зъ Нїкловїчъ, N. XX; Аеана-сьевъ, N. 81 і т. IV, стор. 119—124; Schott, N. 10; Grimm II, N. 71 і III, 116—119) і в кїнцї з мотївом вїзволени трьох красавїць їз пїдземнóї вїзницї та зради поповненої на ньому братїїми (тут сей остатїїй мотїв являеть сá навїть подвїїно) пор. Cosquin I, 1—27.

34. Як хлоп вїзволив царївну від змїя і при мерцєви на вартї стояв.

Буї сїбї йїдén такїїй хлоп, він ходїїу по сьїїтї і робїїу так дéшо, ворожїїу, а чáсом то шо йїї цїкáвого так зрóбїи. Але маї він два братї йї від йїїдноó чáсу посварїїу сьїа з нїїи і каже до нїх: „Шчо йа бїду на вас робїтї! Йїа робльїу, а нешá ньїц с тóо. Йїа маїїу талáнт в рукáх та йї йїду ї сьїїт сїбї“. Взяїу сїбї пáлку в рїкї і тóрбу фчепїїу черес плéчї, наклáїу до тóрбї рївньного зьїльá і пїшоїу ф сьїїт. Али йїде він

селó вiт селá i ўсе пытайiть сьа, чи не чу́ти чо́го но́во́го в селя́, чи здорóвi ўсьi. Але приходи́ бли́сько́ мiста́ голо́ўно́го (так йа́к то́ Вiде́нь йи́ голо́вне́ мiсто) i здiба́йи́ хло́па́ йiдно́го. Сказа́ў йiму́: „Сла́ва́ Йiсу́су!“ Той вiтказа́ў, i пыта́йи: „Чи не чу́ти шо́ тут но́во́го?“ Але той хло́п ста́ў i росказа́ўи́ йiму́ йiдну́ новину́. Ка́же: „Ў нас у мiсты́ йист цар i ма́йи йiдну́ доньку́ йiдно́ю. I те мiсто́ йист ца́лком ў жа́лобi. Насе́ред мiста́ йист така́ крини́цьа, жи́ в не́йi лю́де беру́т сь ца́лоо́ мiста́ во́ду, а ф́ ти́ крини́цьа сидiт така́ змiйá, ма́йи двана́йцьи́ть голо́ў, i шчоде́нь ну́сят цар да́ти йiдно́о́ му́жа йи́йи зы́сти, жи́би набра́ти во́ди. Так уже́ прина́да́йи на заўтра́ ко́льи́на на йи́го доньку́. Жи́би йа́кий та́кий чо́ловiк зйави́ў сьа i мiг йи́йи стра́тити, то зьа́ўби йи́го доньку́ за же́ну́ i ста́ўби царём“. Так той хло́п ка́же: „Дóбри, йа́ йду́ прóсто“. Вiйшо́ў вiн до мiста́ i зайшо́ў на та́кий вели́кий ши́ньк, жи́ там хо́ди па́ньство ўсьо. Прийшо́ў, сьи́ў сiбi на ла́ўцьа, йа́к бiднiй, вiпив́ў сiбi там скля́нку́ пiва́ i вьза́ў за грéйцар бу́лку i сьи́ў i слуха́йи, шо́ те па́ньство гово́рит. Але́ ти́ пани́ за́чалi бéсьиду́ сiбi у́ ти́ змiйi, ка́жут: „Ў на́шим мiсты́ вже́ шмат́ лю́дий вонá вiйiла, а на заўтра́ припада́йи́ царéву дочку́. Жи́би на́м йа́ко́го та́ко́го найтí чо́ловiка, жи́б вiн мiг йи́йи стра́тити, то мiбiсьмо́ йiму́ да́ли, шчо́ вiн сам хты́ў, ка́жден, а цар то́ ў два́йцятэ́ро тiлько́“. Так вiн ста́ў на но́ги, приходи́ до пани́ў, клони́ў сьа́ йи́м i ка́же до них: „Па́но́ве мо́йi, шчо́б ми́ны за те бу́ло, жи́би йа́ йи́йи стра́тиў?“ А вони́ ка́жут: „Шчо́ сiбi жада́йиш“. — „Ны́ц ни жада́ў, 'но тiлько́ утрима́нья до не́йi сме́рти“. — „Да́мо тибí утрима́нья, йа́кэ́ сам схóчиш, абiсь йи́йи стра́тиў“. Ну, так вьзала́ йи́го, сказа́ли йи́му до́бру ко́льа́цiю зготува́ти, засади́ли йи́го за стiл, до́бре найи́ў сьа, напи́ў сьа, i веду́т йи́го до цара́. Али́ йде́ вiн до цара́ i пыта́йиць сьа́ тих пани́ў: „А йа́кже́ ми́ пере́йдем, коли́ тут ва́рта сто́йи́т? Нас ва́рта ни́ пу́сти“. А йиде́н пани́ ка́жи до не́о: „Шчо́ ти́, чо́ловiчи, бойiсь сьа́ — ми́ при́йдем пiд бра́му, пу́стим талы́гра́ф до цара́, цар се́йча́с ка́же ва́рти́ пу́стiти“. Прийшли́ пiд бра́му, ни́ пуска́йи ва́рта. Пани́ сьли́, написа́ли па́ру слiў i пiсла́ли до цара́. Так трэ́вало́ па́ру мiнут, приходи́ карта́ нава́д: се́йча́с той чо́ловiк ма́йи ста́ти тут! Так прийшо́ў той хло́п на той дэ́вдэ́зынец до цара́, фпа́ў на ко́льи́на, поцьу́лува́ў цара́ в но́ги i росказа́ўи́ йiму́, жи́ вiн то́ ви́дроби́ i освободи́т царéву дочку́ вiт сме́рти. Так той цар каза́ў за́ра сво́йи́м слуга́м зготова́ти ко́льа́цiю i принéсти йи́му́ вина́, жи́би вiн сiбi попо́йи́ў, i зроби́ти йи́му́ лу́шко, жи́би вiн спочи́ў, i поста́вити го́стру ва́рту (жи́б ни́ ўты́к — бо́ ча́сом мо́же ўты́чы). На дру́гий де́нь ра́но приходи́ той ча́с, го́сьма годiна, ў́же ма́йут дочку́ ве́сти туди́ до те́йi крини́цьа. Але́ вiн ўста́йи, той хло́п, i пыта́йиць сьа́ цара́: „Котри́й ча́с ма́лисьти́ итí до крини́цьа?“ А цар ка́же: „Го́сьми́й“. Так е́йн ка́же до цара́: „Шче́ перетрíжайи́ти двí годiны́, аж о́ десьа́ти годiны́ пiду́“. Так до-

ході десьата година, збирайть ся хлоп і каже: „Ходым і підем“. Приходять вони до тей криниці, буде шче до неї до двайцять крокіу — та змія вийшла ўже, аж ривé (вже йсти, вже той час минуў їй). Але виймаи собі с торби зыльа (буди приймати їй), виймаи собі с торби такий мих маленькій, (їак то йст маўт у церкві), пару вуглик(ў), кидайи в тарілку вуглики, засвѣтиў сьирник і дмўтайи на ті вуглики, жиби буў вогонь. Розробиў вогню, натэр того зыльа, насипаў на вўгля — зачалó те зыльа тьмити і шквартити ся, те зыльа, і зробили ся з неó такі галочки чорні. І казаў царéви, жиби їмў дати такў рушницю, жи шче вона ныди ни була ў руках, 'но тилько їак ф фабрицы, і жиби була сама стальова, і їак хто піде по ту рушницю, то жиби їйї ни браў голени руками, 'но ў хустинку, і льўфойу нести назад. Так післаў цар їдвого жомныра, шчо найрозумныйшій, написаў картку і казаў, жиби він пішоў до фабрики і даў ту картку, то ўже будут знати, шчо там тре. Приони (пригонить) той жомныр, аз засапаў ся, привоסי рушницю, видаў в рўки і стаў далы. Вазаў той хлоп рушницю, насипаў тих галочок чорних, напгаў вўгля і того зыльа, набаў добри їйї і стаў блісько тей криниці і казаў царéви, шчоби свойў донькў провадиў блісько криниці, жиби вона вилызла і показала їмў голови. Приходи дочка блісько криниці, виходи змія с тей криниці і гопсес до дочкї, схопїти їйї. Так зара той хлоп бразнуў з рушницї напротыв неї і ўглушиў їйї; і скочиў до неї, віриваў дванайцять їазикў, кичуў до торби, а їйї наздопкаў ногой на старшу ту голову, вінваў ніж, повідризуваў усьи голови, одинайцять голоў відривав, а дванайцяту подонкаў ногами; распалиў вогню, спатиў їйї на вўгля, ссїпаў собі їйї в пўшку і ўкинуў до торби, а рѣшти казаў занести за мїсто, виконати велику фóсу і вимуровати каминем зоуподу доўкóла і приложити каминем і присїпати землѣю і посадити смерéку. А собі казаў зготовати кольацію, поставити на ті могїлы, де їйі закопали, жиби він їзыў і жиб вона там уже загїнула, а сам буде заберати ся далы ў свѣт. І кажи тому паньству: „Складайти минї грóші, шосьти вобицьали, бо їа підў далы ў свѣт!“ Так цар їго проси до себи, кажи: „Чоловїчи, де ти пїдїш від мени, їа тибé ни пушчў, ти будїш у мени до самої смерти і будїш ї ураз во мноўу йсти кольацію, за ту донькў, жись відратуваў“. Али він виймаи с торби папїр і дивить ся ў той папїр і кажи до царá: „Їа шче маўу йти в їйден край — показуїи минї на тїм папéри, жи там дўже велика їй бїда. Їа мўшу йти тудї і віратувати їїх с тей бїдї, і назад вернў ся“. Цар каже до него: „Добре, ти пїдеш у чужий край, але покїнь минї свойї мнѣа, свойї прїзвиско і дай минї своюў фотиграфїю, їа прибиў на сьтыны, буду дивити ся на твою фотиграфїю, то мнѣ ся ўсе буде здавати, жи ти йст у мене. А мїсто буде

складати грóші і скидати до шпаркаси дльа тебе, а йа тобі заплачу́, йак ти поверниш, а тобі тільки даю́ на доро́гу трийцять сребре́нникі́у“. І забра́у сьа й пішо́у дала́. І йде він, іде, війшо́у чужий край і пита́йть сьа: „Чи ни чу́ти шо тут ново́о?“ А льуди йи́му розка́зуют: „Нас цар на́у йидного́ сына́ і дуже́ ўцонж во́йну то́чи́у, та́кий бу́у запопа́дливий. Тиле́р він поме́р і ви́шуровали йи́му льох і вложи́ли йго до то́о льо́ху; і да́ють шодене́в шти́ри варті́уникі́ (шти́ри жо́нны́ри) до не́о до то́о льо́ху, і ра́но прійду́т до льо́ху по ту ва́рту, то ви́на ны́ц, но тільки́ з них ко́сти піт столо́м лижа́ть. І ўже́ старий́ цар ни ма́йи тільки́ наві́ть во́йска поси́лати“. Так він ка́же до тих льуди́й: „Шо то йист за диво́! Віды́ть но мене́ до то́о цара́, а йа піду́ сам на ва́рту“. Приходи́ він до цара́, і роспи́туить сьа йго́, а цар йи́му ка́же: „Та́ка йи́ така́рич“. Він ка́же до не́го, до цара́: „Да́йть ми́ні відва́бний шнур, с са́моо відва́бу, да́йть ми́ні двана́йцять сьвічо́к і да́йть ми́ні кавало́к кре́йди і каньчу́к і на каньчу́к с са́мої стале́й ку́льу і виды́ть мене́ до то́о льо́ху, а йа буду́ там сам почува́ти“. А цар ка́же до не́о: „Вам буде́ смі́тно са́мо́у та́мка, йа пішле́у шче́ з ва́ми два во́я́ки“. А він ка́же: „Ны́, ми́ні не́ тре́ ны́ко́о“. Війшо́у до то́го льо́ху, за́чипи́ў відва́бний шнур за пе́рші́ двє́ри, по́тому за дру́гі і за тре́ті, аж у двана́йцято́х двере́х ски́нчи́ў (двана́йцять двє́рий бу́ло до то́го льо́ху), а кі́не́ц шну́ра ф́чипи́ў си́бі за ми́зний па́лец до ру́ки; і пперкльува́ў ше́ дово́кола кре́йдо́у сьваче́но́у, засьві́тиў двана́йцять сьвічо́к, поста́виў на столы́ і зва́ў кни́шку і чита́йи. Али́ він чита́йи та́ й чита́йи — приходи́ дисьа́та го́дина, би́жйт до не́о, ка́жи: „Вильза́й, бо зы́м тебе́!“ А він ка́же: „Ни ма́йу стра́ху с тебе́“. Так той пішо́у нава́д. Приго́ни дру́гий раз ві́ злості́и́ і ка́же: „Вильза́й, бу́дем боро́ти сьа“. А він ка́же: „Ни ма́йиш пра́ва зо мно́ю боро́ти сьа“. Приходи́ тре́тій раз ті́ й ка́же до не́о: „Пі́диш боро́ти сьа?“ (Той ни́ ’бзива́йть сьа, він ф́цонж чита́йи, ни́ ’бзива́йть сьа вже́ „бо за́ра зы́м тебе́!“ А той ви́йма́йи канчу́к сві́й, той с стале́во́ю нага́йко́у, та́ й ка́же: „Ходи́ сьуда́!“ Тамто́й дуже́ ра́мсти́ў сьа вже́ (дуже́ ли́хий бу́у) і ска́че до не́го, жи́б йго́ зы́сти, али́ він ўцеркльува́ў сьа дово́кола кре́йдо́у, так не́ мо́же присту́пíti до не́о. І бере́ дму́хайи на ті́ сьві́чки, жи́б погаси́ти йи́х (буде́ ма́ти лы́пши́й пре́м — ка́же Мико́ла Кра́вци́кий — Айа́, лы́пши́й пре́м, — жи́б ні́ч бу́ла). Ти́ й зача́у́ дму́хати, погаси́ў одина́йцять сьвічо́к, а двана́йцята́ шче́ сьві́тить сьа. Дму́хи́ў — загаси́ў двана́йцята́, вже́ ні́ч... Диви́ть сьа, жи́ ни́ спас, жи́ бу́ди́ бідá — по́льагну́ў ного́ю за шнуро́к — ві́тчинили́ сьа ўсы́ двє́ри і засьві́тило сьа, зно́у ви́дно ста́ло йи́м. Ви́йша́йи канчу́к за по́яса с стале́во́ю га́лко́у, йак відве́рне́ йго́ ві́т се́бе, тра́скне́ йго́ по́ лобі́ — пире́верну́ў сьа він і по́льа́ла сьа з не́го смо́ла. І ка́же до не́го: „Ты́сь мене́ дой́хаў ви́ньца́! Йак ти́ та́кий бу́у́ мудо́рий, іди́ж до мо́о ба́тька, до цара́, і ка́жи

іому батькови, нех вимуруйи гіншій льох, ані глубокій ны мілкій, 'но жиб буў сьім сажень звишкі, сьім фширшкі, сьім вадоўшкі; і нех менé перенесут до тажто́го льоху звiци, але нех менé не несут повéрх землі, 'но нех менé несут норóйу, шчоби бу́ло сьім сажень змилы згрубшкі з горі, бо йак йа зéмљу прорвú, то фсьой сьвіт спалú". І той забраў сьа і пішоў до царá; приходи до царá і роска́зуйи царéви те самé. На дрúгій день цар посилáйи му́льарі, зачалі муровáти і зачалі робіти ту норú і вже блісько тóо льоху добивáли сьа в норóйу. Так каваў той хлоп, жи: „Йа му́шу сам там бúгн ú сáмим перéды, бо ви би ўсьи там погiнули“. Так приходи він до тэйі норі, зробили дэуру́ на вiльит, а він 'бзвiвáйтть сьа до тóо хлопа, ка́же: „Йи ти тут, мій нипши́йацьнiльу?“ Він ка́же: „Йист, шо ти́бі браку́йи?“ А він ка́же: „Ныц мины́и ви браку́йи, 'но тiлькó йiсти хóчу, три мiсьацьи ныц ни йiў“ (ну, три мiсьацьи муровáли те, ным вiмуровали). А він ка́же до нéо: „Ни бúдеш йiсти, поки сьвiта стáне“. — „Ну, йак не дасі мені́ йiсти, іди́ до мóо батька, і нех минé поховáйи с фáйно́у порáдо́йу; але ныц не потребу́йу, 'но тiлькó йiдно́о кэбóндэа і дьакá і войско́ву мúзiку і войско́ви сьпiвакi і ре́гiмент войска, пiў шкaдрóна кiннiцы і дьвi сьвiчки й хрест“. Так він йму скаваў, жиб він роскаваў бáтькови. „І йак бúдут минé ховáти, то жиби ни буў ані мій бáтько, ані мойá мáти, ны братi, ны сéстри жиб ни булі коло нéго, 'но тiлькó такi лúде, жи йа йiх ни знайу, і нех менé занесут там, де йа потребу́йу“. І пішоў той хлоп роскаваў царéви і цар зробiў тúйу услúгу, шчо той хлоп йiму каваў. І поховáли йиго і накрiли і він лежит ú землі, а йа шче жиўу на сьвiты і роскаваўу. Уже кiне́ц.

Записано в Берлинi від господаря Юрна Соколовского в грудни 1894 р.

Комбiнация кiлькох мотивiв: визволеня царiвни від змиа — сьвятий Юрий і царiвна, сьвятий Тирон і Змиа в криници і покровни з ними оповiданя, див. А. Maury, *Essai sur les légendes pieuses du Moyen-Age*, стор. 144—146; Кулiш, *Записки о Южной Руси II*, 27—30 (Кирило Кожемяка); Аеанасьевь, N. 85 і увага IV, 143—146; Игн. зъ Никловичъ, 18—19; Чубинскiй, II, N. 45; поборене упира людóда, пор. Ciszewski I, N. 126—128.

Чудесний перстiнь.

От iшоў так хлопчiна, хлопец так рóслий селом та й здiбáйи йиго госпóдар та й ка́же: „Звiдки йдеш, сiну?“ Ка́е: „Йду, мóе де на слúжбу стáну“. „Ну -- ка́е — дóбре, буш у мéне служити“. Ну, і той хлопец стаў на слúжбу. От він зачаў у поля то там, то там пóрати сьа повóлi і він у нéо ўбуў сьа і той му сподóбаў сьа дóбре до руки́, госпóдаревi.

От, і так перебуў рік. Ка́же: „Ну, тепёр, сiну, йа тiбi заплачу́, жись у мене рік буў, добресь минi служиў. Шо тiбi сьа належи?“ Вiн ка́же: „Ньц минi, дьадьку, 'но тiлько бoхонец хлыба і дьвi копiйки“. Той ка́же: „Йа тiбi дам вийнце, то мaло, нaшо тiбi“. — „Ни хoчу“. Той вьзьяў бoхонец хлыба і тi дьвi копiйки — так булa кривицьа на болoтi, і заньс і фкiнуў у ту кривицьу. І сам приходи і ка́же: „Ну, бiду дaлы служи́ти, дьадьку, ў вас“. Вiбуў другiй рік, зноў йiму ка́же: „Ну, сiну, йа тiбi заплачу́“. Вiн ни хoчи, ни жадaйи вийнце ньц, 'но тiлько бoхонец хлыба і зноў дьвi копiйки. Заньс зноў до тoй кривицьи і зноў ўкiнуў, той хлыб і тi дьвi копiйки, а сам приходи зноў і зноў ка́е: „Ну, зноў, дьадьку, бiду служи́ти ше ў вас“. І вiбуў трeтьiй рік, ну, гoспoдар ка́же: „Ну, тепёр, сiну, йа тiбi мiшу запла́тити дoбре“. А той ка́же: „Ньц не жадaйи, 'но тiлько бoхонец хлыба й дьвi копiйки“. І заньс, фкiнуў і приходи до нeго: „Ну, дьадьку, вже тепёр не бiду ў вас служи́ти, циў вже до свoо дoму“. Приходи вiн до тeй стiдньи — то вiплило ўсьо на вoрxa: тих шiсьць копiюк і тi трi бoхоньцi хлыба. І вiн то забрaў і йде смбi дoрoгoйу. Ідe дoрoгoйу і так там дьити шoсь бiут заступили (вoт уў нас на вiлицьи вoзьде). Вiн приходи, а вoнi мaлeнькoгo пeсикa заступили і хтьят забiти. Вiн ка́же йiм: „Хлoпцi, ни бiйти — кaи — то грiх, то шкoдa пeсикa, ни бiйти, йа вaм заплачу́, дaйти минi йиго“. А вoнi: „Вoўшнi, нaти вaм!“ — Даў йи дьвi копiйки і половiну хлыба і йде дaлы, вьзьяў си пeсикa, йде. От, ідe вiн так йак до Коньшкoвa кaвaлок, дивить сьа, йде кльiшпa дьитий. Али вiн до них приходи. „Дьити, кудi вi йдетe?“ Ка́же: „Нeсeмo кoткa топiти“. „Ах, де то, та то грiх, йа ў вас куплю́ йиго“. — „Ну, купiть!“ Даў вiн йи дьвi копiйки, другу половицьу хлыба, тим дьiтьям — далi йи мi кoткa. Вiн пустiў кoткa, даў йи хлыба трoшки, пeсикoвi, кoткoвi, йде дoрoгoйу. Ідe вiн, йде, йде кaвaлок чeрeз льс, але так уў льсi булa сiнoжaть і там кoсарi кoсiли. Пoкiнули кoсiти і ганьaй с кoсaми по сiнoжaтi. Али вiн приходи до них і питaйить сьi: „Шo вi, льудe, ганьaйить так? — „А — ка́же — гaдьука йи вoзьдe, хoчeн забiти гaдьуку“. — „Пусьтiть, йа вaм заплачу́, пусьтiть, то грiх, то йи Пaнoгi сoтвoриў, пусьтiть йиi“. Пустили вoнi ту гaдьуку, даў йи бoхонец хлыба і дьвi копiйки (дьвi копiйки, то вoлись булi грoшi — за дьвi копiйки то вoлись квaртa гoрiлки булa). От, вiн забрaў сьа, пiшoў дaлы. Але та гaдьука йиго в льсi пeрeбила йиго нaпeрeд дoрoги і ка́же: — „Тi пiдeш тaм і тaм нaнiч буш сьa пoсiти, а тaм, де ти бiдeш пoчувaти, то то бiдe мoйa сeстрa. Тo вoнa тeбe бiдe питaти: „Шo ти хoчeш зa тe, жи ти мoйу сeстру́ вiд смeрти вiкупiў? — Внa тiбi бiдe дaвaти грoшнi, йiсти, пiти, але ти 'но тiлько жадaй в нeйi, тoй пeрстeнь жиб вoнa тiбi дaлa, жи вoнa мaйи нa руцi. Тo йак вoнa тiбi

дала, жи вона майи на руці. То йак вона тибі той перстень дасць — она ни схочи дати, али она тибі дасць потому — то йак она тибі той перстень дасць, то ти ним удариш до стола чи до лаўки чи до чоґо: шо ти замислиш, то те буиш мата“. От, він йиде, сказала йиу і він пішоў далі, а вона ў свойу дорогу. От иде він лысами, лысами, лысами фурт, приходи вже й і вечір, і йист хата в лысі. Та й він бачи, жи ше такі лыс, і приходи до тейі хати і просить сьа наніч, і той котк і песьик фурт за ним идут, бижать. Те й ин прийшоў до тейі хати і просить сьа наніч. Нема нйкoo, 'но тилько йидна кобіта, ті й каже: „Добри, добри, жисети приишли, от переночуйнте, буде минні веселійше“. От, посидали вони, там зачала приймати йих, тоо парубка, та й давай питати: „Шо ви жадайте, жи ви моу сестру від смёрти відкупили?“ Каже: „Йа гроші не жадау ў вас, бо йа кавальір, минні не треба гроші, йисти не потребуйу, бо хлыб майу свй — кае — нйц не жадау, 'но той, жи майите, перстень на руці, дайте минні той перстень. Йа кавальір, то минні здасць сьа“. Вона бачит, жи він спирайнт сьа, такі не хоче нйчо, та й взала і дала йиу той перстень. Переночуаў, забраў сьі й пішоў. Приходи він, зачаў йти, зачаў йти, приходи аж до свого дому: така старá хата, такой шур (бо то ўже валить сьа) і старий батько там сидит у ны і каже: „Сину, де ти буў тилько? Йа нездужау на кусок хлыба заробити, нйчогисинько“. Він каже: „Шо, тату, питайте!“ Али він сибі подумаў: „Чикай, буду йа прибувати, шо то йа майу за перстень?“ Приишоў він до стола, скинуў той с пальца перстень, стукнуў о стіл: стали палаци такі, мури!... він убранный! Він сибі думай: „Тепер уже такі майу палаци і ўбранный і батько ўбранный у ўсьм“. Дупіру він сибі вийшоў на двір, бачит, жи йиу так нараз то стало, і замислиў сибі, каже: „Ўже майу то й то“ — замислиў сибі, жиб наў фурмана і повуз і конні. Приишоў, стукнуў: ўже стіл не такой, йак перше буў, ўже йивакшій — стукнуў: ўже йи фурман по дворі ходи, повуз і конні! Та й каже тепер до своо батька: „Тату, сьадайте на повуз, йидьте до тоо крульа, жиб даў за мене дочку!“ А старий каже: „Сину, де йа пойду!“ Дупіру такой буў бідний — а він бачи, жи зробила сьа комедйа, а ни знати, йак шо стало сьа. Допіру старий крути не верти, крутить сьа і муса йихати по теуб... Приидит до крульа, там йи войско, обступляне, варта стоиит. Але бачит варта, жи приихаў — кае — йакийсь, конні сьлычні, поўбірані, і він убранный, пустили йнто. Приишоў ин там до крульа, до палацу — от, йак то вара ў паньстві, вара приймают, дайут гербату, там шось перекуску йакусь, зачали там сибі тойи при тим і каже: „Йа приихаў, жиби ви дали за моо сина дочку“. А там до нео, до тоо друо села, де той круль жешкаў, то буў Стир такой, така велика вода. Але він подумаў сибі, ни знайи, йакий

то йнго син і поймакому, і він собі думайн: „Йакусъ йиму треба байку такъ загнѹти, жи він ни вѹзьми мѹйї дочкї“. Дупїру він каже: „Ну, йа дам дочкѹ, але йак буде бес той Дунаї бѹрок, буде від мѹо палацу до йнго палацу бес той Дунаї бѹрок зрѹбльаний, а коло тѹо бѹрку ти бѹком і ти жиб булѹ розмайїтїй ѹвоц, дѹрево обсаджане, а по тїм дѹреви жиб булї слиўкї, грушкї, йаблока, а по тїм дѹреви зноѹ жиб скакали золотї птѹахи і сьпївали“ (цѹвах такїй му забїѹ!).

Ну, старїй забрѹ сѹа с тим, поїхаѹ до дѹму і каже (прїйїздїт до дѹму): „Де там тибї, сїну, до чѹго то!“ І каже: „Ну, шѹж він казаѹ?“ Ка: „Він казаѹ, жиби буѹ бѹрок від йнго палацу сьудї до нашѹго і тритувар тим бѹком і тим мармурѹвїй і тим бѹком і тим дѹрево розмайїте, плодовїте, і на тїм дѹреви жиб буѹ ѹвоц: йаблока, грушкї, слиўкї, помараньчи, то десь і талїграф жиб буѹ і по тїм дѹреви золотї птѹахи жиб скакали й сьпївали. А йак буде то ѹсьѹ зрѹбльано, йак буде йїхати до сьлѹбу (вже не будѹ там заповїдь, нїц, 'но до сьлѹбу то ѹсьѹ гѹтѹве) і йак буде вїйївдїти, жиб самї дѹвѹни дѹвѹнїли, а йак буде йїхати, жиб тамтї самї дѹвѹни дѹвѹнїли у неѹго. А йак не будѹ то ѹсьѹ, шо йа росказаѹ, то маїи до штирнѹйцїть день бѹти страчаний“ (даѹ йїму на штирнѹйцїть день вїрок). А той дупїру каже: „Нїц, тѹту, не журїть сѹа с тѹо ѹсьѹѹго, ѹсьѹ будѹ“. Вїйшоѹ сїбї на двїр на дрѹгїй день рѹно, вїцїльваѹ льнїнїѹ, він сїбї дупїру будѹ замїсльваѹ, йак йїму бѹрок маїи бѹти. Прїйшоѹ до хѹти, до столѹ вдѹрїѹ тим сїгнаѹом, каже: „Маїи минї бѹти бѹрок і тритувар тим бѹком і тим мармурѹвїй!“ Вдариѹ у стїл сїгнаѹом. Вїхѹди на двїр: бѹрок йїст, так йак він замїслиѹ, бѹрок, хоць йаїцѹ качѹй. На дрѹгїй день замїслиѹ сїбї, жиби стѹло йїму дѹрево тим бѹком і тим розмайїте. На третїй день замїслиѹ сїбї, жиб на тїм дѹреви булѹ ѹвоц: слиўкї, йаблока, грушкї розмайїтоѹ гѹтѹнку. На четвѹртїй день вїйшоѹ і замїслиѹ, жиб йїму буѹ талїграф — прїйшоѹ, вїтѹаѹ у стїл сїгнаѹом. На пїятїй день задѹмаѹ, жиби по тїм дѹреви золотї птѹахи скакали — прїйшоѹ, вїтѹаѹ сїгнаѹом. На шѹстїй день подѹмаѹ сїбї, жиби він маѹ розмайїте вѹйско: канѹнїри, фантѹерїя, артильїрїя, розмайїтоїй брѹнжи. На сѹмїй день вже то він будѹ вїбїрати сї до сьлѹбу. Стѹло вѹйско ѹсьѹ, йакѹ він задѹмаѹ сїбї, так усьѹ йїст. Анѹ, на сѹмїй день забїраїи то ѹсьѹ і поїдѹт до сьлѹбу. Прїйїздѹаѹ тудї, фѹйно ѹбрани, хлопец прїстѹйний.. Йак він тудї прїйїхаѹ на той гоф до крѹльѹ, той вїйшоѹ, аз за гѹлову ѹхѹнїѹ сї, шо то йїст за комѹдїя! Він йїму даѹ за штирнѹйцїть день, а той за сїм зрїхтѹваѹ то ѹсѹ!.. Зѹра йнго до палацу гѹсѹтї забрѹли, мѹзика, грѹїт, вїсьїльѹа ѹже. Прїйїзали до сьлѹбу, вѹзали сьлѹб, но, до дѹму; зноѹ весельѹаѹ сѹа так

дальші. Там йиму круль шо ўобіцьаў, те віно за не́йу даў: кілька пар кóний, кілька пар корóў, кілька пар воліў, забрали сьа і пої́хали до сéбе до дóму, то ўсьо забрали с собо́й. Дупіру йак вони́ прійі́хали, й вона́ сібí вийшла на двір, та йго жінка, так хóди, прыгльа́дзіць сьа по подві́ру, жи то вонó ўсьо так красне, кра́шше, йак у йі́й бáтька йнст, ті пожóнтки. Але вони́ сібí мóже там пáру день мо' вона́ ўже бу́ла, польга́ли вони́ спáти ўже ўобóйи (ўже пару́ день бу́ли, гості́ли сьа). Але вона́ зачала́ йго просі́ти, кае: „Шо то ти ма́йш за штúку, жи ти такі́ спóсобо́м на духáх, на ма́нэпты́ то вробі́ў?“ (А ўсьо бáба такі́ йўди)... А він ка́же: „Зна́йш шо, ти мо́я кохáна жоно́, йа ма́йу такі́ сї́гнат, жи йа йак ним шо замі́шьльу, вдáру ў сті́л, так вонó зáра бу́де ўсьо“. Дупіру вона́ там бу́ла ше з ним ше день, два дьні́, дупіру вона́ повід́ыла, де він йго положі́ў, польга́ли спати, вона́ сібí ўста́ла ў но́ці, вьзала́ і той сї́гнат у не́го ўкра́ла, та й уты́клá до бáтька. Йак она́ вьзала́ той сї́гнат, ўты́клá до бáтька, так той дїста́ў сьа бідний, йак бу́ў пёрши, хата та самá, жи бу́ла, шур... А той пёсик і кóтик коло не́го. Ка́же: „Бї́да тепер, бу́ло добре, а тепер бї́да, жінки послúхавїсь“. А той круль прїсла́ў палыцайі́ў тїх, вьзали́ йго до гарéшту, і до та-кóго гарéшту, жи казáў йго заму́рова́ти у такі́ слуп, у мур такі́ йго трї сьáжньні заму́рова́ў, жи він іно́ так во (тут оповї́дач займае́ рука́ми навкру́г себе́ малу́ просторо́нь) повёрне́ть сьа, не ма́йш куді́ іті. Допіру він: шож бу́дем робі́ти? А той кóтик і пёсик ка́жут до не́го: „Но, ми бу́дем тебе́ рату́ва́ти! Муси́м тебе́ рату́ва́ти, йак ти нас ві́ратува́ў“. Пішли́ вони́, той пёсик і той кóтик, туді́, поплїлі́ бес той Дуна́й 'бї́два (бо ўже то́о бóрку нема) от, пішли́ ўони́ там до то́о кру́льа, так захóдьа́ть, так захóдьа́ть — не жо прїступі́ти. Булі́б дїста́ли йго, але вона́ нáнїч йак льга́ла, то той сї́гнат бра́ла пїд йазї́к хова́ла. Сїдї́т цы́лий день той там заму́рований, нема, йїсто́ньки хóче. Але вони́ на той вéчир кїну́ли сьа, той кóтик і той пёсик — йак то ўу нас на Пїдзáмчї (в Бродах) йи — той ухонї́ў пáру бу́лок, пёсик, той кїт пошалéньку прїступі́ў до столá, ўхонї́ў кавáлок солонї́ни, прїнеслї́ йиму там до то́го мýру поживі́ти йго. Той ка́же: „Льї́вь ти до него!“ А той ка́же: „Льї́вь ти!“ А пес ка́же: „Та́кі ти льї́вь, ти гострї́йші ма́йш ла́пи, по мýровї пї́диш, йак йа!“ Вїдрапа́ў сьа кїт, подалї́ йиму, той там (ма́йи рúки і ўсьо) трóшки поси́лжува́ў сьа. Так вони́ бес трї дьні́ йго фурт годувáли, а там льзали. Допіру вони́ там ўже вїшпе-кульовали, де вона́ йго хова́йи і по йакóму, але не мóже дїста́ти. Але він ка́же, пес: „Зна́йш ти шо?“ — до котá — „Ти злáпай миш, тўйу, жи вони́ тўтай льзайу́ть, потїснї́ йї́й, вона́ мўси́ добу́ти“. Кїт дупіру засьї́ў над тї́ми дзвўра́ми, де вони́ льзали там, акурáт та миш льзла, він гапнї́ў, злáпаў йї. Ка́же: „Зáра тебе́ вьш, заду́шу, де 'но йакá вас

їи, так зїм, задушї, їак минї тóо і тóо не бóде“. А вона кáже до нéго: „Їа́гже їа добóду, їак вона у гóбу полóжи і зóби замкне́ — ну, їа́гже їа добóду?“ А він кáже до нéїї — перепрошáю вас — кае: „Їак онá засне́, а ти підї її на гóбу вїльїз і — перепрошáю — в гóбу насцї, а вона плóуне та ї то вїплóуне, той сї́гнат“. Ну, та пішла так зробїла. Їак вона її так зробїла, так вона „порск!“ та ї вїплóунула, та ї той полетє́ї, той сї́гнат. Та виш за той сї́гнат та ї на двір. Вїймáїи той сї́гнат, ну і кáже: „Їа возьмó сїбї!“ — А той кáже: „Їа возьмó!“ — „Нї, ти згóбиш, даї їа возьмó“. Допїру кáже пес до кóтика: „Возьмї́ж мене на себе, бо їа ўтоплóу сьа, ти лї́пше мї́їш плїсти, перевезї менé“. Та ї ї́дут без мóре, плївóт, плївóт, плївóт, той кáже: „Мáїш?“ — Той не ўобзївáїїть сьа. Пливóт, плївóт, плївóт, той кáже: „Мáїш?“ — той не ўобзївáїїть сьа. Та ї ўже недалéко бéрега, та ї хтє́її сказати: „Маў!“ — та ї буль та ї пішóу у вóду... Повн-лазїли на бéрег і той пїтáїи: „А мáїш?“ — „А ти менé пїтáу, а їа хтє́її сказáти „маў“ і ўпаў у вóду!“ Так вони хóдьть понад тéїу водóїу, так вони хóдьть і плáчут і маўкаїут і не 'нáти шо! Але їак той пéрстїнь упаў ў вóду, зáра рїба ўхопїла їнго. Так вони бїгáїут, дїўльять сьа: вїплїнула рїба на вéрх, перекїнула сьа до горї животóм. Але той кїт хутéнько на вóду та ї за ту рїбу лап! — та ї кїнуў на бéрег. Взялї ту рїбу роэдérли на двóїи, а там їи сї́гнат. Допїру пес кáже: „А тепér їа сїбї берó, їа тепér буду нéстя“. Принéсли вони той сї́гнат, так ўже тїшать сьа! — „Анó, тепér (прїньїс той сї́гнат) тепér тїбї трéба дáти, кóтику“. Но тї́лько їїмó вїньїс той сї́гнат до горї там, той трáскнуў дó мóра, та ї мур росїпаў сьа. Він ўже готóвий, стоїт на вешлї, ўже пан. Прихóдит до дóму, берé кóтика і пéсїка с собóїу та ї прїйшóу до хáти і: „Жїб то ўсьо стáло, шо булó пéрше, то ўсьо!“ Їак удáрїў у стїл сї́гнато́м, то ўсьо стáло, їак пéрше булó, назáд!... Він сьадáїи ў пóвуз, їїди по жїнку зноў. Зноў те самé: дэвóни ї вóйско, те ўсьо, шо їак булó пéрше, він с тїм пої́хаў. Прїйїхаў тудї по вуз і кáже: „Вїдиш, ти менé побїдїла, але Пáнбїг минї даў моїї назáд до мéне“. Взяў назáд до себе до дóму прївїў, кáже: „Вїдиш, їак ти минї жїнка і ти вóрог мїї. Тепér поки будем жїти, то менé не вдэ́рїш і прáдїи тїбї не скажó“. Кїнéц.

Записано в Берлїнї від господари Гната Романова в авг. 1894 р.

Пор. Аенасьевь N. 112; Valjavec, стор. 186—191; Gliński, II, 119—135; Hahn, I, N. 9; Stier, N. 13; Pentamerone, N. 31.

36. Вдячні звірі, царівна і змії.

Буў чоловік і маў тройи дытій. И він буў не так богаты, і в зямі не мали ті дыти шо йісти і старі вьзали йідну дитину зарівали на вьзасо. А ті старші почувлі, хлбонець і дыўчина, вже були розумні — і пофтыкалі від батька, від матери. І прийшли в лыс и йдут, идут, аш там йакась хатынка йи в лысы, а ўоні прбсьать сьа наніч. А там не було ньікого, 'но старá бабўня, ф ті хатыні. І кажи до тих дытій: „Бўдити ночувати“. Аш ту приходит дванайцьата, а то будá такá старá чарўницьа; ў дванайцьати годїны в ночі приходи старій дытько і кажи до старойі: „Ту чўти йакісь хрыстїянїни“. А вона каже: „То прайшло двойи дытїй і просїли, шоб йа йїх пириночувала“. А хлбонець почувў і стаў молити сьа Бóгу, зьлякаў сьа, жиби йїго той дытько не задушїў. А дытько зьлякаў сьа і фтык с тейі хати вже.

На другій день рáно — там вьсыла такá фўзїа і такá трўпка, і він берé ту фўзїу і йде на лыс пташóк стрільати. От він приходи, в йамі сидит леў чи левїха там зь дытьмї свойїми. Він намірїў сьа стрільати, а вона йїго проси, кажи: „Ни бий минé, йа тибі дам, шо ти хочиш“. Дайї йїму маленького лéва і такў дўдочку, трўбочку такў. Він вьзáў, идé дáлы. Идé трóха дáлы — сидит в йамі воўк, зноў малі йи. Він зноў хочи стрільати, та йїму зноў дайї воўчиньá і зноў дўдочку. І він вьзáў і дáлы йде. Приходи дáлы — зноў йи видмїдл в йамі зь дытьмї. Він зноў хочи стрільати, та йїму зноў то дайї: малу ту дитину і зноў трўбочку. Він то забрáў до тóрби і зноў дáлы йде. Приходи дáлы, ше сидит зáйцац і зноў в малїми дытьмї. Він зноў намірїў сьа стрільати і та йїму дайї зáйчика і трўбочку. Він то забрáў до тóрби, ті дудочкї, идé сибі до свóго дóму, там до тейі хатыни. Приходи, прайшоў до дóму і ка до сестрї: „Ну, вжем тибі фсбóго прївїў, давáй тпéр шо йїсти!“ Сестрá йїму дала гобїд і він зьїў і йде зноў, берé рушничку на плéчї, йде зноў на лыс. Де шчо здїбаў, то застрїлїў, рáнэні пташинїй. Він ў лысы, а там йакїйсь розбóйник зайшоў до йїго сестрї і стаў пїтати: „Йак ви жиїтé ту, хто ту йи?“ Вона йїму росповїла, кажи: „Ту нїмá, 'но нас двойи, мїй брат і йа“. А він каé до неї: „Ти мене сховаї до комóри, а йак брат прїйди, то зроби такóго кўпильу, жиб він вльїз до бóчки купати сьа — ньїби йак то рóблять такў ванну — то ти мене вїпустиш, то йа йїго зарїжу, то ми будем гобїи жиїти сь!“ Приходи він зь лыса ў вéчир, а вона кажи до него: „Ти такїй бруднїй, йа ту зробила кўпель, бўдеш купати сьа“. Він ни хтыў, ни хтыў, йак вона йїго фчэпїть сьа, и він вльїз купати сьа. Йак він вльїз до бóчки чи там до ванни купати сьа, а вона хўтко двéрї вїсўнула с комóри, а той розбóйник до него, а він гóлий, ньїц не маїи

коло себи... Взяў такий йндвábний шнурóчок і з'язаў йму два пáльцы до кúпи і кажи: „Йак ти перервеш, то йа тибí ни зроблю́ смёрти“. И вiн т'ягни, т'ягни і перервати не мóжи. I бáчи, жи йму́ смертъ мáйи бути, і прóси йнго, кажи: „Там вiси мо́я тóрба: Смертъ мiнi б́уди, али прош́у тибé, бiжи до тéй тóрби, там йи такiх штiри д́удочки, подáй мiнi, нех йа шче засвишч́у передо смёрт́у“. И вiн пiшоў і взяў тi дудочки і подáў йму. Вiн йак взяў д́удочку, йак засвистáў, а зáйчик без гокóмни ўже коло нéго. А той дiвить с'я, шо то йи. Йак вiн засвишче в дрúгу, а воўчiско хирн'áка ўже й вiкнóм льáзи... Вже розбóйник альакáў с'я. Йак вiн затрúби ф́ трéт́у, та й вже видiмд́е приишоў, і ни знáти, де двéри булi. Так розбóйник перельакáў с'я на смертъ, а ше бiдного лóва ни видáти... Йак вiн затрúби ў читвэрт́у, вже й леў летiт. I пита́ют свóго пáна добродéйiя, шо вiн жада́и. Йак того розбóйника видiмд́е влáпайи за карк, йак трiшнé до с'тынi, та й вiн вже ледъ тéплий (вже йнóгó причавiў). Та й тi пита́ют: „Ну, а шо ми б́удим робiти?“ А вiн ка́же: „Возьмiть йнго і пiрвiть на дрiбнi кавáлки“. А сестр́у вв'яў прикувáў до тéй бóчки, де вiн купáў с'я, і кажи: „То мáйиш ту вóду пiти, аж за штiри рóки, йак йа буду йти наза́д, то йа тибé вiткуй́у, йак б́удиш жiти“.

А сам зiбрáў с'я і забрáў свóйi рiчi і взяў свóйi звiрiятка і йде собi дáлы. Приходi до йдiного мiста і приходi до йдiного гутéльу, казáў субi гобiд дáти і найiў с'я там і кажи до тóго жiда: „Шо ў вас ў мiстьтi, жи так ф́ани повистáўльани?“ А жид ка́жи: „Ту ў нáшого нiнi — там буў йакийсь корóль чи то буў крúль такий — нiнiки б́уди змiйá, ту йи такий змiй, жи б́уди брáти“... Ў тiм мiстьтi то булá такá змiйá, жи мáла дванáйцiть голóў, і льóди шодéнь м'усьли давáти йiй йдiного йiсти, такi льóси викидáли, нiби на когó льóс припадé, розумiйите — так йдéн за дрúгим, аш приишоў льóс на тóго крúльá дочкú. „А — кажи до нéй, до тéй жидiўки — а колишто то б́уди?“ Ўна ка́же: „Позайт́ро“. А вiн ка́же: „Йаб йiйi вiдратувáў“. Та жидiўка хúтко до тóго крúльá далá пiсланьцá и ка́же: „Ту ў мéне йи такий, жи вiн ту змiй́у ўубий, ни дасьт́е йiйi звiста“. Приходi льóкай и клiче йнóгó, ка́же: „Ходыт́, клiче вас пан, пан крúль“ — чи шо вiн там буў. От, берé вiн идé и с тéйу свéйу дзвiрино́йу до тóо самóо крúльá. Приходi до крúльá, а крúль ка́же: „Ви узнайт́е, жи ви ту змiй́у зарубáйите, там чи зарiжите чи засрiлите?“ А вiн ка́же: „Так йист“. I крúль ка́же до нéго: „Йак 'но то Бог поблагословiт, то ви с'я з нéйу, з мéйу донькóйу, ўожéните“. Вже то приходi той дeнь, жи мáйут йiйi там вéсти до тéйi скáлi, а вiн виймáйи свóйу шáбльу и берé тi свóйi дзвiри и там идé, до тéйi скáлi. Тут приходi вáродiў, кiлька пропáсiйiў и цiлé мiсто, приходьат́, б́удут дивiти с'я, шчо то б́уде за дивовiджа. Приходi вiн

блішше дзвурі і стаў там і чатуў на ту зміў, а леўові каже, жиб вона йак вийме голову, жиб він йі притиснуў до землі — тону дзвіврові свому так кажи. За піў годнін виході змія с такім чырвоним йазіком, вітршчала та берёт сьа ўже до людій нїби до тих, а леў лапоўу хап йіі за голову і тьагне сьудá дáлы. А він йак махнуў шаблїу, так йі від рау віттьаў гóлову. А вона до скалі назад. Ну, так він чкайі, пóки вона дрúгїй раз вїйдї. Вїльзайі зміїско дрúгїй раз, така ўже видóбра, жиб ўсі льúди покáльїчила, і зноў вїстаўльайі ту нешчасну голóвїску, дрúгу. Леў зноў йак йі злапаў, пїттьагнуў, а він йак махнуў, і дрúгу відрубáў, ўже майі дьві. І зноў назад посунула сьа до дзвурі. І зноў він чкайі, поки зноў вїльзї, чи вїльзї шче до нёго. І зноў він чкаў дóброїй піў годнін, нїм вона трéтїй раз вїльзайі. І вона зноў вїльзайі до нїх, и він зноў так зробїў сáмо, йак пёршї. Досьць, жї він фсьї дванайцьаць повїдрубаў. І вьзаў гóлови позбїраў, подобуваў йазїккї, повїдрїзуваў. і позбїраў на такий шнурок і фкїнуў до свейї тóрбї. І берé і йдé до тóго дóму, де він ту доньку відратуваў. Прихóдять там, до дзвїдзїнца, ну йакже? — де крúль мёшкайі, і спроваджайут сїбї велїку музїку и забáўльають сьа, велїкїй баль рóбльять, жї царóва дочка вїйшла на вольну вже, жї вона смёртї нї спожїла. І цар каже: „Но, за рїк жїбїсьте прихóдїли, то бóде робїтї вїсьїльа“. Але шче на рїк даў часу. А там дрúгїй то почуў і пїшоў жїво гóлови позбїраў і сховаў, а йазїккї там булі. А він йїм подбакуваў і забраў сьа і пїшоў дáлы. От він, шé йшоў рїк, повертайі назад, прихóдї й акурáт трафїў до тейї хатїнкї, де він колісь маў пожїтї смёртї. І згадаў сїбї за свою сїстру. І вїйшоў там, а сїстра бїдна стóїт прикóвана (шче жїва? жїнка Дёмка Рїцара — Вóду мáла, то могла жїтї) Кáже до сёстри: „Ну, коли тї жїйїш, тепér йа ўже тебé вїт тóго вїтсуну“. І вьзаў сїстру шчїпїў с тóго ланцухá і пустїў на вольнїсьть, казаў: „Ідї, де хочїш“. А сам пїшоў дáлы. От він йде, йде, йде, йде дáлы, а за те своїй вєсьїльа і забуў сьа, вже мóн рїк перейшоў. І прихóдї до тóго самóго мїста і захóдї до тейї самóїй госпóдї, де він буў — а то ўже там мáло бóтї вєсьїльа, ў тейї йїгó нарїчэнойї нїбї. І він пїтайі тóго жїда, кажї: „Шо то такóго, жї такі чэрвóнї фáнї повїстаўльанї? — (Тодї булі чорнї фáнї, а тепér чэрвóнї). Жїдїўка каже: „То ўже тепér рїк, йак нашóго крúльа мáли дочку віддáтї змії. Такий знайшоў сьа, жї йїї відратуваў, то то бóде тепér вєсёлъа, пáньї!“ (Йак то жїд каже: Гїрств, пáньї!) Так він пригадаў, жї то той час він сам буў там, і пїтайі жїда: „Кóдї то то вєсёлъа бєньдзї, пáньї?“ А жїд кажї: „Вїйчур“. Так він берé ў вéчїр ідé на те вїсьїльа. А там ўже той, жї гóлови забраў, будї казаў, жї то він сам. І він прихóдї там, і там анї доступїтї. І він берé, пїши картку і дайї відмїдэвї, жїбї

там заніс до тебе молодій. А зайаць каже: „Ти великий і такий неповоротний, давай, йа помежи льуди й помежи ногами занесу“. І взяў зайчик і потыбіў (повіс виби); і живо там помежи льуди і попів той стіл, де пань млада сиділа і відлаў її до рук. Йак вона то сьа подивіла і прочитала, і за столá вилізайи. Так її питають: „Шо такого?“ І вона каже, жи: „То ни той самий, жи мине віт смёрти віткупиў“. І зробили рóварух, а він поселайи відмідьá в други листом. Видмідь прийшоў до хати, до покоійу до тих, даў той папір; і там відмідьá почастували, дали йому горілки. Йак сьа відмідь розгульайи, та й вже того й за сурдут тьагни за столá, молодого, і кажи: „Ти хочиш живіти сьа — а то ти то зробиў?“ І стали сьа сварити, а він свої гóлови викидайи на стіл і каже: „Дивіть сьа, жи йа, бо йа маю ти гóлови“. А відмідь хутко до свого пана і виде до хати. А той йиго питаий і кажи: „Йак то — каже — ти то зробиў? Покажи, чи ф тих гóловах йи йазіки?“ Той — фсьи льуди диульаь сьа і панове, жи аны ў йідні гóлові йазіка нима. А той до тóрби і витьагаий фсьи йазіки, фсьи дванайцять на шнурочку, і каже: „Дивіть сьа, чи він чи йа“. І зара той круль казаў тому сидати за стіл, а того взяў, вивіў шо найльпшого гóгира с станы і привйазали йиго до óгона звáду і пустили ф чисте поле, жиб йому костюахи порозносиў. А той взяў собі шльуб іс тебе власной, жи він йи віт смёрти відратуваў, і пий й йісьть до котрого часу — і пий й йісьть й і веселить сьа с своїми дьтими і ж жонойу. Кінець.

Записано в Клекотіві брідськ. пов. від господаря Демка Ричара 1. серпня 1894 р.

Пор. Рудченко I, 49, 50; II, 22, 28; Аванасьевъ. N. 117, 118, 119; Кулішъ, Зап. о Южной Руси II, 58—57; Худяковъ I, N. 10; III, N. 84; Haltrich, N. 24; Hahn I, N. 4, 24 і 32.

37. Плекай-корова, Покоти-гора і Переверни-гора.

Маў господар хлопця, називаў сьі Йівась. І йому мати ўмерла, а батько взяў мачуху; але та мачуха на Йівася була дуже недобра і хотіла йиго стратити. А ф тоо господаря була корова вшчунка і ўповіла тому хлопцеві, шо мачуха хоче йиго стратити. А мачуха тоїи ўчула, шо корова Йівасеви ўповіла, то зара і корóву казала зарізати. Але корова ўгóри до Йівася: „Йівасю, ўтыкаймо! бо тобі і миньи хтьаь смерть зроби́ти. Але ти — кае — не бий сьа — йак схотьаь тебе стратити, то ти ныц не роби, шо тилько сидай на мени і буди ўтыка́ти“. — І вийшла мачуха і батько, хтьили Йівася стратити. У той час

Йівась ўхопіў сьа на короўу і ўтыккі ў глыбокі ляс і знайшлі собі місце, де змывалі й лытували; і коро́ва ходіла в ляс на по́живу, а Йівась ссаў коро́ву бесь сым лыт. І ка́же коро́ва до Йіва́сьа: „Йіва́сьу, іді прубуй семилытнього дуба вірвати, чи ўже ма́йш сі́лу“. — А Йіва́сь спрубуваў зі ўсьо́йі сі́ли та й вірваў. Ка́же коро́ва до Йіва́сьа: „Йіва́сьу, мўсш шче сым лыт менэ сса́ти, допіру пі́деш від мене“. — І ссаў Йіва́сь шче сым лыт і ка́же коро́ва до не́го: „Йди, Йіва́сьу, прубуй дваццатылытнього дуба рва́ти“. — Йіва́сь спрубував і вірвав лё́хко. — „Тепер іді, Йіва́сьу, собі ў сьвіт, а йа пі́ду нава́д до госпа́дара, бо йа ўже ста́ра і прыхо́ди мшы́ час, жи ма́ю ўмра́ти“. — І попра́счаў сы́ Йіва́сь с коро́во́ю й пішоў ў сво́ю до́ро́гу. Іде Йіва́сь йі́ден де́нь і дру́гі́й, а на трэ́ты́й э́дба́йніть сы́ в двома́ па́рубка́мш с та́кімш, йак сам. Прывіта́ти сы́ ўсы́ трэ́ і йлут ў да́льшу до́ро́гу. Пыта́ють сы́ тійі два Йіва́сьа, де він і́де, а Йіва́сь ка́е: „Йду ў сьвіт ва́ндрова́ти“. — „І мш та́гже ва́ндруймо ў сьвіт — а йак сы́ тш на́зва́йш?“ — „Йіва́сь Шлека́й-коро́ва — а вш?“ — „Йі́ден Пере́верні́-гора, а дру́гі́й Покоты́-гора“. — І ўсы́ трэ́ разо́м ва́ндруйут. Йлут во́ні, йлут і прыхо́дять до йі́дно́о мі́ста — а ў тш мі́сьты́ лё́дш во́гора́ть, шо цы́саровшх трэ́ до́нькі́ вы́йшлш на сна́пер і пры́йшлі́ до мо́ра; а в мо́рш на́д бе́рего́м сто́йіт ве́лікі́й чо́вэн — во́ні поўсы́да́лш на то́й чо́вэн і чо́вэн відпліў від бе́рега та й во́ні не ма́лш ра́ці ны́яко́йі і чо́вэн ва́ныс йі́х аж гет на та́мто́й бё́к мо́ра. Та й тшх трэ́ йак те ўчу́лш, та й пры́йшлі́ до цы́сара і ка́жут, жи: „Мш по́йі́мо бе́з мо́рш шука́ти до́ньо́к цы́са́рскшх!“ — та й по́йі́халш. Пере́йі́халш на дру́і́й бё́к мо́ра і ўві́йшлі́ ў ве́лікі́й ляс; і прыхо́дять до йі́дно́йі ха́ты, а ў тш ха́ты́ не бу́ло вы́ко́го, та й во́ні діста́лш сы́ ў тш ха́ты́ но́чува́ти. На дру́і́й де́нь ра́но поўста́валш і ка́же Пере́верні́-гора до тшх дво́х: „Вш во́йдва йды́ть на по́льва́нья, а йа діста́ну сы́ ту́тки, бу́ду сьны́да́нья го́това́ти“. — І тшх дво́х пі́шло на по́льва́нья, а Пере́верні́-гора сьны́да́нья ва́ры́т. Сьны́да́нья за́варіў, попра́таў ў ха́ты́ та й по́ложіў сьа на лі́шку і ле́жш — аж тут прыхо́дш хлоп на піў лі́кты́, а боро́да ў не́го на піўто́ра лі́кты́. І ка́же до Пере́верні́-гору: „Ну, чо́го ле́жш --- ўста́вай, да́вай сьны́да́нья!“ — А Пере́верні́-гора ка́же до не́го: „Або́ тш мшы́ нава́рыў сьны́да́нья чи шо, жи́бш йа тебе́ го́дува́ў!“ — Йак ўхо́пшт хлоп сам на піў лі́кты́ а боро́да на піўто́ра лі́кты́ Пере́верні́-гору, йак ста́не бшгш — вшбшў, вшбшў до́бре на ўсы́ бо́кш, повшйі́даў ўсе, шчо бу́ло, і покоты́ў сы́ бе́з по́ріг йак га́рбу́з. По́прихо́дшлш с по́льва́нья Плека́й-коро́ва і Покоты́-гора і ка́жут до Пере́верні́-гору: „Да́вай сьны́да́нья!“ — А то́й ро́ска́зушш, шчо: „Пры́йшоў хлоп на піў лі́кты́ а боро́да на піўто́ра лі́кты́, побшў менэ до́бре і повшйі́даў ўсе, шчо бу́ло, і покоты́ў сы́...“ Пры́йшло́ ра́но трэ́ты́й де́нь — ка́же Покоты́-гора до та́мтшх: „Вш ўбш́два йды́ть

на польування, а йа буду сьніданья готувати". — І пішли Плекай-корова і Переверні-гора на польування, а Покоті-гора сьніданья варит. Зваріў, попратаў ў хаты і лыг на ліжку. Аж тут зноў приходи хлоп на піў ліктя а борода на піўтора ліктя і каже: „Чогó лежш, ўставай, давай мині сьніданья!“ — А Покоті-гора каже: „Абó ти мині наста-раў сьі сьніданья, шоби йа тибі даў йісти!“ — Але хлоп на піў ліктя а борода на піўтора ліктя йак ўхопит за чуприну, йак стане бити — набіў, набіў дóбре, повийідаў гет усé і покотіў сьі бес поріг йак гарбуа. І приходьать с польування Плекай-корова і Переверні-гора і кажут: „Покоті-гора, давай сьнідати!“ — а Покоті-гора каже: „Прийшоў хлоп на піў ліктя а борода на піўтора ліктя, побіў мене дóбре, повийідаў ўсе, шчо булó, і покотіў сьі бес поріг йак гарбуа, а мині не дїстаўшї нічогó“. — Прийшлó чьтвэртий день рано, каже Плекай-корова до Покоті-гори і Переверні-гори: „Ви йдыть обїдва на польування, а йа буду сьніданья варити“. — Зваріў, попратаў у хаты — приходи зноў хлоп на піў ліктя а борода на піўтора ліктя і каже: „Давай мині сьнідати!“ — Йак Йивась Плекай-корова схопить сьі до нéо, йак злапайи за бóроду, йак стане до землі тоўчи — потóўк, потóўк, злапав за бóроду і вїволик на двір. А на дворї за хатоўу лежаў дуб дóўгий штири мэтри а грубїй двайцьцать пїать цальв. Та й він тóо дуба росколóў і бóроду ўсадиў ў дуба, клина добóў і дїстаўшї йнго з дубом за хатоўу; а сам пішоў до хати. Поприходили с польування Покоті-гора і Переверні-гора, засталі сьніданья готóве — посьнідали і питаўт Йивасья Плекай-корови: „Чи приходіў той хлоп на піў ліктя, а борода на піўтора?“ — І той росказаў усé, йак сьа стáло з ним, і каже: „Йак не вїрите, то ходыть і подвїть сьі — він лежїт ў дубовї за хатоўу“. — Вийшли на двір — нема нї йнго нї дуба, 'но тїлько звак, шо повольїк дуба за собóўу, бо дубом аж рїў вигорнуў, кудї волик. І йдут вони тим сьлыдóм і прийшлї до норї, кудї польїз в дубом ў норú. Тоды Йивась Плекай-корова каже до свойїх прайателїў: „Возьмїть лїнву і спустыть мене на долину — йа йнго мúшу там забїти! Але йак засвишчú, то будете мене тьагнути до горї“. — І спустиў сьі Йивась по лїнвї на долину. Приходи до будїнку, до пёршой стáнцїї — йа старá баба, гобїд варит. І каже баба до Йивасья Плекай-корови: „Чогó ти тут прийшоў? Йак пан ўстане, то тебе забїй“. — „А де він? Дай мині йнго!“ — І йде до дрúгой стáнцїї — а ў тї дрúгї стáнцїї сидїт пánна привїаана на ланцухú. Приходи до трéтьой стáнцїї — дрúга пánна стоїт на ланцухú. Приходи до четвэртий і трéтья пánна стоїт на ланцухú привїаана. Аж вїчїнйайи двэри до пїятой стáнцїї — сидїт у куткú хлоп на піў ліктя а борода на піўтора ліктя, ў дубовї. У той час Плекай-корова розлúтнў сьа дúже, йак зачáў гарбуаа бити, тоўчи —

той про́сить сї, ў ру́ки й но́ги йи́го цы́льу́йи, ка́же: — „Бері́ саби́ ўсе, шчо́ 'но тілько́ ма́йу, 'но тілько́ мене́ живо́го пусти́!“ — І Йі́вась Плека́й-коро́ва переста́ў йи́го бі́ти і вضا́ў ста́ршу па́нну з ла́нцуха́ відва́заў і ли́нво́у ўпереза́ў по́ид па́хви, сві́снуў і та́мти́х два́ витьа́гну́до па́нну до́ гори́; а по́ти́м дру́гу па́нну і тре́тью́ так са́мо. То́ды пішо́ў зно́ў до́ ста́нцийі, вضا́ў бо́чку зо́лота і бо́чку срі́бла і бо́чку ді́я́менту ві́даў до́ гори́, і сам ўпереза́ў сї, хты́ў, шоби́ йи́го витьа́гнути. А йи́го при́яте́льи́ порáдили́ сї са́би, шо́ ма́йут уже́ жи́нкі і гро́ші до́сить: „Ни́ тре́ба на́м йи́го витьа́гати́, то́ бу́де для́ нас бі́льше зо́лота́ й срі́бла і ді́я́менту“. — Поды́ли́ли сї́ ти́м і пі́шли ў до́ро́гу і вضا́ли́ с са́бо́бью́ і ту́ наймо́л́тшу па́нну — а во́на сї́ зако́хала́ дуже́ си́лно ў Йі́васе́ви Плека́й-коро́ви, шчо́ йи́го ді́ста́вили́ у мо́ри на та́мти́м свѣ́ты. Та́ й ти́х два́ пере́йшло́ на дру́гий бі́к мо́ра, Покоті́-гора́ і Пере́верні́-гора́, і при́йшли́ аж до́ цы́са́рско́го до́му. І цы́са́р дуже́ ро́зра́дуваў сї́ ти́м, шо́ до́чки сї́ верну́ли. І во́ни ро́ска́зува́ли ба́тькови́, шо́ сї́ з на́ми ста́ло і йаќ ти́х два́ йи́х при́яте́льи́ по́вирато́ува́ло звітта́м і де́ во́ни бу́ли — і цы́са́р сплака́ў на́т ти́м, жа́лко́ йи́му́ сї́ зро́би́ло, шо́ до́чки ў та́кі бу́ли ни́во́лы. І да́лы ра́дуваў сьа́ й ве́сели́ў сьа́. А за та́мто́, шо́ ді́ста́ў сї́ на та́мти́м свѣ́ты і йи́х ві́ратува́ў, то́ й не́ спо́мина́ли.

Тепе́р верни́м сї́ наза́д до́ та́мто́. Йі́вась Плека́й-коро́ва дуже́ на та́мти́м свѣ́ты засму́ти́ў сї́ — але́ при́лыта́йи́ до́ не́о оре́л з дво́ма́ го́ловами́ і ка́же до́ не́о: „Ни́ сму́ти́ сї́ ни́бо́же, йа́ те́бе звітти́ ві́рату́йу. Іди́ на по́льва́нья́ і напо́льуй́ двѣ́ бо́чки зьві́рини́ альбо́ пта́хіу́, шчо́би́ йа́ ма́ў шо́ йі́сти на до́ро́гу“. — Пішо́ў Йі́вась Плека́й-коро́ва на по́льва́нья́ і напо́льва́ў ўси́льа́ко́йи́ зьві́рини́ і пта́шини́ двѣ́ бо́чки і ўложи́ў на́ орла́ ти́х двѣ́ бо́чки для́ не́го йидвѣ́нъя́ і сам усьу́ і пусти́ў сї́ ў до́ро́гу. Ле́тит пта́х, ле́тит і шчо́ра́з по́ одні́ пті́цы Йі́вась Плека́й-коро́ва пода́йи́ йи́му́. Али́ ко́ли́ ўже́ не́ ста́ло шо́ йі́сти, оре́л ка́же до́ не́о: „Ви́й сьа́ Бо́га, рату́й і да́ва́й шо́ йі́сти, бо́ ўбідва́ про́пада́йи́!“ — Ви́н до́ўго́ не́ ми́сли́ў, до́бу́ў ви́ж с ки́шені́ і врза́ў са́би́ свѣ́йи́ кавáлок лі́тки; і оре́л то́ ликну́ў і ви́нїс йи́го аж на́ верх на́ той свѣ́т. То́ды́ вضا́ў наза́д ту́ лі́тку ви́пусти́ў іс се́бе цы́лу́, йа́ку́ ликну́ў, і при́ложи́ў до́ йи́го тѣ́ла, та́ йа́кби́ ви́н не́ рї́заў йи́. І по́прошча́ли́ сї́ й ви́н пішо́ў ў сво́ю́ до́ро́гу. При́йшо́ў до́ мо́ра, а на́ мо́ри ри́бакі́ ри́бу ло́вили́ да́леко́ від бе́рега. Ви́н ста́ў кри́чати́ до́ ни́х і ўо́ни при́йхали́ ш чо́ўна́ми до́ не́го і вضا́ли́ йи́го на чо́ўна́ і пере́вѣзли́ на дру́гий бі́к мо́ра, до́ ро́дї́нно́го кра́йу́. І так ви́н при́йшо́ў до́ ми́ста, до́ цы́са́рско́йи́ сто́лицы́, і по́чу́ў по́межи́ лю́ди, шо́ цы́са́р спрау́льа́йи́ дво́м до́чка́м ви́си́льа́, йидно́го дьня́ відбу́дет сї́ те́ ви́си́льа́, а тре́тє́га до́нька́, шо́ не́ ма́йи́ кавáльри́а, сму́ти́ть сьа́ і дуже́ пла́че. На́то́ ви́н при́йшо́ў до́ цы́са́рско́го пала́цу — йаќ ўви́ды́ла та́ наймо́л́тша́ до́нька́ цы́са́ра, шчо́ йи́йи́ кавá-

льїр прийшоў, шо йїго дўже сподобала, і дўже сї ўтышила і пішла до батька до свбї і донєсла батькові велику новину і радїсьть. І росказала батькові, шо то не тїїї йїх вїхоронили вїт тїїї погїбели, 'но тої, шчо телєр прийшоў, Йївась Плекай-корова, йїх вїбавиў с тїоо нїшчасьтьа. Цїсар розгнїваў сї дўже на старші своїї дїчки, шчо вони непраўду ўгорїли перед батьком. І приклїкаў до сїбе Йївася Плекай-корову і зробиў висїльа в наймолїтшоїу донькїїу; а Покотї-гору і Первернї-гору і старші своїї дїчки — сказаў до них: „Ідїть сибї ў-свїт за непраўду, шчо би йа вас бїльше не ўвїдїў“. — Йа там буў і то вїдїў і ў тїм чуў.

Записаво в Берлїні від парубка Тїмка Яремка 7. явара 1895 р.

Паралєлі дав. Аеанасьевъ, N. 80, 81 і т. IV, 119—124; Grimm, N. 91 і т. III, 157—161, а особливо Cosquin I, 1—27.

38. Вечорник, Упївнїчник і Сьвїтовик.

Йїдєн буў такїї цїсар, жи маў жїнку і та жїнка ни мала дїтїї. Раз натхїдїт така б`аба і каже: „Чо крулыўна так шумїўт?“ — „Ото — каже — шчо сумїўу: майїток великїї йї, нем`а кому лишїти“. — „Ой — каже — а шоб ви, крулыўна, дали, жи б йа вам зробїла, жи би ви дїти мала?“ — „Ой — кажи — ни знати, шоб йа вам дала...“ — З`ара б`абу вьїїли пїд в`арту і б`аба си каже дати дванаїцьцї рїбакїў, котрї знїїт дїбре рїбу л`апати. Пішла на Дунай, закинїла вїлок — пїўнїї вїлок рїб! перегорїла тїїї рїби і пустїла назад. Тїїї рїбакї такї адїствнї чуд на вьу! — але зробїти нїц не мїжут, бо то йїст цїсарскїї рїскас. Заложїли дрїгїї раз вїлок і шче вїїнци рїб бїло; вона сї передивїла — нїм`а тоїї рїби, шо тра. Йак зацьагнїла трїтїї раз — йїст рїба тот`а, шо вон`а потребуїи; фсї перебрала, шо наймїншу си лишїла. Привїсла до цїсарїїни і казала готївати. А та слуг`а, жи була при нї, пїрша, вьїїта то готївати і каже: „Оў, жи би йа не коштувала, шо цїсарїўна йїсьть...“ — Йак она тїїї скоштувала, з`ара заїшла ў тїїнжи, нї би грїба була. Цїсар каже: „Коли такїї гїстрїї наказ буў, ви вїльно було нїкому коштувати, ни тре йї нїц зробїти, 'но лїмпас вїписати, жи би не бїла нїгдє ў країў“. — Так она пішла і йде в лїс; і ў лїсї йїст хатїна і так уў тї хатїнї вьїїла ночувати. Дїсїть стоїт вечєрї дльа нїїї на стїлку і лїшко йї, вїїнци нїц нем`а ў тї хатїнї. Зїла вечєру — мала хлїпцьї в вечєри. Йак му шнїї дати — Вечорник — бо ксьїндза не бїло, іно сам`а собї хрестїла. Так коло пїўночи мала дрїгого, йак го назвати — Упївнїчник. На дїсвїтку мала трїгого, йак го назвати — Сьвїтовик (нї би вє

світайи, то Сьвітовік сї називаїи). Тепер того цїсари мала жінка три доньці (то сї ділит на три рўці тотá бáйка) — тії донькї йак дорослі, то змія́ їх пікрала (а змія́ була с тамтого сьвіта). Так допіру той цїсар йїде шукати за тїми донька́ми. Приїздит в войско́м до того лыса. — „Оў, де би йа — каже — ночува́у?“ — Дивить сьа — йакось сьвітло йи. Висклаїи сво́о ордина́нца до теї хатїни, де сьа сьвітит, Приходит там — нїхтó го не питаїи, 'но Сьвітовік. Сьвітовік каже: „Шчо пая хочут?“ — А він повідаїи: „Йа не йїзде́м пая, йа йист най-йасньїйшого пана слугá. Йа — каже — прийшо́у, ци не мїгби ту йасньїй пая переначува́ти“. — А він каже: „Йа ныц не знаїу йасного пана, шо то йи за йїде́н“. — Каже: „Цїсар“. — Каже: „Деж буде спаў — хїба одé під поро́гом“. — Той приходит, оповїдаїи цїсарови — цїсар каже: „Най буде під поро́гом, йа ліжка ма́йу своїи“. — Приходит до хати і каже: „Оў, ти казаў під поро́гом, а тут такі ліжка, такі крісла, жи ў мене таких нема́!“ — Польга́ли си спати — той Вечóрник каже: „Йа тепер на ва́рты буду сто́йаў“. — Стоїт на ва́рты — войско́ примéрало того цїсари, хоче сї огень кла́сти. Накла́ли си вогню́ — йак той вьзїу пáлицы, йак пустиў на лыс — трéту чьїсьть войска ви́биў, той Вечóрник. Мельдўїи ра́но адїтант, жи трéтоїи чьїсти войска нима́. А той цїсар каже: „Нех ни б́уди жа́дного м́ужа, аби йа тїлько здороў бу́у“. — На дру́гу ніч той У́пїўничник пішоў на ва́рту — аж дивить сьи, жи войско́ примéрало, кладу́т вогень — той йак кїнуў пáлицьу, половїна войска погїнуло. Мельдўїут ра́но до цїсари: „Половїна войска вже погїнуло“ — а той каже: „Нех не б́уде жа́дного, аби йа бу́у здороў“. — Допіру на трéту ніч той Сьвітовік іде на ва́рту сто́йати. Дивить сьи: войско́ кладé вогень — пішоў до войска, розмóвнї сьи з нїми. Тогдї ра́но ка́же до цїсари: „Знаїиш шчо, йак хочеш своїи донькї ма́ти, то пришлї мнѣ дѣвїть брик круп гречьїнних і дѣвїть брик смáльцьу і йїде́н котѣу такїй, жиби то сьи варїло ў тїм“. — Йак то му цїсар прислаў, то він то зварїў і горне́ц зо смáльцьом, с тїми крупáми то накіпїў у верх, а він тогдї ка́же Вечóрникови (вїби старшóму бра́тови): „Сьїдаї і йїдж!“ — Вечóрник сьїу та й 'но трóшка зьзвїў. — „Ауб, сьїдаї — каже — ти, У́пїўничнику, йїдж!“ — Акурáт 'но горне́ц зрїмнáли, рїмний буў горне́ц. Той каже: „О, то ви йїдцї!“ — то Сьвітовік так повідаїи. Тогдї він собї вьзїу клáтку перекинуў бес той горне́ц, йак си вьзїу таку варéху — аж той горне́ц ви́шкробаў. — „Но — каже — тепер пїде́м шукати за тїми донька́ми“. — Йдут через лыс — виходит там чоловїк йїде́н. Каже: „Хлóпцї, де ви йїдете?“ — „А там і там іде́мо“. — „Мóжеби йа — каже — буў ваш брат?“ — Каже: „Ходї з на́ми, то будéш самозва́нний брат“. — Приходьит до лыса, де була самá черемшїна. — „Анў, робїм ведрó, пускаїишо сьи надїў!“ — „А хтож — каже — пїде?“ — „Сьвітовік най іде́

надіў!" — „Е — каже (Сьвітовік повідаїи) — з вас добрі хлопці, з вас добрі йдці!" Каже: „За рік за недыл сым, йак йа тм ведром потрису навад до горі, то йа буду на сьвітї жиў". — Онї там зостали на вёрха, а він пішоў у спід. Допіру за рік за недыль сым він трисе ведром і каже: „Ти, Вечорник, на йдну панну, а тобі, Піўнічник, на другу панну!" — Допіру той самозванний брат каже до них: „А мойа де?" — Той каже: „Оў, твоїи вже нима!" — Каже: „Знаїите, бра́ты, шчо зробіти? — тре йиго пїттьгнугти до горі та й пустити надіў, най сї забїї, те й мойа — каже — буде!" — Йак йиго пїттьгнугли до горі і пустили надіў, той каже: — „Ой — каже — слухайте, бра́ты, йак з брата кóсти леты́ть". — А той каже: „Ой — каже — ны, йа — каже — ше на сьвітї жиў". — Але пішло потóму, йак той цысар тїї донькї дїстаў ўсы до дому, каже: „Тепёр тра сї віддавати найстаршїй. Де би ту такó дїстати ковальї, жиби зробіў такў корўну і такé лустёрко, йак она́ там ма́ла?" — А Сьвітовік тимчїсом вїйшоў сам на гору́, бо він знаў, шо сї ў сьвітї рóбит, буў ныби такїй планетник — і він сїбї стаў на слўжбу ў цїгана, у такóго, жи він умїў ковальство, а той цїган 'во йдну маў кўрку. Приходьит до тоо цїгана: „Мóжеби — каже — ти зробіў корўну дльа тоїї нанни?" — Цїган повідаїи, каже: „Йа зрóбљу. Дасьтé ми полўмацок (= чвёртку) горїхїў, дванаїццїть фўнтїў сьвїчóк і срїбла, злóта до рóбóти, то йа — каже — то зрóбљу". — Але той тўйу корўну звїттам дїстаў; той хлопец, Сьвітовік, і даў цїганови і цїган повнїс тэмки до цысари. Акурат стáло сї весыльї, цїган поїхаў на весыльї (запросїли йиго) — там такї гїйдаўкї булі, жи сї гїйдали панї (гїйдачкї такї). Цїган йак прїйїхаў до дому і каже до хлопця: „Ей, жиби ти там буў, тиби вїдыў, шо там наві виро́бльїли, йак сї гїдали вїсо́ко..." — А той каже: „Десь ви сї напїли горїўкї і вам ў очóх так сї гїдало! — Каже: „І то, сїну, може бути праўда". — Пóтїм прїйшлó, віддаїи сї тотá вже, жи він сї з неў хтыў жевїти. Она́ каже: „Йак буду́ ма́ла такé лустёрко і такїй гребївeц і такў корўну, йак йа ма́ла там, то сї буду́ віддава́ла". — Топіруж він тепёр каже до то́го цїгана: „Мóжеби ти, цїгане, зробіў такў корўну, йакись тамтї зробіў" — той вже хóче три полўмацки ворїхїў і ўсьбóго три рáзи так йак за тамтў. Топіру Сьвітовік взыў тўйу корўну, прїно́сит до цїсари — она́ сї віддаїи за то́го самозванного брата. Він тепёр каже: „Оў, жиби она́ сї за нeго віддава́ла — а вона́ ма́ла мойа́ бўти!" — та й каже: „Шкóда!" — Йак він ішоў до шельўбу, то той хлопец, жи служїў у цїгана, жи рóбїў тїї корўни — знаїите, стаў сї на гостїнцї дьїдом. А він йїхаў ў карїтї, а той прóсит альмўжни. Той тогдї злáпаў йиго за рўку, йак той йи́мў наставїў вїттам грóші, і йиго вїкинуў, сам сїў

до каріти, з нею до шлюбубу поїхаю. Тоді вістаю цїсаром ў тїм крайю.

Записано в Сернигах, пов. Бібрка.

Головна основа — недоладно оповіданий варіант попередньої казки; (пор. особливо Аєана сьєвѣ Н. 80); у вступі широко розповсюджений мотив про вроджене чудесних дітей із риб, пор. Караджич, Н. 29; Grimm, N. 60 і III, 100 — 105.

39. Чудесні помічники.

Буў собі йіден пан і йшоў він черезь лыс, але нічоо він не застрілю (то буў стрілець). Йде він, іде черезь лыс і здібайи друго́го собі пана і пита́йи: „Шчо ти за йиден?“ — до него. Він ка́же: „Йа так. Йа йїстем йак при йакі біды, то йа йак ста́ну ви́шше лыса, то побачу, де 'но свѣтить сѣа (такій високій буў)“. — Йдут вони́ черезь лыс обидва, здібайут шче одно́о і пита́ють сѣа до нео: „Шчо ти за йиден?“ — А він йїм вітповіда́йи: „Йа такій: шчо зроблю́ крок, то мѣла, а скок — дѣи“. Йдут вони́ зноў черезь лыс да́лы, здібайут трѣтього і пита́ють: „Шчо ти за йиден?“ — А той трѣтьїй дуже́ буў короткі́й і гру́бїй, вѣса маў на сѣм саджѣнь. — „Шо ти с тїми вѣсами роби́ш?“ — Він ка́же так: „Йа йидни́м вѣсом йак скруну́, то дуже́ велика́ спѣка, а дру́гим вѣсом йак скруну́, то великі́й мороз“. — Йдут вони́ да́лы ўсі́ штири́ черезь лыс, здібайут зноў дуже́ короткого, гру́бого. Пита́йи сѣа йїго: „Шчо ти за йиден?“ — Він ка́же: „Йа такій — йак де ў біды, то стаў воді́ випїу сам“. — Ну, йдут вони́, йдут черезь лыс ўсі́ ўже́ пїать — напала́ йїх те́мна ніч. І вони́ вогора́ть так йиден до дру́гого: „Де ми будем почувати́?“ — Ка́же йиден до дру́гого: „Ти, високій, подиви́ сѣа 'но ти, де свѣтить сѣа“. — „Свѣтить сѣа там на за́мку в йидного́ кру́ля, і на то́му за́мку два́йцѣать пїать голбо́ў врізани́х на такї́х пальа́х за́льєних стремля́ть“. — І ўони́ прийшли́ і там ста́ли почувати́. І ка́же шче той великі́й: „Ў то́го — ка́же — коро́ля йїст така́ дочка́ — хто з не́йу три но́чі переночу́йи, то дасѣть той коро́ль сво́йї цїле́ те крольїўство, а ско́ро не переночу́йи, то за́ра го́лову вігнѣ́ і там на паль на́стро́ми“. — Ну, й той пан (значі́т лыспічі́й) підня́ў сѣа на три но́чі почувати́ з йїго́ дочко́йу, с те́йу крульїўно́йу; але він йак собі́ льга́ў там ў ліжку, то просї́ў тоо коро́ля, шчо́би йїму булі́ коло него́ тих шти́ри чоло́віка. І польга́ли вони́ в но́чі на ліжку. Два́на́ньцѣата годїна́ виби́ла — вона́ вробїла́ сѣа голубко́йу, і полеты́ла она́ за мѣльу́ і на дубові́ ста́ла на високі́м. Ка́же до тоо високко́о: „Ти, високій, біжи́, здїйи́ши йїї!“ — І він пішо́ў, здїна́ў йїї, ту голубку́, і положи́ў коло тоо пана́ наза́д на ліжку. Поўста́вали вони́ рано́, — приході́т той круль і да́ва́й сварі́ти сѣа з дочко́йу: „Чо́му ти

не ўтыклá? — А вона гóвóрит : „Йа полетыла за мýлы, стáла на висóкiм дýбi — той висóкiй пiшóу мене зьяаў“. — Дрýга нiч прыйшла, зноў вни польгаáli оббiи, зноў дванацьцáта годiна вiбiла — вона полетыла за дьвi мýлы, зробiла сы камiньцём i ўпáла межi гóри, межi камiньцi. Та й каже до тóо висóкого : „Ти, висóкiй, зрбiш крок i скок, та й пiдеш дiстанеш“. Пiшóу вiн межi гóри i зьяаў йiйi, тóго камiньцá, i положиў зноў коло тóо пáна. Прихóди рáно зноў той круль до тóо покóйу : лежiт дочкá. Давáй сварiти сьа з не́йу : „Чомý ти не ўтыклá?“ — Вона йiму каже : „Йак йа — каже — не ўтыклá? Йа — каже — полетыла дьвi мýлы межi гóри, ўпáла камiньцём межi роздóли, а той — каже — великiй пiшóу й менé зьяаў“. — Прыйшлó на трéтью нiч, зноў польгаáli вони. Дванацьцáта годiна вiбiла — она зноў вiклóм фа! пiшла, за три мýлы ўпáла ў стаў у вóду глiбоку, зробiла сьа йайцём i ўпáла на сам снiд. Каже до нéо той великiй : „Пáне — каже — ўже неá“. — „А деж?“ — каже. Ка : — „Полетыла за три мýлы i ўпáла на стаў, зробiла сьа йайцём i на снiд сыла . — Каже : „Ти, грýбий, бiжi вóду вiпнiш, сьiдай на мене, йа тебé занесу“. — Той сыў, грýбий, на тóго висóкого, той висóкiй зрбiў крок i скок, i вже нат тэйу вóдóйу — грýбий той зьлыз, вiпнў вóду, цýлий стаў вóдi, i те йайцé зьяаў. I прынiс i положиў коло нéго. Рáно поўставáли, i лé вже пан до тэйi покóйу — такi лежiт та крульўна, та дочкá йигó, с тим пáном. Давáй з не́йу сварiти сьа : „Чомý ти не ўтыклá?“ — Она каже : „Йак йа не ўтыклá? Йа — каже — ўтыклá за три мýлы, ўпáла на стаў i зробiла сьа йайцём — пiшóу той грýбий вóду вiпнў, йайцé зьяаў“. — Ну, рáда в рáду, шчо робити — трéба дáти ту дочкý вже i те крульўство, жи то вже переспáў пан три нóчi. Той круль так до них гóвóрит : „Вже — каже — йа вам те зрблў, шчом обiцьяў — каже, — вас пiять йак высьтé сым волiў, то — каже — допiру дам дочкý за тóо пáна“. — А той грýбий каже : „Пáне — каже — дльа мéне самбó — кáе — мáло тix сым волiў йiсти!“ — Зготовiў вiн тi волi, вони попойли сибi, польгаáli спáти. I казаў той круль ту хáту запалiти з нiми. Йак запалiли ту хáту, стáла хáта горiти — схóпили сьа, кричáть : „Гей — кáе — ўставáйте, бо хáта горiт!“ — Йак той грýбий схóпить сьа, йак тим вýсом скрунé, де сым саджёнв мáйи вýса — дóсить вогóнь тёнгiй, а морóз шче лiпшиий зрбiў сьа. I хáта згорiла, а йiм ньц не шкóдило, бо той грýбий зрбiў морóз. Але той круль такi не хтýў йiм тóго дáти, шче йiх хтýў позамикáти до гарэшту; i вни забрáli сi i пiшли лýсом, дарóгоўу — а той круль казаў вэбáти рóту вóйска йiднў i казаў, жиб йiх дiгнáти i забрáти до гарэшту на дарóзвi. I тi бiгли, бiгли, вóйска, i не могли дiгнáти йiх. I пóтим пiслáў цýлий пулк кiнницi i пiхóти. Йак той грýбий огльáнуў сьа, шчо стаў вóдi вiпнў i сым волiў зьў, йак свiснуў, —

то те ўсьо позаливаў чісто. — Вже кінець — йак зробіў добрий набій, ўсьо пішло, йак канонам побіў.

Записано в Лешневі Брідського пов. від господаря Демчука в серпні 1896.

Пор. Рудченко II, N. 25; Nowosielski, I, 270—277; Аванасьевъ N. 83 і т. IV, ст. 124—133; Gonzenbach N. 74 і т. II, 248—250.

40. Як хлопець служив у пеклі, а відтак королем став.

Буў собі бідний чоловік, і він пішоў з вйаскоўу собі до лыса по дроба. Він ў тім лысы заблудиў і зайшоў далёко ў лыс, прійшоў на йакійсь фільварок в лысы. Там були на тім фільварку самі шатані, і вони йіго ни хтылі назад випустити. Стаў він просіти сы, кан: „Йа маіу ў дома жінку й дыти, пустыіть мине, нех йа хоць довідаіу сі трóхи“. — Уні до него так казали: „Йак хочиш до дому йти, пігниші сы нам, шо ти наш будиш, то ми тибé пустим — али төйі й төйі ноци мусим тибé ўвзати назад“. І кажут: „Іди до дому, а за пару тивьныў буди веліка бұра ў ноци і ми тибé вóзьмем ўсерид ноци“. — Прійшоў той чоловік до дому назад і стаў дужи грісти сы; ни хтыў ны гобідати, ны вичерати, но фурт грись сы. Жінка йіго стала питати: „Чого ти грязесь сы?“ — Він до нёйі кан: „Ет — кажи — шо ти мины порадіш ў тим?“ І він взяў, вона йіго ўчинила сы та й він йііі сказаў. Кан: „Йа буўим тоды ў лысы, йак йа заблудиў, зайшоўим на фільварок, на тім фільварку були самі шатані, та й вони мине ни хтылі назад пустити. Йа йим пігнасаў сы, шчо йа йих, і — кáе — от на трéтбу ніч маіут мине ўвзати з дому і мұшу йти — кáе — з ними“. А жінка каже до него: „Чоловічи, йак маіиш ти йти, маіим сьлыпóго — кан — хлопца, от даймо йіго: робóти з неўо ныгди нимá“. — Кажи: „Добри, даймо йіго — кан, мóжи' — кан — так увійди“... Али прійшла ўже та ніч, шо йіго маіут брати. Дужи стала велика бұра на двори та й кáе той чоловік до своўо сина: „Йивасьу, виниси собацы хлыба на двір“. — Хлопцэ взяў за кавáлок хлыба — він, хоць сьлыпий, али знайи, де йист на свойім дворі ўже собака. Він йак вийшоў на порі, той хлопец, зара йіго та бұра влápала до горі та й понесло ў гору і стали сы йіго ў горі питати: „То ти так сы пішиш?“ — а він кажи: „Ны! — кан — то мій тáто так сы піши, а йа — кан — сьлыпий, йа — кан — ни вїджу ныц на ўбїдвї воци“. — Та й вони йіму так кажут, ті шатані: „Ти молодий, ше будиш ў сьвітї жити, а ми бáтька зара мусим ўвзати тагжи с собóйу“. (І байка, вона до праўди йде — замїтила присутна баба). Принесли того хлопца на той фільварок свїй; на сам перед той

найстаршій шатав взяв зі студні води, мочив свої пальці і замастив тому хлопцеві вочи. Потім взяв знову в другій студні воді і знову замастив йому вочи. Кажу до того хлопця: „Липай вочима!“ — Хлопець липнув і став так дивити ся, як кожен чоловік в очима. — Типер — кає — видиш уже, то ми тобі дамó робóту — ми тобі ни дамó тутки дурно хлыба йсти“. — Завив його до станы, показав йому девятеро коний: трóйи коний чорних, а трóйи лисих, а трóйи билих. Кає: „Тим чорним шобись даваў на день три гарци вугля йсти і по двóйи суховила вельбаних по хресты, а тим лисим по два гарци вугля йсти і по йдны суховила (витьати 'но раз), а тим билим шобись даваў по пів гарца вугля, а суховилу ўже ны, жадних жибись ни даў йм“ (як шкодуваў! — замитила присутна баба). І показав йому три китли: „Пит тим першим китлом клади такий вогонь, як горит, ше більши, а пит тим другим ўже не такий дуже вогонь, такий, як тут горит, а пит тим третим так вважай, абí 'но вугля жарило, шоб ни вигасало дужи“ — і казав йому: „Шчобись ныйди ў ту студню ни заглядаў! Типер ти йди — кає — до своій робóти, а ми йдем ў свит далы“. — І той хлопець собі так фурт робóту робит, як той йому наказав. Али скоргыло його раз заглянути ў ті китли. Він заглянув ў першій котел, — а там сидыў бацько йи мати. Та й кає: „Ай, сину, — кає — бий сьа Бба — кає, — ни клади такоўо вогню“. — А він кає: „О, ны. тату, запродаў ти — кає — мине йм, типер йа — кає — ше буду пит тобóйу три рази такий вогонь класти, як горит“. — Заглянув він ў другий котел, — а там сидыли братя і сестри його — він ўже пит тими клаў меншій вогонь, як йому наказав. Заглянув він ў третий котел — там сидыли сусиди, креўни його самі — він ўже пит тими знову меншій вогонь клаў, — а під бацьком і під матыроўу то найбольший вогонь, за ту штуку, шо йому так зробили. Пішоў він, до тóй студни заглянув — ныц не було, 'но йдна вода. Він ўзваў, ўстромив два пальцы в руки ў ту воду і вивваў — вони стали йому злоти. Він сьа тим дужи ўтышиў; він ўзваў, скинув шапку і ўмочив голову до цоловини — та голова йому таже стала злота. Взяў він, назад шапку насадив, а два пальцы завивав хустыноўу, шоб його не видыли. І забрав сь, пішоў знову до коний; взяў він ті кони бити, так як йому наказував — ті кони стали сьй його просити: „Ни бий нас, бо ми йи такі дужи як і ти. Ми грихи витпокутуим, то ми возьди майим таку кару — а ти нас так бийш“. Кає той сивий кинь до неўо найбільшій: „Пуслухай мине, йа тебе вит тоўо вивваўльу — а як ни послухайш, то пропадеш ше гирши, як ми. Нам йднакоўо, ўже ми притирпили — каже. Усыдай — каже — на мене і будим тыкати авица ўсь, то ше будем жити ў свиты“. — Даў йому той сивий кинь два рушники і нагайку, і ўсьй він на тоўо сивоўо конья і стали фтыкати звиттам:

той сівий біг на сам пирёд в них, с тим хлопцем, а тих вóсмеро коній за ним. Али йак вони ўже відйїхали кілька миль, стали ті шатані за ними дўжи гнати. Дігнаў він того хлопця, той шатан, і стау дўже печі ў плéчи йигó. А кинь до хлопця каже: „Кинь той рушник назат сéби на шатана!“ — Взяў хлопец рушник йиден, кинуў назат сéбе: стаў за ним дўже великий лис. Заким той шатан виломив той лис видикий, то ўони відігнали сь зноў кільканайцять миль ўсьи зноў йак той шатан дігнаў зноў йїх, зачаў йигó зноў ў плéчи печі, а кинь зноў каже до хлопця „Кинь другий рушник!“ — Зяў той хлопец зноў кинуў назат сéби рушник: стали великі дўжи, густі лóзи за ним. Зноў шатан заким ті лóзи виломив, то вони зноў кільканайцять миль ўтыкли; і зноў шатан трéтий раз йигó дігнаў, зноў йигó дўжи вóчно стаў печі ў плéчи. А кинь до хлопця зноў каже: „Кйдай ше ту нагайку назат сéби“. — Кинуў він ту нагайку: зробило сь дўжи велике мóре за ним. Заким він те мóре переплиў, то вони ўтыкли аж до мiста. А той взяў, назад вернуў сь шатан. „Типер — кан (ті конь до тоўо хлопця) — ти сьби зльизай в нас і будиш у мiсьтьи жити, мижи льудьми, а ми типер мийи вiтхóдити до нéба, вжесьмо грiх вiтпокутовали“. — Кае той сивий кинь: „Вiрви на мойм лóби волосóк і сховай сьби, жибсь нйгди йигó ни згубиў. А ми тибі колiсь допоможим, шо сам схóчим“. — І забрали сь коньи, пішли ў свою дорóгу, а той пішоў собі ў свою дорóгу. Али ў тим мiстьи буў грабiа великий, та' йак князь, наўколо палацу маў великий óгруд і тримаў огродник. А той огродник ўзяў сьби на свою рúку тоўо хлопця за чильадника і так йимú наказáу: „Ўважай, тай йак йа робиў, шобсь так робиў, шобсь нйгди ни зóцуваў нйчó, бо йак зiпеуиш, то йа тоби зроблю смерть“. — Али той буў хлопец бiдний, але буў фáйний і йигó дўжи грабiова дочка льубила. А ни було йїх 'но йидна дочка. Али раз він підрiзуваў квіткi, той хлопец, і підрiзаў штири квіткi вилéних, і він дўжи тому зальакаў сь, шо тамтой йимú наказуваў, шо йимú смерть зроби. Взяў той хлопец, ўстаў ў ночі і вийшоў на двiр, взяў за той волосóчок, покрутиў, шо вiт тоўо коньа, — і ті коньи збiгли сь до нéго, питають йигó: „Шо ти хóчим?“ Він кан: „Йа підрiзуваў квіткi і підрiзаў штири квіткi зелéних, і минь казáу óгродник, шо минь зроби за то смерть, йак вони не приймають сь“. А коньи так кажут до нéго: „Чи ти хóчим, шоп тибі тих штири квіткi приньало сь, чи шо ти хóчим вийнци?“ — „Йа — кае — квітóк не хóчу, йа хóчу, шоб минь той паркán буў сáмий дiйаментóвий наўкола“. — Каже (ті коньи): „Йди, льагай спати, а вэўтра врано станиш, будиш мати ўсе гóтóве“. Али на другий день поўставали вони — вийшоў старий огродник до огроду, дўжи сьа ўтышиў, шо такий паркán дiйаментóвий стаў. Вiкликáу він грабi і стаў показувати то. А він, грабiа, стаў сьи питати:

„Чи то ти зробив, чи то хто?“ — „То — кáн — ни йа, 'но — кáн — то пéуни нам Бог так даў“. — Взьяў він, вікликаў тоўо хлопця своўо і пánна вийшла, і кáе до нéўо: „Видиш ти, шо то йист, йакій наш паркáн типéр? То — кáе — нáм десь Бог тéйі но́чи так даў“. — А той хлопци кáжи: „Трóхи Бог, а рéшти то мойá голова ў тiм ўсьи́м—шчо йа хтыў, то миньі Бог даў“. — Та й та пánна стáла йiго ше лыпши лубiти, тоўо хлопця. А до тéйі пánни свáтало сьі дванáйцьцiть крульў; вона ни хты́ла за жáдного йти, 'но за тоўо хлопця, а йiйí бáтько тоўо ни позво-ляў, шоб вона йшла за тоўо хлопця, 'но за котрóўось крульа. А та пánна скзвáла до тiх ўсьи́х крульў і до тоўо хлопця так: „Котрiй миньі в вас на дрúгий вéчир принесé найкращий б́укит, то йа за то́го пiду“. — Взьалi вони ўсьи, поросходили сьі, а той хлопец пiшоў спáти. Взьяў той хлопец, ўстаў ў но́чi і вийшоў на двiр, взьяў за той волосóк покрутиў — тi коньи збiгли сьі ўсьи до нéго і кáже: „Шо ти хочиш?“ — „Йа хочу — кáе — такiй б́укит, шо на цылим свéты́ такóўо ни зроби ньхтó“. — Кáже, тi коньи, до нéго: „Иди, лягай спáти, а взáўтра ўста́ниш, то будиш маў б́укит на лiшку коли сéбн“. — I хлопец фстаў в́рано, дiвить сьі: б́укит лижит! Він показáў панны, і пánна д́ужи сьі тии ўтышила, шо д́ужи фáйний. I на дрúгий вéчир вони посходили сьі ўсьи, поприносили по б́укитовi і пiклáли на столы, — а той хлопец пришоў і свiй положиў мижи нiми. Али йак він положиў, то цылий покiй ўсьвiтиў той б́укит: буў найкращий за йiх ўсьи́х. Ўо́на йи́м скзвáла так: „Котрiй б́укит найкращий, йа за то́го пiду—возьмiть сибi кáжден свiй б́укит ў р́уки!“ — I вони позаберáли, а той хлопец взьяў свiй. I кáе: „Видити — кáе — чий найкращий, ўсьи: тоўо хлопця пай-кращий. Йа за нéго йду замуж, а ви сибi росходьiть сьі, ў своiў до-ро́гу йдiть“. — I цысар взьяў справнiў йiмú (тому хлопцевi) баль, бо ўже мýсьиў, і даў йи́м сьльуб, і типéр той хлопец сам цысаром дiстаў. То той самiй цысар, шо типéр йист.

Записано в Берли́нi від парубка Васи́ля Харчишина в грудни 1894 р.

В отсiй казцi скомбiновано кiлька назкових мотивiв. 1) Син запроданий бaтьком чортови пор. Рудченко, I, 52; II, 30. Аеанасье́въ, N 125 і т. IV, 282 — 284 Gr i m, від 193—200; 2) пробуване наймита в пе́клi, пекольні муки пор. Ку-лiш, Записки о Южно́й Руси (Бабуся з того свéту); 3) втека героя на чудесних конях пор. вiше N. 26, Аеанасье́въ, N. 105 і т. IV, 202 — 209 і 4) герой — наймит iз золотоу головою, що доконуе чудесних дiл і здобувае руку царiвни (Не-знайко, Grindkopf і т. и.) пор. Аеанасье́въ, N. 165 і т. IV, 391—405.

41. Чудесний конник, золоте перо і золота підюва.

Булó їх двана́йцять браті́й. Ма́й ба́тько двана́йцять сині́й і вже вони́ так повироста́ли великі́, — ка́же: „Шож ви́ будети́ тутки́ ў ме́ні робі́ти? Їды́ть собі́ на слúжбу!“ — І пішли́ вони́ ўсі́ служі́ти до і́дного двора́, до і́дного па́на, їх двана́йцять, — той наймо́лотшій назива́ў сы́ Петрúсь, наймо́лотній брат. І та́ йак вони́ вже згоди́ли сы́ ў па́на на рік, і пан́ їх пита́ў сы́: „Шо́ хочити́, чи на грóші?“ — а ўони́ ка́зали́: „Ны́, 'но тілько́ будемо́ служі́ти рік і дасьтэ́ нам по коневі́ ко́ждому“. — І вже так то́ блісько́ ма́й вже́ йім рік виходи́ти, то́ йак він пішо́ў до ста́ны — пан́ йім ка́заў: „Їды́ть собі́ выбіра́йце, йакі́ сы́ вам ко́ны сподо́байут, то́ тако́го ка́жен собі́ возьмі́ть!“ — А той наймо́лотшій, Петрúсь, собі́ тако́го мале́нько́у, найме́ншо́у ко́ника ви́браў. Ті́ фсы́ собі́ выбіра́ли одина́йцять шо́ найкра́шчі ко́ны, а той Петрúсьі́ў, шо́ він ма́й бра́ти то́у ко́ника, то́ той кінь до не́у загово́риў, ка́же: „Петрúсьу, возьмі́ мене́ найме́ншого, то́ не ска́йны́ сы́ зо мно́у“. — Вже́ то́ вони́ фсы́ ві́служили́ рік ф́ то́го па́на, взы́али́ собі́ по коневі́, поі́хали́ до до́му — тих одина́йцять прійі́хали́ наперэ́л, а Петрúсь і́с тим ко́ником віста́ў сы́ ва́ду. І тих одина́йцять браті́й, вони́ йі́го ма́ли, то́у найме́ншо́у, за дурно́го і вони́ з не́го сы́йя́ли сы́, ті́ ста́рші́ бра́ти — „Служі́ўісь враз з на́ми, ми́ собі́ позабра́ли такі́ фа́йні ко́ны, а ти́ собі́ взы́аў тако́го, шо́ він не́ варт ны́ц“ — і ка́жут, шо́ такі́ дурні́м дурні́й. Прійі́хали́ вони́ до ба́тька, ка́же йім ба́тько: „Шож ви́ будети́ робі́ти ў ме́не типэ́р? Іды́ть собі́ та́ й шука́йці тако́го місьцьца́, шо́бысьте́ десь́ собі́ ка́жен ожени́ў сы́; ма́йу́ йа́ вас двана́йцять, іды́тьжи́ собі́ так шука́йці, жи́би десь́ бу́ло двана́йцять до́чок, таќ йак вас бу́ло двана́йцять сині́ў, і йды́ть собі́, поже́ны́ть сы́“. — Таќ пита́ли́ вони́ село́ ві́т села́, аж в і́днім місьцьці́ напита́ли, ф́ ті́м і́ден двір бу́ў, шо́ бу́ло 'ж двана́йцять до́чок, таќ йаќ їх двана́йцять сині́ў. І прійі́шли́ они́ ту́лі і захо́піла́ їх́ вже́ там ні́ч, де́ ўони́ там сы́ хты́ли́ жени́ги; дуже́ сы́ вра́дували́ ті́йі, шчо́ ма́йи́ она́ двана́йцять до́чок. (Таќ вже́ прійі́шло!) Поста́вила́ йім мно́го і́ндзе́нья і́ пия́а́ — а то́ бу́ла́ змйя́, шо́ то́ ма́ла двана́йцять до́чок, і́ вна́ йім таќ ка́зала́: „Ви́ собі́ ляга́йці ў́ ті́м поко́йу, по і́днім бо́цы, а́ ви́, до́чки, ляга́йці по́ дру́гім бо́цы“. — А той Петрúсьі́ў ко́ник фсы́ то́йи зна́ў, і́ йак Петрúсь вийшо́ў до сво́у ко́ника, і́ ка́же: „Важа́й, Петрúсьу, йаќ йа́ варжу́ раз, то́ жи́бысьці́ ка́жен вже́ не́ спа́ў, а́ йаќ йа́ варжу́ дру́гій раз — таќ ка́заў ко́ник до Петрúсьа, — а́ йаќ варжу́ дру́гій раз, то́ жи́бысьці́ ка́жен взы́алі́, там́ де́ сам ле́жыш, то́ жи́бысьці́ ка́жен взы́алі́ сво́у́, шо́ ма́йны́ сы́ 'з не́у жени́ти, положи́ли

на своїм місцьці, а йак заржү трэтьйй раз, то жибсьте кажен сьдәли на своё коньа і звітам утыкалц, бо вас там смерть чикайи“. То вни 'но тілько пофсьдәли на коньы, а ўна прийшла мислила, жи то лежәть тих дванайцьцить на тїм місцьці, а то бұли на тїм місцьці йнїй дөчки, — йде в ночі і своїм дөчкам гөлови постинала, зайшла вїт кїнцьа, чїсто гөлови постинала. А тї вже відїхали кавәлок с того місцьца. Тодї йак она сї придивїла, жи то йнїй дөчки вже йїст порїзанї, — даваї за нїми гнәти. І тї фсьї поїхали наперөд своїмї сильнїйшїмї кїньмї, а Петрусь маў слабөё коньа, найменшоё, не мї фтыкәти дөбре — тодї каже конїк до Петрусьа: „Ўгльәнню сї, Петрусьу, назат сөбе“. — Огльәнү сї Петрусьу. — „Але, та бож за нәли женө!“ — „Кїнь, Петрусьу, камїнец!“ — Кїнуў Петрусьу камїнец: стәли дұже велїкї гөри і скали. Тодї вона тї гөри шәблеў рубәла, роскидәла — такї й вона бес ту горү перейшла. Вїгнали вони вже кавәлок: — „Вгльәнню сї, Петрусьу, шче!“ — Гльәнү сї Петрусьу: „У, та бож женө за нәчи такї!“ — „Кїнь, Петрусьу, кавәльчик ломәчки!“ — Кїнуў Петрусьу кавәльчик ломәки: 'ноў стәли дұже гөри, льисә велїкї. Так вона рубәйи шәблеў сьудә і тудә той льис і такї й за нїми женө. Закїм вона бес той льис перейшла, вони зноў кавәлок ўїхали. Каже трөтьйй раз конїк до Петрусьа: „Вгльәнню сї!“ — Вгльәнү сї Петрусьу: такї бо женө ішче за нїми! — „Пльунь, Петрусьу, на зөмльу!“ — Пльүнуў Петрусьу на зөмлю: стәли дұже велїкї мөри. Но, й вона бес тї мөри йшла й ішла, та змїя, і дұже сї змөглә насөрид мөриў, не мәта шо с тоїй злөсти робїгн, даваї вөду пїти. Йак стәла ту вөду пїти на мөрах, вже мәто шо в мөрах водї йї — напїла сї мөчно в мөрах водї, аж на двөйи трїсла. — „Ўгльән сї, Петрусьу, шче раз!“ — „О, бо вже тепөр нїнә йїй!“ — „Вїдїш, Петрусьу, йә тїбї казәў: Возьмї менө, конїка найменшого — кажи конїк до Петрусьа, — бо шчөби нї йә, төбїсьти бұди смөрти пожїли“. — І прїйїхали фгодї назәд вони до своёо бәтька: — „Тәту, тәту, шөби не Петрусьо, тобїсьти бұли нї знәли, де мї сї пудьїли“... Каже бәтько до своїх синїў: „Йїдьїте ви назәд до тоўо пәна і ставәйти на дрүгїй рїк“. — Йїдут вони назәд до тоўо пәна, йїх дванайцьцить, а Петрусьу собї фурт в зәду на своїм конїку. Вже так відїхали в далөку дорогу — лївить сї Петрусьо: лїжїт злөти пїўрө. Петрусьо кажи до конїка: „Йә те пїўрө возьмү“. — „Не руш — кажи конїк до Петрусьа, — не руш, Петрусьу, пїўрә, бо бұде бїлә!“ — „Алї возьмү, бо дұжи фәйни“. Такї й Петрусьо вьзәў. Тодї прїйїхали до тоўо пәна зноў, де пөрши бұли. Алї йїм пән видавәў шо день сьвїчку кәждому, пуцовәти конөй на нїч — а Петрусьо кажи: „Пәни, мїньї сьвїчки нї трөба“. — „Шчо йї за новөго, жи ўсьї сьвїчки фәсүдут, а Петрусь кажи: Мїньї нї трөба!“ — Тодї вьзәў сїбї пән, засьїў пїд жөлубон

Ў стайны, де коні стойа́т, чим то Петру́сь сьві́ти? Тоді́ Петру́сь собі́ вольме́ те пйуро́, положи́ на жо́лубі і ўно́ йму́ сьві́ти на ўсьу́ стайну́! Тоді́ вийшо́у пан до́ Петру́сьа: „Так, Петру́сьу, то ў́жем тебе́ злапа́ў! Тепе́р жи́ мины́ ілі́, то́ўо пта́шка зла́пай, котрэ́ те пйуро́ зло́те згуби́ў, а же́лы мены́ то не́ дста́ниш, то́ўо пта́ха, то́ буди́ш кара́ний че́рис сме́рть, а й́ак мины́ то дста́ниш, то дам за́ тебе́ свойо́у дочку́“. Стаў́ Петру́сьу, дў́жи сы́ засму́тиў, шчо́ так й́го́ валька́ў, і́ пішо́ў до́ коника́ до́ стайны́ і́ дў́жи смуту́йи тва́шко, зди́хайи́ ко́ло сво́го коня́. Заговори́ў ко́ник до́ Петру́сьа: „Чо́го ти́, Петру́сьу, та́кий смутни́й?“ — „А́х, захты́ў ти́, коп ти́ знаў́, шчо́ мины́ пан сказа́ў!“ — „Не́ гризи́ сы́, Петру́сьу, — так ко́ник ка́жи — й́а тебе́ с то́ўо ві́рчу. Но́ скажи́ па́нові́, не́х зроби́ вельзі́ну клы́тку і́ не́х дасть на́ доро́ўу, для́ тебе́ і́ для́ ме́ни і́ для́ то́ўо пта́ха, то́го й́идзе́ньа, шчо́ він́ лў́би й́исти, то́ ми й́го́ злапа́ймо — там в́ лі́сі, на та́кій вели́кій го́рі, то́й птах си́дзіт. Тоді́ в́и́лви́ши, Петру́сьу, на́ дэ́риво, а́ ту клы́тку поста́виш пі́т тим дэ́ривом і́ так буди́ш свиста́ти до́ то́ўо пта́ха, й́ак то́й птах сві́шче. Фто́ді́ то́й птах бу́ди чим-рас спу́скати́ сы́ на до́ліну, чим́ раз блі́шчи клы́тки, ско́чи він́ аж на́ зэ́мљу, побачи́ він́, шо́ там те́ й́идзе́ньа й́ист у́ ті́ клы́тцы, шчо́ він́ лў́би й́исти, то́й птах, то́ді́ він́ ў́ ту клы́тку ско́чи, ў́ то́й час й́а до́ тебе́, Петру́сьу, заржу́, — так ка́жи ко́ник до́ Петру́сьа — ти́ й́ак най-ху́тши при́бїжи́ш до́ те́й клы́тки, вже́ він́ сы́ замкне́ ф то́й час“. — Взя́ли ту клы́тку і́с тим пта́хом і́ при́йі́хали до́ то́ўо па́на. Ў́ то́й час Петру́сьо́ сы́ дў́же фты́шиў: вже́ то́ўо пта́ха дста́ў. Й́і́хали вони́ зно́ў і́с тим пта́хом, — ле́жала зно́ў зло́та пі́тко́ва. Дў́же сы́ Петру́сье́ві сподо́бала, ка́же Петру́сь: „Й́а й́и́ вольму́, ту пі́тко́ўу“. — Ка́же ко́ник до́ Петру́сьа: „Не́ руш, бо́ бу́ди́ біда́!“ — І́ Петру́сь ни́ слў́хаў і́ взяў́. І́ фто́ді́ Пе́тру́сьу зно́ў вже́ сьві́чки фасува́ў ві́т сво́го па́на, а́лі́ тї́ми сьві́чка́ми ни́ сьві́тиў пу́цовати́ ко́ний, но́ тї́лько клаў́ пі́тко́ўу на жо́лубі́, то́ ўо́на́ й́му́ дава́ла бласк на́ ўсьу́ стайну́. І́ фто́ді́ зно́ў пан́ й́го́ постери́, шо́ ті́ рэ́шти бра́ті́ сьві́тъять сьві́чка́ми, а́ він́ свойі́ сьві́чки скла́да́йи: Чим́ він́ сьві́ти, й́ак пу́цу́йи ко́ны? — Пан́ сы́ счу́доваў: Шо́сь то́ му́си́ бу́ти ў́же зно́ў — і́ засі́ў зно́ў у́ стайны́ на́ Петру́сьа і́ й́го́ постери́, шо́ він́ ту пі́тко́ўу кладе́, шо́ вона́ й́му́ сьві́тила́ фсў́ди́ ста́нью і́ дай́и́ бласк вели́кій в́ но́чі. — „А́га́, Петру́сьу, типе́ржи́ і́лі́ мены́ то́о коня́ дста́нь, шчо́ ту пі́тко́ўу згуби́ў, а́ й́ак й́го́ не́ дста́неш, то́ тибі́ бу́ди́ сме́рть, а́ й́ак то́о коня́ злапа́йиш, дам за́ тебе́ свойо́у дочку́“. — Дў́же сы́ Петру́сьо́ засму́товаў дру́гї́й раз і́ при́йшо́ў до́ сво́го коня́, стаў́ дў́же сы́ жа́ловати́ і́ пла́кати: „Шчо́ й́а́ с тим тепе́р бу́ду́ робї́ти... — Ка́же ко́ник до́ Петру́сьа: „Ни́ смутї́ сы́ так, й́а́ тибэ́ с то́ўо ві́рчу і́шче́ — а́ чимў́ ти́ мене́ вї́ послў́хаў, й́ак й́а́ тибі́, Петру́сьу, каза́ў: Ни́ руш пі́тко́ў, бо́ бу́ди́ біда́? Скажи́́ сво́му па́нові́, не́х дасть на́ доро́гу

Гьльа тебе фўтражу і Гьльа мєни і нех дасьць прадива і смолі. Фтоді нех тебе поўбмотайи надоўкола пєрши прадивом, — так казаў кўник до Петрусьа — по тїм прадиві нех тебе обільй смолїю, поїдемо так ў далєку дорўгу і такў велїку горў, де тї сї кўнї там вїховуїют, і фсьадиш на мєни фтоді, поїдемо пїт ту горў і там пїт тєїу горўїу зьлїзїш, і там їи дванайцїць кльачїў пїт тєїу горўїу, тринаїцязтїй оґир, котрў ту пїткўу згубїў. Тодї йак же прїїдеш пїт ту горў, то ти, Петрусьу, в мєни зьлїзїш і вїлїзїш сїбі на дєрво. Йак їа заржў раз, то той оґир бўди слўхати, а йак їа заржў дрўгїй раз, то той оґир вже бўди до мєни бїхчи, а йак їа заржў трєтїй раз, то той оґир прїбїжїт до мєни і застроїи минї свої зўби ў мєни, ў ту смолў і ў те прадиво, а йак їа заржў четвєртїй раз, то йак найхўчи ўсїдай на мєни, а вїн коло мєни бўди стоїаў, бо ни бўди мїг зубїй добути іс тєїи смолі; ф той час ханай тоўо оґира за стрємени і фсьїдай на нєго, бо вїн бўди осбодланий; ф той час бўдиш на ньому їїхаў до свўго пана і тих дванайцїць кобилїў бўдут за ним, за тим оґиром, татґи бїхчи аж до тоґо пана на двїдзєвїнец“. — Фтоді йак прїїхали на подвїри, — ась сї той пан счудоваў, шчо Петрусьу такїй їи нїзґрабнїй, шчо їїмў заўдайўт такї рївнїи штўки, а вїн то ўсьо спўвїи! — „Тїпєр, Петрусьу, звайїш ти шчо? Дам за тебе своїў дочкў, аїи шче минї тї фсьї кобилї, шчось їїх прївїў, мўсїш їїх подоїти, а йак нї, то зара тебе скажў рострїлити, йак минї тоо ни зрўбїш“. — Так Петрусьу дўжи сї заґрїз і засмутоваў і стаў тьашко плакати, шчо: „Тїпєр вже минє блїсько смєрть чїкаїи“... — „Чїкаї, Петрусьу, їа ше тебе і с тоґо вїручу“ — так кажє кўник до Петрусьа. „Скажї свўму пановї, нех постаїи котєл насєрїт подвїру і нех тобї дасьць ланку пан, і ти прїїї і кажду ту кльач тєїу палкўу і кажї: Анó, до дїїнї! — і кажда прїїди і самá сї та кльач вїдойї до тоўо кїтлá“. — І так їїдвў вїтьяў Петрусьу: „Анó до дїїнї!“ — і так дрўгу і так трєтью, і так сї сї їїмў подоїли. І пан стоїт, то сї дїви, шо то їїст с Петрусьем за комєдїїа, шчо такї кльачи суть онї дїкї, жи страшно до вєїї прїступїти, а вїн їїх вїтне палкўу і вона сї самá прїїде до кїтлá і сї вїдойїт! То йакась комєдїїа, ни Петрусь! — Йак сї вже тїїи фсьї кльачи подоїли, закїлкаў пан Петрусьа до сєби і кажї: „Тїпєр ф тїм молоцї бўдїсь сї купати, шо тї кльачи сї ўдойїли. Аїи скажў наклáсти пїт тим котлõм жаркõго огнїў -- так той пан кажє до Петрусьа — йак те молоко ў тїм кїтлбї бўде кїпїти, йак ф тїм сї скупайїш, а вїїдеш, то вже з мїю дочкўу вóзьмєш шльуб. (А та дочкá тоїї почўла та ї сї дўжи засмутовала: „Шо батько їїст такїм грáбїом велїким, а хóче минє за фўрмана лати“). А йак сї скупайїш, то вóзьмєш шльуб в дочкўу в мїю — йак с тоґо кїтлá вїїдїаш, іс такоґо кїпїачоґо“. — І ф той час Петрусьу татґе сї

дуже засмутіть: йак в гарачоо, с такоо кіпйачоо кітлá вийти, і жéби чоловік ше буў эдорóвий? — А ў той час Петрусьу стаў так сьі дўжи смутóвати і так плакати тьáшко і прийшоў до стáнви до тóго коньá, а кóник той Петрусьй, він фсьо то знаў, шо с Петрусём сьі вáйн стáти. І прийшоў до стáнви і тьáшко плачи — питáйи сьі кóник Петрусьа: „Чогóсь такий смутнйй?“ — „Ни скажў ўже нáвйть тебй тóго, бо ти ўже инне с тóго не вйручйиш, ўже мйивй смерть за плечйивá...“ — „Ни бйй сьй, Петрусьу, — кáжи кóник — вйручййим тйбе с тáмтóго, то вйручу тйбé і с тóго — шче будеш пáном. Так йак то буди кйпйти і пáн тйбй скáжи скакáти, то ти пáна ни слўхай, 'но тйлько менé. Йак йá заржў раз, то жйби сьйсь розбйрáў, а йак йá заржў дрўгйй раз, то жйбйсь ўже стойáў розйбраний і так чйкáў на мойў коменду, а йак йá заржў трéтйй раз, то жйбйсь скакáў ў той котёл, йак він буди кйпйти. Так доўго будиш купáти сьй, аш пóки йá ни заржў четвёртйй раз — йак йá заржў четвёртйй раз, то жйбйсь йак найхўтши вискáкуваў вйтам.“ — Вйскок Петрусь: дўжи фáйний і хорóший зробйў сьй пйсьльа тóго кўпельу; ўскок гóлий, вйскок ў дўжи фáйний сорóцьцьй назад, ась сьй та пáнна зачудо-вáла і ф той час дўже вже ййгó сподóбала, йак він вйскок с тóго кўпельу — а вонá була зарўчена із дрўгим такий грабйом сйном. Пёрши вонá з Петрусьá сьй сьмййáла, а потóму то дўже пйсьльа тóго кўпельу йй і однó дрўгого сподóбало. А той, жи пёрши буў з нейў зарўченийй і стойáў і тойи сьй дивйў, йак Петрусьо сьй купáў : „Пйду'но йá ў той кўпйль, тáтжи сьй скупáйу — шчо Петрусьу такий буў нйягрáбнйй, а тйпёр сьй зробйў такий з неó поржóнднйй, такий поржóнднйй пáнйч! А йá тáтжи, ййздиш так поржóнднйй хлопáка, а пйду сьй скупáйу ф той кўпйль, де Петрусьо сьй купáў, то ше крáсчйй бўду...“ — І казáў пáновй пйдложити огньў пйт той котёл, так йак Петрусьо сьй купáў. Стáло те молокó кйпйти — йак той скóчйў у той котёл, то так сьй скупáў, 'но кйсткй на вёрха спйлилй ййму. — Вже йй фсьа.

Записано від кравця Юзька Захарчука в Берлині в авг. 1894 р.

Пор. Бодяньскйй, Наськи украинськйй навкы Запорозьця Иська Матерынкы (Казка про дурня да ёго кони срябня шерстынна — золота шерстынна); Аеана-сьевъ IV, 210—213; Grundtvig II, 1—23.

42. Хлопчик „волове вушко“.

Бўло сйбй двóйи старйх льудйй, глубóкй лйтá мáли ўже, сьймде-сьятлйтнй, і даў ййм Пáнбйг ййдногó сйнкá і той сйнок рйс ййм так йак в водй. Али ййдногó чáсу, на вёсну пйшоў той старйй ў нóле горáти штыроа волáми — á той сйнок кáже до неó: „Татўнбу, йá пйду з вáми

ў поле.“ — А він каже до нею: „Де-ш ти підеш, такий мацьупенький — йак ўпадеш де меже скиби, то йа тебе ни знайдю.“ — А він каже: „Йа, татуны, влызу волоўи ў вуха і буду вам погонити волі.“ — Так старій вьзаў йіго ў поле, зачинайи горати. Той малій хлопчінка бавиў сьа трёшки на доробы і прийшоў, ўлыз волоўи ў вуха і погоні і фсе кричїт: ге! соб! там на волі. Але йдуд паві дорогоўи і стати дивити сьа: сам йіден хлоп горё волаки, ни майи батогá в руках, а так йиму файно волі завертайт! 'но ўсе тилько хтось тоненьким гóлосом погонит, дитбачим. Так доходи він до дорóги, так паві йіго питайт: „Чоловічи, шчо то йист такого, жи ти ни майиш батогá ў руках, а хтось тибі волі так завертайи, жи ти навить ни 'бавиайис сьа до них?“ — Так той хлоп кажи: „Йа за молодїх лїт с свеїу жонойу жиў і не маў жадних дїтїй, а минї на старїсть Панбїг даў таку дитїну, жи він силїт волóви в вусы і погоні волі.“ — Так ті паві кажут: „Чоловічи, продай нам того синка, а ми тибі дамó за нею, шчо сам сточ.“ — Так він каже: „Ны, ни дам за жадні грóші (вызашчо)!“ — Так той синóк вилызайи волóви в вуха, приходи батькови під вуха і кажи: „Тату! продайти минё, а йа ўтычу!“ — Так той хлоп зачинайи торгувати сьа с панани. — „Йак минї пав дадут тисьачу рїнских, то йа продам йіго.“ — Так паві доўго не сперечали сьа, вїнвали тисьачу рїнских і дали хлопóви. А тоо синка вьзали на долóнью, потышили сьа ним і сховаїи до кишены. Алл йидуд вої дорогоўи і мацайт за кишены, жиби він ни задушиў сьа ў кишены. Так йидуд оноў далы, слухайт: йист ў кишены — а він ўваў та й ўтык, а поўну кишены — за позволїньни — наробиў. Так паві приїжджайт до дому. Той каже до свеїи жїнки: „Кóбїсь вїдзбала, павї, цо йа маш!“ — А павї ка: „Цож маш?“ — „О, йа маш бáрдэо дроги, йа кўпїл за тисьїнци рїнских.“ — „А дїш ти йіго маш?“ — А він каже: „Йа маш ў кáпце.“ — „Та цош ти маш ў кáпце? За позволїньни — гўмно маш!“ — так до нею, прóсто сказала йїну. „Е, цо павї мўві, павї мўві в горóнчки! Аву йа везьни до кáнци рєкї, а покажи, цо йа маш...“ — Усалиў рўку ў кишены, виймайи с кишены — тарáх! ў вєшлю. Та й каже: „Ньих цы дзбáбли вєзмут! За таке па-скўцтво — далєм тисьїнци златїх!“

Так тепер вертаймо сьа назад до тоо синка. Той синóк дўже бүү роспўсний і лубиў лўдлям робїги шўтки, збїтки кому зробїги — так зроби, жи йіго нїхтó не знаў навить. Вийшоў йїдного рáзу ў поле і лызе борознойу йак мш. Приходи на поле і лївить сьа: горё йіден мужїк штаромá волаки. Так він сїў сїбї під нежєйу і чикайи, вїм той мужїк пїцї до дому на полўдїнь. Вьзаў той мужїк волі, виираг в йарнá і нагнаў на теребїж (сїножáть) пáсти, а сам пїшоў до дому на полўдїнь в йайїнтóм. Йак він зувїдыў, жи ўже йіго ни вїдно, того мужїка, пї-

пшоу на теребіж, порізаў волі і заньіс гóлови у болóто ухнуў, павідривуваў фості і ўсадаў волам у гóбу. А сам сыў на корчэві і сьпівайн. А ті волі зарізани завольк у жіто і чекайн до вэчера, бóде брати до дому. Потóму пішоў, вьзаў плуг і тельшкі і йарна і заньіс на гостінец і пороскидаў адоуж гостінцем. А сам сыў і сидіг. Приході мужик е полўдньа, дивить сьа: нинá десь йнго воліў! І кажи: „То, вірвало твойў вать! — каже — пустіўим волі пástи сьа, ни пасі сьа йму! То він повольк сьа ў трісьтá ў болóто! Зальіз ў болóто та й 'но гóлову виставвў!“ — А той малій сидіт на корчэві, хлопчына, і сьпівайн: „Диво! вил волá звіў!“ — А той каже: „Бодáй тибі ў гóлові задівало! Миньі вóзьде така бідá, йак йа витьагну волі з болóта — а він миньі сьпівайн, жи вил волá звіў!“ — Приході під болóто, скидайн штани е сéбе і льзи ў болóто, бóди волі витьагáти. А той ўсе сьпівайн. А він каже: „Жиби маў йакóго кавáток дручка, тоби вара пішоў ту птáху забіў.“ — Приході до тóо волá у болóто і каже: „А трáсьты би ти звіў! Йа тебé пустіў на горбóк пástи сьа, а ти зальіз ў такé трісьтá ў болóто — шчо ж йа зроблў с тобóйу!“ — Берé волá за рóги і бóде тьагнути. Та гóловá вискнула сьа з болóта, а він хльáп! у болóто і ўпаў. Та й каже: „Агá! бóдеш маў волá! ўжé гóлову вірваў.“ — Приходит до дрўóго волá — а дрўóгому волóви сидіт фіст у гóбі! І каже до нéо: „То ти ни маў шчо йісти, аж волá йівісь!“ — Ухопіў зі злóсти за гóлову, гóловá вискнула сьа з болóта, а він ўпаў. І каже сам до сéбе: „Жиби буў знаў, жи мойн такé нишчáсьтá чекайн, то бóўби ни йшоў с хорóбойу йісти!“ — Заберáйить сьа і йде до дому. Каже: „Йду на пóле, хоць волькў плуг, тельшкі і йарна, бо шче й те пропадé.“ — Приході на пóле: нинá вничóго на пóльі! Так він кажи сам до сéби: „Нинá воліў, ни тре миньі ўжé ривеслá!“ — І заберáйить сьа і йде до дому. А той малій хлопчына ўсе бижит за ним і сьпівайн: „Диво, вил волá звзвіў!“ — „А ў гóловіп тибі — ка — задівало!“ — Каже: „Дóсить миньі бідá — то шче йакійісь птáх миньі докучáйн!“ — Приході до дому і роскáзуйн свойн жінци, йакá йму бідá. Каже: „Плўга немá і тельшóк немá і йаршў, а волі зальзли ў болóто, повагрува́ли, йа пішоў ў болóто, хтьіў витьагнути — гóлови павідривáли сьа, йа попльваў та й пішоў до дому. А птáх за мноўу ўсе литіў і сьпівáў: Диво, вил волá звіў!“ — Так він сыў у дóма і каже до жінки: „Ни знаўим, шчо бідá, áли типер то бóду звáти.“

Так типер зноў виртáймо сьа до тóо синка. Так той синок дужи буў збитóчний, ньігди не миг посідьити ў дóма, 'но цьонш, жи кому збитка зробити. І на нéо вивзали льўди „бадўнчик“. Так він йіднóо рáзу ў ночі пішоў до ксьóндза. Там бóло два наймиті, дві кўхарки і старá бабўньа. Але він пришоў ў ночі до кўхньі, дивить сьа, жи ўсьи сплáть —

а́ли кухарки́ рошчили́ли дь́шку хлы́ба на ра́но. Так він зачина́и ро-
 бити збі́тки. Зва́ў, пішо́ў, ту рошчи́ну в дь́шкоу і в́исипа́ў ме́жи ксьо́нд-
 два і ме́жи ксьо́ндзову́ на лі́шко, а най́митови зли́пну́ і́днџо́му до дру́го
 воло́сьа до ќупи, а ни́жи кухарки́ зла́паў мале́ньки песи́нъа́тко, упові́ў
 у пельу́шки і положі́ў ме́жи ни́ми; а старі́ бабу́ньи зроби́ў д́утку і за-
 пра́виў — ви́бача́йте — ў задо́к. А сам си́бі сы́ў ме́жи ва́чиньа́м, ме́жи
 горня́татами, жи́би йго́ ни́хто́ не ви́дзі́ў. Так ў но́чі при́кинули́ сьа ксьо́нда,
 хты́ли ўста́ти, сади́ли ру́ки ў рошчи́ну і клі́чут йи́мосьци́: „Ти́ спи́ш?“ —
 „’бо шчо́?“ — „Та ти шчо́сь зроби́ла...“ — Ка́е: „Та де́?“ — „Та по́дйви
 сьа.“ — Йи́мосьць сади́ли ру́ки те й ка́жут: „Та то ни йи́ст... та то шчо́сь
 гичо́го таке́ рі́ккџ.“ — І бу́дять кухаро́к: „Става́й, засьві́ти котра́!“
 Ку́харка прибу́джу́йть сьа, сл́уха́и: шчо́сь ни́жи ни́ми па́нчи́т! Так
 вона́ бу́дџт дру́гойі́ і ка́жи: „Ти, та ти дити́ну ма́ла!“ — А та ка́: „Бре́-
 шиш, то ти ма́ла!“ — І за́чали́ сьа ўби́дџви́ бити́ за ту дити́ну. Ксьо́нда
 д́и́ўльба́ть сьа: шо́ тако́о ста́ло сьа! — бу́дять най́миті́ў —: „Става́й, йи́-
 ва́не, та засьві́ти сьв́ичку!“ — Йи́ван схопі́ў сьа та й кри́чи́т: „Ти, пу́стї
 воло́сьа! Та́кись лы́г мо́ццю притисну́ў мене́, жи́ ни мо́жу ўста́ти.“ —
 Той пору́хаў сьа — так шче́ лы́пши́ тьа́гне за воло́сьа. Той до́ўго ни
 розми́сьля́и, пі́дйи́а́и ру́ку — та́ра́х! по мо́рдџи́ —: „Пу́стї воло́сьа,
 ти зло́дџи́ў!“ — А то́й кри́чи́т: „Ти ми́не зла́па́вись за воло́сьа!“ —
 Пі́дноси́ ру́ку та й ви́даи́ то́му зно́ву ф́ пі́сок. Так за́чали́ сьа й́ бити́,
 аж й́ушка́ тиче́ ўже́ в ни́х. Так ксьо́нда клі́чут старо́йі́ бабу́ньи́: „Бабу́ньу,
 ста́ньти засьві́тыгџ! Шчо́сь за би́да ўлы́зла до ха́ти і не мо́жем зна́ти,
 шчо́ йи́ст!“ Бабу́ньа ўста́ла, шука́и́ сы́рникі́ў — ни́ма́ ни́дџде́! А то́й
 бад́унчик по́хова́ў. Так д́и́вить сьа до ќухни́: йи́ шче́ в ве́чера́ ќилька
 вугли́кі́ў з во́гне́м. Так бере́ бабу́ньа і розду́ва́и́ во́го́нь. Шчо́ бабу́ньа
 надме́ть сьа во́гню́ д́у́ти — а д́утка гра́и́и. Ну, ўже́ би́да ца́лком! Али́
 бабу́ньа ўсе́ дџе́ вугли́ки та й ка́же: „Неха́й там гра́и́и, аби́ йа во́гню́
 зроби́ла!“ — Розду́ла во́гню́, засьві́тила сьв́ичку і бу́де дџи́ти сьа, шчо́
 то йи́. Прихо́дџба́ть до ксьо́ндџа, а він зва́ў рошчи́ну в́исипа́ў на д́у́шко
 ў́су! — Прихо́дџба́ть до кухаро́к: кухарки́ спереча́йуть сьа за ди-
 ти́ну. Д́и́ўльба́ть сьа, а то мале́ньки песи́нъа́тко ўпові́те! — Прихо́дџба́ть
 до най́миті́ў, д́и́ўльба́ть сьа, а най́мити́ шчи́пльа́ни воло́сьа смо́ло́у до
 ќупи, та́кі подра́пані́, покалі́чані́, жи́ на́віть ни мо́на пі́знати́ йи́х! — Та
 ў́ва́ли но́жици́, росьтьа́ли йи́м те воло́сьа і пу́стїли́ йи́х. А то́й бад́ун-
 чик си́ди́т ме́жи горня́татами. Старá бабу́ньа пі́шла́ ме́жи горня́та, хты́ла
 на́пїти́ сьа во́ди — бад́унчик за горня́, та́ра́х! ба́бу ў го́лову, а сам
 в но́ги та й ўты́к. — І льу́де ви́звали́ на не́о „воло́ўе́ в́ушко“ і „бад́ун-
 чик“. — І ўже́ кінџе́ц.

Записано в Берлині від господаря Юрка Соколовского в августі 1894. р.

Пор. Аванасьевъ N. 168. і т. IV, 407—411; Cosquin. II, 147—155; Ciszewski, I, 176—177; Z. D. M., I. 48—49.

43. Чоловік без страху, вдячний мрець і заклята царівна.

То буў такий йіден чоловік, жи ни знаў, що йист біда на сьвітї. Запитаў сьї своїх рідичіў: „Рідичі, ви ў сьвітї прожїли — шó то йи ў сьвітї за біда?“ — Роскавади йїму рідичі: „Ей, сїну, сїну — шчо йи огрómна біда.“ — Топіру він кае так: „Тату мій і мамо мойá, жи ви менé дужи страшати. Йака то йист біла? А до тóго ўсёго йа выц ни знайу робїти — йак йа дацьї бóду ў сьвітї жїти?“ — Уповідайн до нёго отец і мати: „Сїну, сїну, вдай сьа до йакóгось реме-сла“. Но, а він каже: „До йакóгож йа сьї ўдам?“ Кáжи йїму отец йти до краўцьї — він ни хотьї, до шиўцьї — він ни хотьї... Кілько йи ремесла на сьвітї, він до жáдного ни хотьї пристáти — іно шче йїдво сьїбї вибраў: до дзигармістра. Так дзигáрки робїти жиби він умїў — дóбри. Завїў йїго ўотец до дзигармістра і каже так: „Прóшу, майстри, наўчїти мóго сїна.“ — Кáж, жи: „Дóбри, наўчў вáшого сина — али дасьтé мнїнї пїадесьáт рублїў“. — Угодїў сьа він на три рóки. Зачаў він майстровáти — до трох мїсьацьї то він знаў лїпши дзигáрки робїти, йак сам майстри. Буў він в нёго черес три рóки і лїши до бáтька до сьóго, аби по нёго прїйхаў. Но, прїйхаў до нёго йїго отец; глãнуўши майстри чириз вїкнó, що ўотец по нёго йїди — той майстри маў три чильадникї — так буў той майстри чарїўникóm, шчо заклáў ўсьїх трох, шчо ўсьї три стáли голубáми сївннї і повільїтáли на жéртку і сидьáт. Прїходи отец до хáти, кажи: „Слáва Бóгу Ісýсу Христý!“ — звичáйнó. Кáжи йїму майстри: „Слáва на вїки!“ — „Мáйстри, майстри, а де мїй син?“ — „А — каже — подивїть сьа, ондé на жéртцьї сидїт — йак пїзнайїте сьóго сїна, котрó ваш с тих трох, то сї йїго вїдберетé, а жельї не трáпїте на нёго, а трáпїте на гїншого, то ваш син бóде мойїм сїном“. — Але він сьї застановїў і не знайн, шо до тóго майстри вїтповїсти. Оджиж йїго син сидьїў ў середїннї і дивїть сьа на нёго, на сьóо бáтька, і показуїн: йа, йа, йа! — так дзэбóм нїбн [дивїть сьа на мéне вó, а ви тãм вже знайїти, йак пїсáти]. А він кáжи, йїго бáтько, вїтповідайн до майстри, шо: „Йа бóду ўгáдувати. Тó, — каже — майстре, мїй син, котрїй ў середїннї сидїт.“ — І ўонї повільїтáли і поставáли такїннї чельадникáми, йак булї пёрши, льудьмї. Даў отец пїадесьáт рублїў майстровї і сьвоїго сїна вїдбóраў до дóму. Той син йак пёрше не робїў выц, вїдбóраў йїго отец

до до́му, і потім не робіть ніщ. Ка́жи той син удо́ма: „Та́то, тато, скажи́ть ви мнѣ, шо лѹде ўпові́дають, шчо йист на свѣ́ті́ бѣ́да — а йа́бим сѣ́ хотѣ́ў в не́йу ви́дѣти.“ — Ка́же ўоте́ц так: „Сі́ну, сі́ну, нех тебе Па́нбѣг боро́нит, жи́би ти хтѣ́ў ту йї́дну́ бѣ́ду йї́по зва́ти, шчо йист бѣ́да ў дво́рі́ дѹ́же...“ — Поки́нуў він сво́го ба́тька і сво́ю ма́ті́р, пішо́ў до дво́ра. Пішо́ў до дво́ра, але шож — ста́ў за воко́зана, фсѣ́ў на ко́ньа і йї́адит сибі́ коли́ лѹди́й — лѹди́ ро́блять, а він сибі́ йї́адит. І подѹ́маў сибі́ ў сво́йї́ голо́ві: „То не йист пра́́да, шчо мо́йї́ ро́дичі́ ўпові́дали, шо ў дво́рі́ йист бѣ́да. — у дво́рі́ жа́дної́ бѣ́ди́ не́ма́.“ — Тѣ́лько чу́йї́ лѹ́цьку ўпо́вісьть, шчо лѹди́ го́вора́ть, шчо йи́ ў во́йску бѣ́да. От він поки́нуў у дво́рі́, пішо́ў до во́йска. Бу́ў то му́дри́й чо́лови́к, одра́зу, ўсту́пїў до во́йска, зіста́ў офі́ціром. Ўсѣ́ си на ко́ньа і йї́адит, комендиру́йї во́йском і жа́дної́ бѣ́ди́ не́ма́. Пішо́ў він ў ко́упа́нїю в дво́ма́ капіта́нами на йї́дну́йу заба́ўку, і зача́ли сѣ́ сибі́ ба́льва́ти, заба́ўля́ти, і зача́ў він сво́йї́ жи́тѣ́а опові́дати, жи́: „Йа́ слѹ́жу, але не зна́йу, за шчо, бо йа́бим сѣ́ рад в бѣ́до́йу ви́дѣти, але не мо́гѹ...“ — Опові́да́ють во́йї́ до не́го так: „Таш ти до́ві́ру офі́цір, а ти шче бѣ́ди́ не зна́йиш — а ми ўже капіта́нами, а тѣ́лько зна́йиш бѣ́ди́, шчо нам сѣ́ вже не хо́че із не́йу сѣ́ ви́дѣти.“ — По ті́м на́по́ўї́ і по ті́ забаві́ —: „Забе́ра́йи сѣ́ і йї́демо ўсе́ три на спа́дир.“ — Оджи́ж при́йїхали на три до́ро́зѣ. Упа́ў офі́цір с ко́ньа і тѣ́лько спа́ў, шчо с ко́ньа лети́ў на зе́мљу — йа́к сѣ́ ху́тко схо́пїў, так не уздрі́ў, на котру́ до́ро́гу тамтѣ́х два ка́піта́ни по́йїхало. І ста́ўши си подѹ́маў, жи́ ўже бѣ́да. Ни́щ сибі́ не пита́йи, 'но сви́да́йи на ко́ньа, йї́де ви́о, сам йї́де́в. Так він йї́ди, йї́ди і ўхо́пила йи́го ни́щ. За́йїжджа́йи він до гостѣ́нниці і про́сить сѣ́ йи́го на́ніч, оренда́ра. Хо́че не хо́че жи́д, а́ли пере́ночува́ти му́сит. Да́ў ста́нці́ю на ко́ньа, да́ў ста́нці́ю дѣ́ля чо́лови́ка. Повече́раўши і положи́ў сѣ́ спа́ти; а́ли спит ни спит, дѣ́вить сѣ́ — ўста́йи жи́д у но́чі, свѣ́ги свѣ́чку, бере́ гара́пник вели́кїй ў ру́ки і йле по́над йи́го лу́шко і ми́на́йи йи́го лу́шко і іде́ ў льох. Му́дри́й офі́цір підві́ў го́лову і слѹ́хайи: бїи жи́д раз — ка́жи: ой! — але бїи жи́д двана́ньцѣ́ть раз, і двана́ньцѣ́ть раз ка́жи: ой! Верта́йи сѣ́ жи́д наза́д, гасї́т свѣ́чку, а ў годї́нѣ́ бѣ́сї́ то́піру, льага́йи жи́д спа́ти — але офі́цір фу́рт ни спит і сибі́ ўважа́йи. Уста́йи жи́д у двана́ньцѣ́ти годї́нѣ́ у но́чі, бере́ гара́пник, іде́ зно́ў по́над йи́го лу́шком ў той сам льох, зно́ў бїи двана́ньцѣ́ть раз і двана́ньцѣ́ть раз ка́жи: ой! І верта́йи наза́д по́над йи́го лу́шком, льага́йи спа́ти. Ше́ста годї́на ра́но — жи́д ўста́йи, свѣ́ти свѣ́чку, бере́ гара́пник, іде́ по́над йи́го лу́шком, зно́ў ў той сам льох і зно́ў бїи двана́ньцѣ́ть раз і зно́ў ка́жи двана́ньцѣ́ть раз: ой! А офі́цір ўважа́йи. Но, по ті́м ўсе́м да́лі́ льага́йи жи́д спа́ти. Фста́йи ра́но, да́йї офі́церо́ві сви́да́нѣ́а, ко́неві́ обрї́к, зви́ча́йно, йа́к по́вї́нно чу́жо́му чо́лови́кови́ подоро́зѣ́ньо́му зроби́ти сѣ́а.

Оповідайи йому офіцир: „Панні орендáру, скажіть ви мнни — шчо тейі но́чи бу́ло за дьло? — Ка́жи йи́му орендáр: „Гі́рсти, панні, йакé дьло?“ — „Шо́ пан ході́у черес три ра́зи до лбо́ху і би́у по двана́нь-цять раз нага́йом і двана́ньцять раз крича́ло: ой!?“ — Ві́тпівіу́ йи́му наза́д орендáр: „То́го не мо́жу ны́кому ві́тпівісти.“ — Ка́же офіцир так: „Мнни́ мо́жеш скава́ти, бо йа ны́кому не скажу́.“ — „Гі́рсти, панні, йак ви мнни́ присьа́гнети, шо ны́кому ни ска́жити, о́тжиж ф то́й час йа ваи скажу́ шчось...“ — Офіцир присьа́гиу́у́ йи́му, жи: „Ны́кому ни скажу́.“ — „Просья́ пана, ту бу́л у́мнни йі́ден господа́рж і мнбал ви́илькі найо́нтек, а́льи фши́ско шпеші́вал у́мнни і на пиньдзьі́сьонт рубльу́ф ва́брал ва́бур йи́шче. Ви́инц він у́мар і мнни́ тен длу́г zostáвил; і да́льи йа й по́шед на цвинта́рж, йи́го ви́копал зь зьмі́и і ти пиньдзьі́сьонт рубльі́у́ йа йи́му одбі́вам.“ — Офіцир помі́ркова́ўши ў свої́и голо́ві, жаль сьа йи́му зроби́ло, вви́ймайи пйадесьа́ть рубльі́у́ с кишэ́ніи, платі́т то́му жи́дови: — „І вольмі́ то́го чоло́віка, за́кеси́ наза́д на те са́ме місце, зако́пай йи́го.“ — І жи́д зані́с і зако́паў наза́д, гльа́чогó? — бо діста́у́ свої́и гро́ши, за то́й до́уг. Забра́йи́ть сьі офіцир ра́но, йі́ди сьі́бі ў до́рогу да́лі. Так йі́ди до́рого́у, так йі́ди, так йі́ди — ви́хóдит напро́тылю́ко не́го злóтий пані́ч і фурт так йак то́й йі́ди конéм ху́тко, так то́й пані́ч ішчé перебі́гайи то́го само́го коньа́ ішче ху́тше. І спива́йи йи́го і красно́ йи́му дьа́куйи. Оджи́ж пові́дайи: „Шо́ж ти йи́ст?“ — „Ой, — ка́же — йи́сьи́м само́го то́го ду́ша, за кото́рогось менé ви́купи́у́, шчось за ме́не да́у пйадесьа́т рубльі́у́ і за мойу́ ду́шу.“ — Ка́же так: „Пане, йа зна́йу, за чьи́ ти йі́диш — ти йі́диш за бідóйу шу́кати; а́лиш послуха́й менé, ўсьо до́бре тибі́ учиньу́. Йі́дь — ка́же — до то́го і до то́го лы́са, ф ти́м лы́су сто́йіт па́тац йі́ден пу́стий, там йи́ст пánна крульі́уна ва́кля́та на шата́ва. Йак ти йи́йи́ ви́ручи́ш наза́д на ві́ру хри́сти́янську, о́джеж будéш пánом і кру́льо́м.“ — І дьа́куйи йи́му: „Жи́сь менé ви́ручи́у від то́го жи́да, шо ты́ло тейі́ душі́ то́й жи́д катува́у — а за то́йи не́х тибі́ Бог сто́крóтны́ надгоро́дит. І тілько́ абі́сь ны́чогó не бойа́у сьа.“ — Прийі́жджа́йи він до то́го лы́са — сто́йіт па́лац ўгро́мний-вели́кій. Зайі́жджа́йи він до то́го пала́цу, чу́йи отпóвисьть йа́кусь, але не зна́йи йаку́ — гра́йут і сьпіва́йут, але не ба́чи ны́кого. Беру́ть йи́му коньа́ футру́йут, йи́му йі́сти-пй́ти доноша́йут — шо він сьі́бі іно́ ў сэрцьі́ за́мислит, так фсьо ма́йи, а́ле ны́кого не ба́чит. Бу́у то час шéстий і по-вечера́ўши засьві́тиу́ дьві́ сьвй́чки і чита́йи на ксьо́нсьцьі́. Прихо́ди до не́го відьмі́д громне стра́шній і вели́кій і ка́же так: „Добри-ви́йчур пáну! Йак пан ласка́у, про́шу ўсьо зроби́ти, іно́ тілько́ ны́ц до ны́кого ни ўоб-зива́ти сьа“ — і зник. Бу́ла то годі́на одинáньцята альбо пу́лдодва-на́ньцятóйи. Прихо́ди до не́го о́тец і ма́ти йи́го: „Сы́ну, сы́ну, йак ти тут сьа ма́йиш?“ — Він ны́ц сьа ни ўобзива́йи, іно́ тілько́ сиді́т і на кнй́-

сьці читайи. Каже отец до матери так: „Есе, та шож, — каже — ни до него пришлосьмо йако госьці, а він сї до нас ни відзвѣайи! Запальїи! десьїть сьязьнїї друї нараз і фкїньмо йїгó ф той вогонь, нех він згорїть.“ — Узьаї батко за нóги, мати за гóлову і розмахали йїгó ф той вогонь страшний фкїнїти —: „Бо й ше він не йїст крўлом, а він сї до нас обзївати не хóче, а шож буди ў той час, йак він крўлом буди...“ — Взьалї йїгó за рўки, за нóги і ф той вогонь страшнїї і велїкий. А Бог даї, шчо пївень засьпїваї — ни стáло нї батка, нї матери, нї когó. Лыг він спати — спаї до дньа. Приходїт рано, даї Бог день — óджиж доношайут йїмї дзєньа, пїтьа, шчо йно він сїбї замїслиї ў своїї душі. Топїруш він собї биз день подїмаїши —: „Страшнїї мїї тўтка йїст кутóк“ — але чекайи кїньцїа дáлы. Доношайут йїмї йїдзєньа, пїтьа, пїсьнї сьпїваїут, кричáть: „Вїват нашому царїї!“ — аїи він нїкого ни бачит. Даї Пáнбїг дрўгїї вєчїр — буї краснїї гобїд, буї краснїї пїдвєчóрок, булá красна і кольáцїя і йїмї і йїгó конєвї — а він нїкого не бачит. Шєста у вєчїр — приходїт видмїдї, іно в йїднї часьть видмїдїа, а у двї чáсти чоловїка і каже так: „Йа-сьўнью кохáннї, прóши своїї дьїло вїпоївити.“ — Угльáнуїши він: красна пáнна, у двї чáсти чоловїка, а ў трєтьу видмїдїа — аїи він сьа до нєо нїц ни ўобзїваїи. На дрўгуй нїч приходїт у одивáньцятї годнївї два капїтáни, котóри сьа з ним на дорóвї розлучїли, і вїтáїут сьа з ним: „Йак сьа мáйш, пáннї óфїцїр? — а той сьа до них ни відзвѣайи. Óджи вонї кáут так йїдєн до дрўго: „Тўтка йїст стўдньа дўжи глубóка, ўкїньмо йїгó до тєїї стўдньї — а дьа чогó? Бо він шóно йїст типєр óфїцїром, а ни йїст йїшчє крўлом, а йак він вїстáне крўлом, хто знáйи, шчо він з нáми зробїт...“ — Взьаї йїдєн за нóги, дрўгїї за гóлову і ф ту стўдньу йїгó понєсли кїдати. Йак'чо йїгó розмахали, йак'чо йїгó ў ту стўдньу пустили, на тїм пўнтьї пївень засьпїваї і йїх не стáло. Óджиж він сїбї йак сидїї коли столá, так сидїї, йак читáї ксьóншку, так читáї, і нїц сьа йїмї ни стáло. Даї Бог день, — приходї пáнна до нєго красна-сьлїчна, взьалá йїго обнїлá і поцьулувáла і —: „Прóшу ў той час до мєне сьа вїдзївати вжє, бо мєнєсь вїкупїї од усьóго злóго.“ — От зачалї сьа вонї сїбї рожмóльвати красно у пáнських дьїлах і поцьулувáли сьа — та не штўка ў пáнських, аїе і ў крольїўських. Óджиж пўжєнїлá сьа вонї — по вїсьїльу у пáру днїї вонї сїбї сьа порожмóльвали, йакє то дьїло, шчо ти, а што йа — оджиж пїтáйїть сьа він йїї: „Шчо ти мáйш?“ — „Йа — каже — мáйу крульїфство.“ — Ну, пїтáйїть сьа тепєр вонá йїгó: „Шчо ти мáйш?“ — Каже: „Йа мáйу тїлько іно йїднїх пїадєсьáт рублїї.“ (А то йак той пáнїч перебїгáї злóтїй, óджиж він повернуї йїму тих пїадєсьáт рублїїв назáд, óфїцїровї). — Каже вна йїму

так: „Знайши ти, небоже, шчо — іди ти до того костела, десьмо сльуб брали, дай тих п'ядесьят рубльїу на бже.“ — Запраг він штири вонї, п'овуз красний і йди він до того костела, де браў сльуб, тих п'яде-сьят рубльїу дати намшї. Запраг він цуг свїї і йди — виходи до него на гостїньцї старайа баба, каже: „Панўнбу-шердєвко, прошу вас на сьнїданьа.“ — Але то була велика чарїунїца, так того пана одразу очаровала. Теперкаї пішоў він там на сьнїданьа; дала вона йїму двї сльїки по сьнїданьу, тому локайвї, і —: „Йак пан схоче ў дорозї водї, шчобїсьте йїму далї тїї двї сльїки зїсти, то пан не схоче водї.“ — Вїйхаў пан ў пїў дорогї і захотїў водї ў такїм мїсьцї, жи де водї не м'ожна було дїстати. Алеж локай даў пановї тих двї сльїки зїсти, і пан сьа вїкнїуў і спит. Али спаў до годїни двацатьцятьої, убўджу-їть сьа і наже локайвї: „Вертай сї назад.“ І вїй сї вернїуў на-зад на тойї самойї мїсце — виходї баба, проси йїго на гобїд. Пойїхаў він до жейї на гобїд — ў нейї красно погобїдаў, до костела не йїхаў. Дала локайвї двї йаблоцї —: „Нати, йак пан схочи ў дорозї водї, дати йїму тих двї йаблоцї зїсти, то пан ни схочи водї.“ — Оджиж пан погобїдаў, а до костела ни пойїхаў, бо йїго ўсьо зл'ойм відвирнуло. Вїйхаў пан у пїў дорогї назад, ў тїм самїм мїсьцї, ў такїм, ў кот'орїм не було водї, а пан захотїў водї. Даў локай м'єзїсти тих двї йаблоцї і пан сї вїкнїуў і спит. Прийшл'о пух до четв'ертої — пан спаў; пробудїў сьа і казаў св'ому локайвї, жиб завертай конї до тейї баби назад на пудвїч'орок. Завертайї сьа він назад — виходї баба і проси: „Пр'оши пана іше на подвеч'орок.“ — Пойїхаў він на пїдвеч'орок, попїдвеч'оркуваў і дала баба локайвї двї грўшки —: „Нате вам, йак пан схоче у дорозї водї, проши дати тих двї грўшки зїсти, то пан ни схоче водї.“ — Оджиж вїйїхали вони ф ту самїу дорогу, і пан гваўт захотїў водї і ни мїг дїстати водї. Допїруж даў локай тих двї грўшки зїсти і пан сї вїкнїуў і спит. Надїждайї йїго жон'а і цїше йїму лист і фкладайї йїму до кишєнї. І вїйїайї зл'отїй пєрстїнь зі св'ого п'атьц'я і ломїт на дв'ойї і йїднїу половїну берє собї, а другїу завїнайї у п'апір і дайї локайвї в рўки —: „Йак пан фст'анє, дасїш йїму тойї лист і тойї пєрстїнь.“ — Так йїму п'аньї напис'ата, йїго власна вїрна жон'а: „Натїбї, мїй мўже кох'анїй, тойї пєрстїнь, тїуу половїну, — кот'ора сьа половїна вїїде наша до кўпї назад, ф тойї час ти будєш мойїм мўжом, а йа твєйу жон'ойу. Далї с тєйу бабойу шчо ти м'айїш зробїти: повертайї назад йї йак она тєбє будє просїти на коль'ацїйу, вїц йїї не робї, 'но вїм'ли зі шп'аги ш'аблю і зрубайї йїї шїйу. Ф тойї час, йак сьа тойї пєрстїнь вїїдє до кўпї назад, йак він буў, ф тойї час будїш мойїм мўжом, а йа твєйу жон'ойу.“ — Обєртайї сї назад п'аньї, йїди ф тойї самойї мїсци, — виходї баба і проси йїго на коль'ацїйу.

Ныц він сьє не розвисьльаў, 'но виймаў с шпату шаблѣу і нараз бабі стинаў гóлову. Оджи с тейі бабі нальляло сьє три шпаты на ўсьє частє мазы-смолі. От він йіхаў, йіхаў, йіхаў і ни міг чьрес тўѣу смолю пере-йіхати. Покидаў він свій пóязд і свóї коньї пїхляўшчї вже, сьїдаў на йїдно́го коньа навэрх — заледві-заледві він тўѣу мазь переїтаў.

Йїди він, йїди, так далёко зайіхаў, ф такі лыса, жи 'но сьватэ нэбо і земльа. Здыбаў він тры чоловїки, котóри сьє бїут на смерть. Приходї він до нїх і каже: „Льўде, льўде, за шчо сьє ви так бїитэ? — „Ой, так ти нам ни порадїш, нїбóжи, — ни такі будї, йак ти, а нам нїчогó не порадїли“. — „Але прэцы шчо?“ — пїтаў сьє він йїх. Кажут йїму так: „Жнó ти нас міг так россудїти, то нїб тїбї надгорóдїлисьмо. Алез ни такі будї, йак ти, а нас ни россудїли, і ти нас ни россудїш“. — Каже він: „Чомў? йа вас россуджў — інó скажїть ви шнї, о шчо сьї вам росхóдит“. — Повїдаўт вонї йїму так: „Бўдеко тїбї грэчнї і дўже, йак ти нас ў тїм дьїлі россудїш“. — Пїтаўнїть сьє він йїх: „О шчо ж сьї вам росхóдит?“ — Каже так: „Ми ўсьї тры братуа йїздэсьмо, помэр нам отэц і дїстаўнї нам тры рїчї — тїлькó нам ни сказаў, котрóму маўт тї рїчї бутї. Оджи той брат хочї сїбї, а той хочї сїбї — ўсьї тры братуа хтять, жнїбї будї йїдно́му ўсьї тры рїчї“. — „А — пїтаўнїть сьє ж він йїх — йакїж то рїчї?“ — „А — каже — чэснїй госпóдїне, такі рїчї: даў нам батькó покїнуў рушнїцьу, такўѣу, йак далёко бачїш, так далёко нёѣу вастрїлїш і шчо схóчїш. Покїнуў нам сьїдлó такóжї, жи йак ўсьадеш на нёго, то пойдеш і до нэба аж і де схóчеш. І шче покїнуў нам такў йїднўѣу рїч: нагаўкó — жнїбї бўдо сто регїмэнтїў вóйска, то йно ўдари йїдэн раз, то тёѣу нагаўкóѣу вїбїн ўсьо одразу“. — Оповїдаўнї він до нїх так: „Льўди, льўди, а йа вас россуджў. Йа набуў рушнїцьу тўѣу кўлькóѣу і стрїльу чьрес тўѣу горó, а котóрнї з вас влапайнї ту кўлькó хўтшнї, то тóго бўдут ўсьї тры рїчї“. — Оджїж набуў він ту рушнїцьу кўлькóѣу і стрїлїў чьрес горó, а ўсьї тры братуа за нёѣу полетїли. Йак вонї полетїли за нёѣу, він зьаў фсьїў на сьїдлó, рушнїцьу на плéчнї і нагаўкó в рўкї і вїо! фсьїў і поїхаў ў сьвіт. Так далёко йїхаў, так далёко йїхаў, зайіхаў ў такі лыса, ў такі дэбра, жи 'но сьвіт, нэбо і земльа і лыс — і захопїла йїгó вїч. Ф тїм лысьї васкутїў сьє він — : „Вже топїру бїда, шчо йа бўду бїднїй дьїлати“ .. Але дївнїть сьє він, шчось уў лысьї сьвїтнїть сьє. Приходї він на те сьвїтлó, ўхóдї до хати — а там йїст двананьцїть розбїннїкїў. Приходїт — : „Добрїйвечір вам!“ — Повїдаўт йїму: „Дóбре здорóўльа!“ — Пїтаўнїть сьє вонї йїгó: „Шчо ти ўбїў колї?“ Каже: „Ўбївїм ксьбóндза, ўбївїм пана йїдно́го“... — Каже: „Шо ж ти маїш за грóшї?“ Каже: „Маў пїадесьат рублиў“. — „Ей, йакїй дурак с тэбе, шобнї ти лўдїй калїчнїу за пїадесьат рублиў — то ти

не йістєсь жадний розбійник. Прєци нас йіст розбійникіу дванаьцїть, а ми людїй ни ўбиваймо“. — „Ну, скажїтьжи ви минї своїу сторїю — йа вам ўже ўповїу моїу сторїю, а ви минї скажїть своїу, йак ви ўбивайте“... — „Е, ми — каже — маймо такі черевїки, которїї на поги насадимо, то йак стўпни крок, то мїльа, а йак скўчии, то дьї. А маймо такїй плащ, жи йак сьа ўберем ў него, то нас нїхтў не вїдїт у нїшў“. — Прўси вїн йїх: „Будїти ласкаві, озьмїть той плащ на себи, чи йа вас буду вїдїти“ — хотїї сьа переконати. Але взьаў розбїйник найстаршїй плащ на себе і питаїть сьа йїгў: „А чиж ти менє бачиш?“ — „А — каже — нї, не бачу тебє. А позволїтиж — каже — з ласки своїї минї, чи ви будете бачити менє“. — Далї йїму той плащ, взьаў вїн на себи і кажи так: „А бачити ви менє, людї ўсьї, чи нї?“ — назваў йїх людьшї. — „А — кажи — ни бачимо, власни ни бачии — каже — нїц а нїц“. — І кає так: „Бувайтиж ви здорўї. Йак менє ни бачити, то вїйнци бачити ни будити!“ — Хапнў черевїки в рўки, висьакуїи на двір, чиривїки на нўги, плащєм сьа ўкриў, усїї на сьїдлў, рушнїцьу на плєчи, а нагаїку в рўки і поїхаў висўко поїд самїм нєбом. Фсьїх розбїйникіу ошукաў. Йїде вїн, йїде, далєко йїде — до зелєного гайў, аз до скльанўго замкў. Приїжджайи вїн там, застайи своїу жонў на сьлўбї-на висїльў. Але прихўди вїн там, зложїї своїї рїчи на ўсоблївосьцї і поховаў: і рушнїцьу і сьїдлў і нагаїку і черевїки. Прихўди вїн до хати, ньїби там, де висїльа, і дївить сьа, шо сьа дьїи з йїгў жонўїу: йїгў жонан сїдїт за велїким столўм с крульмўм на посады. Прихўди вїн і сьїдайи сїбї коло нєїї, сїдїт, сїдїт — але пїут вони сїбї обўїи гербату. Сьїї вїн сїбї коло нєїї із дрўгого бўку і сїдїт ф тїм плащї, ф котўрїм йїгў нїхтў ни бачит. Пїут онї сїбї гарбату чїльуб чай — вїймайи вїн тўго пїї пєрстїньа, той ўфїцїар, і кладє йї до скльанки. Оджи вона йак вїпила, так той пїїпєрстїнї дзєвїкнўї йї до зубїў — фкрутїи вона сї зьлїакла, шчо за дїво. Вьаїалї той пєрстїнї і вїймайи свїї с кишєнї, своїу половїну, і складайи до кўпи і раптом сї пєрстїнї злєп до кўпи, той злўтїй. Вона сї ўкрутїи зьлїакла, фстайи на нўги чїрис цїлўїу мїньїстєрїїї, черєс такїїї краснї гўсьцї і уповїдайи: „Панўвє гўсьцї, йа сїбї зробїлам кўфєр (не зробїлам, 'но казалам сїбї зробїти кўфєр), равом казалам йїгў фкўвати сїбї. Тїпєр минї прўшу вїтповїсти — шчо йа вїт тўго замкан згубїлам кључ і йа казала сїбї доробїти гїншїї кључ до тўго замкан — тепєр ви минї скажїть: котўрїї кључ йїст лїпшїї, чи той, жи сї равом робїї з замкўм, чи той, жи сї даў потїм доробїти?“ — Вїтповїли йїїї фсьї: „Лїпшїї той кључ, котўрїї сї даў равом зї замкўм зробїти. Во вже той дрўгїї ни так сї вдїсть, йак той, шо сї равом з замкўм робїт“. — Буїа вона тєрплїва, пїшла до сьлўбу і вьаїала с тїм крульмў

сьльуб. Клякну́ди вони́ до сьльубу об́оїи і ўклякну́ў пёрвий чоловік у тім плащі́ разом з ними́ до сьльубу, звича́йно, той сьльуб браў раз, а той браў два. Оджи́ по висьльбу́ звича́йно йак чоловік зі́ жінкою́ — той ни́ вітсту́пайи́ у плащі́. Той ка́жи: „Мойа́ жінка!“ — а той ски́дайи́ с себе́ плащ і дайи́ть сьа́ відлы́ти і ка́же: „Мойа́ жінка!“ — Той круль ка́же, жи́: „Йа́ браў з не́ю сьльуб!“ — а той о́фіцир ка́же: „Йа́ браў два́ ра́зи сьльуб з не́ю! Ти браў і йа́ браў!“ — Ка́же той круль, кот́орий сьа́ з не́ю побраў: „Но, не́бо́же, става́ймо до во́йни!“ — Вітпо́вдайи́ йи́му той ви́бора́к: „Става́ймо“ — ка́жи. Той си́бі зако́мендарува́ў сво́й во́йско, килька́найци́ть ре́гименти́ў, і шчо́ во́йска ма́ў, так до во́йни фьсо́ сформува́ў — а той сам йи́ден з душе́ю. Але́ той ви́бога́цько розши́сьля́ўши плащём сьа́ ўкраў, на сьидло́ ўсьи́ў, рушницю́ на плéчи, а нага́йку в ру́ки, черевики́ на-но́ги, йи́ади́т си́бі попи́т са́мии не́бом і си́ ўва́жайи́, де сьа́ круль оберта́йи. Спу́скайи́ть сьа́ з горі́, бере́ йи́го за́піт па́хви на сво́й сьидло́ і таска́йи йи́го́ пи́т са́ме не́бо, пи́т са́мі о́болоки. Пи́тайи́ть сьа́ йи́го́: „Ска́жи́ миви́ тепéркай — чи́я жінка, чи́ тво́я́, чи́ мойа́?“ — А ви́н опови́дайи́ так: „Ой, тепéр не́х бу́де тво́я́ вже“... — „Бо́ йак ты́ пущу́ до земл́и, то а́ни́ тво́я́ кроў ни́ долети́т!“ — Присьга́йи́ ви́н йи́му́ пи́т са́мии о́болоками, шчо́: „Тво́я́ жінка, ино́ будь так до́брый і грéчний — ны́ц не хóчу, ино́ мене́ знеси́ на зéмлю, а ти́бі дару́ю сво́й крульство́ і ўсьа́кий ўсьо́й мий́ край. А мене́ живо́го знеси́, не́х йа́ си́бі́ пи́ду ў сьвіт, аби́ жи́ў. — І во́ віки́ ви́ком а́минь.“

Записано в Берлині від господаря Івана Якимовича з прозвищем „Тарабан“ 1896 року.

Незручне счіплене кількох казкових мотивів: 1) чоловік, що йде шукати страху пор. Етногр. Збірник I, 5—8, Аеанасье́въ, N. 204 і т. IV, 488; Grimm I, N. 4 і III, 13—19; Cosquin II, 258—263; 2) мрець визволений від покути дає героєви чудесні дари, пор. Етногр. Збірник I, 36—39. Ciszewski I, 177—180; 3) герой визволяє царівну пробувши три ночі без переляку серед страховищ, пор. Grimm N. 121; 4) герой наслідком чарів забуває про свою маму, пор. Pentamerone I, 219—237; 5) герой при помочи хитрого ніби-суду здобуває чудесні річч, пор. Аеанасье́въ, IV, N. 167 і IV, 407, Руданський, Твори V (Цар Соловей ч. I); 6) герой на весілю своєї жінки, півзване через ровломаний перетінь, пор. Вук-Караджич, Пјесме III, 162—167; Grimm, N. 101.

44. Як брат брата визволив і злого духа стратив.

Оджи́ж бу́ў си́бі йи́ден такий пан, ма́ў ви́н си́бі йи́дну́ кля́ч і суќу; та кля́ч ма́ла два лоша́ки, а та суќа ма́ла два пёси́ки. Оджи́ж то росло́, от і х.о́би́цы росли́, пови́роста́ли, да́ў пан до шко́ли, о́жи вони́ сьа́ по-

привучували — от, батько ўслаб. От і ўслаб і ўмер. Алеж ті хлопці ў школах були ўже вицьвічені — : „Тепер нас треба до військових шкіль давати, а нема кому ўплачувати — бже покидаймо школи і ходім до дому і той ґрунт пускаймо ў посасійу і берім собі грейцар і поспраўляймо собі мундур такий, жиби то межи льуди десь вийти, і підемо ў світ вандровати“. — Оже вони собі взяли по лошакові і по йідному пескові і вийїхали в дому. Але вийїхали кавалок ў дорогу і здибали собі дві дорозы і стали на тих доробах. — „Ну, і шож, брате, — каже — купошу не будем йїхати, ти пускай сьа ў праву дорогу, а йа в льву дорогу“. — Так йіден до другого каже: „Йїаґжеж, брате, буде, йак ни сьа розйїдем? Бороні Бґже смёрти ў дорозы, йак ни будем знати йїден у другому, йак на котрого слабість спадє?“ — Оджиж той старший каже: „Одзи так, брате: йа маю нґжик і закопаю йнґо на тїх роздорґжі — жєлы з нас котрий ўслабне, а — бороні Бґже — і ўирє, а ти будеш здорґу з нас котрий, а прийїде на те роздорґжа, а той нґжик чїстий, то ни 'бїдва жиийнґо, а йак заїржавльаний, то вже з нас йїдного нема“. — Оже смутно сьа зробїло братові у сьвітї і практикуваў і ниц не мїг спрактикувати і тьашко йїму на сєрцы і повертаїи назад на те роздорґжа, добуваїи цїворик — заїржаўльаний — : „Ей Бґже мїй, Бґже, Бґже! нема мґго брата, — першєсьмо були ў купі, але тепєр вже нема, ўже небґщик“... — Оджеж той брат, жи поїхаў ў перєд, і прийїхаў до йїдного мїстєчка. Те мїстєчко дґже хорґше, сьльїчне, 'но тїлько дґже жалґбне. Оджиж той панїч питаїи тґго господїна, жи буў ў него на кватїрі, шо то йїст, жи такий наїрд красний і мїсто файне, а такє йи жалґбне. Оджиж той господїн зачаў розговґривати, жи — : „Ў нас йи така змїйа, жо вона шчо дньа мусит чильадїну зьїсти, а нїнї то вже припадаїи найяснїйшого нашого моварха, то мусит дочку дати, бо кґлыйа вже вийшла“. — Одзи той допїру каже: „Запровадьте 'но ви мевє на то мїсце, де та йїст змїйа“. — Одзи той господїн йнґо завїў, де то вона була — там капелїчка була вїмурована і там йак вона прийшла туди і ту чильадїну привєзли і ту дґшу мала згубїти, то перше та чельадїна Бґгу сьа помолила ў ті капелїцьцї. Одзи він усїў на свґго коньа і зьаў свґо пса і поїхаў до тєї капелїцьцї, кльакнўў і добуў кнїшку і зачаў сї Бґгу молїти. Але лїви сьа, слґхайи — грїмїт звїттам, йїде. А то та змїйа вихґдит. Показала вона двї голови, шо 'но хтїла йнґо ўхґпїти — той йак махнўў шаблею, і видитьаў. Ожиж та погула назад, бжи вихґди зноў ш штирїа головами — ак він махнўў, так зитьаў тих штирїа голови. Оже він слґхайи — грїмїт зноў, зноў идє; аж вихґдит, маїи шїсть голґу. Той йак махнўў, так видитьаў тих шїсть. Слухайи — зноў грїмїт, идє, маїи двананьцьїть голґу же. Оже він махнўў і постїнаў чїсто йи голови і зачаў сї Бґгу мо-

літи. Оже він віт тих голови відрізаў тих двана́дцять лязі́к і за́ймаў сьбі ў хусті́нку відва́бну. Але Бо́гу сьбі помо́ліў сьі на ксьба́сьці і слухай — везе́ ло́кай цы́сарову дочку́. Той ло́кай прыві́з йі під гору́ і ка: „Забира́й сьа, йди́!“ — та забра́ла сьа, пішла́ до те́йі капелі́цы. Прихо́ди вона́ до те́йі капелі́цы і добу́ла кни́шку і ста́ла сьа Бо́гу мо́лити. Помо́лила сьа Бо́гу, та й той па́пич узя́ў йі за ру́ку та й ка́же: „Ти тепе́р мо́я, а йа тв́й. Оже, йа́кі ми ўна́кі дамо́ йіде́н дру́гому, жи́ ми бу́дем сьльубова́ти йідно́ дру́гому?“ — Оже вона́ ма́ла зло́тий пе́рстень, прило́вила на дво́йи, да́ла йіму́ полові́чку, а вьзя́ла сьбі по́ловічку; а він ма́ў відва́бну ху́сточку, переде́р на дво́йи, зьа́ў сьбі по́ловічку, а да́ў йі по́ловічку. — „Оджи́ж тепе́р бу́дьмо́ здоро́ві, за рік і за два́ мі́сяцы́ бу́дем сьа ві́дџіти, а йа́ шче по́йду́ ў сьвіт прахти́кува́ти“. — Оже вона́ поверну́ўши сьі до до́му прихо́ди до те́йі горі́ — ло́кай сто́їт. — „А чо́гож ти, небо́же, йдеш наза́д?“ — „Бо бу́ў там та́кій-та́кій і ту зм́йу́ пору́баў і мене́ віт сме́рти відрату́ваў“. — Ожи́ він ка́жи так: „Йа́к тибі́ ни бу́ло сме́рти там, то йа́ тибі́ зроби́ў. При́сьягну́ ти ми́ны, жи́ ти буде́ш ме́йу́ жінко́ю, а йа́ тво́йім чо́ловіком, то йа́ тибі́ сме́рти ни бу́ду робі́ў“. — Вона́ сьі зьля́кала і ка: „Йа́ тибі́ присьа́гну“ — але так на сьва́тій здо́га́д. Ожи́ він йі зьа́ў на по́їзд наза́д і прыві́з йі до ба́тька. Так ба́тько шчу́доваў сьі, жи́: „Ти йі прыві́з наза́д!“ — о́жи він перед цы́сарем, жи́: „Йа́ ту зм́йу́ пору́баў“ (а він забра́ў го́лови, а та́мто́й йа́віки зьа́ў) — ну, і ба́тько до́піру сьа сконте́туваў тым і ўты́шну сьі, жи́: „Ти бу́деш мо́йім зя́тем“. — Та́гжеж той ло́кай при́ндори (хо́че), жи́би то ху́тко вьсьи́ля́ бу́ло і за́повіды́ робі́ти, а ма́на́рха ка́же: „Ми́ны ўсьо́ йідно́, чи за́ра, чи пі́зньні́ше“. — А дочка́ зроби́ла сьі сла́бо́ю. Йа́к она́ зроби́ла сьі сла́бо́ю, та й ма́на́рха ка́же: „Га́, тру́дна ра́да, вьсьи́ля не бу́де, бо дочка́ сла́ба“. — Одже ба́тько дочкі́ пита́йи: „До́бну́, мо́жеби вьсьи́ля за́ра спра́вити тибі́ с тым ло́кайом?“ — А вона́ ка́же до та́та: „Мі́й тату́нчу́ коха́ний, ми́ны сьа так ў сьны́ присві́ло, жи́ йа́ ма́йу ў жа́лобі́ ході́ти рік і два́ мі́сяцы́, то йа́ до́піро за не́о пі́ду“. — Оже вий́шло рік і два́ мі́сяцы́, за́чина́йут вьсьи́ля́ робі́ти. Ожи́ той ма́на́рха роспи́саў по сво́йі фа́мільні́, по сво́йі й по чу́жі: „Хто ма́йи во́льни́сьть, нех сьа йі́де на те вьсьи́ля́ диві́ти“. От, за́чалó сьа те вьсьи́ля́ іс тым ло́кайом. Але го́сьты при́йзвџа́ть ра́ньше і пі́зньні́ше і той подоро́зньні́й при́йхаў іс тым псом. Ожи́ він там йа́к при́йхаў на той дџьвџы́нец, так то ўсві́тіло чо́сто, бо бу́ў зло́тий на ным гу́бџор — о́жи він напи́саў лист і да́ў йі, те́йі жо́лодо́йі наймо́ло́тші́ сестрі́, жо́б она́ дору́чы́ла сво́йі сестрі́. Оже вона́ діста́ла той лист і пере́читала́, жо́ той са́мій йи́, жо́ відрату́ваў йі ві́т сме́рти — о́жи вона́ до ба́тька сказа́та: „Тату́нчу́, ту при́йхаў та́кій сту́дент, жи́ ми разо́м бу́лі ў шко́лах, о́жи про́ши, жи́би він ту бу́ў на

весьільу". — Майн він коня́ і пса — да́ти йи́ну ста́нцію, псо́ві, коне́ві ста́нцію, а панича́ то́го на те висы́льа вже. Ожеж те па́нство сибі́ йак сьа похóдило вже, йіло і піло, та й зачали́ сибі́ йіден по дру́гові —: „Ано́, казати́ стóриію!“ — Оже те па́нство фьсо́ виговорило ны́бя, шо бу́ло при тім кірмаші́, аж при́йшло вже до пана́ молодбо́го, жиби́ той йаку́ кáску сказаў. Ожи́ він зачаў́ вогорі́ти: „То́го-то́го дьня́ найасьны́йшого ма́на́рха пові́зим дочку́ — о́жи ти зми́ї го́лови повитти-наў́ і ті го́лови ма́ю на по́каз“. — Ожи́ж при́ходи аж до то́го стúдента вандроўно́го —: „Нех пан́ ска́же йаку́ кáску!“ — Той вандроўни́й ка́же: „Коб сьі́ па́нство не гны́вало, йа́бим пові́у кáску: ка́жна дэ́вирна́, жи лы́тайн і хóдит, чи мо́же бу́ти бізь йа́зку?“ — Так сьі́ па́нство чу́дува́ло, жо не мо́же бу́ти [сама́ річ — йак мо́же бу́ти?]. Ожеж добу́вайн хусты́нку, розйа́зуйн ті йа́зкы і приту́льуйн до тих го́лоў — і ка́жен при́ходи.— „Ожеж тепе́р, — ка́же — мойн па́нство коха́не, нех сьі́ пані́ не гны́вайт — жи то́ йа йі́ сам відрату́ваў“. [А ло́кай ба́дит уже́ ў шта́ні, ха ха́!] — А дочка́ ка́же: — „Так, тату́нчу, так! То мій муж, а йа́ йи́го жо́на“. — Пі́ро ло́кайа на бі́к, а то́го поса́дили в мо́лодо́йю, вандроўно́го. Оже па́нство за́чалó сибі́ ра́ду ра́дити — ўра́дили таку́ ра́ду, жи йи́го зві́ттам ві́ступили, а то́го в мо́лодо́йю поса́дили — а то́го взя́ти, ло́кайа, привя́зати́ го́гирові́ до фоста́ і ви́пустити ў́ по́ле, жо́б йи́го ко́сти розне́сли.

Ожи́ найасьны́йши́й ма́на́рха йа́ко сво́йі́й доцьці́ даў́ по́ловину́ найы́тку і зробі́ў йі́х господа́ра́ми. Тепе́р вони́ сибі́ ўсо́бно воста́ли. Ожи́ він буў́ вже ў сво́йі́х до́брах — подиві́ў сьа́ він пе́ршо́й но́чи ў́ ві́кно: во́гонь па́лить сьа́, горы́т. Ожи́ на дру́гій де́нь бере́ть сьа́ він і йі́де на по́льова́нньа, бере́ сво́о пса́ і коня́. По́йіхаў́ і за́йіхаў́ в лы́се і зблуді́ў; за́чаў́ він блука́ти, не мо́же ви́йхати́ до до́ро́ги. От, захо́пила́ йи́го ні́ч, трэ́ба ночу́вати. Пі́шла́ біда́, дошч, сло́та, ві́тер-бу́ра, от, він зме́рз —: „Тоб́ йа́кого́ во́гню́ розло́жити, на́кля́сти во́гонь, ро́зигрі́ти сьа́“. — Ожи́ він хóдит, гля́дит то́б чо́го су́хенько́го — зды́баў́ він лы́сьця́ й поро́хна́ і ро́зложи́ў во́гню́. Ожи́ той во́гонь ро́згорі́ў сьа́, і він ко́ло то́о во́гню́ ро́зигрі́ў сьа́ і йи́го сон зморі́ў. Але́ слухайн в но́чі: со́ба́ка забрехала́ — і він сьа́ при́кунуў́, але́ дыви́ть сьа́: йде́ ба́ба. — „Ой, паву́нцью́, йа́бим хты́ла сьі́ ро́зигрі́ти ко́ло то́го во́гнику́ трéшки“... — Али́ при́йшла́ до во́гню́ і за́чала́ ру́ки за́терати́ — о́джеж то́о зноў́ сон зморі́ў. Але́ вона́ ма́ла прú́тик — ды́ўлячы́ сьі́, жи́ той спит, та́ й па́ц. ко́ника прú́тиком, та́ й ко́ник ка́менем стаў́; дру́гій раз па́ц! пе́сника, та́ й пе́сник ка́менем стаў́, но, та́ й вже́ нема́ ны́ц, вжо́ по́ фа́мільні́.

Ожеж тамто́й бра́т при́їзды́т на те ро́здоро́жа, дыви́ть сьа́ на но́жик: за́йржа́вляны́й. — „Ге́й, — ка́же — Бо́же, Бо́же, нема́ мо́го бра́та на сьвй́ті!“ — Оже́ він по́верта́йн на ту до́ро́гу саму́, ко́то́ро́йю бра́т

пойіау—оже він прийіау аж до тоо самоо віста. Заііау до тоо самоо господіна, шо тамтоі буу, йіго брат, та й він там росіітуїть сьа: „Чи не було там такоо або такоо часом у вашім нісьті?“ — Оже йіну той господіні розказау, шо: „Буу такій-такій на паньске обліча і ту то зробіу і сь цісароуїу дочкоу сьлюб узьау“. — Оже він ныц сьбі с тоо не робіи, 'но йіде просто туді. Приіадит він сьбі до дашьдывіцца — оже йіну кричать: „Гвер раус!“ — вже йіму кричать до посту, принц йіде. Оже жінка тамтого вйішла напротуїу него з великоу радостіу і чоловіка витайі:— „Жось пойіау на польованья і тебе тілько-тілько не було“... (а вона не знайіи, шо то йі брат). — Оже вона а великоу хепцістїу і повелá йіго до своїіх добріу. Оже вони передивалі сьбі, приьалá йіго, йіак сьі налэжит, він сьі йі вйіштау, жи йіго брат с польованья зостау. Пішли вони у ноцї сьбі спати — ваьау він своіу рушніццу, положиу у середїні, і зноу устау у ноцї так, вже так по вїуноцї, і зноу дивить сьі: палїть сьі вогонь. — „Моїа жэно кохана, шо то сьі за вогонь палїт?“ — „Ой, тобї ныц, 'но вогонь та й вогонь. Так йіак тамтого рауу сьїсь дивїу, то мáру дьнїу тебе не будо“. — Оже вони переночувалі, зготовала вона йіму сьніданья, і вїц береть сьа на польованья. Воваж йіго просї: „Мїй жузу коханий, ни йїдї на польованья, тобї польованья не потрібне“... Але він амбрау сьі, такі пойіау на польованья. Пойіау він на польованья і зноу то сáмо аблудїу з дороги. Захоїіла йіго ніч, тра зноу почувати в лїсы. Схопїла сьї буро-нешчáсьтя, дощ, зноу сьбі гьладїт, тоб шчо вогнью розложїти, жоб сьа розїгрїти. Гьладїт він, шукаїи тоб чоо сухоо — наклау він той вогонь, той вогонь розгорїу сьа і йіго сон морїт. Але зачау собáка брехáтя, той сьа пробудїу — ба йіде баба і просить сьї до вогнью —: „Пануцьцу, мжеб йа приступїла до твоо вогнью і роїгрїла, бо дужем амэрела“. — А він примовїу до неїї: „Вольно, вольно прїїтї, роїгрїти сьа“. — Ожи він почувїши, жи та баба прїїшла, ўже йіго спанья не береть сьа, 'но фурт уважáйи, шо та баба робїти буде. Оже вона поаур дайї, чи той жан спит — він не спит, 'но тілько так дрїмáйи, а дивить сьї добре — она пац! конїка по головї: конїк каменем стау. Хтїла пэсїка, а він йї за рўку. — „А де — каже — мїй брат? А де шоо брата кїнь? А де мїй кїнь?“ — Дбсїть, веьау йї бїти. Она каже: „Пануцьцу, буде, буде, буде зара твїй брат і твїй кїнь і пес“. — Ожи зачау йїї бїти — устау йіго брата кїнь. — „А деж мїй брат доцїру йї?“ — Но, то устау брат. — „А деж братїу собáка? А деж мїй кїнь?“ — Дбсїть, ўже цоўставати, йї ўбїдва, брат уже устау, йї пес і кїнь. Оджеж ті братї розвїтали сьа сьбі 'бїдва —: „Ей, тож, — каже — брата, смáшно спау!“ — „Або — каже — ти спау — ти каменем лїжау“. — Зачалї ту бабу бїти —: „Ідї, берї водї, кропї

ў гору (ныбі на тэ месце), жиб лўде ўставалі“ — бо гора дўже була. Бабу бйут, баба просить сы: „Ой, чекайте, пани, -- каже — пидў, наберу водї, поўстайўт“. — Повелї йї до криницы, набрала вона водї, покропила ў гору — ше бильша росте. Тї зноў бйут бабу. — „Ой, чекайти, пани, не бйити, йа ўже вовьму тейї водї, покроплў, то ўже поўстайўт“. Йак пїшли з нейу, набрала водї, йак покропила, зачали дьаковати лўде, ўставати, досить, с тейї гори не знати шо зробило сьа, не було гори выц, но вже рїмне поле. Оже 'брадили сьа сибї, шо с тейу бабоу робити — треба забити. Йак забїли, так поўсїдали сибї на конї і йїдут. Ожеж каже: „Брате, йа с твейу жїнкою тейї ночи спаў, але выц злого не зробїў“. — А той те вислухаў, та вьзаў шаблў та й голову зїтаў свому братовї —: „Йаким ти способом з мейу жїнкою спаў!“ (А він йак льгаў, то прегородїў сьа). Оже стаўжи йнго пес і кїнь над нїм плакати; а той забраў сьа, поїхаў до свейї жїнки, до дому. Але йак той прїйхаў до свбо дзьдзьбїнцу, пїтроль стейала на вартї, зачали кричати: „До гверїў!“ — шо принц йїде. Жїнка то ўчула, жи чоловік йїде, з великою радостїю зноў тышить сьа. От, заклїкала вона зноў йнго до свейї сальї там, переднували сибї, повїсиў він своў фўзїю на пўлку. Ожеж вона пїтайн йнго: „Вїдльа чоо то, чоловіче, йист: перша нїч — була фўзия на пўлку, друга нїч — була меже нами, третья нїч — зноў на пўлку?“ — Оже він сибї подумаўши, жи йнго брат выц злого ни зробїў, і зачаў зноў йїхати до свбо брата, подивити сї до свбо брата, йак він лежачї лежаў. Прїйїдїт він до свбо брата — стойїт пес по колына ў сьльовах і кїнь по колына ў сьльовах, плачут над нїм. Ожи він с тоо ўсього поїхаў він сибї по ту воду, размїркуваў він сибї, роздўмаў — от, прїйшоў він сибї до криницы, промвнїў, жиби вода була живўшча і сьцьильўшча. Прїйшоў він до брата до свейїго, эмастїў сьцьильўшчойу водбїю, потїм даў живўшчойї — ожи він вжиў. Йак ужиў, і йїдїт сибї ўбїдва. Йак прїйїхали до дзьдзьбїнцу, зачали кричати: „Гвераўс!“ — жїнка йнго то ўчула, вїйшла напротїў нїх та й зачала дўже плакати: ни пївала свбого чоловіка. От, йако чоловік йїнї прїмвнїў до нейї: „Ти моїа жонїа, а йа твїй муж, а то йї зноў мїй брат“ — оже він берє до себе ў госьты йнго. Але він каже: „Мїй брате кохїний, пїтай сьа свейї жїнки — мўжеби й дльа мене месце ту було де?“ — Ожеж вони сибї ўбїдвбїм мїли йїден пўкуй, а той брат другїй пўкуй. Але чоловік пїтайнїть сьа жїнки: „Моїа жоно кохїана, мўжеби тут і дльа ного брата де месце було?“ — А вона каже: „Йа — але трўдно йї дїстїти. Йї моїа сестра шче йїдїна — жиби йї дїстїти, тоби ше й твїй брат маў половїна майонтку вїд моо бїтька“. — І він свейї жїнки йак сьа вїпїтаў, і йнго на другу нїч пустиў по ночи до тоо покоїу, де вони ўбїдвбїм спїли. Оже він ше йїї лїшме вїпїтуваў —: „А ти, брате, слўхай

під лúшкою“. Оже йак вони сьа розговорили, вiпитаў її, а тамтiй вiслухаў —: „От, йакимби вiн спiособом там дiстаў сьа до неї, де вона йи — бо то ў стiпах, ў гiрах“. (Бо то тi злiйдiухи тiмже йи були вiдi-крани, оже вона такi дiля них сьа судила) Кiже: „Йа маўу такi йiблiоко, йак сьi покiоти, нех бiдут мiре, нех бiди рiмнотi, так пiйде до неї сiредiнчой сестрi — тамтiйа порiди, чи вiн мiже йи дiстати, чи нь, тамтi моўу сестрi“. — От, прiйiхаўжи вiн до тiй сестрi —: „I не вiдылам i не бачилам, чоловiче, прiсної душi, 'но ти сьа ўбiавiў. О, де йа тебе тецiр сховаўу, йак мiй чоловiк прiйде?“ — Оже вона йиго ўстрiмила пiд лúшко. Прiлiтайи йи чоловiк, той злiйдiух (то йи шось чи пiать булi: жи той вандрiўний до неї, а тих штiри то пiшло на бiк). От, прiлiтайи йи чоловiк, кiже: „Десь то прiсна душi смер-дит!“ — От, вона йиў там бiлки бiн —: „Шо ти — кiже — прiсна душi! Ти по свiтi налiтай сьi, ти тiго сьi наньухаў, то тiбi сьi так прiдай“. — Оже вона йиў ўсiажила йацi, вiн iзвiў i льiг спiти; оже вона написала лист, йак вiн льiг спiти, до свiй сестрi наймолiтшiй i дала зноў свiй йiблiоко —: „Йидь за тим йiблiоком, то тебе те йiб-локо заведi аж там, де маїиш бiти, йа то — ка — не поможу“. Ожи вона написала лист по свiйму i дала свiй йiблiоко зноў — бiджеж те йiблiоко привелi аж до тамтiй наймолiтшiй. Ожи вiн прi-йiхаў аж тамтудi, до тамтiй, тамтi адумiла —: „Де ти, чоловiче, ту сьi вьзiў? Вже тiлько-тiлько льiт не вiдылам чоловiка, 'но тебе“. — Ожеж вона перечитала той лист —: „Де йа тебе, чоловiче, подiйу?“ — Оже вона вьвiрала йиго зноў пiд лúшко сховала. От, прiлiтайи зноў йи чо-ловiк —: „Десь тут — кiже — прiсна душi чiти“. — От, фурт вона йиму зноў бiки забиваїи, жи: „Ти налiтай сьа по свiтi, наньухаў сьа сморiду, тiго, i тiбi так сьа прiдай“. — Дала йиму сьвiдiання i той пiшiў спiти. Оже йак вiн пiшiў спiти, вона допiро кiже: „Чоловiче, нi тобi коньi мiго — i написала лист — i пiйдеш тудi, де сьа хочеш достати“. — Сьiў вiн на тiо коньi, завiвiрала йиму вiчи i дала йиму посьвiдати йацiцi; йак вiн посьвiдаў, дала йиму залiвну пiлку —: „Пидийи йи — кiже — чи ти пидийиш?“ Той за ту пiлку: ани поворохати. Дала вона йиў напiти сьi — той йак узвiў за ту пiлку, так вививаїи йак прiтом, такiй вже здорiў. — „Йакже той сьа кiнь знесi — кiже — ў горi, а бiде йти аж попiд гiблiоки, то ти ньц не роби, 'но тiйу пiлкоўу ў лоб смали“. А то той сам буў, тiй жiнки чоловiк). Йак вiн зачiў бiти, так вiн стаў там, де маў стiти. Казаў вiн тiо коньi завести до стiни i даў йи лист — оже вона перечитала i кiже: „Ой, де йа тебе, чоловiче, подiм, де йа тебе скрiпу?“ — Оже вона дiля своiо чоловiка наготовала ўсьо, шо мала наготовати сьвi-дiання (йи штiри булi, а та йиди вiстала сьа), а йиго ўсадила, виба-

бачайте, під спидницю, між ніг, по правді сказаўши. Ожеж йак він допіру прилетыў с повітра, во сьвіта (бо він гоніў, звичайно, так йак злий дух), оже він прилетыў запыхаўши то само і говорит: „Десь ту прісна душа смердіт?“ — до жінки так питаїи. Оже вона до нео каже: „Ти по сьвітї налітаў сьа, повітра наньхаў сьа, то тибі сьа так придай“. — Оже дала їму посьнідати і зоріў йиго сон. І каже до жінки: „Піськаї мене трохі“. Ожеж йак вона зачала йиго ськати, аж сьа здримала. Та й ка: „Мій мўжу коханий, мнї сьа ў сьні присило: де ти свойї здорюльа тримаїш?“ — А він сї е тоо розвло-стиў та й каже: „Глуна бабо, де йа свойї здорюльа тримаїу, ти менє хоч допитати? Йа свойї здорюльа тримаїу ў порозї“. — А йакже жінка приацьїлька, мїи той порїг, воскуїи йиго, шануїи (жо йиго здорюльа)... — Оже йигу жалко сьа зробїло, жо жінка коло тоо порога так працьїи-бїдуїи —: „Та деб йа свойї здорюльа, дурна бабо, тримаў ў порозї!“ — Оже вона сьа дўже с тоо рожжалувала, жи: „Ти мнї, мўже, не кажеш правди“. — Ожи він сїбі роздумаўши, жо жінка така сумлына, жи вона той порї мїла і шкрабала їи шанувала —: От, мўже вона мойї здорюльа бїде шанувати... (А баба шткўси чоловіка!). [Та бабі 'но два рази на рік тре правду сказаїи, бїльше ны — один в присутнїх]“. Мойа жоно кохана, йа тибі скажу правду, де йа свойї здорюльа тримаїу. Там у польу стоїт груша, а ў тї груші йи вўлий, а ў тому вўлийнї йи качка, а ў тї качьци йи йайце“ — йакби ту качку хто добуў, а те йайце з неїи добуў, то вже по йиго здорюльї — ўже допіру жїньци дїйсну правду сказаў. Ожеж вона до тоо вандроўного — а сьво чоловіка приспала —: „Наш тобі сокїрку, іди вирубуй ў тїїи груші вўлийа того і с тоо вўлийа добудь качку і ту качку распорї і йайце добудь“. — Ожеж він йиго добуў і тримаїи на долонї. Тому ў сьнї сьа присило: „Ставай, небўже, бо ўже по твоїи здорюльї!“ — Але той зи сну зирваў сї, зачаў летїги — а той, жи тримаў йайце, дўже сї вьлякаў, бо він летыў до него прємом, і він сї жжахнуў і те йайце йигу вицало з рук і смолїу сьа ровілььало. Ожиж той прийшоў до йиго покоїу і берє, жінка берє сїму звітам (вже вона сїбі добровольне ходи, вже шо хоче, то берє), оже понабїрали сїбі досїть сїми, ўсїдаїут на тоо конья, ўже їдут. І він прийїхаў аш там до тїї сестрї назад, жи тоо конья дала, і спровадила йиго зноў на дорогу —: „Йїдти сїбі тепер аж до моо тата (вже маїи ш чїи). Бўдеш ти йїхати через дорогу, бўдут ковалї ў кўзьнї кавалок залїза бїти, а ти бўдеш йїх питати: „Нашо ви маїите бїти те залїзо — продаїте мнї!“ — кїлько вони сьхьать за нео (кїлько вони зацїнут сїбі за нео), то ти жибїсь даў“. — А то ту голову бїли шатаньску, жи даў сї ошукати. — Оджи він сїбі прийїхаў аж до тоо царя, де йиго брат буў. Оже йак він прийїхаў до

своо царá, до бáтька, цар дúже сý зрадоваý, жи то він доступиý і звiттам їй добуý. Оже цар допиру альо! — дайй своý ту дру́гу по-лови́цьку майо́нтку то́му і спра́виý їй висы́льа і вони́ сибí воста́ли госпо-дарáми. А цар востаý при зьятьáх. — А с ковальáми то 'но тiлькo, жи вони́ зальáзо ви́купили.

Записаво в Берлинi від господаря Гiлька Сеха з прiзвищем „Глида“ в груднi 1895 р.

Комбiнация кiлькох казкових мотивiв: 1) герой визволяє царiвну від змиа пор. висше N. 34, 36. 2) два брати розстаючи ся закопують нiж на роздорожу, потiм молодший iде визволяти старшого, що погиб від чарiв, пор. Етн. Збiр. I, N. 9. 3) царiвна увiльнена героєм від смерти мусить виходити замуж за иньшого і тiльки підчас весiля являе ся правдивий герой, пор. висше N. 43. Grundtvig II, 226—230; 4) два або три брати по черi підпадають чарам, остатнiй визволяє їх, гине сам з руки задрiсного брата, та сей переконавши ся про його невиннiсть оживлюе його, пор. Аеанасьевъ N. 92 і т. IV, 157—161. 5) герой добуває царiвну від злого духа, котрою душа захована в яйцi пор. Аеанасьевъ N. 93 і IV, 161—171; Grundtvig II, 215—217.

45. Чудесні коні.

Буý сибí йiден тоспо́дар, маý три синi. Маý теребiж і таи йниý занáдали сá дiкi конi і він ни мoже дати рáди: шо при́йде, спáсано. І він приходит до до́му і ка́же: „Синi моi, — ка́же — та вас три йи, то ви ни мoжете догльáнути! Йа, старий, йду, гляджу, а ви ни?“ — Але він ўже скосиý йнго́ і згромади́ і зьни́с і скидаý до стiрти. Йак він йнго́ скидаý, пiшо́у мое за три дньи, за штiри дньи — е, вже бо-гáто пiдйили. — „Ану́, синi, йдуть 'но нáнiч!“ — Але той найстáрший син забраý сá і пiшо́у. Вильiз на стiрту (на землi бо́йáу сá ночувáти), зроби́ сибí такú йáму, си́у сибí і сидiг. Но, але він засну́у, рáно стайи́ — йи зйiджано, али коний ни злáпау. Прийшо́у до до́му. — „Ну, а шо́?“ — „Та не було́ ныц“. — На дру́гу ни́ч йде той середу́шчий і те самé: вильiз на стiрту, вiникау́ сыно, си́у сибí те й засну́у. Конi прийшли, понайiдали сы, рáно ўстау́, дивить сá: йи сьлiд, кони́ росу позбивáли коло стiрти і сыно зьли. Прийшо́у до до́му: — „Ну, шо́ таи було́?“ — „Та шо́, та не було́ ныц, ныкoo не було́ і ўже“. — На трéтью ни́ч iде ўже той остáтний, наймéнший — то дурний буý. Пiшо́у, вильiз на стiрту, але мiркуи́ сибí: „Йа тáе засну́“... — Але зьльiз вi стiрти, стойáу тэрен — він тоо тэрни́ нарубау́, ўберэмок добрий, і той тэрен на стiрту викидау́ і вльiз на стiрту і те сыно вiникау́, йáму зроби́у, ў ти йáми си́у і доўкoла сэби ўобтыкау́ сá тии тэрном. Али він шо задримнé і похили́у сá, то йнго́ тэрен той укoле і він прокину́у сá. Задримнé зноу́, на дру́гий бiк похилить сá, і зноу́ йнго́ той тэрен укo-

лоў; і ўже сьціта не можа. Але слухай: дудніт, ійдэ. Прышло іх зо трыццацятэро коней, лікнх, і ўступілі доўкола стіртн і ійдьаць сьіно. Але він сідіт і боіть сьа — конь сьіно хрўпаіут, а він сідіт сібн на стіртн і дівіть сьа. Але маіи оброть. Так він дівіть сьа, котрото то злапати — шоб 'но він ійднў злапаў... Але так дівіть сьа — стоіт ійднэ тэньга кобіла, дўже груба і веліка і глэтка дўже. Він ўже на ту кобілу маіи воко, ту мусн злапати. Але іак він вьзаў ту оброть, іак накінуў, і сам за́ра на ньу ўсьіў. І він ііде вже, але драцўни, дўже гоніт в ним, іак то паньскіи кінь — зьляка́ла сьа, вы́гдн хлоп на ны не буў — він вїйнци іак двї годїны або три, закіи іїї стоиў. Іак він іїї стоиў, і він прїїхаў до до́му. Але ііде, а за тейу кобілоўу то ўсьн конь іідут, бо то са́мі дьтн ії булі. Та і він прїїхаў до до́му та і ті конь — нн маіи хльва́ такоо на ті конь — на ўобору пустиў. І пустиў на ўобору та і ўсьу ўобору заступіли — мо́цно конїи бу́ло. Прышоў до ха́ти — : „Но, а шó, сїну?“ — „А ійдьіть 'но, подивіть сьа, шо іа ўже привіў!“ — Пішоў старїи, подивіў сьа: поўна обора конїи. — „Та ті десь, сїну, с ўсьото селэ злапаўісь конь! Мо́же тут ра́но кўждеи поприхо́ди, то бу́де відбраў!“ — „Ну, іак чїи іи, то відберэ, іак заплатїт за сьіно“. — Прышло ра́но, хо́ди госпо́дар по дворі і дівіть сьа на ті конь — : „Ву на́шн снлы́ такіх конїи ннма вы́гдэ“ .. — Але ше не довіраїи, кліче сусьд — : „Идьіть 'но дивіть сьа на ті конь, чїи́б то булі“ .. — „Ньн, тут іа — ка́же — іа не відіў такіх конїи“. — Іде віт, трэба ше і вітові казати — : „Ходьіть 'но сьудї, вўїцы! Тейн но́чи мїи снн полэпаў конь і 'но мннї за́морокн велїкоїи наробиў і нн знаўу, чїи́ і шо“ .. — А він ка́же: „У на́шн селы́ такіх конїи і не бу́ло і не бу́де“.

Але той дурнїи, шо ііх полэпаў, злапаў ту кобілу велїку, ка́е: „Іа іїду сібн ў сьвіт, а ті рэштн конь пнлвўїтн, нїхто нн прнзнаїіть сьа — продаваїте“. — І він ту велїку кобілу сібн вьзаў, усьїдлаў і сьїў сібн і ііде. Але ііде, ііде лы́сом, адїобаў сібн: лїжїт на дорóзї пїурó — такэ іак пїшете ўо, але те пїурó вы́бн с пташннї. І він зьлызаїи с тейн кобіли і здїймаїи — та кобіла до нео ка́жи: „Нн берї тоо пїура́, бо бу́де бїда!“ — Але він такі вьзаў і сховаў сібн у кишэньу і ііде сібн да́лы. Але він ііде сібн коло ійднóо двора́, відит хо́днт пан по дворі, і він хо́че водї. Стоїт стўдньа — він заїїджаїи верхом і зьлызаїи с коньа́, вїтьбагнуў сібн водї і напїў сьа. Прыхо́ди до нео пан і ка́е: „А вітки так іїдете?“ — „От так іїду, хо́чу слўжбн напїтати сібн. — „А і і мннї трэба“. — „Но, а іа'жи, до чоо? — „А мннї тра до конїи, парубкїў“. — „Ну, то іа ста́ну“. — „Але іак, на рік чн іак?“ — „А іа на рік хо́чу. Але тн маїиш коньа́ — і с коньом“. — „Но, іа с коньом іїду, іа пїшкн не мо́жу ітн“. — „Но, дїста́нн

сья у мене ўже“.— Запровадіў коня́ до ста́ны, заложіў сына — : „Ідзі, ўобідай і пиді до робѳты до йако́йі . — От, він сибі пішоў, поўобідаў, вийшоў пан до тих рѳшты парубкіў — : „Майіте мнѳні іті у по́ле косіти“.— Кѳси дайі йім, своїй майі — пішли кѳсять. Вѳнѳіс йім на полудень пополуднати, пополуднали, трѳха спочѳіли і зноў рѳблять. Але вже вѳчер, пунрѳбѳдѳли до до́му, кѳси положили і пішли до ста́ны. Дѳвѳть сьѳ він на своѳу коби́лу — стоѳіт. Ка́е пан : „Попѳрайте ко́ны, подавѳйте обрѳк і гнѳй, вѳкидаѳти, шчо́б чисто мнѳні бу́до“.— Даў пан двѳі сьѳвѳчки — ті лѳхтарнѳі сьѳвѳтьать, а він те пѳурѳ добуў і ўсѳу ста́нѳу осьѳвѳітѳў, і він не потребѳўи а́ні сьѳвѳчки. Так ті парубкі дѳўлять сьѳ ; і ўо́ні ра́но поўставѳли, попѳрѳли і пішли до тоо па́на і ка́е : „Ми ма́ли сьѳвѳчки і лѳхтарнѳі, а він сьѳвѳчки ни браў і лѳхтарнѳі ны — йак вѳнѳаў с кѳщѳ́ны йакѳсь тоўѳ, засьѳвѳітѳло на цѳ́лу ста́нѳу“.— Ано́, тоѳ пан вѳйшоў до не́о та й ка́же : „Шѳ́ ти такѳ майіш, шо ти не сьѳвѳітѳў?“ — А він ка́же : „Шѳ́ж йа ма́йу?“ — вѳнѳаў те пѳурѳ, пока́зуѳи па́новѳ, а пан ка́же : „Е, йак ти майіш те пѳурѳ, то мнѳні ту птѳ́ху прѳнесѳ, — бо йак мнѳні тоо ни бу́ди, то йа тѳбѳ́ стра́чу“.— Но, а він птѳ́хи не знаѳи — прѳшоў до ста́ны те й пла́че, ка́же : „Шѳ́ йа сибѳ́ парѳбѳў !...“ — А та коби́ла ка́же : „А йа тѳбѳ́ ка́зѳла, шо не берѳ! Ну, і шо ти бу́диш тепѳ́р робѳ́ти? Ідѳ́ до па́на і ка́жѳ па́новѳ, нех дайѳ́ тѳбѳ́́ фѳ́траш, гѳ́ля тѳ́бѳ́ і гѳ́ля мѳ́ни, і поѳѳѳдемо до мо́ра, то та птѳ́ха там у мо́рах йи“.— Та й він пуйѳ́хаў, даў пан фѳ́траш, прѳйѳ́хаў до мо́ра — та птѳ́ха сидѳ́т. Але вона́ ўже сидѳ́т, ўже ў вѳ́чѳр, на сѳ́далѳ́, та́йѳа кѳ́рка, ў мо́рах — та й ка́же та коби́ла до не́о : „Лѳ́зь, лѳ́зь на те дѳ́рево, а́ле потѳ́хѳ́нько, і йѳ́ вѳ́лапѳ́й“.— І він вьѳ́аў польѳ́и і вѳ́лапѳ́у ту птѳ́ху. Душѳ́ру він поѳ́йѳ́хаў нава́д до тоо па́на, ту птѳ́ху вѳ́ддаў йимѳ́у і душѳ́ру пан ту птѳ́ху вьѳ́аў до кѳ́лытки і трѳ́маѳ́и йѳ́. Він ра́но фѳ́стаў, до не́о — : „Йа ўже ў вас ни хо́чу служѳ́́ти вѳ́йѳ́нѳѳа“.— Пан йимѳ́у заплаѳ́тѳ́ў і він сибѳ́́ поѳ́йѳ́хаў, зноў нава́д сибѳ́́ до до́му. — У́же кѳ́нець. —

Записано в Берліні від господаря Гандруха Кравѳ́цкоґо 30. липня 1894 р.

Скомбіновано два мотиви: 1) Три брати за черґою чатують на чудесних коней — наймолодший ловить їх, пор. Аванасьевъ, N. 106 і IV, 208; 2) герой їде на візѳ́м конѳ́, знаходить чудесне перо, і не слухаючи остоґоґи коня бере його і мусѳ́ть через него пѳ́знѳ́йше сповнювати важкі задачі, пор. висше N. 41. Сей мотив зрештою в оґсьому варѳ́антѳ́ уриваєть ся на першѳ́м епізо́дѳ́.

46. Чоловік, що розумѳ́в бесѳ́ду зьѳ́вѳ́рѳ́в.

Буў сибѳ́́ чоловік так бѳ́дний і йшоў в лѳ́сѳ́і дорѳ́гоѳ́у. І дѳ́вѳ́ть сѳ́ — вѳ́го́нь горѳ́т над дорѳ́гоѳ́у, а ў тім вѳ́гнѳ́́ такѳ́вѳ́ ко́лѳ́со такѳ́ велѳ́́ки, там вуж такий велѳ́́кій кричѳ́т у тім вѳ́гнѳ́́. Душѳ́ру тоѳ́ чоловік

відійшоу і стау і сьі му маркотно зробило, жи той вуж пишчїт у вогнї, а не може вилїсти с того вогнїу. І він стау, жаль йїму зробїу сї, вернїу сї навад до того вогнїу — він вьзау палку там в огонь до того вужа, вуж узау по пальци та й на шїю чепїу сї тому хлоповї. Та й йде гет далї і каже до себе: „Е, йа бїду надїбавї“... — так той чоловік. Вїйшли ў поле й і вуж бачи, шо йїму ўже ў полї але — без лыса не може жити він — і каже вуж до того чоловіка: „Чикай — каже — йа зльїзу, а ти тут чикай, на тїм мїсьцї, йа ту прийдї до тебе, то йа тїбї принесї, то ти будиш знати, шо 'но сї де роби“. — Принїс йїму такє зєрньатко і дау йїму. Той вуж узау шїоу у своїу дорόгу, а хлоп навад сїбї. У полї дуб стоїт, нема мїчоо, 'но йїден дуб — і він лыг пїт тїм дубом, той чоловік. А ворона сидїт на дубовї, молода і стара. Та молода кричїт до старойї, до матєри: „Дай йїсти мнї!“ — А стара ворона каже: „Шо йа тїбї дам йїсти, йа не маїу шчо!“ — Каже: „Чикай, тут пан прийдє, будут ночувати, то вони привезут ўсього, будиш мати йїсти“. — Допїру йакурат той пан приївдїт, і дїти і жїнка і ўсього, і кїхня, ўсьо. Поставили стїл, йїдять, пїют і забаўляйуть сї. — „Нам тут вигїдно — той пан каже — будиш тут ночувати“. І стельать сї пїт тїм дубом. Допїру той хлоп каже — йї той хлоп пїт тїм дубом —: „Нї, ви тут ни льгаїти спати! Льгаїти сїбї так далї там, так стельать сїбї на полї далєко“. — Польгаїли там на полї, сплать — той дуб у ночї тарах! тарах! тарах! та й вельк! та й вївернуу сї ў поле. Унау, та й тї раню поўставали, Бог йїх вїратувау, та й допїру пан ўже тоо хлопа не покинуу, вже вьзау с собїу, трїмау йїго, жи він йїго, той хлоп, ўхоровїу вїт тїї бїдї.

Він допїру, той пан, поїхау зноу в дорόгу і за ним пїшло два пси, за паном, а йїден малєнькїй ў дома дїстау сї у покїю. Там той пан бавнїу сї може мїсєць, тїждєнь в дорόзї, а локай убїкрау того пана самого, там грїши, сїбло, ўсьо. Той пан приїхау та й тї му кажут, жи убїкрали, там грїши, сїбло, шо було, то ўбїкрали. Сидьать, вечєрайут фсьї, той хлоп сидїт із нїми — тамтї собакї, шо приїхали с паном, того малєнького пїт столѳм кусайут і каут: „Ти буу, госпїдар поїхали, майїток привєзли, а ти давїсь, шо фкראли!“ — Той хлоп слїхайи, він знаїи, шо вогорать тї собакї. А той собакка малєнькїй, шо дїстау сї ў покїю, каже: „А йа шо вїнен с того, — то локай — каже — ўкрау“. — Каже: „Там у гнїю за станїїу, там лежать тї грїши, там пїдї та возьмї!“ — до тїх собакїї. А той хлоп слїхайи, знаїи фсьо, шо вони вогорать. Пїшїї до того гнїю, казай: „Тут ковайте!“ — і тї грїши вїкопали, фсьо, пановї вїдалї.

Той хлоп знау фсьо, шо 'но птїцьца котра каже, він знау фсьо. Та панї с своїїм чоловіком дѳбре не жїлї. Де він, пан, поїхау, та

павні мала гншого сибі там, коганьца. Півень буў і sóрок курій — і той хлоп ка́же: „Півень кільки курій і він фсым дайй раду, а ти, павне, своїй жіньці ни хóчиш да́ти радк... Возьмі нага́йки, а до́бре ви́бий, то бу́де до́бре“. — Півень ви́йшоў, ту кўрку сьуді, ту сьуді, ту сьуді, а сам стаў ў се́рэдыні. Пан дупіру ви́йшоў, вьзаў сибі нага́йку, до́бре ви́бшў, і вже по́тім слўхала. — Ну, то вже ті бу́де кінéц.

Записано в Берліні від господєря Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

Комбінация двух казковых мотивів: 1) чоловік визволяє вужа з огню, за те дістає дар розуміти мову звірів і остерігає нныхих перед випадками, про які дізнав ся від звірів, пор. Аванасьєвъ. N. 138 i IV, 323—325: Nowosielski, I 353—356; 2) чоловік знає мову птахів, але не сміє сказати сего нікому, а то вмире; жінка налягає на него, щоб сказав їй, він уже готовить ся на смерть, та розмова могоута з курками наводять йго на розум, пор. Аванасьєвъ N. 139 i IV, 325—329; Tausend und eine Nacht, Wien 1854, I, 27—34. Сей другий мотив у нашій казці розказаний дуже немолодно і уривгово.

47. Яє дурний злих духів перехитрив.

Буў сибі ба́тько, бідний ба́тько, називаў сьі Йіван. Маў двана́йцьцять синіў, одина́йцьцять бу́ло розу́мних, а двана́йцьцятый дурний. Той дурний сидьіў ў за́пичу. Оджи ба́тько с тїми синя́ми ни знаў шо робіти. Вьзаў він йди́ного до лы́са повіа, зди́баў со́сну — : „Шо с те́йі со́сни бу́де, си́ну?“ Він ка́же: „Бу́ди терти́ця“. Одже він назива́ють сьа трач. Вьзаў він дру́ого си́на, везé до лы́са — сто́йіт дуб — : „Шо с то́о дуба бу́де?“ — „То бу́ди клéпка“. То той бу́ди бо́днар. Вьзаў трéтьего си́на — сто́йіт граб — : „Си́ну, шо с то́о гра́ба бу́де?“ — „То бу́ди до млина, то па́льци (до ко́льє)“. То бу́де мéльник. Ведé чьтвóртого — сто́йіт восі́ка — : „Си́ну, шо с те́йі восі́ки бу́де?“ — „Бу́дут не́цьки“. А йакже то́о назва́ти? — сто́льбар. Ведé пїя́того до лы́са — сто́йіт йавир — : „Шо бу́де с то́о йавира? — Ка́же: „Калáтало бу́де“. Назва́ў йго пастухóм. Везé шéстого — сто́йіт бéрест — : „Си́ну, шо с то́о бéреста бу́де?“ — „То ко́леса, гобі́дья“. То то бу́де стéльмах. Везé сéмого до лы́са — сто́йіт вільха — : „Шо с те́йі вільхи бу́де?“ Він ка́же: „Бу́дут лі́шка“. То то йи сто́льбар. Вьзаў го́сьмого, везé до лы́са — сто́йіт бук — : „Шо с то́о бу́ка бу́де?“ — „Бу́дут риска́лы“. То той бу́де назива́ти сьі та́же сто́льбар. Вьзаў дивїя́того, везé до лы́са — сто́йіт йасин — : „Шо с то́о йасина бу́де?“ — „Бу́де віа, снасьт до во́за“. То то стéльмах. Вьзаў деся́того до лы́са — сто́йіт йали́на (йали́ця) — бо́днар. Одина́йцьцятый — смерéка — бо́днар та́же. Вьзаў він то́о двана́йцьцятый дурно́о, везé в лы́с — сто́йіт лі́па, кучера́ва лі́па гру́ба, па́молотки*) ширóко роспусти́ла — : „Си́ну, шо с те́йі лі́пи бу́де?“ — „Бу́дут мотускї з лі́ка“.

*) — памолотки, галузки.

Пришоў до него „дух сьватый при хаты“, каже: „Шо ти робіш с тих мотускiў?“ — Він каже: „Де 'но йи, фсы, то йа вас бiду вiшати на тих мотусках“. — Оже той зьякаў сьа, пішоў до старшого, кривого —: „Шб с тим робiти?“ — „Задаймо покiту, чи він то зроби... Там стоиit коло багна кобила — чи він йиit iбнесe три рази багна?“ — Ожи він йиго дупiру вьзаў до того багна, кажи йиу: „Верi!“ — до тоо дурноо. Він каже: „Верi перше, хто хiтши iбнесe“. — Той злий дух вьзаў, три рази йак обнiс, аж йиу вочи вилывали, тому злийду-ловнi, а той дурний вьзаў фсыi на кобилу та й три рази iбгнаў та й йиу лeкко пішло. Ожи він пішоў до старшого, кажи: „Бiдa! Йа вьзаў напeред сeбе, аж иннi вочи вилывали, а він вьзаў межнi нoги, аж лист свистаў“.

Ожи він йиго зноў, той старший, післаў до тоо дурноо—: „Вийди ў чiсти поле — він маў такe йайцe — хто вiшчи вiкини?“ — Оджи йак він кiнуў, дытько, тpудно вoком зглянути — фпало на зeмљу, сьи локeт в зeмљу впало. Той дурний каже так: „Йак йа кiну, а мiсьаць сьвiти (то то мiсьаць він называў брата сьвого), то він — кae — настаўляйи рiку, то йак йа кiну, то він тибi ни дасьт“. А дытько зьякаў сьi, кae: „Ни кiдай!“ — Пішоў до старшого: „Шо с тим робiти?“ — „Вiведи йиго ў чисте поле, там стоиit корч — котрий котрого злaпайи?“ — Оджи стaли вiт корча вiт тоо, котрий злaпайи. I дытько каже: „Йа побiжу на перeд, чи ти менe злaпайиш“. — А дурний каже: „Ти дурний, йа маiу такогo брата малeнькогo, йак йа свiсну, йак він пiдe, то ти йиго не доженeш, не то менe...“ — I дытько зьякаў сьi i пішоў до старшого, шо с тим робiти. А старший каже: „Iдi спитай йиго, шо він хoчe за то — тpeба йиу заплати“. — А дурний каже: „Йа ныц не хoчу, 'но жидiўскiй шаламoк грoшi“. — I дурний вiконаў йaму: шьiсьтe локoт глyбока а шьiсьтe локoт ширoка, а звeрха дыра до тeйi йaми, 'но тiлько шо шаламoк влывeт сьа. I тi влiдухi нoсьатe мiшкaми грoшi, насiпали пoўну йaму. I він ни маў с ким покiнути йaми з грiшми i сидiт пiд лiпоу, аж прилiтaйи совa i сьиa на лiпi i крiкнула гуп! гуп! — а дурний каже: „Ти вже от тут пилнуй моiх грoшiй!“ — I совa сидыла на лiпi, i дытько сьiу на грoсах i пилнуваў, а дурний побiг до дoму. Прибiг до дoму, каже: „Тату, бирiть дванайцьитe фiр i йiдьтe за мноiу“. — Але бaтько йиу каже: „Ти дурний, шо ти вогориш, чо йа маiу йiхати з дванайцьaтoмa фiрани за тобoйу, коли ти ни маiиш рoзуму!“ — А він каже до вiтцa: „Йiдьтe, ныц ни пiтaйтe, а бiдут грoшi“. — I ўотeц запраг кoнi, дванайцьитe фiр, приiхаў з ним, а на грoсах сидiт дытько, стережe тих грoшiй. I він приiхаў, перexристiў сьi, а дытько з грoшiй фтiк, фeтуниў сьi. I зачалi брaти тiйi грoшi на фiру, набрали дванайцьитe

фір, але половину сьа лишило. Завезли тієї грощі і прийїхали другій раз, двана́цять фір, по ті грощі. І з дурного двана́цятото сїна вістаў наймудрійшій. І привіз грощі до до́му і даў на слў́жбу Бо́жу і на посьва́щеня до́му і спросі́ў мно́го людї́й на ту́ю цы́ль.

А ста́ршій брат, котрий вістаў трачём, буў бідний, хоць сьі писаў бога́ч, але буў бідний. Ка́же до не́го: „Бра́те, зві́тки ти до то́го дійшо́ў, шо ти майї́ш тї́лько вьсо́го майо́нтку?“ — А той брат до не́го ка́же, наймо́лтшій: „Просі́ Бо́га, і ти́бі Бог дасть.“ — І то́піру просі́ той брат найста́ршій йи́го ў чвэ́ртку жы́та, то́го ду́рного. А дурний до не́го ка́же: „Да́й, йа ти́бі ви́йму йї́дно во́ко і дам ти́бі чвэ́ртку жы́та.“ — І найста́ршій даў йї́му ви́ньзати во́ко і наймо́лтшій ви́ньзаў йї́му во́ко і даў йї́му чвэ́ртку жы́та. І шож с то́го? — не ви́старчи́ло то́го жы́та на́віть на дві́ нады́лы. Прийшо́ў і дру́гий раз до не́го йи́го ста́ршій брат і ка́же: „Бра́те, да́й ми́ны йи́шчэ йї́дну чвэ́ртку жы́та.“ — Але дурний ка́же: „Ну, дава́й дру́ге во́ко йа ти́бі ви́кользу і дам чвэ́ртку жы́та.“ — Алеж поми́слиў дурний на́т тим: „Йа ти́бі, бра́те, не ви́кользу во́ка, тї́лько ви́пусті́ ми́ны за те во́ко, шо йа ти́бі ви́колоў, а йа ти́бі дам йи́шчэ збі́жа і бї́льше йак чвэ́ртку.“ — І даў йї́му збі́жа на́тї́лько, шо ста́ршій йи́го брат справля́йи ба́ль і посьва́щчува́ня до́му, ва то шчо йи́го брат поми́луи́ і да́йи йї́му збі́жа і грощі, на шчо йї́му потрі́бно до посьва́щчува́ня.

Записано в Берліні від господаря Кулика в грудни 1895. р.

Невдатно зіплекі два казкові мотиви: 1) дурень (де инде циган), що обдурив чорта, пор. Рудченко І, N. 33, 34 і 2) брат брату за чвертку жата око вибрав, пор. Етногр. Збірник т. I, 69—76 і т. III, 229—234 і подану там літературу.

48. Царівна-опириця.

Буў то цы́сар і маў дочку́ дуже́ фа́йну, але вона́ ни жи́ла сибі́ в Бо́гом, 'но так ны́би, ни зна́ла, шо то Бог йи́. І прийшло́ та й вона́ засла́бла та й ўме́рла. Та й вона́ вме́рла та й зачала́ ході́ти по но́чах. Та й вона́ приході́ла до цы́сара та́ки гет до до́му, йи́м збі́тки робі́ла. Але цы́сар ра́ду в ра́ду — поси́ла́ти жовны́ри на ва́рту до не́йі, по йї́дному жоўны́рови (бо ўона́ бу́ла ў ло́ху похóвана та́ки, йак то пані́ хова́ють сьа). Але ті жоўны́ри, котрий йї́де до не́йі на ва́рту, та й вона́ йи́го заду́шит. Та й вже ході́ло шма́т-шма́т тих жоўны́ріў та й вона́ йи́х поду́шила. Та й вона́ йи́х ўже́ ўсы́х поду́шила, але йде́ ўже́ йї́ден, та́кий буў побóжний, та й йде́ та й пла́че, вже зна́йи, шо ўже́ ни при́йди ві́гтам. Та й йде́, пла́че доро́гоу — але здіба́йи дї́дка сиве́нького. Те й той ды́док йи́го пита́йи, ка́же: „Чо́го ти, сї́ну пла́чеш?“ — Те й він

зачаў росказувати тóму дыідкóви, те й той дыідок йимú ка́же : „Ни бий сьа, вонá тибé ни задúшит“ — те й даў йимú такú кнйжечку малéньку; той дыідок, ка́же : „Йак вонá до тéбе буде лы́сти, то на ньу листóчекми кйдай с тейй кнйжечки.“ — Те й вйн пйшоў вже те й сьйú собй, сьйú собй так вьсо́ко. I вонá до нéго лы́зе, а вйн вольмé той листóчок кйне на ньу та й вонá ўпадé. Те й вонá кйлька раз ўже пáдала, вйн фсе кйдаў, бо вонá лы́зла до нéго, те й вонá вже врéштй, дванáйцьата годйна мнвúла, те й вонá вже ўпáла та й колóмазейу сьа ровилььáла. Та й вйн ўже прйшоў та й лúже сьа ўсьй шчуловáли, шчо ййгó ни задущйла. Але вйн зачáў ййм росказувати, шо вйн йй зробйў. Та й вже тогды́ ни ходйла ныйди. — Вже фсьа.

Записано в Боратнй брйдського пов. вйд Маланги Кйрйк в серпни 1894. р.

Мотив вйдчитувани грйшной покййницй, оброблений у богатьох казках (пор. А. е. анасьевъ N. 207 i т. IV, 493) тут пйдмняний мотивом з нар. вйрувани, шчо картй в деяких кнйжок (евангелия або чародйськйх писавь) мають силу — вйбярати шкйдливу мйць нечистим духам, пор. Етногр. Збйрник V, 183—184.

49. Царивна-опириця, жовнйр i чудесний старець.

Маў цар дочкú, а та дочкá закохáла сьа ў ййднйм чорнокнйжнйку. Оджéж та дочкá с тóго закохáнья аж помёрла й положили ту дочкú ў цёрквы в óлтарй i до тьáла вáрта ходйла, шчо нóчй ййдён жоннйр на вáрту. Пёршой нóчй пйшоў ййдён фаутерйст i стоийáў коло нейй на вáртй. Десь коло дванáньцьатойй в нóчй фстáла умерлá с трúмла i пйрвáла тóо пóста на кавáлки. На дрúу нйч запровáдили дрúоо жоннйра i так сáмо ў нóчй коло дванáньцьатойй фстáла с трúмла i пйрвáла тáтже ййгó. Аж на трётью нйч вйпало на бйдного рекрúта йтй на пост. I той рекрúг прйшоў на пост, ййгó запровáдили до ўмерлоийй; але бйднйй рекрúт засумовáў сьй, шо ўже двох вйстáло на смерть пйрванй, добуў вйкнó i ўтык с тоо пóста. Але йде дорóгойу i плаче, аж адбйбайить сьй с старйм дыдом-жебракóм на дорóзй i старйй дыйд птáйни ййгó : „Чогó ти плачйш?“ — А вйн росповйдайй дыйдóви, шо ўу цьйсара дочкá помёрла i два пóсти без двь нóчй стоийáло, ййдён ййднóйй нóчй, дрúгйй дрúгойй нóчй, i вонá фставáла в нóчй без обйдвьй нóчй i ўобóх ййх порозывáла на кавáлки — : „Типёр прйпáло на трётью нйч мнйнй йтй на пост до нейй, i менé страх обнвáў сйльнó, шчо йа вйкнó добуў i мўсьйú утыкати i йдú сам ни звййу кудá.“ — А старйй дыйд ййму на тóйи вйтказуьн : „Йдй назáд на пост до цёрквы и стань сибй за óбразом Йсúса Хрйстá, и йак вонá ўстáне в нóчй с трúмла i бúde клькати тебé: Де ти ййст, вййди до мéне, нех

їа на тебе подивлю́ сї хоць — а ти ныц ни відзива́й сї на тоїи, тільки моли́ сї Бо́гу і спокійно будь.“ — Оджиж послуха́у тоїи і поверну́у наза́д до церквї, ста́у за о́бразом Исуса Христа́ и моли́у сьа Бо́гу. У́ но́чі коло двана́нцьатоїи го́дини фста́ла мерт́ва с тру́мла і хо́ди по церквї і пла́че і кричи́т: „Де ти йист? Вийди, нех їа на тебе хоцьа́й подивлю́ сьа, нычо́го ти́бі ни б́ду робити.“ — І він на то ни відзива́у сьа, 'но моли́у сьа спокійно Бо́гу. І на тїм мину́у час го́дини двана́нцьатоїи, наза́д умерла́ льагла́ у́ тру́мло і віко́ сьа затвори́ло. Одже́ рано́ прии́шли по́ста обльово́вати, дивля́ть сї, а він йист живи́й! У́сї сьа на то зачудова́ли ті, котрі́ по не́о прии́шли Та́же і на дру́гу ніч на не́го припа́ла сама́ ва́рта. І запрова́дили йнго́ зво́у до церквї на пост до ўмерло́їи дочкї цїсара; але зно́у йнго́ страх обня́у вже дру́гїй раз і він без вікно́ уты́к. І йде зно́у доро́гоу і пла́че, і вже пусти́у сї на гїншу доро́гу йти, шоби ни зди́бау́ сї с тим старїм дьїдом; але хоть ішо́у гїншо́у доро́гоу, таки́ зди́бау́ старо́о дьїда. І дьїд пита́йи зво́у по дру́гїй раз йнго́: „Чого́ ти пла́чеш?“ — Він йи́ну́ вітповіда́йи, шчо́ бу́у на ва́рти ф церквї і перехова́у сї за о́бразом Исуса Христа́, и на дру́гу ніч зно́у дали́ йнго́ на ва́рту, а він тільки застра́шани́й, шчо́ не мо́же бу́ти на по́сьты. Оджеж дьїд до не́о говори́: „Іди́ до церквї і в захри́стїїи сьаль за сто́лком і возьми́ фелон і накри́й сьа, шоб тебе́ не бу́ло видно́, і моли́ сьа Бо́гу. А йак она́ ўста́не у́ но́чі, то ти вы́ц ни відзява́й сї, 'но спокійно сьли́ і моли́ сьа Бо́гу, а йак она́ наза́д до тру́мла льа́же, допіру́ мо́жеш ўста́ти и сто́йати коло не́їи на ва́рти.“ — Так він і зроби́у. Ішо́у до церквї наза́д і сїу́ в захри́стїїи за сто́лком і накри́у сьа фело́ном і моли́у сьа Бо́гу. Около́ двана́нцьатоїи го́дини фста́та ўмерт́ва́ с тру́мла і льїта́йи по церквї і кричи́т: „Де ти йист, пост? Вийди до мене́, най їа на тебе подивлю́ сї!“ — А він не виходи́у і не відзива́у сьа; і мину́у час двана́нцьатоїи го́дини — она́ льагла́ у́ тру́млу, він допіру́ фста́у і сто́йа́у коло не́їи до рана́ на по́сьты. Прии́шли по не́го рано́, обльово́увати, і заста́ли йнго́ й дру́гїй раз живо́го. Оджеж і на тре́тью ніч припа́ло зно́у на не́го іти́ на пост до умерло́їи. І запрова́дили йнго́ зно́у до церквї на пост, і зно́у страх йнго́ обня́у, ўже тре́тїй раз, і він без вікно́ зво́у уты́к і пусти́у сї йи́шче́ раз іти́ на гїншу доро́гу, шчо́би с тим дьїдом ни зди́баги́ сї. Оджи́ нараз зди́буи́ть сї с тим старїм дьїдом і дьїд пита́йи йнго́: „Чого́ ти пла́чиш і де йдем?“ — А він вітповіда́йи до старо́го дьїда, шо́ ўже на тре́тью ніч йнго́ запрова́дили на пост до ўмерло́їи и він ма́йи таки́й страх, шчо́ не мо́же там бу́ти на по́сьты. И дьїд старї́й ка́же до не́го: „Іди́ до церквї і льазь побі́ч коло не́їи коло тру́мла с пра́вого бо́ку і моли́ сьа Бо́гу. А йак в но́чі вона́ ўста́не і йде́ з ол́тара на церкву́, то ти чим найху́тши льага́й в йїї́ тру́млі на йїї́

місци і положи гвер на собі і помоли сьа Бóгу. А йак она прійди по часі дваняньцятім навад до трўмла льягати, то ти ййі ни ўступи, 'но тилько говори до нейі, шоби вона сьі перехрестила, і йак вона сьі перехрести, допіру фстаньш і вóзьмеш ййі за рўку и вона вистае твою жонбу." — І так бідний рекрут послухаў старóго дыда і пішоў навад до цэркви і лыг побіч коло нейі коло трўмла і в ноці коло дваняньцятóй годїни стала с трўмла і пішла на цэркоў гладыти, чи когó ния, а бідний рекрут йак найхўтши лыг в йі трўмлы на місци ййі і положиў гвер поадóж на собі і молиў сьа Бóгу. Аж по часі дваняньцятім приходи ўмерла до трўмла, бо час прійшоў вже ййі льягати, і вона зувидыла, шо пост лежит на ййі місци, але не могла до него приступити, бо посьвйашчуваний гвер лежаў на немў. Оджеж вона ййгó просила, шчоби він сьа ўступиў с ййі нисьца, а він йі каваў: „Перехрести сьа, то йа сьа ўступлю“ — а вона не хотыла тóо зробити, перехрестити сьі. Але бліській час ўже на нью вйшоў, шчо ўже трéба льягати до трўмла — прóси ййгó: „Фстань і пусті мене на мойі місце, йа тибі нйчóго ни зроблю!“ — а пост ни хтыў сьа зноў с трўмла ўступиги. Аж ужé когўт запйаў, і вона шче стоїт над трўмлом коло него і прóсит ййгó, шчоб він сьа ўступиў, але він не хотыў, 'но скаваў ййі: „Перехрести сьа, допіру сьа ўступлю.“ І вона ўже мўсьила сьа перехрестити, і йак сьа перехрестила, так він устаў, узваў ййі за рўку і вистаў з нейу стоїати враз. І йак рано прійшли по него, ййгó обльзóўувати, вычинили двэри і дўже сьа пострашили, ті, шо по него приходїли. І повернулі навад і далі знати до цысара, шо так сьа стало, шчо вони ўбидвоїи стоїать при купі (вона вже ожїла, бо вона ни ўмерла на смёрть, 'но так замёрла — разўмно?) Тйй хвїли сам цысар прійшоў до цэркви і зобачнў свойу дочку, шчо ўжила з мёртвих; і ўзваў дочку і бідного рекрута до сэби і поженїў йїх обóйи. Але йідного разу вйшоў той рекрут уже зі свейу жонбу на снацер до лыса, здибайи сьа с тим старім дыдом і старйй дыд каже до него: „Йак йа тибі росказуваў, і ти мене услухаў бис три рази і тепэр найиш цысара дочку за жену — оджиж дай мннй половину свейі жінки.“ — (Бо то, вїдите, хоць вона сьі перехрестила і вжила, але вона шче такї не була вичишчена — разўмно?) І той бідний рекрут нйчóго ййму ни каваў і позволиў ййму тойи зробити. І взваў старйй дыд, распорóў рекрута жінку і вїнваў з нейі фсьу утрóбу і дмухнў на нью (То буў сам Господь Бог мóже, хоць то ни була праўда і не бóде — колїсь, кажут, такї Бог ходїў по землї, колїсь лўди здібали сьа, а тепэр не гóден). І ўона ўстала здорóва цылком і йишчé ладнййша, йак молóтшоїу була.

Йа там буў і том вїдцїў і вам то росповїдаїу.

Записано в Берлинї від парубка Тимма Яремка в грудни 1895. р.

Пор. висше N. 30, 41, 48. Конець якийсь незрозумїлий.

50. Дівчина і мрець.

То буў собі Йасьо і Касья і вони собі лубили сы дужи. Але Йасья віддалі до войска і вона дістала рік і два і три і десьціт лят, і ниня Йасья. І вона сидіт, плаче і плаче собі, так чикайи на Йасья... Приходи старенька бабунья і кажи: „Чогó ви, пануцьцу, плачати?“ — А она каже: „Я плачу—каже — за тойи, бо я мала — каже — чоловіка і йгó ниня“... — І каже: „Пануцьцу, возьміть полуїсок наплачти сьльіз і возьміть мукі, спечіть палавицьцу с тїми сьльізама“. — Але вона просьит сы: „Мóже ви, старенькі бабуньу, мóже ви минні тóго ни порадити?“ — Каже бабуньца: „Зара прійде!“ — І ўона йак то ўже спекла, але слухайи — вже Йасьо йіде на сівім коньї під вікном. Але Йасьо прійїжджайи, каже: „Вітчині, Касью!“ — Она каже: „Чекай, пісьу Йасью!“ — І вітчиніла йїму, він приходи, положили йїму ті книжки, сьвачені рахувати, а він каже: „Забірай то, Касью, звітси!“ і каже: „Збірай сы, Касью!“ — І забірають сьа, с хати виходьат, стойіт сівий кінь —: „Сьїдай, Касью!“ — Посьїдали і йїдут дорóгоў і каже: „Ані кури ни сьпїваўут, ані гўси ни гїгаўут, і злі лўди по сьвітї лїтаўут. Не бойсь сы, Касью?“ — „Не бойў сы“. — І зноў те самé другїй раз і трéтїй раз те самé. Але прійїжджайут на цвинтар і грїб ростворїў сы, і каже: „Йди, Касью, на перéд“. — А вона каже: „Нї, йди ти на перéд!“ — І вьзаў йїї за фартушóк і пішоў на перéд. А вона вьзала фартушóк вітчїїла і стала фтыкати. Стала фтыкати і забїгла аж в лїс. Дївїть сы — сьвітїть сы сьвітло. Прибїгайи — там йи мрець лежїт ў ті хатїны. І прїйшла і вара зачинїла сьї ф хатї і ті йакїсь там мала ті пацóрки посьвашчуванї, і вьлїзла на пїиц, вьзала собі лямпу і кнїшку і читайи. І прїлїгайи —: „Ўставай мэрлїй, будем живї дэрти! — Стаў йїден звіттамти цэрти, а другїй звїци. А пївень: „Кукурїку!“ — той с тамтóо бóку смолóўу розїльляў сы, а той с тóо бóку і вже. — І ксьондз прїйшоў, лїўчїну вїсповїдаў і вона ўмэрла ў ті хатїны. —

Записано в Берлінї від господара Гілька Гивди в грудни 1894.

Тема звїсна в Біргеровой балади „Lenore“, паралелї пор. Чубїнський II, 411—416; Аванасьевъ N. 205 і IV, 491—492. Велику масу ьнїших паралель зведено в працях Erich Schmidt, Charakteristiken 199—248; Шишмановъ, Пьсенъта за мъртваи братъ (Сборникъ за нар. умотворенїя т. XIII і XIV).

51. Дїдів син і бабина дочка.

Буў собі дьїд і баба, баба мала дочку, а дьїд сїна. І дьїд заслаб те й ни майи йїму шо йїсти даси. Баба берé кóшки, йде за хлїбом,

свою дочку годуйи, а дьїдовому сїновї ни хоче дати, каже: „Нех тибї твїй батько дайї!“ — Каже дьїд: „Ну, ти, сїну, не тримай сьа менє, їди ў службу сибї, будеш не голоден і не голий“. — Забраў сьа, пішоў син. Але він їде, їде, увїйшоў в лїс, їде кавалок лїсом — стоїт хата. Пішоў до тєї хати: там поўно йи панїў і музїки граїут — і він сибї стаў під вікнѳм і дївїть сьа. Але вїбїг їїден пан на двїр: „Шѳ ти ту рѳбїш?“ — „Йа — каже — заблудїў та й прїйшоўїм та й дїульў сї“. — „Їди до хати!“ — Пішоў до хати — тї берўт йїгѳ танцьцувати. Він кає: „Йа йак пїдў танцьцувати? Йа не пїў горїлки і йїсти хѳчу“. — Далї йїму йїсти, горїлки —: „Ну, вжєсь найїў сьа?“ — „Та вжє найїў сьа“. — „Ну, їди танцьцувати!“ — „А йак йа — каже — пїдў бѳсїй танцьцувати — чѳбїт ни маїу“... — Пішоў, ввїс йїму чѳботи, він уўаўў сьа —: „Ну, їди танцьцувати!“ — „Ну, йакже йа пїдў, йак йа штанї маїу подєрті?“ Унєсли йїму штанї, убрաў сьа —: „Ну, їди танцьцувати!“ — „Ну, а пѳйаса не маїу!“ — Принїс пѳйас, ўпереваў сьа —: „Ну, їди танцьцувати!“ — „А йа йак маїу танцьцувати, йак йа не маїу хўсточки ў кишєнї, нї нїц...“ — Далї йїму хўсточку —: „Їди танцьцувати!“ — „Коли йа не маїу ў шѳо ўдбагнўти сї“... — Вонї йїму внєсли паньчў —: „Ну, їди танцьцувати!“ — „А шапка де?“ — Унєсли йїму шапку —: „Ну, їди танцьцувати!“ — „Ну, йа йак пїдў танцьцувати, йак йа грѳшї ни маїу ў кишєнї?“ — Пїшли йїму набрали грѳшї —: „Ну, їди танцьцувати!“ — А тут пївень: „Кукурїкуу!“ — а с панїў но тїлько смѳла порѳбїла сї та й не ма нїкѳго. Він забраў сьа, їде до батька назат, вжє не їде на службу, грѳшї маїи. Прїхѳди до дѳму, а батько ай утїшиў сьа: убранїй, грѳшї принїс! Баба свою дочку набїла —: „Їди й ти так зарѳбї, йак він!“ — Та й дочкѳ звьала сьа та й пїшла. Й акурат вона зноў до тєї хатїни прїйшла. Стала сибї під вікнѳм: гульаїут, аж хата хѳдит! Вїйшоў їїден на двїр —: „Шѳ ти ту рѳбїш?“ — „А йа прїйшла дївїти сї“. — „Їди до хати!“ — Прївелї йї до хати —: „Їди танцьцувати!“ — А вона кає: „Йа не маїу чѳбїт, йа не маїу...“ — рѳзом ўсє сказаала: каральїў, дукачѳ, убрѳньа — рѳзом ўсє сказаали і вонї йїїї враз вунєсли фсє пїмѳтьа. І вона ўбрала сьа, пїшла танцьцувати з нїми, та й розїрвали йїїї та й вжє смєрти пожїла та й вжє кїнєц. —

Записано в Берлїнї від господаря Каролька Лугового в груднї 1895 р.

Пор. Рудченко, II, N. 20 і обширний цїкль казок, де виступає Кобїляча голова. Етногр. Збїрник I, N. 15; Аванасьєв N. 52—55; IV, 45—47.

52. Вдѳчнї зьвїрї.

Буў сибї їїден хлопець, пішоў на службу. Здїбайї йїго гѳспѳдар —: „Будеш у мєне?“ — От, буў він тїждєнь у нєго —: „Ну, згодїм сьа на

рік — шó ти схóчеш? — „Дасьтé мнйи штíри грéйцарі і бóлку хлыба й бóду рік“. — „А деш то тíцько — та йа тибі дам опанчú, пóйас“... — Ни хóче ныц, 'но тíлько так, йак він казаў. А гóспóдар вже пристаў на тéйн. От, вибуў він рік, кáе гóспóдар: „Но, вже трéба тибі платíти“. — Даў йíму бóлку хлыба і штíри грéйцарі. Пішоў він. Але йде, здíбаў сибі кривіцьу. Взяў той хлыб кíнуў у ту кривіцьу і тих штíри грéйцарі. Те й те ўпíрнуло, і забраў сы та й ідé назáд до тóо гóспóдара. — „Йа бóду у вас зноў рік, гóспóдаре“. — „Згодым сьа, то бóдеш“. — „Ны, так йак йа буў“. — От, він уўзяў і зноў стаў сибі, вибуў зноў рік у нéго. Гóспóдар йíму заплацíў і зноў сибі пішоў. Пішоў до тéйі кривіцьы і зноў ўкíнуў, те й те ўпíрнуло те й мнá. Вертайтé сьа він назáд зноў до тóо гóспóдара: — „Йа зноў бóду ў вас, гóспóдаре, шé трéтый рік“. — „Може ти схóчеш вйíнце платíти? йа ти дам“. — „Ны, такú самú“. — Вибуў він трéтый рік, даў йíму гóспóдар зноў штíри грéйцарі і бóлку хлыба. Ідé він зноў до тéйі кривіцьы. Прийшоў до тéйі кривіцьы: плíвайи хлыб навéрха, два бóхоньцьы, і тих вíсьям новíх та'же навéрха плíвайи. Взяў він ті грóші і той хлыб забраў пíд пахвú і йде. Йде, йде — пасúт пастухí товар і бйут пéсика, так мúчать йíгó. Він прййшоў: — „Шó ви йíгó бйитé? Не бйитé, дайтé мнйні йíгó, йа вам заплачú“. — Даў йíм штíри грéйцарі і взяў тóо пéсика. Ідé далы, пасúт дрúгí пастухí, зноў мúчать кóтика. — „Нáшо ви йíгó мúчите?“ — „Ни хóче хáпати мйшí ны ныц, мнй йíгó хóчеш забйгíти“. — „Дáйте мнйні тóо кóтика, йа вам заплачú!“ — Даў йíм штíри грéйцарі — вже мáйи кóтика і пéсика. Але йде, йде — кóсит чоловíк травú, а жíнка сьíно гóмадйт. Дитíну положила пíд вíльхоу — зачала дитíна там плакати. Онá прййшла до тéйі дитíни — на ті дитíннй гадьúка сидйт. — „Чоловйче, йди, бо гадьúка сидйт на дитíннй!“ — Хлоп бйжйт с косóйу, але не мóже ййй бйгíти, бо на дитíннй сидйт. Той ідé: — „Шó ви крйчйтé так?“ — А той кáже: „Хóчу гадьúку забйгíти“. — Він кáе: „Йа йй возьмú, дайтé мнйні, йа вам заплачú за ньу“. — Даў йíму штíри грéйцарі, та й взяў ту гадьúку з дитíни, перевíсьу на шййу свйбí і йде. Кáже до нéо та гадьúка: „Ти пíдеш до мóо батька (мй батько йй царóm), але вйдеш і він тибí бóде платíти, шось вйкупнй мéкé вйт смéрти [бóўбн забйў хлоп] — йак бóде тибí давáти грóші, срйбло, злóто бóде давáти тибí, ни берй, 'но тíлько скáжеш, на руцй сйгнат шоб тибí даў“. — Прийшоў він до тóо царá. — „А шó скáжйтé?“ — „Йа вáшу дочкú вйт смéрти вйткупнй“. — „А, дóбре, дáти тибí грóші?“ — „Ны“. — Дáйй йíму срйбло, злóто — ни хóче —: „Но тíлько мнйні той сйгнат дайтé і вже“. — Але він не похóчуи дáти — нарéсьтьы кáе: „Но, вже дам“. Взяў скíнуў с пáльцьа, даў йíму і він сибí пішоў.

Она вийшла за ним і кає до нею: „Йак тобі шо грощі буди браковати, то тим сїгнатором до столá вїтти і грощі зара будеш маў“.

Прийшоў він до йїдноїї коршиї сибі і каже йїсти дати й пїти. Жид каже: „Ну, ну, 'но грощі минї давайте“. — „Йа тобі дам грощі зараз“. — Ни хоче жид йїму дати. Той до столá вїтвѣаў: грощі цїлá кўпа коло нею йи. Вже жид даїй, шо він хоче, ше пїтáйить сѣа: „Може будете йїсти мнѣасо йакé або рїбу або тейи?...“ — Той сибі йде вже до дóму. Прийшоў до дóму, каже бáтько: „Десь так доўго буў?“ — „От, по сѣвїты блукаўим сѣа“. — Зара сибі у хáты вїтвѣаў сїгнатором у стїл: грощі мáйи дóсить. Загадаў сибі: „Вже хáта валáть сѣа — жиб минї стáли палáци тут надўх!“ — Вїтвѣаў сїгнатором до столá: палáци стáли. Посилаїи бáтька: „Пїдете минї до цѣсара, жиб за мене дочкў даў“. — „Йак йа до цѣсара пїду?“ — „Але йїдїть, йїдїть“. — Старий забраў сѣа, пїшоў. Прийшоў до цѣсара: „А цо ви скажете?“ — „Мене прислаў син, шоб манáрха дочкў далї за нею“. — „А, дóбре, дам — але йа йїх мáйу три йак йїдна. Йак він прїйди, а трáпит на найстáршу і йї ўубїйме-поцбулўйи, то йїго жїнка буде; а йак трáпит на тї другї на котрў, то скажў йїго рострїдїти зара. І то йїдїть йїму так скажїть, і жиби до мене булá грéбля висипана і садвинá жиб минї тим бóком і тим булá і зацвилá і фсе і дзвони шоб минї дзвонїли самї“. — Прийшоў бáтько, йїму росказўйи. Та й він ни звáйи, кає: „Йак йа мóжу ўтрапїти до стáршойї?“ — А той собáчка каже: „Йдым, йа тобі покажў. Йа — каже — побїжў на перéд. Йак йа пїдлѣзу пїд спїднїцью пїд йїїй, то то та стáрша“. — От, він там ввїйшоў на двір, вїтчїнѣйи двéрї, а пéсик живéнько та й так пїд ньу та й так йї спїднїцью пїткїнуў трóшка, та й він йї ўбїйнѣаў, поцбулўваў. От, йїго там привѣали, там йїсти далї —: „Но, вже — каже — мўшу за тебе дати (трапїу акурáт на ньу, а ўсї йїднаковї). На той день приходї тут ужé, прїйїжджáй, і шобись маў вóйска зї собóйу дóсить, так йак йа“. — Він забраў сѣа, пїшоў до дóму. Вже приходит той день, шчо він вже мáйи йїхати з вóйском до нею. Забраў сибі вóйска дóсить, кїннїцы, пїхóти, йїдут, грéбля вже виспаў. Прїйїжджáйи до цѣсара, сѣлюб вѣзали і навáд йїїй вѣзáў до дóму, ту жїнку, молодїй. Булá там шось тѣздень, дѣвї недѣлы в нею, і вона від нею відїкрáла той пéрстень та й фтѣклá до бáтька навáд; та й він вже ни мáйи ны грощі ны нѣц. Вѣзáў він тóо пéсика, кóтика, пїшоў по ньу. Ідé — мїшаче висѣїльѣа, багáто мїшїй і наперéд молодá йде. Він, той кóтик, скóчиў і ту молодў злáпаў і каже до нейї: „Йак минї вїт тейї пáнни дїстáнїш пéрстїнь, то йа тїбé пушчў“. — А тї мїши прóсѣать сѣа: „Ми дїстáнемо“. — Але тї молодў трїмáйут, а друшкї мáйут дїстáти. От, тї друшкї там пїшли до тóо покóйу, десь по дѣвўрах пїшли, і здїбали ту

жінку, спала. А вона той перстинь то тримала ў губі, йак льягала спати, то ў губу ўпхала, шоб хто не ўкраў від неї. Так миш не знайи, йак дістати — ну, йакже вона в губи вбьме? Але вона лежала на ознак, а миш увьзала вилізала на губу та й напаськудила ў губу, а вона вьзала пльнула та й той перстинь випаў, а миш увьзала. Пішла на те місце до тейі молодойі —: „Но, вже молодá буде наша, бо вже йи перстень!“ Тупіру відібравў той перстинь, а ту молоду пустяў котик. Пришобў він сам до цысара, цысар казаў дати малваріў і казаў йигó замуровати там тысно, стоўйачи, тоо своо вьбатьа, жиб він там згинуў. Ледви дїхайи губа, 'но тілько шо дух іде, вийнце ныц, а порухати сьа не можна. Той котик вже плаче, вже йигó там замуровали вже там, те й ті, котик с песьком, вже забрали сьі та й від нео пішли та й вже кінец.

Записано в Берлині від господаря Гната Романова в грудни 1895 р.

Комбінация мотива про вьданных звирів (пор. Етногр. Збір. I, N. 5) з мотивом Алядина і чудесной лампы (пор. више N. 32). Конец якийсь темний і урваний.

53. Кіт і граф Попеловський.

Буў наймит і кіт. Буў то старий кіт мџцно, доўго ў гесподара служіў. І він заслаб. А наймит ў стодџлы молотіў і приходи на полудень до хати, а гесподїня каже: „Возьми йиго де вїканиь, бо він ўже заслаб, то шчџвне ф хати, то будџ кїпско“. — А він вьзаў тоо котá і приньс до студџлы і каже: „Нибџже, лежи тут, бо й миньі колїсь так прїйде. Докї йа здорџвий, роблюў, то минџ лубльять“. Він йигџ положиў ў стодџлы ў солџмі і приньс йишу трџшки ў черепџчку йїсти і він йигџ годуваў бџсь цылий тїждень так. І той кіт одужаў. Тин часџм наймит заслаб, ну, лежаў йїден день, два дьни, три дьни, а на-рџсьты гесподар каже: „Йди сьбі — йа тебџ бџду тримати, ти слабий, йа тибџ бџду годувати — дџсь там ў запїля“. — От день, два дьни дџсь там занџсли йїсти наймитџвї, а на трџтїй день каже: „Він лежи, йа йишу за шчо буду носити йїсти?“ — От, цылий день лежи, нычџо ни йїсьть, ўже ни дайї — а кіт каже: „Но, ратуваў ти менџ, йа тебџ бџду ратувати“. — Кїнуў сьа кіт, от, йак то він знайи: ў йигџмосьцьа, йак то бџли старї, на стрїху вїсьать коубаси — старий кіт знайи ўсьї ўхџди, нџбїг, прїбїг, потьагнуў йишу коубасџ, пекльџваний хлџб приньс йї кáе: „На, майиш, бџдџш маў на пáру день йїсти“. — Він зноў пішџў дрџгий раз, браў там коубасџ чи сáло ныс — ў неџ відџйли. Він каже, той кіт: „Знайиш ти, Йїване, миньї ту зле: йа тибџ прїнесу ту шо, ў менџ відџбїут і менџ ше вїбїут. Іди зо мџџу, там йи старá цџгџльня, там йи старї йишци (ўже не робїла та цџгџльня, стоўйала пџсто), іди зо

мио́йу, йа тебе там заведу́, йа буду там беспечно с тобо́йу“. — Він йо́о там заві́у на цего́льну, там була стара́ пйиц, він сибі лыг, то й там йи́го ўже положи́ў ў тім пйи́цкові й ка́е: „Тут будь!“ — А то було так під містом, йакби то цего́льня була тут ў нас, під містом. — Він зача́ў ходіти, зача́ў йи́го живіти, носі́ў, носі́ў, до́сить, жи він йи́му достарчи́ў на дві виды́лы харчу́, розмайіти, йак то слабій чоловік потрибу́йи, то він то ўсьо йи́му достарчи́ў, дилы́катни і тлу́сти. Потому́ ка́же до не́о: „Ма́йиш жити ўже на дві неды́лы до́сить харчу́“ — і вже він оду́жува́ў трохи — а він ка́же: „Йа йду, йа тебе му́шу ўжени́ти“. — Він пішо́ў до ма́газіну до цыса́рського (йак то колись у замку ¹⁾ бу́ў ма́газін) — а там і́рати на лы́то вітчизна́йи — польи́з до ма́газіну, через і́рати, добу́ў сподьні йи́му фа́йни офіца́рські, ша́нку-вула́нку, і так стара́ў сьа і ни вивольи́каў жиби так шма́тля ги́майни, ино́ тілько офіца́рски витбага́ў — до́сить йи́го ўбра́ў, йак так і́неральскій син, у му́ндур такий ўбра́ў. І допіру він ка́же — ўже йакось оду́жаў —: „Ну, ўбера́й сьа ў му́ндур, йа тебе на зальоти поведу́ ²⁾“ — але він до не́о ка́е: „Ны́ц ти не слухай“. — Каи: „Йак ти мене́ на зальоти поведеш?“ — Ка́же: „Йа тебе зроблю́ кру́лем“. А він ка́е до не́о: „Йак ти мене́ зробиш кру́лем, йак йа по ру́ску прости́й Йіва́н і ни ўмі́у ны чита́ти ны пи́сати?“ — А він ка́и: „Ны́ц, 'но мене́ слухай — аби́сь мене́ слуха́ў, то бу́де ўсьо до́бре. Ти тут бу́дь!“ — Він пішо́ў до кру́ля — бу́ў так круль недалекó — і ка́жи: „Йа ма́йу ту́тай на зальоти запрова́дити йидно́го крульи́ўского сина́ — ны́, пиші́ть: генеральского сина́“. — Оджи він прийшо́ў і обеспечили, йак кіт прийшо́ў, жи прийі́де той син на зальоти — але він прийшо́ў, жи він ны́ц ни ма́йи, вyi ба́тька ны ма́тери, 'но сам так, сирота́ діста́ў сьа. Він пішо́ў ў но́чі до ма́газіну, десь там до ка́си, добу́ў — перши то так грóши ни хова́ли мо́цно, йак тепер хова́йут, 'но так — добу́ў пук папе́риў і йи́му прино́си й ка́е: „На, ма́йиш грóши, жиби́сь ма́ў, ў кишэ́нью“. — І ка́же до не́о: „Іди́ до міста́ і найми́ собі фйи́акир, жи́б бу́ў сьлы́чний і пора́дні ко́ны, і пойдим на зальоти“. І ка́же до не́о: „Памнѣта́й, йак там пойдим — бо йа ни бу́ду с тобо́йу ўгори́ти, йа бу́ду сибі там ходіти — жиби ти зна́ў, шо ўгори́ти. Кажі́, йак бу́дут тибé питати́ за ма́йонток, кажі́, жи: йа йи́стем сам йиде́н і йа ма́йу двір сви́й, ко́ны, воли́, корóви, пала́ц і так да́лы, ўсьой ма́йонток ма́йу“ — він його́ так намо́виў ўже там і той сибі ма́йи ў голо́ві — і ка́е: „Ны́ц, 'но мене́ слухай“. — Ду́піру він, пойдихали туди́ на зальоти, тин фйи́аком, — йак ўони́ там прийі́хали, і вони́ там зачали́ сьа гості́ти сибі, пйли́, йіли́, сьпыва́ли, — до́сить, жи тим старі́м спо-

¹⁾ Замок брідський, що належить до дібр графа Молодецького.

²⁾ „Ўже очуна́ў, то уже хоче жінки“ — увага жінки омовідача.

добаў сьа він, буў сьлы́чний ўособа, хоць то буў простий Ё́ван, ам ўбраў сьа ў цысарскі мундур, маў поста́ву фа́йну. А та мо́лода́ па́нна дума́й сьбі так ў свогі́м ду́сы: „Жы́бі ти наві́ць ни маў ньчо́о, то йа за те́бе пі́ду, до́бре, жи ти та́товн сподо́баў сьа до́бре“. — І воні́ йго ни хь́ать пу́стыти —: „Вже́ будь тут, бу́дем ро́біти весы́льа“. — А то́й кіт ві́кликаў йго на двір і ка́жи (воні́ йму́ передо́м ка́зали: „Фі́ру ві́сила́й до до́му, а ти воста́неш тут“) — то він сказаў йму́ тут: „Ты́ часо́м, по́ки ту́тай высы́льа ви зро́бите, то йа пі́ду дьа́ тебе́ ві́стара́йу сьа майо́нток“. — То́й кіт пішо́ў ў свогі́у до́ро́гу, а воні́ ўже́ сьбі за́чали сьа коха́ти, ўже́ йму́ па́лаш да́ла. То по́тры́мало до́ три неды́лы, покі́ те высы́льа зро́били, те́йи. До́піру за́чали весы́льа, по́жени́ли сьа сьбі. Але́ весы́льа ро́бить сьа, але́ він та́кий смутні́й, він сьбі́ міре́ўйи, шо йа́к кіт по́кіне, то до́піру бі́да́ бу́де, він ньчо́ ни ма́йи. А кі́н йму́ да́ў і́мня́ та́ке: „Йа́н, гра́ф По́пело́ўскі́й“, йа́к там йго́ будо́т пи́та́ти, жы́бі він зна́ў, шо ка́зати. (За́ то, жи він там лежа́ў у по́пелы, то він йму́ та́ке й́мня́ да́ў: „Йа́н, гра́ф По́пело́ўскі́й“): До́піру то́й кіт там ви́шпеко́льваў: бу́ла ста́ра па́ны, ма́ла до́бра сьлы́чнi (так йа́кбы то ў По́никві́¹⁾), бу́ла ўдо́вця. Ду́піру він там пішо́ў, ви́шпеко́льваў те́ го́спода́рство — а па́ны майо́тна́ дуже́ бу́ла, ўсо́, худоба́, фі́льва́рок та́кы́ — і то́й кіт там пішо́ў і ка́же до те́йі па́ны: „Па́ны, тут на вас ва́жуть, во́йско, хо́че за́стрі́лити“. — І та ка́же: „Ну, й шож йа́ бу́ду ро́біти?“ — ста́ра па́ны. І ка́же: „Жы́бісьте́ де схова́ли сьі!“ — а ўо́на ка́е: „Ни зна́йу, чи за́раз, чи ны?“ — а він ка́же: „То до́піру аж за́ тижде́нь воні́ теўо́ рихту́ють сьа“. — До́піру він ўже́ те ўсо́ ви́шпеко́льваў і йде́ наза́д до Ё́вана, за́ три неды́лы. І він то́гды́ при́ходит до не́о і ка́же: „Йист!“ — Ка́е: „Йист? Ну, Бо́гу дя́кувати!“ — І ду́піру воні́ ўже́ йа́к по́жени́ли сьа, ўже́ будо́т ви́бира́ти сьа на свогі́ го́спода́рство, а ни зна́ют, куді́ — ко́б ни кіт. Да́йи йму́ пуѓ во́йска, по́во́ан кру́ль, му́зика, по́вибе́рали сьа, по́сяда́ли, му́зика гра́йи. Але́ чере́з льі́с там бу́ло, мо́е ка́ва́лок там бу́ло, а він до не́о ка́е: „Ту́тай за́пині́, тро́ха спочыва́йте, а йа пі́ду напе́ред, а йа́к йа́ при́йду́, ту́піру бу́дете й́хати там“. — Кі́т по́біг напе́ред до то́о па́лацу, до те́йі па́ны, і ка́е: „Па́ны, схова́йте сьа, бо во́йско йде́ і вас за́бйі́“. — А вона́ ка́же: „Де́ж йа́ схова́йу сьа!?“ — Ка́же: „Тут йист за́ тиму́о — га́й за́ра бу́ў і ў ті́м га́йі дуже́ мо́цно гру́ба лі́па бу́ла — там ў ту лі́пу йды́ть, не́х вас за́веду́т, і там ви́ вихова́йте сьа“. — Та за́ра ка́зала́ сьбі́, два́ льо́ка́йі жи́бі й́йі за́проводи́ли, а він ка, кі́т, до тих: „А са́мі ве́рні́ть сьа наза́д!“ — до тих льо́ка́йіў. І йа́к воні́ ве́рну́ли сьа наза́д, і він й́и ро́сказаў, ка́е та́к: „Тут йі́де — ка́е — гра́ф, і бу́де то ўсо́ ў́трыму́-

¹⁾ село в брідскім повіті.

вати, той граф, він називають сьа: „Йан, граф Попелоўскій“. Повіходьте ўсы наперэд, льокаїі, фурмани, йакі 'но слўги жиўт ў тім паллацу, так ўсы виходьте—: „Йіде наш пан граф Попелоўскій, віваат!“— ўсы кричіть нараз, йак бўде йіхати— він дўже вам бўде сїпати грóши, йак бўдите так кричати нараз“. — Одже йак то почўло, жи бўди сїпати грóши, так сейчас ўсьо сьа зібрало, хто 'но жиў, наперэд. А він побіг наперэд напро́тыў свóйіх пánьства і до нёо ка́же: „Анў, машеру́ймо! Комендеру́й, жиби машерувáли!“ — Йак мáли до тейі липи йіхати, пáру крокіў ше так, пáру сьажень ше бўло, ка́же: „Комендеру́й, жи́б на ту ліпу стрільáли, бо то старé дéрево мóцно, то ўпадé, вітер зваліт, і когó забїй“. — Так він закомендеруваў на ту ліпу стрільáти цуг вóйска, так ту ліпу побїли на дрóски і ту пánьу там забїли ў ті липі. А ті слўги йак почўли, жи такий гáлас там, крик ў тім гайкў, дáлы, летьáть. Йак поприльтáти, гльáнули, жи тілько вóйска, пánьства такогó ўсьогó, зачвўт — а він йімў сказаў, йак бўдут кричати „віват!“, жиби сь кїдаў грóши сьудї-тудї, сьудї-тудї с повóза — зачалї кричати: „Йіде наш пан граф Попелоўскій, віваат!“ — крик, лéмент такий, áле аж припрóвадили йгó до палáцу, а той грóши сїпаў сьудї-тудї, сьудї-тудї на зéмљу. Припрóвадили йгó до палáцу, повельзáли молодї, до покóйу, подивїла сьа вонá, жи сльїчнїй маїбóток, скрїзь ўбїйшлá по покóйах і кўхнї, скрїзь маїбóток йнет, йїї сподобало сьа мóцно. Потóму він вїйшоў, даў по пáру грéйцарїў кўжному жомнїровї і вїтпрóвадїў назáд до дóму, а самї зостáли там жи́ти.

Записано від господаря Гната Романова в Берлінї брїдського повіту в авг. 1894 р.

Пор. Житє і Слово III, 55—57; Pentamerone II, 4; Perrault, Le chat botté; Haltrich, N. 13; Gliński, III, 149; Gonzenbach N. 65 і II, 242—245. Поданої в ост. книжцї вказівки з Аеанасьева не могу зидентїфікувати.

54. Царівна-чарівниця і вдячні звірі.

Буў то круль і маў три дочкі і ті дочкі булі велїкі вже; і коли онї йшли купáти сьа, то робїли сьа гускáми й летыли до ставу, бо то булі злі дўхи. Але буў йіден такий молодїй хлóпец і хтыў тейі найстáршой шмáтьа забрáти. Коли ўонї прлетьáли до ставу, звьалї стрїпнўли сьа і те піри в них сьї пофсїпáло і с тóго піра зробїло сьї сўкнї, шмáтьа. А той хлóпец сидїў за корчём і дивїў сьа, котрэ йи тейі стáршой шмáтьа, де ўонó лежїт; і вїльїз за тóго корчá, йак вонї повльїзáли в бóду купáти сьа, і тейі найстáршой шмáтьа вьзáў. Коли ўонї вїкупали сьа, повильїзáли в водї, йїх дьвї вбрáло сьа, молóтша йи сере-

дўшча, а найстаршай не было шматга. Тогдi вона зачала плакати i той почуў, хлопец, i прыйшоў до неi i каже: „Як ти за мени пiдш, то яа тобi шматга те вiдам“. — I ўона йимў казала: „Пiду, але вiдай минь шматга“. — I той йий вiдаў шматга i та зробила сь гўскоў i фтыклá до свóго дóму. Та й той зачаў нагланци iти за неiу, де вона полетыла i зайшоў аж до йий дóму; i прыйшоў до неi i каже: „Вiдш, якá то ти! Яа тобi шматга вiдаў, а ти фтыклá, не хоч за мене йти!“ — Тодi каже йий мати: „Будеш ў мене черес три рокi служй, выц не будеш робй, то 'но будеш минь три кобйлки нас“. (А тi кобйлки, то були тi дьўкi йий, вона йix поробила кобйлкаме). — I каже: „Вiдш, якi вони тепер мiзернi; то за три рокi минь мийш йix дўже поўпасати, шоб були глаткi“. — А колi вiн йшоў за неiу до йий дóму, то здiбаў на дорóвi, шчо пси лiса кусали. I каже лис до него: „Возьмй мене ўборонй, то яа тибi колiсь у пригóды стáну“. — Й iн взыаў пси повiдгонй i пси пiшли ф своiу дорóгу. I не маў йимў чм заплатити, шчо вiн йигó вборонй, той лис, казаў сибi вiрвати з него йiден волосóк свй i каже: „Колi тибi якá пригóда буди, то той волосóк возьмеш запалиш, то той сморiд пiде по лiсi, то яа до тебе прййдем“. — Iдe вiн дáлы, здiбайи, шчо воўкi дўже кусали сьа. I каже до него: „Роаборонй нас, то ми тибi колiсь у пригóды стáним“. — I вiн йix розборонй i вони йимў далй по йiдному волосóвкi по свóму i каже: „Як колi тибi буде нас тре, то тi волоскi запалиш, то ми до тебе прййдем“. — Iдe дáлы, здiбайи: рáки дўже на соньцьи печуть сьа. I кажут до него: „Возьмй нас поўкидай ў вóду, то ми тобi колiсь у пригóды стáнем“. — I вiн взыав ix в вóду пофкидаў, i тi йимў ни мали чм заплатити i взыаў свй рак вус вiдiрваў i даў йимў i кажут: „Колi тибi буде нас трéба, то той вус припечеш, то ми до тебе прилетемо“. — Але вiн прыйшоў вже до тейи бáби i пiгнаў тi кобйлки пáсти, i та бáба каже до него: „Як минь йix вéчир до дóму ни приженеш, то яа тибi смерть зрóблў“. — Колi вiн пiгнаў тi кобйлки пáсти, i взыаў — вона йимў так зробила, шчо вiн спáти вiхтыў — заснуў i тi кобйлки пофтыкали в лiсьачи йáми, поховали сьа вiд него, бо йим так мати та наказала. Колi вiн вiспаў сьа, прибудй сь, та й кобйлок нема. Та й iн взыаў той волосóк запалиў сьiрникóм — колi слўхайи: аз земля стóгне, так лiси до него жинут... Колi прййшли до него, та й кажут: „Шчо тибi за пригóда? Роскажи нам!“ — Той йим росказаў, шчо вiн кобйлки пас i йимў пофтыкали десь, ни знайи де. Тодi як вони пiшли по йáмах тi лiси, i тi кобйлки в йáмах надiбали, зачали кусати, i повигóнили тi лiси тi кобйлки с тих йáмй. I той вéчир пiгнаў тi кобйлки до дóму. На дрўгий день рáво пiгнаў iн зноў тi кобйлки пáсти, i вiн лыг та й заснуў i тi кобйлки пiшли поўтыкали в воўчi йáми. Колi вiн прибудй

сья, стаў — кобилók нима. Тоді він зачаў плакати, але собі пригадаў, шчо ма́йні воўчій волосók. Взяў той волосók запаліў, слухайні: аз змилба стóгне, воўкі жепўт до него. Пригна́ли до него і пита́ють сья, шо й́му браку́йні? І він й́ні розказаў, шчо ті кобилкі зноў десь поховали сья; і ті воўкі пішли по й́ма́х і повигонили ті кобилкі зноў до него. У вéчир він й́ніх пригнаў до до́му і ма́ти дўже ті дыўкі зачала́ б́ити, шчо вони́ дóбре не ховали сья від него. На трéтій дeнь пігнаў зноў він ті кобилкі па́сти; коли́ вона́ й́му зноў так зробила, шо й́го дўже сон зморіў, і він лыг і заснуў і ті кобилкі поховали сья на стаў та й в очерéт. Коли́ він пробудіў сьі, і зачаў дўже плакати, шо ўже кобилók не найде; але пригадаў собі, шчо ма́йні в рака́ той вус. Взяв ин той вус запаліў і той сморід розійшоў сья, і дивить сья: дўже багáто рáкіў прилеты́ло до него. І спитали́ сья, й́акá й́му пригóда? І він й́ні розказаў: „Вже два рáзи кобилкім згубіў і найшоў, а тепер вже не найду“. — Тоді вони́ полеты́ли на стаў і зачали́ т́ими шчипцáми й́ніх шчипáти, ті кобилкі, і ті кобилкі пригна́ли до него. Коли́ він й́ніх до до́му пригнаў, тоді́ й́ні ма́ти дўже б́ила, нашчó вони́ дали́ й́му найт́и сья. Коли́ він вибуў три рóки і вже маў ту дочку́ б́рати, тоді́ кáже ма́ти та до него: „Возьмі́ сто мóртіў лыса́ викорчуй за й́дну́ ніч і погорі́ і засьй́й пшени́цьду і принеси́ миньні на сьвядáнок с т́ейі пшени́цьці дв́и б́ўлки“. — Та й він зачаў дўжи плакати, та й прийшла́ та стáрша дыўка до него та й распитáла, чогó він плаче? Тоді́ він й́ні розказаў, шчо ма́йні за й́дну́ ніч викорчувати сто мóртіў лыса́ і погорáти і пшени́цьду засьй́яти і с т́ейі пшени́цьці й́йні ма́тері на сьвядáнок дв́и б́ўлки принéсти. Тоді́ вона́ кáже: „Ни жури́ сья!“ — Она́ св́иснула і назгоніло сья багáто чортіў і той лыс викорчували і пшени́цьду засьй́яли і й́йні на сьвядáнок дв́и б́ўлки принéсли. І кáже: „Вже возьми́ш й́йні, áли ше миньні й́дну́ рич зроби́: й́йди на горó на висóку, там й́ні ср́бний зайчик — ізлапáй миньні й́нгó і принеси́ миньні й́нгó сьудá, то дам тибі́ сво́ю дочку́“. — И він зачаў плакати и вона́ прийшла́ до него, та дыўка, і спитáла сья й́го, чо він плаче? І він й́йні розказаў, шчо ма́йні зайчикá ср́бного злáпáти. І вона́ св́иснула, і поназгоніло сья зноў багáто тих дыт́ькйі́ і пішли́ і злáпáли тóго зайчикá. Тоді́ він приньіс й́йні ма́тері тóго зайчикá і й́ні даў. Тоді́ кáже та дыўка до него: „Йди́ до стáны, там буди́ двóйні кóний сто́яти ў стáны; а не бері́ глáткого, бо глáтким не ўтыч́ем— то 'но бері́ сухо́го, то сух́им х́ўтши фтыч́ем“. — Коли́ він прийшоў до стáны, і й́нгó скорты́ло такі́ глáткого взáти коньá. Посьй́дали́ вони́ на тóго коньá, зачали́ т́ыкáти; й́ак сьі ма́ти оглáды́ла, зачали́ в бáтьком догоніти і вьзали́ й́ніх д́ігна́ли і вьзали́ дочку́ і тóго хлóпцьá. Коли́ вони́ зноў зв́овили сья т́ыкáти, тоді́ вона́ самá пішла́ до стáны і вьзала́ тóго м́ізэрного коньá і зачали́ т́ыкáти. Коли́ бáтько й́ні ма́ти ўглáды́ли сья за

німи, зачали їх доганяти; коли ўже блісько були коло них, тоді вона зробила йіго гусаком, а сама зробила сьа водоюу і кажи до него: „Ти ныц, то 'но на середині круті сьа ў ті воды, а нат край нїгдє не пливї, бо ўонї тебе злапайут“. — Коли ўонї прилетїли до тїї водї, зачали той батько йї мати ту воду випивати і ту воду випили, тїлько востало сьа пїт крїлами пїт тиж гусаком, шо він на ті воды сидїў. Тодї батько йї мати віт тїї водї потрїскали і та вода вїльала сьа назад. І вона йіго зробила зноў хлопцем, а себе дїўчиноюу і полетїли до дому. — І вже фьса.

Записано в Боратні брїдського пов. від парубка Янца Петруся в авг. 1894 р.

Комбінація мотива про вдячних зьвірів, пор. Етногр. Збірник I, 13—17 і про те, як герой здобув царівну-чортівку, сповнивши ряд чудесних робіт і перебувши ряд перемін при втеці зі своєю молодю, пор. висше N. 26.

55. Чудесна скрипка відкриває братовбийцю.

Маў круль три синї: два розумних, йідєн дурний. Маў сад; до того саду завадїў сї дїкій вєприк і зачяў рїти. Прийшоў круль, подивїў сї й каже: „Котрої минї достережє, той станє на мїїм тронї“. — Йак звїкльї, найстарший син каже: „Татунь, йа пїдї забїў“. — „Ну, — каже — йак забїїш, то ти будеш на мїїм тронї й йа тебє вженїў“. — Той пїшоў та й ни забїў, найстарший. Молотший пїшоў, та й молотший ни забїў. А найсередущїй каже: „Йа пїдї забїў“. — Тї зачали сьа смїїати з него —: „Шчо ми такі мїдрї не забїли, а ти дурний забїїш!“ — Пїшоў той дурний ў сад, зробїў собї постєльї і положиў сї і сон йіго зморїў. І він дївить сї: бодьак йи кольушчїй. І він стаў с тїї постєльї і пїшоў бодьак вїрваў і посадиў собї ў голови, і шо йіго сон зморї, він голївоюу свєїу киўнє, а бодьак йіго кольнє. І сон від него відлетїў. Приходї дїкій вєприк, зачяў рїти й йаблока збирати; той відвинїў кїрок з рушницї та й ўзяў та й забїў. З великим тїхом прийшоў до батька, каже: „Татунь, йа забїў вєприка дїкого!“ — Тї з него зачали сї смїїати, братї, назвали йіго дурним —: „Шо ти вогорїш, когї ти дурним рїбїш, ти сам дурний!“ — „А бїгнє, тату, забїў!“ — „Анї, ходїм на ту спрїбу, чи то праўда“. — А батько пїшоў й вони пїшли, дїўлять сї — а то праўда. Ну, та й йіго батько ў сєрце ўзяў —: „Кажете на него, шо він дурний, а він розумнїйшїй за вас ўбидвох“.

Радьать сьа ўонї, шо йїмї зробити за тїї —: „Йдїм на спїцїр й ми йіго забїїм... Ходї, Мїхась, з пами на спїцїр!“ — Али вони пїшли, там йїст саджалка; вїсхла вода, 'но наїула. — „Ну, — каже —

ни йнго ту забійно!" — старший каже брат до молодшого. А той молодший каже —: „Нїі, ни бійно!" — А той каже — „На забій!" — Відвинув рўку, даў йнгу ў нїс кулакѳм — кроу йнго обаяла; той поправнїу сїі дрўгнїй раз даў йнгу поза ўшу та й запаморочнїу йнго. Той ўпаў. Була кваснїкова палка; так він ту палку ўлопнїу ў рўку кваснїкову й так йнго бнїу, шо на смерть йнго забнїу. Та ўзали розгорнїли те болѳто, законали йнго ў тї намўзы і палку ўсадили на тнм нїсцьцї, кваснїкову ту. Та палка прннїала сїі; мїчена вїросла алѳта, йаблока алѳтї і скрнїпочка вїснїт алѳта й сннїк алѳтнїй.

Пастўх стадо женѳ, прнгнаў до тѳїї саджалкн. Маў малѳго хлопця —: „Пнїдї — каже — завернї с саджалкн той товѳр, ажнбн котрѳ нн загрўзало". — Він нншѳу, пастушѳк, завертѳтн тѳу товѳру, днвнть снї: нн алѳта йаблонья й йаблока, скрнїпочка й сннїчѳк. Той хлопец внльнз, ўбнрнвѳу і здннвѳу ту скрнїпочку й сннїчѳк. Завертѳнн товѳр, с тѳїї радѳсьцнї, шо він такў скрнїпочку нїннн й такнїй сннїчѳк, зачѳу грѳтн. Та скрнїпочка прнпоўльѳтн:

Помалѳнїку, помалѳнїку, ннї пастўшкн, грѳн,
Тнлькѳж мѳго, тнлькѳж мѳго сердѳнїкѳ нн край!
Бо й нїу лўзы прн галўзы брат ннпѳ забнїу,
Й а за тѳго вѳпрнчѳнїкѳ, шо й нїу садў рнїу.

Прнбнганн пастушѳк до свѳго бѳтїкѳ —: „Онї, тѳтўнїу, нїнїу скрнїпочку!" — „Дѳш тн ўзѳвѳу?" — „Йн на йаблоннї здннвѳу". — „Шѳж тн нїннш ў торбннн?" — Каже: „Йаблока нїнїу". — А той ўзѳвѳу, старнїй, за скрнїпочку й зачѳу грѳтн. Та скрнїпочка зачалѳ до нѳго прнпоўльѳтн:

Помалѳнїку, помалѳнїку, ннї старѳнїкнїй грѳн,
Тнлькѳж мѳго, тнлькѳж мѳго сердѳнїкѳ не край!
Бо й нїу лўзы прн галўзы брат брата забнїу,
Й а за тѳго вѳпрнчѳнїкѳ, шо й нїу садў рнїу.

А той пастўх каже: „Бнганн, заннннн товѳр до дѳну!" — І прнганнннн він той товѳр до крульнїўства. Прнхѳдн до покѳнїу, прнноснск скрнїпочку. Круль пнѳѳнннть снї: „Шѳж тн нїннш?" А він прнншѳу, ў рўку поцїлувѳу, каже: „Йн скрнїпочку нїнїу". — „А дѳж тн тѳїї скрнїпочкн ўзѳвѳу?" — „Е — каже — йн там ў саджалцнї ўзѳвѳу; нннн йаблонья, йн с тѳїї йаблоннї ўзѳвѳу". Узѳвѳу круль ў рўкн, зачѳу грѳтн, тѳннн скрнїпочка зачалѳ прнпоўльѳтн:

Помалѳнїку, помалѳнїку, ннї тѳтўнїу, грѳнїте,
Тнлькѳж мѳго, тнлькѳж мѳго сердѳнїкѳ не крайїте!
Бо й нїу лўзы прн галўзы брат брата забнїу,
Й а за тѳго вѳпрнчѳнїкѳ, шо й нїу садў рнїу.

Даў круль своіі жінцыя скріпочку та й каже: „Подиві сы, як та́йя скріпочка жалобно гра́йи“. Крульо́ўа ўхо́піла ту скріпку, готе́ц зача́ў пла́кати, ма́ти зачала́ с то́йу скріпочкойу гра́ти, а та скріпочка зачала́ примо́ўля́ти:

Помале́ньку, помале́ньку, й а ма́тынка, гра́йте,
Тількож мо́го, тількож мо́го серде́нька не кра́йте!
Бо й іў лу́зы при галу́зы брат мене́ забіў,
Й а за то́го ве́приче́нька, шо й іў саду́ ріў.

Прыхо́ди мо́лота́шій бра́т —: „Покажы́ть 'но ми́ныі те́йі скріпочкі, но та скрі́пка фа́йно гра́йи!“ — „На то́бі, сы́нку, погра́й трохі!“ — Ві́н ўхо́піў, смико́м потяга́ў; зача́ў він гра́ти, зачала́ та скрі́пка примо́ўля́ти:

Помале́ньку, помале́ньку, й а ми́й бра́це, гра́й,
Тількож мо́го, тількож мо́го серде́нька не кра́й!
Бо й іў лу́зы при галу́зы ти ка́заў: Ни блі́й! —
Й а за то́го ве́приче́нька, шо й іў саду́ ріў.

Прыхо́ди найста́ршіі бра́т —: „Ай — ка́же — шо ти тако́го на́йши?“ — „На то́бі“ — ка́же. Ўхо́піў бра́т найста́ршіі, зача́ў гра́ти, — зачала́ та скрі́пка до не́го примо́ўля́ти:

Помале́ньку, помале́ньку, й а ми́й бра́це, гра́й,
Тількож мо́го, тількож мо́го серде́нька не кра́й!
Бо й іў лу́зы при галу́зы ти мене́ забіў,
Й а за то́го ве́приче́нька, шо й іў саду́ ріў.

За́ра пішлі с тым пасту́хом туді́, той пасту́х пішо́ў й пока́заў, де він ті йа́блока ві́рваў. Зачала́ ту йа́му розго́ртати, а там ў ті наму́лы йи, шо забі́ли йиго́. Каза́ў круль виве́сти го́гіра зі ста́цы і прыві́зати йиго́ до фоста́. Пусті́ў ў чы́сте по́ле; де ўда́рыў сы́ голово́йу, то та́ккі дзі́ йи, а де е...ўу, то го́рбо́к.

Записа́но від господа́ра Ону́фра Сто́льара в Берлі́ні брідско́го нов.

Пор. Рудча́нко I, N. 55, 56; Кулі́ш, Записки о Ю́жной Руси II, 20—23; Аеана́сєвѣ, N. 137; Худяко́вѣ II, N. 57; Чуби́нскій, II, N. 144; Grimm, N. 28 і III, 55—56. Велику́ силу паралелі́в зібрав В. Бу́гель у сво́ій статі́ „No lidowe Ballady“ (Wisła VII, 1893); пор. про сю́ статыю мо́й уваги Жы́те і Слово III, 149—155; Cosquin I, N. 26.

56. Як умерлий визволив царівну.

Буў йідэн король, а маў три сьні: ті старші булі за мудрі, а той трэтыі не маў такоіі мудросьці, наймологшій. Одже вони йак вже до-рослі, то казали свому батькові, королеві, жоби дати йім найіток, а вони пойдут у сьвіт. Йак поіхаў найстаршій сні, обіхаў, обіхаў сьвіт і ньічогó на тім не спрофітуваў і задарно за жэбраним хлыбом повернуў сьа до батька свогó. А потóму, йак він повернуў сьа зь ньічым, то другій подьнаў сьа на тóйя, шчо —: „Йа поіду, може йа шчось лүчшого у сьвітї поіскайу“. Оджи й той обіхаў цылім сьвіт і повернуў сьа назад і не скураў ньічогó, шче гірше віт тóо старшого. Допіру трэтыі, хонць той буў вже не такій, ай подьнаў сьа, казаў —: „Тату, обіхали вони фьсі краіі — поіду і йа“. Оддаў йіму батько той найіток, шо приобіцаў йіму дати, і пустиў сьа ў дорóгу він. Оддаў йіму кóны с поіяздом і фурмані йігó дльа нёго, локайі, і він поіхаў у сьвіт. Йіхаў він, йіхаў, і зайіхаў до йідного мїста на йіднуўу госпóду. Але ті йігó слўги розлампартували сьа, пішли гу-льати — оджи він попаў сьї ў злісьть і йіх фьсых отправіў, востаў сьа ў тій госпóды сам йідэн; і казаў до тóо госпóдара —: „Вїшукай мнвы слугу“. — Сам забраў сьа і шчочуть сьвіт пішоў на спáцер. Пішоў сьбі за мїсто і йшоў коло цвинтарá, там, де лўди ховайт; і вїдыў, шо йідэн чоловік дўже ранёнько бїг с пáлыцеўу на цвинтар, і йак він, той чоловік, прїйшоў на цвинтар, то прїйшоў на грїб на умерлого і даў йіму пїатнáньцьїть кїйїў на грóбі, і він чуў ше, шо таятóй у грóбі, йак він йігó бїў, то він плакаў. А на другій ранок то він сьбі пішоў зноў таи сáме тёу дорóгоўу на спáцер коло тóго цвинтарá і зноў прїходї той сáмий чоловік на цвинтар і зноў бїи по грóбі, а він чуў, шчо він плаче. І трэтыі раз зноў так. За трэтым разом то він прїйшоў до нёго і каже: „А за шчо ти, чоловіче, йігó бїиш?“ — Каже: „Він зьаў по-зичїў ў нёне (йак то даўныйших лыт) пїатнáньцьїть рублыў, а йак умерáў, то мнвы тих грóшїи ни оддаў — оджи йа маўу на цылім рік шо дьнá йіму дати по пїатнáньцьїть кїйїў“. — „Не бїйжи ти йігó, йа тибї своїі грóши (вїймаїи с кишёны) даўу, а вїйвци абїсь ни прїходїў йігó бїти“. — Але він вже ў ті госпóды коло своїіх кóний лыг сьбі спáти. І прїходї до нёго йідэн чоловік, шчоби він йігó прїняў на слўжу за фўрмана. Пїтаїи сї він: „Чи ти ўмїиш, чоловіче, коло кóний ходáти?“ — „Так умїу, шо йно крульвїч скаже“. — Пустили сьа вони йїхати в дорóгу. Було три дорóвы — вїиц дьвї дорóги, шо вóльно йїхати, а трэтыя дорóга заказана, аби нёўу ньїхтó не йїхаў. Допіру він радить сьа с тим фўрманом, каже: „Котрóўуби ми мáли дорóгоўу йїхати?“ — „А шож ии, крульвїч, поїдемо дóбрїи дорóгами! Звáйїио,

добрими дорóгами шчо дóбре йїхати — йїдьмо ми там, де йист найгїрше заказано, тейу йїдьмо, а бóдем знати, шчо там йист“. — Йїдут і ўгортайи йїх невиднайа нїч. І йїдут вони вже дóже запїзна і дивлять сьа: шось сьа свїтит. Прийїзьдьгаць онї до тóо дóму — вїдбаць, шо великій палац. Прийшли вони до нєго і питають сьа, чи мóжна там зайїхати. І потóму онї дивлять сьа: там булó двананьцьаць розбóйникиў у тїм палацу. І йак вони просїли, шоб там зайїхати, то сказали, шчо вóльно, питаїли сьа: „Шчо ти за йїдєн?“ — Вїйнец той фўрман ни казаў крульвїчовї ани зльїзати с поїазду. Йак вони тогдї зайїхали у той дїм, то казаў найстаршїй той розбóйник: „Пїдї йїх спрач!“ — Але там булі двєри великії до тóго дóму, а ў тих двєрах то булі малї — вїйнец онї ў тїїї великіїї замкнулі сьа, той крульвїч їс тим фўрманом. Потóму вихóдит розбóйник, аби йїх у своїїх сїньах побїти. Вїйнец йак отóї фўрман взяў від свóго крульвїча шабљу і йак він отчинїў двєри, той розбóйник, то він йїгó по голові шаблєйу — сьтьаў йїму голову і откїнуў йїго прїч. Забавило сьа то дóўго — але він не прихóди. Посмїайи дрўгого і каже: „Ідї ти!“ — до дрўгого. А пїшóўжи вїп, дрўгїй, то він і дрўгому так зробїў. І так фсьїх йїх, 'но тїлько йїднїм йїдєн вїстаў сьа — шо йїх булó двананьцьаць, оджи фсьїх йїх до йїдного стратїў, 'но тїлько двананьцьатїй вїстаў сьа. Потóму взяў си пїстóльа ў кшєнью і шабљу в рўки і пїшóў тудї до тейї хати. А той найстаршїй взяў сїбї панну (злапали в дорóвї) і тримаў си на руках; йакжи той фўрман крульїўскїй вїтчинїў двєри, він погльануўши, шо немá з йїгó тих камратїў ани йїдного, то він дóже сьа зльакаў і дóже сьа схóпнїў стрáсни на нóги. І той фўрман йакже увїшóў і він йак погльануў на нєго, і каже так: „Ани рўхай сьа, раз своїй житьа мáйиш скїнчїти!“ Вдарїў йїго с пїстóльа і йїгó забиў, той крульїўскїй фўрман. Рáно вїберáйуть сьа, але той крульвїч у нїчїм нїчóго не вїдїў, шчо то сьа стáло. Взяў фўрман забрáў тїїї кльучї, шчо йїх той найстаршїй розбóйник маў, і поїїхали дáльї у свїт. Йїдут вони, йїдут і приїїхали до крульїўского мїста. Йак вони приїїхали, зáра гїнний круль запросїў до сєбе йїх у гóсьтї. Оджи він там собї в нїмї балуваў пáру дньнїў — а той круль маў йїднїм йїднїу дочкў, той, шчо вони до нєго поїїхали в гóсьтї, а тáйа йїго дочкá дóже булá прєкраснайа і вже мáла двананьцьаць чоловїкїў, а жáден чоловїк нїкóли з нєйу нóчи не перепочуваў. Але той крульвїч йїїї си сподóбаў і хтїў йїїї взьати за жїнку. Вїйнец шкóдуваў йїго той чужїй круль і казаў: „Сїну, шкóда тебє, бо вже мáла двананьцьаць чоловїкїў, а ж жáднїм чоловїком не перепочували нóчї“. [йакáсь тáе кєпєска булá! — одїн з прїсўтнїх] — Оджи він рáдїть сьа свóо фўмана, шчо с тим мáйи чинїти, чи йїїї взьати, чи нїї. Фўрман каже: „Берїть, крульвїчу, пїкóли вам шкóдити не мóже

внці". — Підіймайи сьа той король, шчоби йі такі за жінку взьати. Пішли до сьвашченикїї, до ксьондзєїї, потому, йак за звичай християнський, сьлюб, заповідї, і він сьа з неїу вжонїї. Так вони пішли собі на станциїу обїи спати. Али той фурман каже: „Крульївїчу, тїїу нїч бїду йа в вїмї“. — Йак вони польгаїли спати, і позасиплїали, а той крульївїчїї фурман стоїаї над ними. Йак прийшла дисьбатаїа годїна, соннїїу дїже йїїї страсне страслї, а йак прийшла одинаньцата, то другїї раз таксьме страслї неїу, а йак прийшла двананьцата годїна у нїчї, то йак неїу страслї — вилїзайи такаїа гадь і йїгї хїче ўкусїти. Той крульївїчїї фурман знаї тїїи наперїд, шо то сьа мїже стати, взьаї тїїу шаблїу — котра тїїа гадь вїлївала з неїї с середїни і хтїла йїгї ўкусїти, він взьаї тїїу шаблїїу йїїї гїлову отгїаї і схваїї ў кишїнїу, а той тїлуп влїз в пїїїу назаї. Він взьаї сї і пїшїу до своїїх кїнїї, фурман, а йїх там обїх покїнуї. Пришлї рїпо, вїнц старїї круль казаї: „Пїдїть тудї до тїїї станциїї і возьмїть тїо трупа“. Прихїдбать вони тудї, заглядїаїут до нїго бес клїуч — а вони поўставїали, обїи собї гївїрять. Дайїт крїлевї знати, шчо вони сидьаїть і ўбїї гївїрять. Дїже той круль зрадоваї сьа і фгїшїї сьа, шчо вже з неїу нїч найшїу сьа такїї, шчо переночувїаї. А йак вони прийшлї, то то дїже велїкїї круль с тїїї радїсти заложїї баль. Потому дїки він там буї, то буї, але казаї: „Одїїду до своїїх рїдїчїї до дїму назаїд зї свїїу жонїїу“. — І казаї йїїу круль: „А шчо ж тїбї майїтки дїти?“ — „Нїчїгїо йа ў вас нї жадїїу, майїткїї жадїнїх, 'но тїлькїо шобїсьте мїнї далї сто возїї драбїнїастїх і фурманї до тїх возїї, абї йа зайїхаї до тїо мїста“. — А йак він повернїї сьа назаїд до тїо палацу, котрї тї розбїїнїкї булї побїтї через йїгї фурмана, то вони набрїали на сто возїї драбїнїастїх рїзьнїїх майїткїї, зїлїта і срїбла. Прїїїїдїтжї він назаїд до свїо бїтїка з велїкїми майїтками, та й бїтїко дїже зрадоваї сьа нїм, шчо йїгї за найпїдлїїшого у своїїм царствї мїали, а він найвїїнїкшїїу штїку доказїаї.

Одже тїму фурмановї вже за той фсьїої цїлїї час вїїшїої рїк і він хїче сьа вїберїти від нїго — але той крульївїч каже: „А шчо ж тїбї за той рїк заплїтїти? Будь у мїне, прїшїу тебї, велїкїїу тїбї заплїтоїу заплїчуї, абїсь у мїне перебуваї“. — „Не хїчу йа жаднїї ў тебї, крїлїу, заплїти, 'но мїїїш мїнї дїти свїїї половїцїу жїнка“. Згїмпїї дїже той круль, шчоби то йїїїу половїцїу дїти; повїдїїїши він тїїї ўсїї чудї без йїгї дорїгу, шчо він йїїїу доказуваї, не мїїї вїнцїе йїїїу шчїсь отгїзати за йїгї половїцїу жїнка і каже йїїу: „Таже йак тї хїчеш влїсьнїї половїцїу, то йа вже тїбї одлїм фсьїу“. — Але ввїдїла тїїа крульївїчїа жїнка, шчо то не бїде жарту с тїм, і стїла дїже плакати і ўмлї-

вати. Війниц зірвали сьа їїї огніти*), огнітовати стала і вногнітовала туйу гадь, котру мала ў собі. Тоглі той фурман добуў туйу, шчо він там їїї голову отбьаў, і зложиў до кўпи і казаў : „Отó, крульвічу, відиш, йа майу половіцьцу ў кшэньні, а половіцьцу було у твоей жокі“. — Взяў він то сыцьлікў до кўпи і казаў : „Отó, крульвічу, ў тебе тілько хóчу запла́ти. Заплаті́всь, крульвічу, за мене лаўно, тогді, йак той чоловік быў по грóбі — бо йа буў умёршій чоловік, Пявбі прислаў мене за тых пїятнайцьіть рубльїў ў тебе рік служити. Вікупивсь мене, крульвічу, віт тейі невóлы, шчо він рік шаў по смёрты мойі збиткувати сьа. Бі́днийіи буў, вїпозичнї у то́го богача тих пїятнайцьіть рубльїў, і він по смёрты мойі збиткуваў сьа. Але Пявбі прислаў такїу дўшу, шчо за мени запла́тиў“. — Вже кїнець.

Записано в Лешневі брїдського пов. від господаря Демчука в серпни 1895 р.

Скомбіновані тут два мотиви: 1) Мрець вбавлений від кари за невіданий довг віддачує ся герови, пор. висше N. 43; 2) царівна, у котрої мруть мужі першої ночи, пор. *Somadera II*, 22—24; *Аевнасьевъ* 175 і IV, 441—460.

58. Кравчик і велитень.

То буў йіден малий краўчик. Йїдного разу він забїў двáсто мух і написаў собі на капильусї, шо він двáсто мўжа забїў. І нустиў сї він ў свїт вандрувати. Іде він доро́гоїу, здїбаїть сьа в йїднім вели́ким чоловіком, вели́гденюм. Так той вели́кій чоловік перечитаў йїму на капильусї, шо такий малий, а забїў двáсто мўжа, і він переполошиў то́го. Іду́т вони да́ты доро́гоїу — взяў той вели́кій чоловік дере́во за верх, пригнуў до землі, а той краўчик йак ўчи́иў сї за вершо́к і перелїтаў на дру́їй бїк дере́ва. Оджиж той вели́кій чоловік ішче́ гїрше перелїкаў сї: шо такий малий бес такé висóке дере́во перескóк! Іду́т вони доро́гоїу і приходьать до йїдного мїста — а у тїм мїстьї була змїя́ в двана́йцятьома́ головами, а шчодéнь припа́дало йїдного чоловіка тї змїї́ зьїсти. І йакурáтне припа́даїи ужé того дньа цїсаровї дочку давати тї змїї́ зьїсти. І вїголосили по мїстьї: „Йакóи де такий чоловік сї знайшоў, шчоби ту змїї́ забїў, то цїсар даўби своїу доньку і половїну цїсарства сво́го“. — Але той вели́гдень зголосїў сї, шчо він йїї забїї, і пішоў до тейі змїї́, взяў вели́ку зальїану пáлку — та змїя́ 'но тїлько в норї́ голову показáла, так він змїї́ тейу пáлкоїу забїў. Оджиж і припа́дало йїму с тейу принцїпноїу ўживити сьа; але принцївна йїго не кóнче сподóбала і не хты́ла за чоловіка, 'но тїлько

*) Вомїти, рїгана.

того краўчика. І так помислю сьбі той вѣлгдєнь: „Іакиби тоо краўчика сь сьвіта згубіт?“ Польгаѣли вони спати ў йіднім мовоўу; али краўчик пїтслўгаў, шчо той ўгоріў—так узьаў ў ночі пїшоў на цвнтар, вїкопаў мерца, првнїс, положиў на своїй лішко, а сам улыз пїд лішко. А вѣлгдєнь пїтслўгаў, шчо ўже твѣрдо спит, ўстаў, вьаў зашїану нїлку і ўдарїў краўчика по голові, і слўгаїи, шчо ўже краўчик не жїїї — а краўчик здорівїї лежїт пїд лішком. Пóтїм вѣлгдєнь заснўў — краўчик узьаў трупї і назад занїс на мїсце. Рїно поўстївалї, дївїть сьїа вѣлгдєнь, шо мóчно йїгó ўдарїў і здавало сїї, шо забїў, а краўчик жїїї, здорівїї! І так вѣлгдєнь нїчóгó йїмў не зробїў. На дрўгу нїч польгаѣли спати — краўчик узьаў ту йїгó нїлку лѣдво вьнїс до горї, йїак удари по голові вѣлгдєньїа — забїў на смѣрть. Рїно поўстївалї — вѣлгдєнь не жїїї. Оджи прїнцїїна дўже сїї зрадувала, шчо вьже вѣлгдєньїа мєнїа, бо вонїа краўчика сподобала, а тогó нїї. Вѣлгдєньїа поховїали, а краўчик ожєнїў сьїа с прїнцїїзноўу; і цар йїм даў половїну мїїїску і ўонїї жїїўт ішчѣ йї до нїїнї. — Йїа ў тої час там буў і тоїїм вїдїў, і до Бѣрлїна прїїшóў і на лаўцїї в Йїакїнóвїча [госпóдар в Бѣрлїнїї] сьїў йї ту бїїку ўпопóїў.

Записано в Бѣрлїнїї вїд парубка Тимка Яремка в груднї 1895 р.

Пор. Рудченко II, 45; Аванасєвѣ, 234, 235 і IV, 518—524; Cosquin I, 95—102.

59. Стрїлецъ і Грїф.

От горобѣц сьбі лїтаў, йїак то зновóїїї порї, по дорóгах, от де кїнь сьїа вїпас, óжи горобѣц сьбі там лїзїаїи і порпїаїи і абїраїи, там де шчó йїи (бо йїи такий кїнь, жи вїи цїлком коўкаїи). Ожи мїш вїлїзїала зь дїзурїї та йї прїблїїжїїть сьїа до тоо горобцїїа і каже: „Можеб мї сьїа пїбраїи?“ — Таїї ка до нѣо: „Знїїїш ти шчо — шчо ти ту хóдїш по дорóгах! Ідїї 'мо ти за нїоўу, подївїсь сьїї на моїї дóбра“ — мїш так. Оже горобѣц трóхї сьїї сторонїт в дїзурў лїстїи (бо вїи сьбі так дєсь попїт стрїхїаїи то вїи мїїїи звїчїаїи); але дїлїї сьбі роздўмаў —: „Пїдў“ . Але мїш у дїзурў, горобѣц за нїшóїїу, і вонїа прївелїа йїгó до своїїх дóбрїў. Йїи пшєнїцїа, йїи говѣс, йїи грѣчка — шо хóчєш, то ўсьо мїи мїїїи. Горобѣц сьбі роздївїўшїи сьїї, жи йїи ўсьóгó ўнóгó (йїи ўсьóгó за дóсїть) — óжи вонїї сьбі сьїї пїбраїи. Оже горобѣц каже так: „Мїїїи шчо йїїстїи за дóсїть, 'но нємїа шчо пїтїи... Знїїи ти, жїнко, шчо — ти мїїїш збїїжа ўнóгó — стїўмо брóвар, бўдєм робїтїи горїлку, бўдємо пїтїи сьбі і бўдїи сьїа лўбїтїи“. — Пóстївїлїи вонїї

той брôвар, нарôбили горôлки, понапивáли сá — так горобецъ напиў сá і берé миш і йде спáти, хôче лъаштá в нёйу трôхи. Оже миш ни приймáйи горобцá. — „Ти, смердýху — кáже — ти такйй, ти сьакйй, йа гôдна с тобôйу спáти лъаштá?“ — Одже горобецъ бес páру нôчиў сам лъагáў спáти — и ровзлôстиў сá — : „Шо то мишá за то зрôбити злô?“ — Зьаў запалиў ййй брôвар. Той брôвар зачáў горôти — горобецъ сьудитудá, йакôсь зь дьзурá вькрутиў сá; а мисьачá дôбра погорôли, мись сá попеклá, дôсить — бídá. Ну, шо робити — идé миш горобцá позивáти. Але далé ўзнáки до крульй — анô, так присудили, жо становити сá бити на пльац. Кáже горобцáў цар : „Горобецъ не винен цыц. Йак онá сá пибрáли, то повáно лъаштá собá ўбидôвий спáти“. А мисьачйй цар кáже : „Ньй, непраўда так — чи лъагáли спáти, чи не лъагáли, не повáно такôйй шкôди робити“. — Ожи на пльац, становити сá бити. Але зибрáла миш сьойй вôйско, горобецъ сьойй, і пiшли на пльац і зачалé сá бити. Так сá вонá били, жо вибили сá чáсто, 'но зостаў сá леў і гриф, 'бídва царé. Оже так сá бйут обídва, шо мáют сили. Ужéж гриф лéва так збиў, жо леў невдúжайи ходити. Але леў розмислиў сáби, шо с тим робити, перевернуў сá і йак гриф спускаў сá в горá на лéва, óже леў перевернуў сá до горá ногáми і лáпи настáвиў до горá — óже гриф йак сá спустыў з горá, і леў йак злáпаў грифа за крилô, і вломыў ййну. Йак уломыў, так ужé гриф ни м' латыти. І леў забрáў сá, пiшоў.— „Видиш, — кáже — такй йа вигрáў (леў кáже), а ти тепер гниь тут!“ —

Але буў такйй пан, йак вот ў нас Слотвiньский*), і маў синкá той пан і той синôк пiшоў на польовáнья сáби. Але перейшоў сá кавáлок, дáвить сá: шôсь сидит так йак копáцця сáна. Здiнъáў фúзийу, вiдвiў кúрок і стрiляў. От, йак стрiляў, вонô сá не порôхало нáвiть (не порушило сá). Ожи той стрiлец дúмайи : „Шо то йист?“ — Давáй дрúгий раз стрiляти. Стрiляў дрúгий раз — поворúшило сá. Зибрáў ййгô страх — : „Бúду стрельáў трéтий раз“. Йак стрiляў трéтий раз, а вонô завогорôло : „Ни стрiляй ти на мéне, 'но ходá сьудá до мéне, йа тибá шôсь скажú“. Ожи бойтá сá стрiлец итá; але вонô кáжи до стрiльцá : „Ходá, ходá, не бiй сá, йа тибá ньиц злôго не зрôблú“. Прыйшоў вiн до нéго — : „Шô ти мнiнь скáжеш? — а мôцно зьлáканий. Але вонô кáже до нéго : „Узовьмá мэнé до сéбе і ти мэнé вiхоруй, бúдеш мáти велáку заплáту“. — Ожиж той стрiлец кáжи : „Йакжи йа тибé возьмú, коли ти такé велáке, жо áны тебé принеси?“ — „Возьмá мэнé за те крилô, абись шобúдь мнiны пôмiч давáў, а рéшти йа бúду ногáми йти“. — Ожи вiн ййго привiў до сьоййгô дôму, кáже :

*) лiсничий в Берлини.

„Вихоруймо йго — до батька — тоо птаха, то дистанем веліку заплату“. — Оже маўже батько, той пан, коло сто штук худоби — шчодьвья він рїзаў по йднї худобї і тоо грїфа кармїў. Досить, він йго тїлько кармїў, шо тих сто штук худоби вірїзаў і той грїф звїў. Тпїру каже: „Возьміть мене, вїведїть на двір“. — Вївели вони йго на двір, той грїф звнїсь сьа ў гору, полетїў і нема. Але ни за доўгїй час прильїтїи навад ти й каже: „Мўсїш менé кармїти“. — Оджїж той пан купїў шче пїадесьат волїў і досить рїзаў по волобї і йїму даваў. Йак він уже звїў тих пїадесьат волїў, шїру каже до тоо пана: „Ўсвїдайте на мене і пуйїдемо, йа тїбї заплачу“. — От, йак він звзаў йго на себе, повнїс йго аж попід гоблоки. І вїлетїў на глїбоки море і пїтаїнїть сьа йго: „Шо ти там вїдїш на тих морах?“ А він каже: „Так вїджу, йак мїска кривї“. А той мак! та й скїнуў с себе. Йак скїнуў с себе, так той туй-туй у мори ўпасти. Той 'но до мору ўпасти — той пїтхопїў сї, зноў йго звзаў на себе. Летїт, летїт зноў на мори та й каже: „Вїдїш ти там, шо йї на мори?“ — „От — каже — так йак мїска смолї (вїдїт)“. Той мак! та й скїнуў с себе. Той шо 'но до мору ўпасти — той пїтхопїў сї, зноў звзаў на себе. Но, летьаць зноў—: „Шо ти там вїдїш на тїм мори?“ каже. „Так — каже — йак мїска злота“. Той зноў мак! та й с себе зноў скїнуў. Той шо 'но тїлько ў мору ўпасти — той зноў пїтхопїў сї, зноў звзаў на себе. „Вїдїш, нїбожи, отож йа тїбї такїй страх даваў, йак ти мнїнї. Ти на мене три разї стрїляў, нїцїсь мнїнї не зробиў — ожи йа тїбї такїй пóстрах даў, жи шо'но-шо'но ўтопїти сї і ни ўтопїў сьїсь. Ожїж тїпér поїїдїмо аж до мейї найстáршойї сестрї. Йакжї прїїдїи тудї до нїї, то вна тїбé бóдуть сї пїтáти: „Шо ти схоч, чоловічї, за мого брата, жо ти йго вїхоруваў?“ То ти скáжїш: „Пáнї, нех то дадўт, шо наймїльнїйше“. — Ожи вона до нёо вїтказала: „Жибим ше тїлько брата не вїдыла, тобїм ни дала, шо йї наймїльнїйши“. — Звзаў дáлы на себе, зноў пїшоў, полетїў —: „Тїпér прїїдїем до середўшчойї сестрї. Зноў она тибé бóде пїтáти: Шо ти хóчїш, чоловічї, за мого брата, жо ти вїхоруваў? — то ти фурт кажї: То, пáнї, шо наймїльнїйши“. — Таїа зноў так скáзала: „Жибим не тїлько брата не вїдыла, йак не вїдыла, тобїм не дала, шо наймїльнїйши“. — А той звзаў на себе, зноў дáлы —: „А нїц не бóдеш казáти, 'но тїлько то жоб дала, шо наймїльнїйше, тамтї сестрї“. — Прильїтáи він до наймолóтшойї сестрї та й каже: „Йди, вичиньáй брáму“. — Але він кльўпáи, кльўпáи коло тейї брáми — ни мóжи вичинїти. А він каже: „Жибї ти ту день і нїч кльўпаў, то вни сьа тїбї ни вичїнїт“. — Зьнбїсь сьа ў гору, йак трáскне сьа до брáми, так сї та брáма ростворїла. Вїбїгáи сестрá до нёго —: „Брáццї, брáццї муй кохáнїй, деш ти бес тїлько

бес тільки часіу буў, жи йа тебе ни відыла?“ — „Мойа състро кохана, буўим на польовану, нли сприанрвалы*), одже мене той чоловік віхоруваў — одже він тепёр хоче собі за то заплаћу“. — „Шо ти хочеш, чоловіче, за мого брата, жо ти віхоруваў?“ — „Не велика то йи річ, шо наймилльнійше — ў мене брат лыпшиий йи, наймилльнійший“ — і заплаћла йи ну. Ожжж він йййи питайи: „Паны, йакжи йа сьй дистану до своо крайу?“ — „Ожи на тобі таку скрйньку — схочиш ййхати, скажиш до скрйньки: Жиби минны пбйаад буў! Приййдиш де на море, скажиш до скрйньки: Жиби минны окрент буў! — шо сибй загадййиш, чи ййсти, чи нйти, то ўсьо тибй достарчыт. Схочиш мўзики — мўзика буди, схочиш ў карты грати — і ў карты заграйиш, і приййдиш до свойго дому і так сибй сьй ностарййиш і шче лыпши, йак ти на мого брата видаўись“. — От ййхаўжи він, ййхаў, було ше кйлька миль до дому — зачаў він сибй грати ў карты. От дбсйть, з ним ни могли грачй нйц зробйти, так він ўсьо виграваў, і ше собй казаў мўзицы заграти. Йак та мўзика зачала грати, так тото сьа ўсьо задиўувало, жи такий йакйййсь ни з бйса пан, а так ўсьим сьа виконуйц. Ожи дбсйть, та мўзика грайи і так грайи, жи перестати не може. Ож йи ну самому аж сьа ўвйрило слўхати, але забуў приобвити до нейй. жоб она сьй спратала. Мўзика грайи та йй грайи — але приходи змйй дух та йй каже: „Чоловйче, чож ти сьй так смутиш?“ — „Йй — каже — смучу сьй, бо не знайу, йак сказаати, жоби та мўзика перестала грати...“ — А він каже: „Запиши минны тойи, шо ти ў дбса ни знайиш, то мўзика перестане грати“. — Ожи він сибй роздўмуи, толкуйи ў свойй голові, жо ў нйчйи ў дбса так ни знайи, 'но ўсьо знайи — бжи кажи: „Запишу тибй“. — Йак той записаў, так сьй та мўзика спратала до скрйньки. И він приййхаў до дому, але дйвить сьй: йи хлопець, жйнка хлопця привела. Так той пан сьй дўжи рожжальйу, жо він тоо хлопця йи ну записаў — а він ни знаў, бо го жйнка ходйла з ним, то він ни знаў, чи буди шо, чи ни буди. Так той хлопчик ходит до шкйла, до дванайцьять лйт, так сьа фййно фчит, приходи до дому, той хлопць, рйзньбй стбрийй роскавуи, рйзньбй такй прахтьки — бйцьковй великйй йи жаль, жо таку дитйну запропастйу. Алеж той хлопць висежукаўши ййден раз і другйй раз, жо бйцько з матйройу такй жалббй, і питайиць сьа бйцька: „Тату, чо ти так плачеш з маймой?“ — „От, сйну, так плачу!“ — „Чбж ви майите, тату-мамо, плакати так? Боўу дбйкувати майити ўсьо за дбсйть: майити ййсти, майити нйти — скажйть ни минны, чо ви плачйти“. — Бйцько фурт виткавуи: „А, сйну, чо йа плачу? Чи ти знайиш? Минны гйнше ў голові, а тибй гйнше ў голові...“ — Той сьа студент розизлбстйу, хопйу за нйж —: „Тепёр,

*) — свалйчили мене (з франц. blesser через нйм. blessiren).

тату, не кажеш ти мивні, чого ти плачеш? Альбо тобі смерть, або мивні“. — Оже батько вислухаўши тоо студента — : „Ни скажў йа, зроби смерть сам собі — скажў, сїну, чо йа плачу. Йа, йакни йїхаў в дорóги, сказаў йа мўзїцы загра́ти собі, жобни вохóчий буў, і йа не знаў, йак до тейї мўзїки сказа́ти, жоби перестáта гра́ти — óжи прїйшоў элий дух і ка до мене: Чого ти суму́йш? Ожиж йа прїбóваў до него, жо не мóжу йак витказа́ти, жоб та сьа мўзїка спрátала. Ожиж він ка́же: Скажи мивні, пáне, запиши́ то, по ў до́ма не звáйш. Ожи йа йїну́ записаў, а ў тобі ни знаў“. — „Ожиж ти тепér, тату, так? — йа не твїй, а ти не мїй. Тепér йа йду за своїм батьком шукáти“. — Ожи йак пішоў, і не́а до нїнїшного дньа. —

Записао в Берліні від господаря Гната Романова в грудні 1896 р.

Скомбіновано кілька казкових мотивів: 1) шлюб воробця з мишею, що довів до вїйни між звїрїями — паралель ледво натягнена Wl. Weguh, N. 1; 2) історїю стрільця, що за вилчене грифа дїстав чудесну скриньку — пор. Wl. Weguh, N. 1; 3) птах несе героя через море і трїчі пускае днї постраху, пор. N. 26, стор. 7—8; 4) музика, що не може перестати грати, бо герой забув чарівне слово, пор. Iete, der Zauberlehrling; 5) батько за визволене з клопоту записує чортовнї те, про що сам не знае дома і потїм бачить, що записав сина, пор. Етн Зб. I N. 12. Конець неодоладнїй і урваний.

60. Про музику і його сина.

Ішоў йїден через лїс музїка і здїбайн йїго той патаньáка, музїку тоо, і ка: „Наўчи мене гра́ти!“ — Він кае: „Йак йа тебе наўчу́ гра́ти, коли ў тебе пáльцы кривї! Шож йа с тїми пáльцьами кривїши зроблю́! Тре вїпростити!“ — Йак пішоў він — так трачі колоткї рїзали — йак той взяў розвїу ту колóтку, тї тертїцы роздали́ сї, він ка́же: „Саджа́й пáльцы!“ — Каже: „Йак ви зветé сьа?“ — до тоо музїки. А той музїка ка́же: „Йа „сам“ зву сьа“. — Йак засадїў пáльцы ў ту колóтку, той вдáриў по клинцéві, клинecь вїскок, та й тї пáльцы стисну́ло йїму та й той музїка фтык. А той с пáльцьами трїнаїить сьа, кричїт, нех Пáвóг борóни! Шо пїдїме ту колóтку тїми пáльцьами, то грин! у зéмлю. Тих злax дүхїў повóгáло сьа поўно, ка́же: „Хто тобі засадїў? — Він ка́же: „Сам засадїў“. — „То й вїйни сам!“ — Той пїдїме ту колóтку та й грин! у зéмлю с тїми пáльцьами. Дóти бшў, доки пáльцы не пообривáў. І пообривáў пáльцы і пішоў до до́му.

Той музїка маў сїна. І ка́же: „Тату, шчо то йн такóо, жоби то бойáти сьа, на сьвїгї? Йа не бойу́ сьа ньїц!“ — Ка́же: „Звáйши ти шо, сїну, ти не бойісь сьа — йди́ 'но ти на двéлнїцьу пїт цéркву, то там зьлaxкáйсь сьа“. — Казаў він вартїўникóві раднóм окрїти сьа на двéлнїцьї. Влзїв він на ту двéлнїцьу, дівить сьа: сидїт шось бїле —

той син. Прийшоў він до тоо вартіўніка, ка́же: „Хто то?“ — Той вартіўник ни ўбзівáйить сьа. Ёак він йгó копне ў с... ного́йу: той полеты́ў в двіліўцы і но́гу вйломнў. Прийшоў син до до́му до ба́тька, пита́йить сьа ба́тько: „Шож там, сьіну, вьлакаў сьісь?“ — „А — ка́же — йакась бідá сиды́ла — йак йа йі, ка, ко́пнуў ў с... ного́йу — там йинчїт — ка́же — під давіліўцею“. — І той син ныц такі не бойáў сьа.

В йідні хáты пйадесьáт умерцьіў умёрло — йгó тудї запрова́дили на́ніч само́го. Запрова́дили йгó тудї до те́йї хáти, нарубаў він скало́к, той сиво́к, вьзаў він тїйї ўмерлі по́під пййцом по́пїтпераў усы, по лаўка́х, і ка́ждому ска́лку ў зўби те́ныгу застро́мнў, засьвітнў — так ті ска́лки горїли йім у зубáх, ни йідно́му аж ніс обгорїў умерло́му. Прийшоў він до до́му — пита́йить сьа: „А шось, сьіну, бойáў сьа?“ — „О — ка́же — бойáў сьа, — йа денга́ра цы́лу ніч курїў враз із нїши“. —

Але в йідні хáты, (так над водо́йу була́ та хáта) там ны́хто ни мїг ночува́ти вы́гди. Йгó тудї зачнїли до те́йї хáти. А там булі грóши під підло́гойу, а ті недóбрі ўобсы́ли. А ті недóбрі то лїзали так йак котї по хáты, ті злі дўхи. Котрїй кїт вїльїзе спїт постéлы, то він йгó хапї за шїйу та й несé до водї то́пїти. І по́ти йїх то́пїў, аж вже блїсько двавáйцьатойї годїни. Зачнїнїў сьа він ў ті хáты — кїнуло ко́шином рўку. А він загляда́йи, ка́же: „А дру́га де?“ — За́ра дру́гу кїнуло. — „А нога́ — ка́же — де?“ — І но́гу кїнуло. Ка́е: „Дру́га де?“ — І дру́гу кїнуло. Ка́же: „А голова́ де?“ — І го́лову кїнуло. По́тому тўлуба кїнуло ко́шином та й стаў найста́ршїй дїяво́л там коло не́го. Пїта́йи: „За чим ти прїйшоў сьудї?“ так той дїяво́л до тоо хло́пца. Він ка́же: „За грїшнї“. — „Тїх — ка — грóші не дїста́неш“. — Ка: „Чо́му не дїста́ну?“ — „Ё, — ка́же — бо не мо́жна“. — Кова́дло було́ такé залїзне, там на тїх грóшах лежа́ло, — а той шата́нба́ка маў криву́ бо́роду. Ка́же: „Йа то́бі вїпрошчу“ той хло́пец. (Вонї вже ўбїдва осво́йили сьа, вже не бойїть сьа йїде́н дру́ого). — „Ну — ка́же — йак мо́жеш, то вїпростї“. — Той вьзаў, розбїў клі́нцем-то кова́дло залїзне, то́му ўпакуваў бо́роду, йак клі́нця пу́сти, клі́нець вїско́к, бо́роду стїснўло — недóбрїй найста́ршїй кричїт їваўту, ричїт, аж позбїга́ли сьа до не́о ті. Гово́ри до не́о: „Пу́стї мнїнї бо́роду!“ — Він ка́же: „По́ти не пушчу́, по́ки мнїнї ту грóші не добу́дете!“ — Йак той свїсне ста́ршїй, йак ті недóбрі позбїга́ють сьа — так та підло́га йак не була́. Насїпалц шты́ри мїси грóші —: „Но, пу́стї бо́роду!“ — „По́ти не пушчу́, по́ки грóші не заве́су“ так той хло́пец ка́же. Тї недóбрі на-дўх йїму грóші затаска́ли до йгó хáти. До́пїру бо́роду пу́стїў. (І то такі пра́уда ко́лісь була́, то за гравї́цею роска́зуваў йїде́н). —

За тим часом там у Берестечку велика була хольіра, льуди шчоденни ўмерали дуже багато. І казали тому хлопцеві, жиб він достеріг, шо то тамбо йи. Йде — а то коло цёркви льуди ховало сьа — вльіз він на дзвілницьу, сидіт він на дзвілниці — стаў над гробом дим. Тьма стáла, але дівить сьа він — винóси сорóчку з грóбу. Потóму винóси пóйас, потóму винóси штани, чéсто фэсо повинóсиў, шче пішоў по ша́нку. Той забраў те шмáтьа та й на дзвілницьу. А той ўмерлий за ним, та й ка́же: „Відда́й миньі!“ — Той 'но лы́зе до не́го — той ў дзвін баааа! — той ў нив та й ўпаде́. Зноў ка́же: „Відда́й миньі шмáтьа, бо миньі перáно!“ — лы́зе там до не́го по сходах. Ёак влáри ф той дзвін, той упаде́. Він йак польіз трéтьий раз, 'но тілько хтьіў дібра́ти сьа до не́о (буўби йигó задушиў, бо то буў опір), півень йак закукура́каў — та й він флаў, смолóйу розільля́ў сьа. Прийшлó рáно, те шмáтьа зáра даў до ксьóндза, а на тім грóбові пáльичку застро́иў. Рáно віткопа́ли гріб — а він лежít голий ў тру́нни, 'но в йідні ша́пци! Взя́ли привели́ кáта, кат сказа́ў, жи то йи ўпир, посьік йигó кат на кускі — то він буў такий червóний, жи ті кускі скакáли так коли йáшчирка. Ну, і топіру фтáкли льуди ўмира́ти. А той опір ходіў ў но́чі і льуди надихáў і то така хольіра була. —

А йидно́му жидові бóроду ўкрасіў: маў руду́ той жид, а він зробіў йіму чóрну. Прийшоў той жид до ньóго, там го шось просіти ци шчо. А він ка́же: „Але́, на́шчо вам така борода́ — кáе — рудá, доўга?“ Ка: „Йа казáўби вам украсити йіні, чóрну зробіти ту бóроду“. — Каже той жид: „Ну, гиршгі, шо робіти с тим?“ — Ка: „Йа тебе порáджу. Возьмі за піў рубля́ смо́лі, ўкраси́ш“. — Взяў той жицьáка за піў рубля́ смо́лі, тэньгій баньачіско, ростои́ў йіні. — „Але́ — ка́же — йак ви зветé сьа? Жиби ви миньі боро́ді не зісувáли, виб миньі запла́тили за бóроду...“ — Він кáе: „Йа зву сьа „так“, „ци не віды́лисьте менé так“. — Йак той роспустиў смо́лі гладу́шчик, так крэпкій, глубóкій. Йак жид бóроду ўсади́ў туді —: „Але́ — кáе — трима́й годіну!“ — Та й той жид йак потрýмаў голіну — та й та борода́ засти́гла ў тóму гладу́шчику с смо́лоўу. Та й жид хóче добу́ти бóроду. коли смо́ла засти́гла! Та й жицьáка но́сэть сьа, такий баньачішче смо́лі ма́йи, та й ка́же: „Але́, не віды́лисьте мене так?“ Та й ка, до котрóго прійде хлóпа (а він питаў сьа за тим чоловіком, шо той йигó так прира́йіў) ка́же: „Не віды́лисьте мене так?“ — А той ка́же: „Йа тако́го ва́рйата коли віды́ў так, с таким гладу́шчиком?“ — Ну, й пита́йить сьа: „Хто тибі так дора́йіў?“ — Він кáе: „Менé так! Ну, она́ була́ рудá, йа хтьіў ўкрасити йіні, жиб була́ чóрна...“ — І бідний жид мусьіў бóроду обстри́чи с смо́лоўу, шо без боро́ді зіста́ў. —

Записано в Лешневі брідського пов. від господаря Демчука в серпни 1895 р.

Зведено до купи кілька мотивів: 1) як чоловік учив чорта (або змія) грати, пор. Chelchowski II, N. 57; 2) про чоловіка, що не знав страху, пор. вище N. 43. 3) про ушря, що був причиною пощести, пор. Аванасьевъ, N. 205 і IV, 422 — 493. 4) про Жіда і горнець зі смолою, оповідане аналогічне з байкою про лиса, що наравав вовкови ловити рибу хвостом у ополонці, пор. Л. Колмачевскій 68—92.

61. Дурний Гриць і водяна панна.

А зноў йідна була жінка, жи мала йідного дурного сина, називаў сьа Гриць, і не мала вййипе вона аны грўнту, тїлько йідну хатїну дїже старєньку. І не могла сьбі дати радї ў сьвітї, бо ўже старá була, а той ни мїг заробїти. Але то було за пánшчини і йїї казали пánшчану робїти за тїу хату. І вона не здўжала вже вїдробїти пánшчини свєї; тогдї пан казáў, жиби дурнїй Гриць ішоў до ставу стерехчї рїби, то він вїтпїше пánшчину. І той не хоче, бо дурнїй, ітї стерехчї тєїї рїби. Але положиў і казáў дати кїлька кїїїў йїму —: „То мўсиш хоць такїм способом мнї пánшчину вїдробїти, хоцáй ти дурнїй — то коло рїби бїдеш стоїати, коло ставу“. — Йакжи той набраў сї бóльу, і топіру послухáў і пішоў до тóго ставу, і пан йїго записаў „стаўнїчїй“. Але ни мала йїго мати чим нáвїть поживїти — лїтнього то було дьня, на висьнї, голóднїй переднóвок — і несє мати там де шо вїжебрала на селї тóму Грїцевї, свóму сїновї. Але було то раз і дрўгїй раз, понад коршóйу хóдзачи. Але вихóди с коршї жид, йакто коршїа вичїняьана лїгом —: „Чїмў ви до мєне нїкóли, Йівáнихо, ни ўступїте?“ — „Йак йа мáйу до коршї ўступати такá бїднайа, йак йа не мáйу 'но душá ў мнї?“ — „Шо ти питáйш, Йівáнихо, ти ўступї — йа мáйу горїлку і ше й закуску дльа тєбе найдў: йи ў мєне хлїб, булки — хїбáб йа буў такїй нерозумнїй, жиб йа бїдного ни потрахтувáў? Той мáйи грóши, а ти нї — то йа тїбї й подарўйу“. — Подумала тáйа старá Йівáниха: „Підўно йа до тóго жїда“. — І той жид горєндáр даў йїї горїлки кїльшок чи там кватїрку і даў йїї хлїба закусїти —: „Дзьвїнькўїї вап, горєндáру, за те, жисте мнї дали, бо плáти ни мáйу“. — Прийдїть 'но ви, Йівáнихо, ўзáўтра, йа й ўзáўтра тєбє потрахтўйу, Йівáнихо“. — Було то так йїден день і дрўгїй — на трєтїй день Йівáниха ўже ўстїдáйїть сьа й боїть сьа і пòза коршóйу ўже ховáйїть сьа, йак іде — спогáдала сїбї, жи: „Доўг вже мáйу велїкїї у жїда, вже нáйдець сьа за два дьнї блїсько золотїй грóшїй, а йак ше нїньки трєтїй день він менє заклїче, а йа мáйу рїшáмент пánшчину, то жид вóвьме подáсєть мене до пáна і ше й хатїну моїу злїцнїтўйут“. — Али жид пилўїй лїпши Йівáнихи, де вона ўбертáйїть сьа, бо то недалєко було —: „І ви, Йівáнихо, вже менє ўстїдáйїти сьа, до коршї ходїти?“ — і закликáў

до коршми йійі і кажи: „Ни журі сьа, ны, йа шче тибі гроши дам“. — І привіу до коршми туйу Йіваніху і дайі зноу туйу кватірку горілки, а ше й другу дайі у фляшчину дльа Грицьа і бохонець хльіба і каже до неїі: „А шож то такого великого — йак нема ныкого, то мігби й Гриць прийти сам, йиму недалеко до мене“. — „А пан йакби довідау сьі, тоб йигó досьте кийами збиу, а нагайкою шче й би льіпши побіу“. — Занєсла туйу горілку і той хльіб до Грицьа, йак мати, і росказуйи: „Знайиш ти, Грицьу, шчо йа тибі скажу? жи казау жид, жиб ти міг і сам прийти, тоб ти жиу, ныж голод теріти“. — А Гриць йак ту горілку вишпів, і уохоти набрау сьі —: „Добрий то жид такий, жи дурно дау мині горілки і хльіба -- і каже до матері: „Вже то йа сам такі ледві ни піду, а ви йдетє, майте час, то устушть ше до него, там шо він вам скаже“. — Але старá такі сибі думайи, жи: „Йа не буду доходіти“ — бо ни дайі віри, жи він дурний. Ідеж вона назад і жид стоїт у порозьі, каже: „Ну, Йіваніху, прийде коли Гриць, ны?“ — „Ет, шо тамкай питайте, де вам дурний прийди, йак він ни знайи ныкого ані нычого“. — „Кажіть 'но йіму, нех 'но він прийди сам до мене — ви можети жити лєхко тепєр на передновок і ше й гроши будети мати“. — „А — каже таїа Йіваніха — ну, а хтож мині гроши дасьте? Віді мині більши дасьте, ныж гроши“. — „Чиму? Йа вам сам дам, али абісьти ныкому ни спомнãли ныц — йа майу такуйу вутку на доўгий тичьі, а йіднаково Гриць стоїт коло стãву по цыліх дньах — а він жиби добрий буу, жиби пришоу до мене, то йаб йіму дау туйу вутку і вінби кїдау на воду, і мауби сам шо йісти і миніб йакуйу дау рїбку, і с тогоби пришлò, жи вінби мау шо живіти сьа і йаб ше йіму заплачу“. — І дау тийі Йіванисьі туйу тичку і вутку —: „Занєси Грицьєві до стãву“ — і показау йіму, шо майи він чїпльãти на той гачòк на рїбу кїдати, і дау Грицьєві шче горілки і хльіба і жиби Гриць мау уохоту рїбу лãпати. І занєсла Грицьєві Йіваніха туйу вутку, горілку і хльіб, і він зьльакау сьа і каже, жи: „Менє пан ужє забий“. — Але йак він туйу горілку вишпів і хльіб ізьіу, і подумау сибі: „Та, ўже мині йіднаково — буде бїти менє, альбо вже забий, йіднако йа бідний“. — Але дивить сьа, жи пїтхòди жид очерєтом до Грицьа —: „Грицьу, ни льакай сьа ти — а Гриць дуже сьа зьльакау, йак повїдїу жїда коло сєби — йа тїлько пришоу показати тибі, йак ти майиш рїбу лãпати“. — І показау і наўчїу Грицьа. І так йїден день, другїй день лãпайи Гриць рїбу на ту вутку, ў очерєт складайи — приходи матери до него, жи принòси йісти і забирайи туйу рїбу і несє жидовї до коршми. І жид каже: „Йа майу, Йіваніху, такий волочòк, жи сьа тїлько ни буде мучити, і кїне раз, то ўже буде досьте з него“. — І занєсла і далá Грицьєві ужє той сак на рїбу. І той йак опкїнуу той ставòк, Гриць, і не може вїтбагнути — такє шось тьашького.

І так стаў залькаў сьа, плаче, жи ў воды той сак, прійди вокомон і вже йнго забйі. І доти той сак у воды буў, аш пёки ма́ти ни при-йшла. Приходи ма́ти —: „Чогóш ти плачеш так, зьльакáў сьась?“ — „Ви мины тако́й біді принесли, жи ми пропа́дим обóйи: шось там поў-ного йи, жи ни мóжна рúштити, так йак ка́мiнь у тiм сакú“. — „Стій 'но ти, Грiцьу, ни льяка́й сьа, йа тибi поможú вiтъагнути. Мья Оца́ йи Сiна і сьва́то́го Дúха, а́минь і Гóсподи допомага́й!“ — і зачала́ ма́ти тьагну́ти, — вiтъага́йи, а ў тiм сакú йист дыўка, але ше й пánна до тóго, але не мóже старá знáти, бо не знáйи, — йак то старо́го за́кону — жиби ў воды дыўка в рiбoйу плiвала. І та́а дыўка — той ви́дрiк сьа сакá, зача́ў уты́кати — і ўчiпи́ла сьа йнго за шийу і ка́же до нéго, жи: „Ти ви́д мене ўже тепéр ньи́гдé не ўты́чеш, бо йа на тебе два́йцьат і шти́ри рóки ўже ў тi воды чика́йу — жи ти тепéркай бúдеш мiй чоловiк, а йа твoя́ жiнка, коли ти ўже мене вiтъагну́ на сьвiт і на сóнце iз водi“. — І той пла́чи і дерéть сьа ви́д нéйи, тьика́йи, йак дурний Грiць — а ўо́на ка́же до нéго: „Ти, Грiцьу, тепéр йди до до́му і йа йду за тобóйу“. Грiць ви́ страхú мльiйи, звичáйно, жи вiн дурний рóзум ма́йи, і ка́же, жи: „Мене́ пан забйi!“ — а во́на ка́же до нéго, жи: „Ти тепéркай бúдеш па́ном, а той пан то не бúде на́веть варт у тебе за ўо́комана бúти“. — Прийшо́ўже Грiць до до́му і дúмаў сибi, дúмаў той страх великiй і за-снóў с тóго кло́поту. І ўстайи́ рано: вiн такiй убрáний і льóкай коло нéго йи, жи йнго о́нуцóвуйи, чо́боти і ўо́дэжу йнго, і та ха́та, шо бу́ла хати́на старéнька́а, вiн дiвiть сьа, жи вiн у мурóванiй хати́ стаў. І дúже зьльакáў сьи с тóго і пита́йиць сьа ма́тери: „Де мiй лату́н?“ — А ма́тi ка́же: „Та дивi сьа, йакi йа сукны ма́йу! Абóж йа ма́йу тiйi ла́хи? Чи йа знáйу, де во́ни сьа ды́ли?“ — А та́а дыўка ка́же, жи: „Ви тепéркай не бúдете ў лату́вах ходiти, 'но ў такiм убрáнiм, па́ньскiм, йак йа“. — Але йде тiвiн до двора́ і во́комон за́казувати на па́ншчину — так бо дiвiть сьа, жи ха́ти нима́, 'но йакiйiсь мур на тiм мiсци, такiй дьвiда́вiнец — і ка́же: „Шо сьа то за дiво ста́ло без ни́ч [i с тóго па́на по тóму сьа зрoби́ло чудiўствó], жи такiй пала́ц стаў на тiйi ха-ти́нi?“ — І кли́че тéйи Йiвáнихи, чи Грiць коло ставу́, чи нi. Йак та Йiвáниха вийшла, за такóйу па́нью ўбрана́, так ўо́комон сам заўстидáў сьи, жи вiн йи Йiвáнихойу кли́чи“. — „Так ше ви́д учéра ви́д полудньна нема́ ньи́кого коло ставу́, бо Грiць у до́ма“. — Ка́же ўо́комон, жи: „Ти шче, Йiвáнихо, iз Грiцeм пiдеш i до турми́!“ — А Грiць iс сéбе сво́йи сурдúти берé і дерé на кавáлки і кiдайи, бо йидно́ за тéйи, жи вiн дурний, а дрúге, жи вiн не ви́дыў на сибi тако́го жáдного гúбoйору па́нь-ского і тiм сьа дúже залька́ў. Але ўо́комон ка́же: „И́дiж 'но ти на дис-пови́ццiйу, па́нi Грéгорж, до па́на!“ А Грiць пла́че —: „Йакже йа пiдú, жи йа пан і тамтóй пан?“ А та́а пánна написа́ла таблiчку

і вінесла тому ўокоманові на двір, на дорóгу, жи —: „Прóшу йа вас, пánьні вокомон, і ви за то ни гны́вайти сьа, шо йа вам буду́ каза́ти — же така́ бліська дорóга пánові до Гры́цця, йак і Гры́цеві до пánа“. — Заны́с ўокомон пánові ту́йу таблічку і даў пánові в рúки. Пан перечитаў і засьміяў сьа сibi с то́го, жи дурний Грыць, і пита́йць сьа ўокомана, хто то йи́му так написаў. Ка́же: „Йака́йась така́ пánна вінесла, мины́ дала ў рúки, йакби йака́ крулы́ўна“. — Розмишля́йи сibi пан, жи то ўсьо забáва і сьміх, і посла́йи наза́д іс те́йу ка́рткою ўокомана, нэхжи він прыйде, хоць дасьць рахúнок, шо він пánшчыни віннен. Приход́и ўокомон наза́д іс те́йу ка́рткою і віддай́ там — не вихо́ди ныхто́, тілько старá Йівáниха выйшла. І віддаў ту́йу ка́ртку, а та понéсла до те́йі пánни; а та́йа вiтписáла наза́д, жи: „Не бу́ў і не бóде, але нех сьі пан сам пофатигу́йи“. — Заны́с о́комон наза́д і пан сibi роздúму́йчи: „Шось гóстрого гьля́ мене йист с тако́го дурно́го Гры́цця“ — і казаў козакóви коньá ўсьідла́ти і з вели́кою вьлы́сцейу нага́йку в рúки вьзяў —: „Пой́ду йа до то́о дурно́о Гры́цця, але убй́ў йи́го!“ — І ўокомана за дурно́го зробй́ў, жи ўже й ўокомон такй́й дурний зробй́ў сьа йак Грыць —: „Хоцьáйи не гóден, а до мене такі́ ричи́ принóси дурні́“. І прый́хаў — йак ўо́гльáнуў той дэ́виды́шниц і ту сáльу, і заўстидáў сьа сам. Ни зьлы́зáйиж він с коньá, 'но ў дэ́вiнок задзвони́ў, — задзвони́ў ў дэ́вiнок —: „Хто то тут мéшкай́и?“ І пу́стй́ў сьі той Грыць іт́и на двір, але та́йа пánна не пу́стй́ла, ка́же: „Йа вы́йду сама́“. І приветáла пánа гра́бй́ого ба́рдзо: „Вильмóжний пánьні гра́бй́а, прóше до покóйу“. — „О ны́, не бóду йа зьлы́зáти с коньá, бо шось йа віджу дивно́го, жи сьа те́йі до́бй́ стáло за мой́у рíбу, жи вáше йи вели́ке шчáсьтья, а ўже мой́и нишчáсьтья“. І придумаў сibi пан у корóткй́й спрáвй́, шо то то́му робй́ти, жиби Гры́цця до сéбе запросити — і пй́ше на конй́ ка́ртку, ни ка́же вже „Гры́ццу“, івó прóси пánа Гры́горжа, жиби пан Грéгорж до мене прыйшоў на диспозы́цй́ю. Той хóче йти і бой́ць сьа і шука́йи за сьвой́и ми латуня́ни, але та водбáна пánна ка́же: „Немá і не бóде вже тво́йх латунй́ў, бо до трéтього днй́а то сьа той пан гра́бй́а ўдбáгне ў них“. — І пригадаў сibi пан й́дучи до до́му: Йакуб то йи́му відати кáру? Але за́прóсиў сibi дрúгих пánовй́ў, шо коло нéго йист, жóятци і кáсыра і так дáлы, котрй́ ў нéго служй́ли, і ка́же до них, шо то сьа стáло, і дай́ йи́м той лист читáти. А тй́йй ка́жут до то́го пánа: „Пánьні гра́бй́а, ны́ц йи́му за кáру не дáти, 'но тілько нех він (так сibi вiгадали), коло сóньцьа жиби він й́хаў і за й́ден дeнь цьй́лий сьвiт жи́б він убй́йхаў і наза́д жиби прй́йхаў і жиби сóньцьа спятáў, йак то за дeнь цьй́лий сьвiт обй́йхати і наза́д верну́ти сьі — і жиби наза́д прй́йхаў і сказаў, чи він й́хаў на конй́, чи бес коньá він й́хаў, áли жиби ў вéчeрй́ наза́д бу́ў — то вже йи́му лы́пшойй кáри не мóже бóти сýджано, бо й́дно, жи він дурний

такий простиї, і він йак піде, то вже сї назад ни верне і пан сї ўсього збуди“. І пан дуже собі ўохоти розібраў на тейи, шо йго преложні кажут, і написаў пан, жиби він спитаў сьа сьоньца, дльа чого то так в день сьвітї, а в ночі не відно. І приноси вокомон той лист до пана Грегоржа — а таїа панина перечитала і уфалила тейи письмо, шо пан написаў грабїа, і каже, жиби даў пан коньа дльа него і на дорбгу йиму грóшей, хоць прива́нний не багато: тристо злòтих. І пан дуже сьа с того засмутиў, жи назад такий переказ йиму витпису́ют, і показуйи тим своїм преложни́м, шо сьа то роби і йак йиму витпису́ют. А тїїи преказали: „А шóж то пану грабїо́му шкóди? Чи нема́ ковбá? А йак у кáртах пригра́йи він тристо риньских? Але прецьа спрахтику́йи дурнóго Грїцьа, шо то с того вїйде і йак сьа в ни стáне“. І пан собі подумаў і ўохоти підібраў і так помислиў собі, жи пра́да то, шо кажут, жи то малá багателка, і даў йиму коньа йї грóші. І той забраў сьа і поїхаў в велики́м думаньа́м у своїм серцьї. Але вона́ йиму дала́ свїй сїгнат на рúку і дала́ йиму письмо, свейу руко́у написала́ йако крульїуна до свóго бáтька йї і до мáтери: жи вона́ у ставу́ уто́плена, мóри йїїи ваьалó, а такий найшо́у сьа, жи вона́ до ставу́ приплїла і йїїи зámість рїби витьагнуў на сьвіт аї ставу́. — І він йак пої́хаў, то йго і вечір захопїў, дуже невідно і дорóга скінчила́ сьа. А йї окóмана вона́ приписала́, жиби йї́хаў ва сьвіткa в ни́м, бо йиму́ само́му не бóде дána вїра. Но, і нїч йак захопїла, нема́ де переночувáти, дївить сьа і журить сьа вокомон: два кóны і два йїх, нема́ де переночувáти в льєси, у гóрах. Але дуже невідно сьа і дївить сьа, жи сьа сьвітї ў пала́цу ў вели́кїм. Приїздьбáть пїт те вїкно́ і прóсьять сїи нáнич — нема́ нїкóго ў тїїи стáнциїи, тїлько йїдна́ самá старенька кобїта, пáны. — „Шо ви хóчите, льóди?“ — „Ми хóчим, мóжибисьмо переночувáли“. — Ни мóжу йа вас ночувáти, бо ту вас звїрїи зьдїбáть“. — Подаў Грїць письмо́ тїїи пáны, перечитала́ пáны той лист і казала́ заправáчити до скалї́, до такої́ стáвнї, жиби там звїрїи ни добу́ли сьа або воўкї. Але так пївньо́у поро́у, коло девїáтоїи-дисьáгоїи, слўхайут тїїи: гуду́т, вїйут не вїйут, але так йак крик і гáлас. І страшне́ сьа польакáли обїдвa, ше та пáны казала́, жи йїм смерть уже бóде. А пáны дала́ той лист свóму пáновї, воўковї — шчо онї булї закльáтїїи ў таки́х воїна́х, жи йїх воўкáми зазначїли, фсе войско́ і йго, так йїх зачаровáли, а вона́ дїстала́ сьа в малóйу дитїно́у і ўтыкала́ с того кра́йу свойїго і на Дуна́у йак йї́хала, і зачала́ фáльа вели́ка бїти і вона́ ту дитїну́ изгубїла́ с того страху́ у Дуна́й і ў мóре — і теперка́й онó не ўто́пило сьа і вїросло́ разом з рїбо́у, і йїден йїїи витьагнуў зámість рїби на сьвіт і вона́ жийї, і мáйш ту саму́ печáтку прислала́, шо йа йїи ўчипїла, тї дитївнї, і те самé назвїско. — І с того воўка зробиў

сья чоловік, йак вона йиму дала перечитати той лист і той перстивь дала йиму, і ўсе войско стало льудьми назад с тих воўкіў. І казаў при-
 провадити перед во́чи і сказаў йиму, жи —: „Йа разо́м іс тобо́ю йїду
 с тим войском“. І забраў сья іс тим войском і так на ўсьу ніч по-
 йїхаў в войском, зи ўсьим, той круль; і той ўоко́мон йако сьвідо́к про-
 вади із Грїцем те́йи ўсе войско аж до Грїцевого до́му. Та й той у ве-
 чері йак прийїхаў (чи там у ночі) с тако́ю порадо́ю до до́му, і казаў
 то́го па́на запросїти до се́бе ў го́сьты. І йак пан прийшоў і приветаў
 сья с такім мо́жним царо́м, і ба́рзо зачаў сїбі метвїйїна мїслити¹⁾, жи
 він уже ни варт ныц ве́длуг Грїцьа. І той йиму показаў той ўсьой
 ро́спис, йак сья то стало, жи сья вона утопи́ла у водї, а вона в рїбо́ю
 разо́м жи́ло, а він буў зачарований за воўка із войском, за воўкі —:
 „А тепер шча́сьтя тако́йи зайшло, жи вона вїйшла на свїт з водї, а йа
 в воўка перейшоў на чоловіка. Теперка йа тут буду па́ном, а ти, вель-
 мо́жний гра́бїа, зі сторо́нї мо́їи мїйш уступїти сья“. — І той о́комон
 присьвїтчиў йако сьвідо́к, шо він видїў, і так сї стало, шо в воўка
 зробїли сья льуде. І пан іс те́йї манко́льїи не маў шчо зробїти і взьаў
 писто́льїта і забиў сья, а Грїць зачаў панова́ти віт то́го ча́су.

Записано в Берлині від господара Онуфра Столира в грудни 1895 р.

Початок отсе́го оповїдана нагадує тро́ха легенду про Мелюзину — водяну
 панну, шо зробила ся жи́ною звичайного чоловіка, див. Liebrecht, Gervasius 65—
 66: копець дуже поплутаний: тут є й мотив подорожі чоловіка до сонця (пор. Етногр.
 Збірник I, N. 1 і 21) і мотив перемїни цілого війська в вовків, хоч приплетений
 ягось недоладно.

62. Березовий і його подорожє до сонця.

Пїшли дво́йи старїх до лы́са (ни ма́ли ды́тїй) за гриба́ми і ро-
 вїйшли сья в лы́сы; старий пїшоў йїдно́ю стороно́ю, а старá пїшла
 дру́гою. Старá надїбала під березо́ю дитїну са́мїсь гриба́. Фты́шила
 сї дуже і кричи́т, гука́йи на старо́го. Прийшоў старий, до купи сья
 ўже посходїли, — она́ пока́зуїи, роска́зуїи —: „Дивї 'но сья ти, старий,
 йако́го йа гриба́ найшла!“ Пока́зуїи — а то хло́пець. — „Бода́й тебе́,
 старáйа! таш то дитя́, не гриб!“ — „Або́ш ти шо, не видїш?“ — І с то́ю
 радостїю пїшли до до́му. Принесли і кумїў заклїкали і ўохрестїли —
 ксьондз йакжи́ж написаў? — під березо́ю найшла сї, „Березовий“
 йиму пїгнає даў, Фитько́ Березовий. І вїросла та дитїна в велико́ю
 охото́ю і му́дростїю і тїїи дуже ты́шать сья, старї, і посла́йїут йїго́
 до шко́ли. Хло́пцї дру́гї сьмїйїуть сья с то́го і прозива́їут: „Тебе́ бе-
 ре́за вродїла, а ти Березовий теперка сья назива́їш і будеш“. І він

¹⁾ мабу́ть польск. martwić się.

то́го ўстидáў сьа, жи на не́го прозивáють „Берéзовий“ і кáже, жи —: „Йа ни б́уду ў вас“. — А т́ийі кáжут: „Куди́ш ти п́идиш? Та́же ни ма́йшо таке́ господáрство, кому́ ни поќинемо?“ А він кáже: „Шо ми́нші по ва́шим господáрстві — йа п́иду да́ты ў сьвіт, то не б́уде мене́ знáти вьх́отó, йак йа називáю сьа“. А ті сибі́ поўогор́или, старі́йі —: „Шо він д́уринь знáйи! Хóче спрахтикува́ти, — дай й́иму, старі́й, коньá! Він пойд́и, нака́йть сьа б́иді і наза́д ве́рнить сьа“. — І по́йхаў, вий́іхаў в велі́кій л́ис і ў папéрі шось леж́ит зав́иньаного. Зьльі́зайи с коньá і берé той папéр, а ќинь припові́дайи до не́го: „Не бері́ то́го п́йура́ (бо ў т́ім папéрі п́йуро́), бо т́обі́ б́уде ў жит́ю велі́ка б́идá“. Али той роввину́у, а то сáме д́ийáмент, д́ийáментóве таке́ п́йуро́. І кáже: „Йа б́уду жити́ за т́ейи, а ти кáжши, шо б́уде б́идá!“ І вьзáў завену́у наза́д і ў кишéньу схова́у. І прий́іхаў до й́идно́го ж́ида нáніч, а жид п́итáйнить сьа: „Зв́ітки ви?“ Кáже: „Йа й́йстим сьв́ітовий, — коб де ми́нші до й́акóйі сл́ужби, або до й́акóго двора́ де“. А жид кáже: „Наш грáбйа потребу́йи до ко́нний тако́го найста́ршого ф́урмана“ — і приньáу й́игó нáніч. І погада́у жид, жи —: „Йа коло́ то́го грáбйого мо́же шчо зароблю́у факто́рово́го“. І заки́м той ўста́у, то жид написа́у до пáна грáбйого, жи такий і такий далéкій й́акй́йсь вандрóўний й́и і хóче до сл́ужби. І при́йгад́ит дрúгим ко́вем від грáбйого льóкай, жиби й́игó завпрóвадити. По́йіхаў до то́го грáбйого той Берéзовий і дай́и свої́й писéмне, а грáбйа знáйи, жи він Берéзовий п́ишетъ сьа (такий вже льос й́игó, жи вже кáжден зна́у, жи він Берéзовий). І приньáу й́игó той грáбйа за слугу́ і той зарад́иу, Берéзовий, жи сьв́ітла 'но за м́исьаць раз до ста́нші, — а він вий́е т́ейи п́йуро́ с папéру і ўста́ви ў сьты́ну і сьв́ітить сьа й́иму цы́лу ніч. І пан сибі́ под́умау т́ейи, шо т́ийі ф́урма́ни пéрши бра́ли шо вéчера сьв́ітло, а Берéзовий не берé -- і закликáйи дрúго́го ф́урмана до се́бе. Той ма́у ж́инку, дрúгий ф́урман, і му сьв́ітла д́иставáло сьа, то він ше до до́му заберáу, а за то́го Берéзового не ма́йи ны́ц — і вони́ ўб́идва посвари́ли сьа, і той дрúгий п́ишо́у і заскаржи́у й́игó пáнові. І закликáу й́игó пан і кáже: „Берéзовий, ч́ийжиж ти сьв́ітиш? жи ти ни берéш від мéни ж́адно́го ни ф́асу́йиш сьв́ітла“. Кáже: „Йа ма́ю свої́й сьв́ітло“. — „Покаж́иж 'но ти ми́нші, ч́им ти сьв́ітиш“. І той д́уже васму́иу сьа і при́ходи́ до ста́нші і берé те п́йуро́ не́сти до пáна, а й́игó ќинь, Берéзового, кáже: „Куди́ ти берéш те п́йуро́?“ — „А пан каза́у принéсти.“ — „А йа т́обі́ каза́у, жи ни руш п́йура́, б́уди б́идá — ішчé й́ ѓірша б́идá б́уде!“ І принь́ис те п́йуро́ до пáна, а пан п́йуро́ відібра́у і —: „До гарéшту п́идиш, Берéзовий, бо ти ўкра́у те п́йуро́, нема́ ў цы́лім кра́йі!“ І при́ходи́ до ста́нші, зачина́йи пла́кати Берéзовий, — а ќинь п́итáйнить сьа: „Чо́го ти пла́чши, Берéзовий?“ — „Бо до гарéшту п́иду“. Той пла́че —: „А йа т́обі́ каза́у, ни руш п́йура́, бо б́уди б́идá!“ — Поўрóтож поси́лайи по не́го пан,

жиби він прийшоў, і сказаў до не́го: „Чи льпши йти тобі до гарэшту, чи льпши жибись спятаў сьоньца, дльачо́го весэ́ло ра́но сходи́, а весэ́ло на полудень та́же пригрива́йя, а смутно́ у ве́чері заходи́ і те́мно?“ І той дужи́ засмуті́ў сы́ с то́го: де́ж він дísticaньт сьа і́с сьонцем ўо́горіти. Іде́ до ста́нкі і пла́че. А кінь ка́же: „Чо́го ти, Берэ́зовий, пла́чаш?“ — „Йа пла́чу, бо ше ў сьві́ты то́го ныхто́ не чу́ў, шо йа ві́т па́на“. — „Іди́ж до па́на і нех тобі́ пан грóшій дасе́ть на до́рогу, то пойдим“.

А пан сибі́ гала́йя: „Коб'но́ ти по́йхаў, то вже пйурó мойи́ буди́, бо ныхто́ с сьонцем не ўогорі́ў і ти не будеш ўогорі́гн“. — І пішоў́ він до па́на і ка́же па́нові́, — а пан заклі́каў сибі́ мно́го пані́ў до се́бе, жиби́ сы́ пані́ подвві́ли на те пйурó. А ті́ пані́ каза́ли зна́кити і́: „Жа́ден гра́бья не ма́йи тако́го ма́йонтку, шо те пйурó ко́шту́йи!“ І даў́ йму на до́рогу грóшій—приказа́ли ті́ пані́: Да́й! — і Берэ́зовий по́йхаў с сво́йім ко́нем. По́йхали, прійі́зьдья́ть до села́ і млина́, так йа́кби то ў́ нас, — і ме́льник сто́йи́т на мо́сты і ка́же до не́го: „Слі́хом не слиха́ти і ві́дом не ви́ла́ти, — де ти й́деш, Берэ́зовий?“ Ка́же: „Й́ду сьоньца́ пита́ти, ўльачо́го весэ́ло сходи́ і весэ́ло на полудінь грі́йи, а смутно́ ў ве́чері заходи́ і ні́ч сьа ро́бія“.— „Кобти́ — ка́ — та́кий до́брый бу́ў, Берэ́зовий, та й́ у ми́нй ні забу́ў, — жи́б ти там спита́ў сы́ за ме́ни, жи́ йа та́кий бідний, ма́йу грóнту до́сити́ і млині́, і та́кийі́м дужи́ бідний, голо́ден і на́глий“. Ка́же: „До́бре“. Переночува́ў він й́нго за те́йи, той ме́льник. І й́де на дру́гім селі́, і сьльі́па ды́ўка сиді́т на до́розы́ і про́си гальвужни́. І во́гори́ до не́го: „Слі́хом не слиха́ти і ві́дом не ви́да́ти, — де й́деш, Берэ́зовий?“ — „Й́ду до сьоньца́ пита́ти, й́ак весэ́ло сходи́ і ве́село на полудінь, а смутно́ спочива́йи“. — „Коб ти та́кий до́брый бу́ў, жи́б ти спита́ў сы́ за ме́ни: жи́ йа ма́ла пйатна́ньчы́ть лы́т, йа ви́дыла́, а потім йа ўосьльі́пла і ўже́ типéр не ви́джу“.— „До́бре, йа спита́йу сьа“.

— І по́йхаў да́лы, прійі́злі́т до граві́цьі, і дві́ рога́тки, й́идіа́ сьуди́, дру́ги туди́, і то за́льі́знийі́ та́кі й́ак пйль, жи́ рі́жут те́ртінні́, — і не мо́же той Берэ́зовий пере́йхати. І ка́же до не́го той ко́ло тих рога́то́к: „Слі́хом не слиха́ти і ві́дом не ви́да́ти, — де й́деш, Берэ́зовий?“ — „До сьоньца́ пита́ти, й́ак весэ́ло сходи́ і весэ́ло на полудень, а смутно́ заходи́. Га, а й́а́жеж йа́ пере́йду, пу́стїж ме́не (ві́н тим жу́рить сьа, бо пору́ба́йи)“.

— І той за́станові́ў, а кінь здале́ка й́ак гйцну́ў — і не йшо́ў чери́з рога́тку, 'но без верх пере́скóчнй, бо бу́ўби пору́баў й́нго. І прійі́хаў в го́ри, і змй́а́ не хо́че пу́стїти, сиді́т і хо́че зы́сти. Але ка́же: „Слі́хом не слиха́ти і ві́дом не ви́да́ти, — де й́деш, Берэ́зовий?“ — „Й́ак пу́стїш ме́не, то йа́ тобі́ скажу́“.— „Спита́йжи́ сьа ти за ме́не: чо́му́ йа́ не мо́жу ході́ти по сьві́ты?“ — І він й́ак по́йхаў, і вже́ й́му ні́ч, вже́ скінчы́ла сьа до́рога, вже́ не ма́йи де й́хати да́лы. І ў́ тйі́ ска́лы́ сьві́тло ви́дно і він там про́сїть сьа, жи́би він переночува́ў. Ви́ди па́ны ко́ло

столá і піше —: „Не мóжу тебе ночувáти, бо тут сóнце йáк бóде заходíти, то спалíт тибé“. І ўпросíў сý такі Берéзовий і ў велíку скалú йгó заховáла та пáны. І він йíйí віддáў ше подру́жне письмó і тáйя пáны перечítáла те ўсе і сóнце йáк побли́жило сý, і вонá то ўсьо покáзала: жи тут Берéзовий йíде питáти соньцý, йáк весéло схóди і весéло на полúднiнь, смúтно захóди — і так нýби тíйí ўсьи, жи мéльник і дýйка і тíйí рогáткí, жи ни мóжут перестáнку мáти, жи ўсьix рубáйут, і та змíйá прóси йгó, жиби й за нý спитáў сý. І сóнце вiтповiло, жи —: „Лýде рáно фáльáть сьвiт, йáк сóнце схóди, кáжен сý ўмíйи і ўченáш ўгóри і дýакуйи Бóговi, шо переночувáў, — то йá лýдýам весéло сьвiчу рáно. На полúдень дльáтóо ўгривáйу сьвiт лýдýам, жи вонí фáльáть Бóга й менé; а ў вéчерi дльáтóго смúтно захóджу і дайú лýдýам на спочíвок і йду за мóре — лýже пáра з мóра йде рiзньнá і гльáтóго за тéйу пáройу прóмiнь смутийí на сьвiт íдé“. Приложíлаж вонá мéльника, жи лýже бiдний, прóсить сý, ни мóжегь сý нýгди нýц доробíти —: „Не дайí мéльник подорóзьному, не дайí дýдовi, слúги, шо тримáйи, ни платíт, фáльшiво жийí і 'но на чужé мiсли, коби когó ўкрасти і за тéйи сам нýц не мáйи, — йáк перестáне тóго мiслити і бóде давáти убóгим-подорóзьным і йáк сý запiни до смéрти вже тих мiсьслýю носiти, то йíму дóбре бóде і повéрнить сý, жи бóде маў. А дýйка бóди тэмнá і ўмрé, бо йíйí мáти ховáла йíднýйу і буднóго днýнá нýгди йí не мiла — не чесáла, тiлькó в велíке сьвáто в недýльу, і шо сóнце мáйи сходíти, то вонá той мiтель впливáйи на двiр — і вонá заливáла той прóмiнь, і за тéйи вонá ўсьлыпiла і ўже бóде сьлыпá і ўмре. Тiйí рогáткí, шо тнут, залызiнiйи, — жиб там нiхтó, анi вiттамти нiхтó не вiступíў с тóго крáйу; бо йáкби вiступíў с тóго крáйу, де тi рогáткí, хто дáлы на сьвiт, тоби сьвiт не стрiмаў тóго (тотó називáють сý тi рогáткí пéклом). А та змíйá то ў пéкльi тáгжи так бóди нáрiд пойдáти і смоктáти; али йáкби тóо Берéзового онá зы́ла, то ўжеби буў кiнeць сьвiта. Але тiлькó жи він пiд велíким шчáсьтьям-лýбосом врóджаний. На полúднiнь за мóром йист такá крулýйна, жи вонá ў сáмiм злóты (то с тóго злóта на край шче лýпше прóмiнь берéть сý) и дийáменти ўсьi ў нéйи; онá на мóри йíди на злóтим чоўнiй и такé стáдо мáйи, жи за нéйу і вóйско пливúт у мóрi, йáк онá йíди“. І пiтнiсáла тáйя пáны тi ўсьи йíму прилóги, хто йгó просiў о шчо, і злóтими лýтерами йíму написáла, жиби йíму хто повiриў, і вiтпровáдила йгó вiт сéбе. — „Йáк прийдiши до змíйи, жибишь йíйí ни казáў, шо ти за нýйу чуў, iно нех тебе пéрши пúсти; йáк ти ўтычéш уже кiлька крóкiў вiд нéйи, то топiру йíйí скáжиш“.— Прийíхáў він до тéйи змíйи і вонá кáжи: „Шож ти, питáў сý за мéне?“ — „Пустí мене, то йá тибi скажú“. І змíйя уступiла сi до бiк, хтýла знáти тéйи —: „То бóдиши сидýти до концá вiка,—бо йáкби

ти була менé пёршого звила, тобись пішла по цілім сьвіті і сьвітби не стрімаў“. А змія́ ка́же: „Кобжж іа була той спосі́б зна́ла, тоби іа була тебе́ такі звила вже!“ — Приї́ддіт до тейі рога́тки, до тейі гра-
ни́цы, і пита́йнить сьа йи́го: „Шож ти там чуў?“ Ка́же: „Пусті мене,
то іа тибі скажу́“. І ста́ли спокóйни, кінь зноў перескóчнў до сво́го
кра́ю, і той топі́ру роска́зуи, жи пéкло за́мкнъане, аж Бог коли́ осуді.
А той стóрож ка́же: „Коб іа буў знаў, тоб іа буў тебе́ не пустиў!
(то вжеби буў кінéць сьві́та)“. — І до тейі ды́ўки ка́же, жи: „Ти ўже
сьльпíна ўжреш, бо тво́я́ ма́ти со́ньцы вóчи залива́ла“. — А до то́го мёл-
ника́ приї́хаў, а мёлник сто́йіт і пита́и. — „Не дайі́ш подорóзьньому ані
убóгим, ані слугам не йі́стись рехтéльний, не хоч запла́тити, ані ны́кому
не зичи́ш добра́, 'но коп ко́го ошахрóвати“. І мёлник сьб́і поду́маў:
„Мо́же то й пра́ўда, бо такса́мо подóбаи пра́ўда. Бўду іа тепéрка спо-
кóйно обході́ти сьа і ў те бўду віровати“. І запла́тиў то́му Берéзо-
вому по шч́иросьць, шчо він поверну́ў сьі і йі́мў тійі слова́ росказаў,
шо чуў і шо ма́и напі́сано, і казаў йі́мў переночува́ти ў се́бе. І вже
віт тейі но́чи жа́дного не ма́и ўускóрбку у свої́м до́му і ў мли́ні, —
шчо бу́ло з вéчира, то так і ра́но йи́ упóўньи йі́мў. І погадаў сьб́і мёл-
ник, жи то такі пра́ўда, бо коли́ ра́но ўстаў, то не бу́ло ны́ц, мiши,
шчурі звила, — а то ўсьо цы́лэ. І перестайі́ сьб́і тійі гáдки ма́ти, шчо
він пёрше гадаў фальш́иво —: „Мо́же той Берéзовий і прын́ис мнí дóбрий
скарб“ — і зачаў сьі так захо́увати, йак той йі́мў прика́зуваў, і за-
ча́ло йі́мў прибува́ти і ў по́льі роди́ти. Пойі́хаўжи з велі́койу раді́стийу,
вра́доваў сьа Берéзовий, бо йму мёлник дóбре запла́тиў, і приї́хаў до
сво́о па́на. І пан дў́же потéрп у свої́м сёрць, жи той до нéго поверну́ў
сьі; і те ўсе перече́таў, шо Берéзовий чуў і вíдыў і с ким він ўого-
риў, і закли́каў наза́д тих ўсьих свої́х панóвиў і даў перече́тати той
лист, шчо він приві́з, а панí зди́ўвали. І зара́дїли то́го па́на: „Коли він
мiг со́ньцьца шита́ти, то нéхжи він тў́ю крульі́ўну йі́мў привезé перед
вóчи з мо́ра“. І той пан прика́заў Берéзовому тейі. І він дў́же за-
журиў сьі, на воды́ йак він йі́и вóзьми і приве́дэ, жи він з нё́йу вого-
ри́ги не повогóри. Але йде до сво́го коньа́ на пора́ду наза́д. Кінь ка́жи:
„Чогóш ти зноў пла́чиш?“ — „Казаў пан мнí: Крульі́ўну на мо́рі, жи́б
іа йі́и зла́паў і панóви́ перед вóчи приві́ў“. — „Але іа тибі казаў: Ни
руш пíура, бо бўди бíда! — а йшче буди́ гíрша. Іди́ до па́на і ка́жи,
жи неха́й дасьть тибі на до́рогу і той пóвуз, жи сам пан йі́ди, і кова-
ля́, і жиби даў тибі грóшій цётна́р смо́лі купі́ти і три цётна́ри пра́-
дява, і па́ру ко́ний шче до мéни. І жи йак приї́дди́м до мо́ра, то ста́ннж
удалéце — і кўпи́ш, шчо ў га́птицьи йи́, і рíзьны́ такі́ меди́ци́ни, руж
і горі́лка і пíво, і льўстро велі́ке і па́ру волі́ў купі́ш і чере́вiки такі́и
йак у нас гíланцьовани́ і до убíору засьты́жок, квітóк, шо ў нё́йи нема́.

Купиш соломи дві фірі і ту солому спалиш і ў ту солому під йіддү фіру, жиб сьа спик, і під дүргу дүго волá. Бо там йи такий птах, — то він йак зачүйи того волá печеного мнъáсо, — він не летит в день нйдде, 'но в ночі, і він берé дийáменту кавáлок в дъоб і летит за жиро́м — і він йак прилетит до того мнъáса, і цүсти той дийáмент, упаде ў по́пил, то він не буде видыти ўже наза́д поверну́ти сьі у ночі, бо не буде чим сьвйчйти йимү. Прилетит дүргий і зноү дийáменту принесé, а ти злáпайиш того птáха і замкнэш. Мене ўбожатайиш пра́дивом раз і ўблйиш смолóйу, вит сáмої голові до циг до копйт жибись мене пра́дивом вбвиңү, і дүргий раз жибись зноү так зробиў. І йак прийде день, виставиш коло мóра тейи льүстро, а йак вона́ буде ййхати на мóри, і повиди себе у тим льүстри і схочи подивити сьі, шо то йа за дьло, і приййди аж до того бэрига. І вона́ подивить сьа, жи там такий́ буде стіл убрáний, і вона́ буде мáти ўохóту на те ўсе подивити сьа. І вона́ вййде с того чоўнá на бэриг, і ў тим льүстри то ўсьо буде сто́йати, квіткй і засьтышкй і черевйкй, і вона́ напййцьа того тру́нку потро́шки, ўсього схочи покушати, шо вона́ нйдди ни ўживáла; і вона́ схоче ўбрати́ сьа, своий скйне. Йак она́ вйййи, і запáморочить сьа і не буде мошчы ўтыкáти, а ти йййи злáпайиш і до того повóза замкнэш. А ті ко́ны, шо без мóру б́дут за нёйу плйсти, а йа б́ду ржáти, то вони ўсьі на той гóлос приплинүт до бэрега; котрий на сам перéд вйскочи на бэриг і б́де мене кусáти, то він йак злáпайи мене за карк, а ті зүби йимү ў пра́диво бес ту смолү ўстра́нут, а коваль прибйжит з опцёньгáми і злáпайи йигó за нйддра (то то дльз того, жиби він мене не покусаў) і запровáди ў середнью мёжи нáшй ко́ны, дасьть йингү зальáо у пашчёку, жиби він умйў йти, бо він дүже силний. А ти збереш те ўсе злóто з нёйй і до того повóза до нёйй замкнэш. І те ста́до за нёйу б́де самó вже йти, за тим конём, йак ми йигó б́дем провáдити“. — І зробиў так Берёзовий, йак кинь казаў, і припровáдиў то ўсьо з мóра с тейу крульйўно́йу пáновй перед вóчи. І пав йак подивйў сьі, і шче гйрше засмутйў сьі, шчо Берёзовий повернйў сьі; і тих павóвйў усьих склыкаў наза́д і—: „Подивить сьа ви, шосьти не видыли нйдди ў сьвйтй, йак Берёзовий шчáсьтьа мáйи! — жи ви ўсьй кавáли, жи він сьа ни повёрне, а він не пропáў і злóго сьа ньйц йимү не стáло“. — Але тáйа крульйўна зара́дила, жиби тейи ста́до йййй подоийў (згйльа того, шо він йййй сьудй зра́диў) і на дъидзёвнью сáжинь дроў жиби запáлиў і жиби тейи молоко́ до китлá ўсьо зильльáў і жиби туйу ўсьу, йак воно́ б́де кйштити, скйнуў ўодежу сво́йу і жиб сьа скупáў. Но, і він йде наза́д і плáче. „Чогó ти плáчеш, Берёзовий?“ — „Бо ўже велйкá бйдá мннй йде, на смерть“. — Не журй сьа й не смутй сьа, Берёзовий, — ти 'но возьмй тейи веслó, шó та крульйўна по мóри ним ййхала, і ту першу, шо нижи нáжи йшла, шо вййшла на сам перéд, тим веслóm: Ано, до

до́ну! — то ка́жна при́йде сама́ ви́дойить сьа до то́о кітла і тебе́ не за́бий жа́дна. І йак те мо́локо́ бу́де кіпіти, то ти жи́бись при́шшо́у до ме́не до ста́ннї, — йак ња заі́ржу, жи́бись ро́збера́у сьа із одѣжи, дру́гїй раз йак ња заі́ржу, шма́тля іс со́бе скида́й, тре́тїй раз йак ња заі́ржу, жи́бись скака́у у те мо́локо́ до купа́льа“. — І він так послу́хау, Берѣзовий, і відва́жнїу сьа до ўукра́пу гара́чого — : „Або́ бу́ду жи́ти, або́ ўже сме́рть“. І йак він ускочнїу у то кі́пїа́ще мо́локо́, і ви́шшоу адо́ровий і дуже́ відмі́нїу сьї, йак сьї ви́купау, за найкра́шчого, шчо ў цѣ́лїм сьвї́тї; а па́нови іс па́ном ходьа́ть і дїва́льа́ть сьї, шо сьа з Берѣзового чу́до ста́ло: жи ў гара́чим мо́лоцї купа́у сьї і сме́рти ни по́жїу! І ка́же та́йа па́нї крульї́на: „Вї́дите ви, па́но́ве, те́йи, йакї́й Берѣзовий відмоло́дїу і відмі́нїу сьї найкра́шчий, шо не́ма на цѣ́лїм сьвї́тї, — ти не́ркай йа́бим просї́ла, жи́би то́й па́н ра́баа у тім мо́лоцї скупа́у сьї, тоби так відмі́нїу сьї, йак Берѣзовий, жи він ка́зау мене́ сьуди́ спрова́дити, — тоб ња з ним ту́ткай крульова́ла“. — І па́нове зара́дїли і ўо́тогу вьа́ли, хтї́либи повї́дыти, шо с то́го па́на бу́ди. І па́н ро́вїбрау́ сьа і ў мо́локо́ скочнїу і 'но ко́стома́хи сплїли на́вѣрха. А та́йа крульї́на ува́на́ Берѣзового за ру́ку — : „Ти мї́й њи круль, а ња тво́я́ крульї́на! Хто на ко́го настава́у, то сам по́гїб. А ти тепѣ́р бу́деш крульова́ти, ња с тобо́у бу́ду“. —

Записано в Беринї від господаря Онуфра Столяра в груднї 1895 р.

Комбінація мѣтава подорожі до сонця (Етногр. Збірник I, N. 1, 21 і попереднїй N. 61.) і слуги, котрий через дороге перо зазнає рїзних пригод, мусить добувати чудесного птаха, панну і т. д., пор. више N. 41,

53. Царівна в змовї з чорноземником.

Мау́ йїден цар два́ снїв і відумѣ́р њїх ше ма́лини. І діста́внїу њїм чо́боти, шо йак хто ў них ўау́йять сьї, то ступи́и кро́к — мї́ля, а скочнї — на два́ мї́лї; і діста́внїу пла́шч і капельї́ух: йак одба́гнеть сьї в пла́шч і наса́дїт капельї́ух, то зноу́ вїхтѣ́ не бу́де вї́дыти. Одже ті хлѣ́пцї не мо́гли сьї с тим пого́дїти і йшли до́ро́гою і ўбї́два сва́рїли сьї собі ме́жи собо́ю: то́й хтї́у собі сам, а то́й собі сам. А йшо́у наперед них мо́лодий хлѣ́пец Йїва́сь і ка́же: „Чо́го ви, хлѣ́пцї, сва́рїте сьї?“ Вони́ йїму росповї́ли за то́йи, за шчо вони сва́ра́ть сьї, і то́й Іва́сь ка́же до них: „Їа вас пораджу́. Да́йте сьуди́ ті чо́боти, то́й пла́шч і то́й капельї́ух і вї́дїйды́ть від ме́не на два́сто кро́кїу, — котрий ху́тше до ме́не при́бїжїт, то то́го бу́де ўсо́“. І хлѣ́пцї послу́хали, вї́дїйшли від не́о на два́сто кро́кїу; а Йїва́сь вау́ сьї ў чо́боти, ўды́гнуу́ сьї

Ї плащ і насадіў капельўх і відийшоў від них, шо вони йго не відыли. І перейшоў він кавáлок сьвiта, — приходи до цысáрскойi стóлицы, до мiста. І вогóрать льўди, шо у цысáра йист донькá, закохáла сьi в чарноквiжника і жáднi лыкарi йийi не мóжут тóму порáдити і переконáти сьi, де вонá шо нóчi йiздит і шчо вонá де рóбит. Але Йiвась приходи до цысáра і кáже до нéго, жи— : „Йа розвiдайу сьi, де твояá дочкá шо нóчi йiздит і шо вонá рóби“. Цысáр кáже: „Дóбре! перевидай сьi у ны цылкóм, а вiратуйиш йi с тóго, то бўдеш мáти жiнку і дiстáнеш мойи збáтеш і мáйиш у мéне половину мого цысáрства“. — Пришоў Ивась до покóйу брáний у тiм ўсым, шчо маў; аж у нóчi в одинайцятi годiны прийiздит фiйáкир штирлá кiньми пўгом і цысарова донькá збирайить сьi, пойiде на забáву. Берé сибi двáйцять пiять пар штиблiйтiў, двáйцять пiять пар сўкныў розмайiтих, вихóдит і ўсыдáйи на пóвуз і йiде. І йiдут вони чиривь лыс соснóвий, на котрiх соснáх йист срiбна шчiтинá. А Йiвась ўпогóны идé за ними і на дорóзы вiдломий сибi три палўзеньки (галўски) шчiтинi срiбноий. Приходи аж на мiсце, де ўже баль сьi зачинайи; принцiзна до палáцу наперед. ўступáйи, а Йiвась за нéйу, бо йго нхiтó не вiдит. Посвiдáли коло стóлу, дайўт йийi пiти вино, мед і пиво, йисти розмайiгi печены, цьастéчка розмайiгi; а Йiвась сьiў пóбiч коло нéйi і ўсьо випивáйи і виийдáйи сперед нéйi. А вже перекусiўши, мўзика зачинайи грáти і вонá зачинайи гульáти. Пiдлóга зрóблiана с сáмих бритóў, а вонá гульáйи, — шчо раз убiйде наўокóло, то штиблiята ўже подéртi і сўкны подéртi. То вонá ўбирайить сьi зноў у дрўгiй мўндур і ўзувáйиць сьi ў дрўгi штиблiята. ўсьо шмáтьа подéрла і ўсьи штиблiята, і шче йi не вистарчáйи до годiни, котрóйi мáйи гульáти. І потóму ўсыдáйи на пóвуз і вiдвóвьать йi нагáд до дóму; а Йiвась у погóны за ними приходи. Стаўши цысар рáно, роскáвуи Ивась цысаровi за то, де він буў і шчо він вiддыў, і на знáк дайi три палўзеньки срiбноий шчiтинi. Але на дрўгу нiч кáже Йiвась: „Йа зноў пiду“. І ў нóчi в одинайцятi годiнi прийiздит зноў нóвiз і принцiзна зноў сьi готўйи, збирайи, берé зноў тiлько шмáтьа і тiлько штиблiйтiв, йак таштéйi нóчi, і вiдйiдiт на баль. І йiдут вони дорóгойу чиривь дубóвий лыс, на котрiх дўбах золотi лiсьтьа, а Йiвась за ними ў погóнью идé і вiлломий на знáк три дубóвих лiсткi. Прийiздьдáть вони зноў до палáту, де баль зачинайить сьа, — ўхóдит принцiзна до сиридiни, а Йiвась за нéйу. І зноў садоўлiять йi за стiл, дайўт йийi зноў напiток і йидзéньа, йакé пёршóйi нóчi булó, — Ивась сьiў пóбiч нéйi і зноў усé сперед нéйi випиў і зйў, а вонá не звáла, шо сьi то рóби, де сьi вiд нéйi лывáйи. І по тiм приийи мўзика зачинайи грáти і зачинайуть сьi таньцi, зноў на такi сáмi пiдлóзы, йак пёршóйi нóчi. Перéгульáла вонá зноў свою годiну і подéрла ўсьi

сукні і ўсі штиблѣта і ўсїлаіи на півіз і відвѣзять їи до дѣму; а Йівасъ за неіу. Аж зноў рано цысар ўстаў і Йівасъ росказуіи цысареві зноў, де він буў і шо він відыў, і на знак даіи три дубѣвих листкї цысареві. І цысар каже до него: „Чимў ўже не йист цылком кінѣц?“ — а Йівасъ каже, шо — : „Йішчѣ на йіднў нїч пойдлу, то ўже у ўсым цылком сы перековаіу“. — Аж на трѣтлў нїч в одипайцьати годїннї прїйїздїт зноў пѣвїз зї штиромá кїньнї и прїнцїзна збрїаіиьт сї зноў на балл. Забрала с собѣу рїчі, кїлько бес тамтї нѣчі брала, і йїде зноў бивъ лыс клинѣвїй, на котрїх клинах лысѣтлў маіут кінцьї дїаментѣвї. Оджи він вїрваў тих три листкї зноў на знак, шчоби даіи цысареві. І прїйїздѣать до палацу, ўхѣдїт прїнцїзна наперѣд до сѣредїни, а Йівасъ за неіу. Посылалї коло стѣлу, стаўлѣть пїтї, йїстї, а Йівасъ сїдїт побїч неїи і зноў усѣб повїйїлаў і повїпїваў коло неїи. І вона на тѣи не знала, шо сї рѣбї в неіу, і вїтвѣла гѣлосно, шо — : „Ту шчѣс маіи бїтї!“ Тї йїї прїйїатѣлї дїуже сї здиўвалї, шо не відно нїкѣго, нїчо мѣже бїтї?... І зачалá мїзїка грáтї, зачалї гульáтї; перегульáшї своіу гѣдїну подѣрла зноў усї свої сїкнї і штиблѣта, ўсїла на пѣвїз і прївѣзлї йїї до дѣму; а Йівасъ за неіу ўпогѣнлў. І ўсїлаўшї рано цысар вїхѣдїт до него і пїтáїи: „А шѣж там, Іваслў, переконаў сьасл ў ўсым?“ — „Переконаў сї“. І даіи на знак три листкї клинѣвих з дїаментѣвїнї кїньцьáмї. Ў тѣи час цысар вїкликáїи своіу дѣчкї і каже до неїи: „Тї пѣршї йїзділа і йа не знаў о тѣбї нїчѣо, де тї йїзділа і шчо тї робїла. А тепѣр йа переконаў сї, де тї йїзділа і шо тї робїла, а властїво Йівасъ тебѣ переконаў, котрѣго будеш маіи тепѣр за своѣ мїжа, бо вїйнцї тудї не пойдѣш; бо йа ўже знайу, то ўже нїхтѣ сїудї не прїстїпїт за тобѣу“. — І запровáдїлї йїх до цѣрквї, і вона сї вїспѣдала і Бѣга до сѣрцьа прїнлала і прїреклá, шо бїльше ўже вѣрога не бїде знáтї коло сѣбе. І влалá сьлѣб в Йівасем, котрї й до сѣго часї жїйїт. На котрїм вїсїллу і йа буў, пїў, йїў і гульáў і так здѣрово напїў сї, шо не пáмнлáтáїу, йак йа сїудї прїйшѣў і на тї лаўцьї сїї і ту пѣвїсьтлў уповїў. — Кїнѣц. —

Записано в Берлїнї від парубка Тимка Яремка 7. января 1895 р.

Пор. Grimm N. 133 і т. III, 209—211. Аеанасьевъ N. 167 і IV, 406—407; Герѣй росуджує властїтѣлїв чудеснїх рїчѣй пор. вїсше N. 43. Про чудесáї рїчі велїку силу матерїялу зїбрав Белфѣй у статї „Das Märchen mit den wunderbaren Eigenschaften“, див. його Kleine Schriften III, 94—155.

64. Панна з яйця.

Буў круль, маў йідного сїна. Але той син ходіў скрізь, не міг собі здїбати йакойсь панны дльа сѣби, жиби ўженіў сьа. Але лїг спати і приснідо сьа йїмў у сьні: „Иди ў лыс на польованьа, і там далѣко ў лысы йист малѣнька хатїна і ў ті хатїны йист на віквы три йайцы і с тих йайц будиш маїи жїнку...“ — Але він фстаў рано, ныц, каву вїпнї і дубельтїўку на плѣчі і пішоў на польованьа. Йак зачаў ітї, зачаў ітї, лысам, лысам та й лысам, але вже а' (аж) змўчїў сьа; але шче йно кортїт, шче далы жиби йшоў. Але йак він перейшоў шче кавалок, гльануў, — ўже вїдно хатїнку. Зара він утїшїў сьа. Приходї він, — йак він зувїдыў ту хатїну, даваї хўче, — приходї він до тѣї хати, акурат до вікна, дивить сьа: лїжїт на віквы три йайцы. Він дупїру за ті йайцы, 'но прибїг, за ті йайцы, ў тѣрбу, навад до дому. Йде, йде, йде, навад до дому, але кортїт йнго йїдно йайцѣ розбїти. Він розбїў те йайцѣ, — йак 'но тїлько розбїў те йайцѣ, з него вїскокла павна, сьлїчна така, жи йїмў зара сподобала сьа. Али крїкнула: „Водї, водї!“ — а нїгдѣ водї нема, — та й ўмѣрла. Але він собі подўмаў: „Шче маїу двї...“ — Далы зноў йде, йде, йде лысом, кортїт йнго зноў дрўѣ йайцѣ розбїти. Він йак розбїў дрўѣ йайцѣ, вїскокла йишчѣ крашша. Крїкнула зноў: „Водї, водї!“ — нема водї... — і ўмѣрла (такїй лыс буў, жи ни було водї). Так він с тим йїднїм ўже так ідѣ, — коб йак де до водї дїстати сьа... Йак він зачаў летыти, але настерї: блишчїть сьа вода далѣко, стир, велїкїй стаў; а ўже йнго кортїт зноў ўже трѣтїи бїти йайцѣ зноў, ўже кортїт йнго. Так він прибїг до тѣї водї, доўго не розмисльаў, чѣботи на дул, спѣднї закахаў, пакўїить сьа ў воду. Та й те йайцѣ розбїў у водї, — йак вїскокла павна, він три разї хльўпнїў на нѣї водї і ўона зара ўжїла, крашча вїт тамтїх двох і крашче ўбрана. Вїйшли вони с тѣї водї і він вїбраў сьа і собї посьадали, — гнїлѣ дѣрево лежало — і стали собї дѣшо ўгорїти ўобїїи. Але стали ўгорїти ўонї, ўгорїли, а наресьтї кїнѣць мовї та й він каже до нѣї: „Ходїм“ — а ўона каже: „Я так не мѣжу йти, — ідї до дому і прїїдѣ по мѣне, і скажи там ў дома, жиб робїли баль, а по мѣне прїїдеш, і йа допїру ўсьаду і поїдеш зї мнѣю...“ Допїру він забраў сьа, йїї покїнуў, сам забраў сї до дому. Та й він прїїшоў так йак би то панїч до дому прїїшли, татовї фгїху росказали, — ў дома ўтїха, сейчас, зара ў дома зачїнаїут баль. А він росказаў фурманам чѣтверо кѣнїї у пѣвуз і двї свахи, і сам сьадаїи і йїдут до лыса по нѣу. — А гупїру там пасла стара баба гўси ў лысы, там де вони були коло водї коло тѣї; та баба фсьо слўхала, шо вони собї

Ўбодні ўгорілі. Дупіру він пішоў до дому по повуз, а та баба взыала і з неіі здэрла фсы сукны, с тейі панны, взыала ўтопіла іі, а сама ўбрала сьа ў тійі сукны і сама сьла на тім дэреві самім, де та сиділа. Він прійіаідт до неіі, дівить сьа, — а то старá баба! Він ў дома ро- казаў, жи така сьлычна пánна, ўбрана ў сьлычных такіх сукных, — і ті свáхи зачалі сьа з нео сьмія́ти, жи він ў дома розказаў перши, жи була така сьлычна і такі сукны, а тепёр прійіаідт, а ў тих сук- ных — старá баба! Але він сибі подумаў так: „Пáвбиг мннї даў такую сьлычну з йаїццá, — мо́же то Пáвбиг перемінїў...“ так смóі подумаў ў свóім дусы. Допіру йнго... кортїт йнго такі там до тейі- водї. Алл вона до него примоўляйї: „Мўжу мїй, мўжу мїй кохáний, іць сьáдай!“ Але він подумаў сибі, взыаў йїї за рўку і сьáдайї у пóвоз і поїхали до дому. Прійїхали вони до дому, і подивїў сьа тáто і подивїла сьа мáма, і жáдни с тóго ни кунтэтнї... І він смўтно хóдї. Але протé ўонї сьлуб взыалї, булó весїня. Дупіру він сибі с тóго ныц не робїў, ныц, 'но по польовáньу хóдїў. Але йму раз прїсїяло сьа вноў ў ноцї: „Ідї там до тейї волї там йист твојá жонá ўтó- плана, а з неїї хóдї рїба злóта, — і ту рїбу влáпайш і бóдвш мáтн жїнку...“ — І він ўстаў рáно, сьвылáньа вїпнїў, ныкóму ныц не казаў, дубельтїўку на плéчї і тóрбу і дáлы ў лыс. Прїхóдї там до тейї волї, на те мїсце: хóдї рїба злóта, а до нео примоўляйї, пòвад бéреом, до нео. Він ўулыз у вóду, вона до нео прїйшла і він йї влáпаў. І він прїныс до дому йїї і пустїў ў сáджалку, ту рїбу. Але та старá знáла ўсьо, шо ту рóбить сьа. Він вїпнїў сьвылáньа рáно і за рушнїцьу і тóрбу на плéчї і пішоў на польовáньа. А та старá розказа́та пїтї лóкайнвї влáпати (чїлы кўзаровї) ту рїбу і справити на ўобїд. Дупіру вона ту рїбу зарїзала — то була тэньга рїба — і розказа́та справити на ўобїд (шо кáже гóсподїньа, то нáйшнт мўси слўхати). Але йак ту рїбу спраў- ляли, шкрáбали і лускá скóчпła за вїкнó. (А те вїкнé так булó, йакби то ў канцелáрїї ў йнгомэсьцэ ўо, кўхнн там булá блїсько вўлицы) Але він прїхóдї с польовáньа на ўобїд, — áте вони сьáдайўть на ўобїд до столá і стáви, прїносї лóкай рїби. Але він дівить сьа, жи йист рїба на тальїрцї, і пїтáйї: „Шо йис то з рїба?“ — А вона повїдайї: „Мїй мўжу кохáний, йа каза́ла влáпати ту рїбу і справити на ўобїд“. А він с тóўо ўсьóўо заломáў рўки і тейї рїби не йїў і зробїў сьа жертвїй. Але йак вони шкрáбали ту рїбу, ўпáла лускá за вїкнó, і с тейї лускї вїрїс до рáньа йáвїр, такий, жи вїдвалїў чїсто йїднї сьтївнїў, йак стаў ростї, і гїльáки пїшли ў горў. Дупіру він стаў рáно, подивїў сьа і сказаў: „Нех той йáвїр ростé!...“ — а сам взыаў тóрбу і рушнїцьу, посьнїдаў і пішоў на польовáньа. Допіру він пішоў, — вона розказа́ла, жиби тóо йáвїра стьáти. Йак тóо йáвїра стнáли. і скó-

чила тріска, — а так ўот, так мешкала ўдовіцца, йакби Домка (сусідка оповідача), город буў, і та тріска скочила до тэйі ўдовіцы на город. І то, він приході с польованьа, дівить сьа, — йавора нима! Ньіц с тоо ни робіў, 'но залонаў рўкі, — ўже нима! ўже пропало!... — Але та ўдовіцца вийшла сibi ў нидыльу на город на свій і по городы ходи, дівить сьа, жи то сьлычне, зелене ўсьо, — але на городы пахне шось такэ... А вона берэ тоту квітку нўхайи: ны, не маїи тоо запаху, шо пахне!... Але зблїжаїть сьа блїшше, приході до тэйі тріски, — а йї запах аж ў ніс бїи. . Вьалá тўйу тріску, — а то та тріска пахне так дўже, такїм запахом! Берэ ту тріску, кáе, подўмала сibi так: „Треба ту тріску вложити у скрїньу, то буди шмáтьа пахнути..“ Али вона мала йїдвў короўу, та ўдовіцца. Йак она гвала ту короўу на росу, задўмала сibi, шо маїи зварїти, ў свойїм дўсї (з роси прижене короўу, допіру будэ варїти ўобїдати). Пригони она в росї короўу, дівить сьа: обїд зваранїи, і те, шо ўона сibi замїркувала, те самé; і чельусти замашчані чїсто ў хáтьі, позамїтъани фáйно, йак маїи бути... І вона виходї на вўлицьу і пятаїи сусьїд, чи ни буў хто ў йї хáтьі. Али сусьїли повїдаїт: „Хто там пішоў до вáшойї хáти, вам шось робїти. ўобїдати варїти?!“ — Але вона на дрўгу росу зноў вьалá короўу зноў пїгнала пáсти, зноў сibi замїркувала, шо маїи зварїти на ўобїд. Але приходї, пригони в росї короўу, — зноў то сáмо так зварано і замашчано і замётљано чїсто, йакби ўона самá булá домá. Але ўона виходї на вўлицьу і зноў роскáзуїи, жи так сáмо зробљани, йак і ўчэра. І йї радьаць сусьїдї так: „Вїжени короўу, даї заньáти, а самá засьáдь у сїньах, то ти злáпайиш, хто то будэ“. І вона сibi, йак виганьáла короўу, также замїркувала, шо маїи зварїти на ўобїд, — але вона вїгнала короўу, хутенько далá заньáти і прїйшла до сьїнїї і сховáла сьа ў сьїньах самá. Але нараз йак ўдáри та зї скрїньї, зробїла сї нанноўу, йак вийшла до сьїнїї кóмїна вїттикáти, тáйа пáнна, так йї с тїх сўкньїў бльаск — тёмно було ў сьїньах — бльаск ўдáрнў на сьїни! І та старá ўдовіцца зльакáла сьа і не вильзáла. І та тїлько зварїла ўобїдати, чїсто, позамїтáла, і чїсто йак зробїў сьа ў хáтьї спокїй, самá назáд ў скрїньу сховáла сї. А та допіру, йак ўже ў хáтьї спокїй, тїхо, душїру старá вильзáїи ўдовіцца на пляц. І виходї на вўлицьу і роскáзуїи фсїм сусьїдам, шо йїст за новїна. Йїднї кáжут: „То йїст шось лїхé...“ А дрўгї кáут: „Нї, то непраўда, то йїст рáно, то то не йїст лїхé ньїц. І ти засьáдь на дрўгу нїч, на дрўгїї рáнок, і злáпай і будеш вїдбїти, жи то йїст шось дóбре...“ — Допіру вона на дрўгїї рáнок зноў короўу вїгнала, далá заньáти, а самá сховáла сьа зноў ў сьїньах. А та нараз вильзáїи зї скрїньї і па сам перэд до кóмїна, вїттикáти кóмїн! Та 'но до кóмїна, вїттиквўла, — та за нёйу; та до

хати, — а та за неїу; та ўцьїки без хату до комори, — та за неїу; хтыла ў скрїньу сховати сьа, — а та її: лац! — і влїцала їїїї. І каже до неїї, жи: „Так і так стало сьа“ — берє її розказуїи, звітки так то походило, с початку: з їайцьа до рїби, з рїби до їавїра [то Бóg дїхом своїм даў! дол. старá Гананїїниха], з їавїра до трїски, і с трїски приїшло знóу на вьу саму, на пánну... І вона каже по тїм ўсьїм: „Їа вам, мамувьцьу, сьадаїу напишў лист, і ви той лист занесетє; і жєлы вас вáрта на браїи ви пўстит, так тїлько просьїть, жиби вас мўсила пустїти вáрта; і той лист нїкому не дати, тїлько тóму молодóму паничєві ў рўки самóму...“ — І вона сьїла написала лист до неó — : „Їа їїстєм тўгаї ў сусьїствї, али менє ўзати не мóжєш, тїлько розкажї свóму отцєві і мáщцї, нехáї зачинаїут баль нїнї; а бўдут гóсьцьї зїїадїти сьа ў вєчир на баль, і ти приїдїш с повóзом по мєни, і нїхтó ў тїм ни бўди знáти, звітки, шо зробїло сї...“ — І та старá взьала ўдо-вицьа той лист. Прихóди пїд браму, — ни хóчи вáрта пустїти. Але вона зачала ўшлївати, плакати, жи мáїи велїку прóсьбу до самóо крўльа молодóо. Але вáрта бáчи, жи бїдна ўдовицьа і сусьїда до тóо, мóже їакась кáра, мóже їакусь мáїи прóсьбу велїку, — і пустїли. Прихóди на дрўу вáрту, — дрўа не хóче пустїти.. Але вóйско подумало сїбї: „Пєрша пустїла, óдже і дрўа мóже беспечнїїше пустїти...“ — Прихóди на трєтьу, а трєтьа подумала, жи: „Двї пустїли, óдже і ми пускаїим“. От вона прихóдит до палацу, пустїли їїїї аж до самóо паничá. Віддалá, склонїла сьа, віддалá той лист паничєви в рўки. Він взьаў той лист, поглáнуў на него, так вáра фтышиў сьа; так їн пїшóу до свбóо покóйу, замкнў дьєри і той лист перечитаў і дўже зрадуваў сьа. Так він заклїкаў вáра свбóо отцá і мáтери і той лист показаў їїм, і вони той лист пофторїли, оббїи старї. І вáра на дух лїсти, пїсьма, ровїслáли, тильїграм по тих панах скрївь: на вєчир баль! Їак то ў вєчир за-чало сьа те пáньство зїїздїти, — він розказаў заложїти ў пóвов чєтвєро кóней і там зайїхали по вьу і двї свáхи по вьу послаў с повóзом. Їак вона приїхала у крўльа дїм, так фєсї сьа зрадували і фтышили, жи така їи крáсна. Так зачали сїбї баль провáдити дáлы, там сьпїви, байкї, там тóїи, їак звїкльї, мўзика грáїи, — а та старá сидїт сїбї за столóm, їако крульїна, нїц у тїм ни знáїи. Али старїїи круль при-хóди до гóсьцьїў і стаў на середїни сáлы гостїнної і перепросїў ўсьїх гóсьцьїў, жиб стáли тїхо: мáїи шось ўгорїти... І каже так: „Шо тóму зробїти, жи душá дўшу загубльїи?“ Але тáїа старá кру-льїна — ўона ни знáла, шо на вьу бўди — : „Нїц їїму ни робїти: вїпровадїти ў чїсте пóле тóо чоловїка, котóрий дўшу загубїў, і при-вїзати два оїїри до нї, а два до рук, і фўрман жиби трáскаў батогóm дóбри, жиб їїму ровнєсли кóсьцьї“. По тóму їак она то вїмовила,

так їй за підбóки за столá випровадиў ў поле, так зробили, йак она казала. І їй равнёсли кóсьцьці. А ті зара гóсьцьці зібрали сьа у повóзи і до костéла і сьльуб; а потóму йшли заповіди на ўостáтку. І провáдили сьобі житья ўбóйн. —

Записано в Берлинї від господаря Гната Романова в грудни 1894. р.

Скомбіновано кілька казкових мотиваў: 1) три панни вискакують з яєць, з них дві гинуть без води — паралелів не знаю; 2) наречена лишена в лісі, вбита (або усунена) злюю супірницею, що робить ся жінкою її судженого, пор. висше N. 43; 3) чудесні переміни героїні (або героя) і поворот до первісного вигяду пор. Maspero, Les contes populaires de l' Egypte ancienne, 5—50 і Cosquin, LVII—LXVII; мій переклад єгипетскої казки в додатку до Елоутона Народні казки та вигядки; 4) чудесна панна поряджує неспостережена в хатї пор. Perrault, Contes (La belle au bois dormant).

65. Мерцевий дар.

Було три братї, два розумних, а йідєп трóхи такий нїби прилурковатий. Ті ўсьюда сьобі йїздили, ходили, а він ў дома сидїў, той дурний, — він не буў дурний, вони йїго мали за дурного. І цар йідєп такий буў і маў донькў, зголосїў сьа, казаў: Хто — така була склянá горá — хто тако́го конья́ буде маў, вийїди на ту гору́, то за не́го дасьть ту донькў. Товіру вони беруть сьобі шо найльпші коньї, ті мудрі, і йїдут там, а той дурний сидїт сьобі ў дома. Пойїхали, прийїжджають до тейї горї, но, до горї, — де, ни мóжут вискочити. Йїдут наза́д, а той дурний ка́же, вийшоў — „Де — ка́же — йїздилисьти?“ — сьмїйить сьа з них. Уони́ ка́ут: „Тобї шо до то́го? Він сьмїйить сьа з них, ка́же: „Но, там тибé ни видáли? Ти там пойїдиш?“ — І зостáли вони ў дома, — тимчасом йїх бáтько помёр. Тупіру йїм трéба було йти на вáрту кўждому йїдну́ ніч там до то́го грóбу, де бáтька поховáли. Йїдну́ ніч, те й ті бойáть сьа йти там на вáрту, ка́ут до то́го дурного: „Йди ти“. Дурний ка́е: „Минї́ ше не ко́льїа, йа піду́ аж на трéтьу ніч, бо йа трéтьїй“. — Дрўгу ніч, йде дрўгий. Аж приходит трéтья ніч, вже дурний збирайить сьа, вже дурний ма́и йти. Пішоў дурний, стоїт, стоїт, аж вилїзáи до не́го йакїсь такий пан с тейї йаи́ і дайї йїму таку́ гнуздéчку на конья́, цáнок, ка́же: „На, то тобї ко́льсь ф пригóдї стáни, — ка́же — сховáй сьобі то“. Взяв він, приходит до дома́ і зноў лы́зе там ў за́пч і сидїт. Так ті з не́го сьмїйуть сьа, ка́жут: „А шо там, дурного́ ныц не надушило?“ Дурний ныц не ўобзивáйить сьа, но свойї рóби.

Но, кажи, зноў той цар выдайі такій бѣфель, жиб зноў хто до тѣй дочкї, дргу виставу таку роби. Ану зноў так на йакїй день, берут зноў ті коньї батькові сьодлайт, тих два, і йїдут. Дурнїй вїйшоў на двір, вьзаў ту гнудѣчку, йак потрас: прилїтаїи коник йак золото, дуже файно вбранїй той коник і фьса збронь на немў, на тому коневї, фьсо позлацани, і мундур ше навіть дурному привїз, той коник. Він вилїзайи, — вшвайїть сьа файно, збираїить сьа, фьсадайи па того коньа і далї за братами женѣ. И приїжджайи там, йак свїснуў, та й вже на ті горї. Товїру йнго берут за стїл там, де він вже зайїхаў, трахтїйт, гостьаьт, — а ті вже поїхали до дому, йнго братї, дурно йїхаў там. І кажут, жи вже бѣде йнго нїби жїнка та, вже йїму дайт бѣфиль, колї він маїи приїздїти там. Виходї він на двір, той коник прилїтаїи, він фьсадайи на него і йїде далї до дому. Доганьайи ті братї і каже: „Де ви йїздили?“ Новї йїму каут: „Прѣши пана, там і там“... — йак він вѣзьми нагаїў, йак станѣ йїх лупїти, каже: „Ше тибї, хлѣпе, там тре йїхати?“ І вьзаў і поїхаў, йак йїх дѣбре вїбнў. І приїздїт до дому і хутко зьлїз с коньа і розїбраў сьа і влїз в запїч і сидїт, а кїнь полетїў від него. Гот, приївѣдьаьт ті до дому, а він сьмїїить сьа з них, ка: „О, дѣбре вам йакїїсь пан даў!“ Ўовї кажут до него: „Ти дѣ вїдїў?“ — а він каѣ: „Йа на тупѣльу вилїзаў“. А він йїх тѣньго змолотїў, ті свої брацьїки. И от, за пѣру день, вже зноў приходїт такѣ гасло, жи бѣди висїльа, но, і вже ті збираїйт сьа зноў йїхати. И вьзали и поїхали. Дурнїй зноў вилїзайи з запїча і ўшвайїть сьа і вїйшоў на двір і потрас гнудѣчкоїу, — пригѣни зноў йїму дргїї коник, сївїй вже. І фьсїў на него і йїди. Доганьайи ті зноў свої братї, і зноў йїх питайи: „Де ви йїдїти?“ А вни кажут: „Там і там“. Він вьзаў нагаїку і стаў йїх бїти. Вїбнў дѣбре и поїхаў. Приїздїт там, там вже мўзїка граїи, на висїльа вже варїхтували сьа, і він зьлїз с коньа і приходїт там, до того палѣцу, і там йнго вѣраз стѣли гостїти, бѣди висїльа. Цар йїму записуйи вѣра йакїсь маїбнїтки свої і вже берут і йдут до шльубу, вьзали шльуб і вже сїбї нїби жїїт. За пѣру час выдайи дргїї цар, жи бѣди вѣйна вже, жи бѣди вѣйну точїў. І вже то маїи бѣти вѣйна нїби і цар каѣ до неѣ: „Но, зьаьту, поїдем на вѣйну телѣр!“ А він кажи: „Йїдѣти, йїдѣти, а йа пїзньїїши поїїду“. — Вже то вѣйна и він тупїру зноў вїйшоў на двір, потрас тѣїу гнудѣчкоїу, — зноў йїму коник прилїтаїи вже, чѣрнїй такій йак вѣрон, принѣси йїму збронь і фьсо, шчо тре до вѣйни. Фьсадайи він на него і ввївѣдїт на пляц, там де бїуть сьа. Ак вїнбаў шабльу, йак стаў рубѣти йїх, те вѣйско, вїрубаў йїх, вїбнў і назад поїхаў. Приїхаў до дому і зьлїз с коньа і пїшѣў там до покѣїу і в лїшко лѣг і лежїт.

Приїждіт цар, казаў йьго заклікати, жи він йи́му так ви́бму́ войска, ви́граў мьі́би. На дрúгій день зноў тре й́хати. Ви́йхали до войни і бй́уть сьа. І він зноў так зроби́ў; затр́ас т́е́му гнузд́ечко́ю і зноў кй́ць йи́му прилетьй́ў і він фьсада́йи і зноў й́ди. Так він виньаў ша́блю, зноў й́х стаў руб́ати, бити, — так войну ви́граў, гет побй́ў, пото́ўк на́рид і фьсьй́ў і пой́ихаў наза́д і роа́йбраў сьа й́ до л́шка і зноў леж́ит. Ну, в в́ечир зноў цар приї́адіт, на дрúгій день казаў роб́ити д́уже вели́кій такй́й баль, жи він вже войну ви́граў, — му́анка гр́ала і й́ли, пй́ли, весел́или сьа і цар д́уже т́ышиў сьа, жи він тако́о зьа́тъа д́істаў, жи ви́граў войну. І жи́ўт і до нй́чы. То вже кй́нець буде т́і.

Записано в Клекотіві брідськ. пов. від господаря Демка Ридара в серпни 1894 р.

Неоладне счиплене кількох казкових мотивів, а власне 1) три сини (зглядно один із них) вартують на батьковім гробі і дістають чудесні дари, пор. Етногр. Збірник I, N. 10; 2) трьразова подорож трьох братів до скляної гори, тільки дурний при помочи чудесного коня вискакує на неї і здобуває царівну, пор. тамже N. 5, 8, 10; 3) дурень при помочи тогож коня виграв три битви, пор. Етногр. Збірник I, N. 8.

66. Мерцеві дари.

Маў т́ато три сини́, і й́ак ўмер́аў, казаў, жиби до н́его приход́или на в́арту. Й́ид́ен сьй́ зваў Сте́фан, а й́ид́ен Й́ив́ан, а й́ид́ен Миха́ўко. П́ершо́й но́чи маў п́итй́ стар́ший, дрúго́й но́чи маў прийт́и сирд́ушчй́й, а на тр́ету́й нй́ч маў прийт́и Миха́ўко. Прий́шло, жа́днн ни хт́йў й́ти, бой́али сьй́; пй́слали т́ого дурн́ого. А той дурний́ ка́же: „Шо — ка́же — й́а сьй́ — ка́же — буд́у бой́аў св́ого т́ата! — й́а пй́ду“. Пй́шоў і вартуваў той́й но́чи; л́ьйг на гроб́і і леж́йў (снаў). Ви́йшоў т́ато й́йго, пй́та́йи сьй́: „То ти, Сте́фани?“ — „Ньй́“. А пото́му ка́жи: „То ти, Волéкса?“ — „Ньй́“. Пото́му ка́м: „То ти Миха́нь?“ — „Й́а“. Пото́му му казаў й́ти до до́му, ка́м: „Й́ди до до́му, й́ди!“ — На дрúгу нй́ч маў й́ти сирд́ушчй́й, — ни хт́йў й́ти. Пй́шоў зноў той́ дурний́. Він й́йго сьй́ зноў пй́таў: „То ти, Сте́фани?“ — „Ньй́“. А пото́му ка́жи: „То ти, Волéкса?“ — „Ньй́“. Пото́му ка́м: „То ти, Миха́нь?“ — „Й́а“. Ка́жи: „Й́ди до до́му, й́ди!“ — На тр́ету́й нй́ч пй́шоў й́у він за с́ебе; і зноў го сьй́ пй́та́йи: „То ти, Миха́нь?“ — „Й́а“. Даў й́йму таќу кант́ару і такй́й п́ерстй́нн і ка́же: „Тоў кант́аруў й́ак пот́рисеш, то прилет́ит кй́ць до т́ебе. А т́им п́ерстй́нном й́ак ш́треш, то при́йди до т́еби в́убй́ор і збрóньа, й́аку́ в́хцеш, і де в́хцеш, там ш́деш, на конй́ пуй́деш, і нй́чого сьй́ не ма́йиш бой́ати. А то схова́й, нй́кóму на покáзуй́“. — Пото́му він при́йшоў до до́му, то сховаў, — й́ пото́му ц́ьсар в́иставй́ў такй́й мур, такй́й вид́икй́й, такй́й з́амок, і казаў:

„Хто біс то перескочи, то сї в йїгó дочкóу ужени“. Та й він то ўчóу, шо там така йїст скакаўка, вїйшоў на горó, потрїис кантáруў: прїйшоў кїнь; потér пёрстїнõм: мáйї мўндур і збрóнь кóли сéби. Та й він поїхаў гет, — ўсї скакали, жáтен не перескочїў, кóньї сї побїли і льóде сї побїли, і ньїхтó ни перескочїў. А він сї розїгнаў і ше вїшше скóчїў. Вонá йїмó такїй пёрстїнь розломáла і дáла. А сам сї забрáў і поїхаў. Коньї ўпустїў, а мўндур скїнуў, а той пёрстїнь завїзвáў сї ў сорóчку (ў кошóльбу). Так потóму за тим пёрстєнем, де він йї. І так ходїли по сéлах, ськáли, аш прїйшлї до тóўо селá, і акурáгнї надїбали тóўо хлóпцї, шо він то маў. Та й допїру ўонї йїгó вьзїли за свóго, та й він, цьїсар, вьзїў йїгó вожениў зо своў дочкóу. — Та й потóму зачьїў цьїсар вїйнóу, та й він, цьїсар, йїли до вїйнї, а він сїбї на такó старóу кльáч (кóбїлїску), затїсáў сї пáлец, поїхаў на стаў, жáби прїбвáти пáлчїкóу. Та й дунїро цьїсар сї бїи та й йїгó змáгáют. Та й він вьзїў кóбїлїску пустїў, пуїхаў до вїйнї, — так той нáрїд ўсьої побїў, вїграў вїйнóу; ньїчóго ни зробїли, ньїж му ў нозї пáлцї скáльчїли. А та цьїсаровá дочкá вьзїла вдérла хустїня такóїї сьльїчнóїї і йїмó дáла завїнути. Та й він забрáў сї, поїхаў нáзáд, він — кáже — той мўндур скїнуў, коньї ўпустїў і поїхаў на стаў зноў. Цьїсар йїде з вїйнї, а він йїде зо ставóу. Так тодї цьїсар, він таї пїшóу до свóўо покóйу, цьїсар до свóўо. Прїйїхаў, розїбрáў сї, вьзїў ту нóгу обвїрáти, шо му скáльчїли, — а тáїя цьїсаровá дочкá прїйшлá, йїгó жїнка, і ту хустїну пїзнáла. І тодї прїйшлá і ўповїла тáтовї, цьїсаровї ўповїла, шо то він нам тўїу вїйнóу вїдбїў, вїграў. Тодї йїгó цьїсар дўжи зá дóброго маў (за свóго зьїтьї).

Пор. попереднїй N. 66.

67. Мерцевї дари.

Йїдén чоловїк буў такїй, жи маў три синї: два булó мўдрїх, йїдén дурнїй. Допїру той старїй кáже: „Йак йá будó ўмерáў, аби ви, синї, до мéне на грїб на вáрту йшли“. — Допїру йак той старїй ўмер, пїшóу йїдén син на вáрту так коло водїнáньцьáтоїї, — старїй вїлáвїт з грóбу, тáто йїх ньбїи, і кáже: „Йи ти, сїну?“ Кáже: „Йи. Йá Йївáн, нáймолóтшїй“. — „Ну, шо тамтóї злóдьїй маў дїстáти, то ти дїстáнеш“. Дáў му три прўтїки, кáже: „Пїдэш до кїрнїцї: там коло пáсыкї, ўдáрїш три рáзи прўтїком ту конїну, шо там йї, і скáжеш, аби ти булá на поготóвїї, йак тобї трéбá йїї бóде“. — Дрўгóїї нóчи вже дрўгїй мáйї йти на вáрту до старóго на грїб, — допїру кáже: „Йївáне, можеби тї — кáже — пїшóу

за мене на варту тоїї ночі (за середушчого брата нѣби, а він буў най-молодшій)“ А він каже: „Нас... мамі твоїї, грóші дай!“ — А той даў му грóші, — той сѣ заберайн та й йде. Прихóдит на грѣб, — так коло одинаньцѣтоїї старій вилáзит з грóба. Повѣдайн: „Йн ти, сѣну?“ Каже: „Йн“. — „А котрїй?“ — „Йа Йвáн“. — „Шо тамтї — каже—дурнї мали дїстáти, ти ўсьо дїстáнеш“. — На трѣгу нїч заберайн сѣ і сам іде на варту, каже: „Тепѣр на мене кóльїа“. — Прихóдит там, — вилáзит старій з грóба, каже: „Йн ти, сѣну?“ Каже: „Йн“. — „А котрїй?“ Каже: „Йа Йвáн“. — „Но, то ти мáйнш ўсьо тепѣр“.

Допіру там йдѣн цѣсар буў уў тїм краўў тї й цѣсар маў донькў, і каже так, взьїў зробїў такў скльїнаў горў і каже: „Хто вїйїде на ту горў, то бѣде мѣїш зьїтьом“. — Йак до тоїї цѣсарóвоїї йїхали там на тўїу скльїннў горў, вїхтó сѣн нї мїў там дїстáти. Тїїї брáты богачї булї, а той дурнїй 'но за пїйцом сїдѣў та й собї йáйцѣ ў пóпїлї мнѣў. Каже: „Брáты, де ви йїдете?“ — „О, — каже—там і там йїдем“. — „Мóжеби йа з вáми поїїхаў?“ Тїїї вьїлї йїгó набїлї, — він собї сьїў на такў сьлїпў кобїлу, жи лишїла, до с... вочїма, прїїзидит до тѣїї кирнїчки, — стоїт кїнь ў самїм дїїїменту, убїор мáїн дїїїментóвїї. Він собї сьїў на тóо коньї і йїде. Вїїїзидит на мїст, здоганьáйн сьвѣї брáты, каже: „Де йїдеш, богáчу йїдѣн з дрўгїм?“ — „О, — каже — там і там, — мóжеби йа сѣ сь цѣсарóвоў донькóў вженїў?“ А вони йїгó не пїзнáлї. Каже: „Богáчу, тра ти вїїннци богáцтва, йак жáйнш? — льáгáї йїдѣн з дрўгїм! Йїдѣн дрўгóго мўсїў трїнáти, — даў йїм по пїїдесїт бѣкїў. Тогдї поїїхаў на тўїу горў, пуцьдулвáў сѣ с тоў пáнноў, сѣгнат розїрвáў на двѣїн злóтїї і забрáў сѣ й поїїхаў. Тогдї йїдѣн мїсьїць, дрўгїї нѣц, нї чўгї нѣц за кавáльїра. Тогдї цѣсар роздáў по краўў: вїзетїровáти трѣба, хто мáїн тўїу хўстку і сѣгнет. Скрїзь прїхóдѣнт, аж прїхóдѣнт до тѣїї хáти і сьмїя́ть сѣ, каже: „Мóже ви, богачї, котрїй з вас там прїїїхаў мóже?“ Каже: „Ой, та де мнї, — нї йак йїхали, то мнї ше по двáїцѣть по пїить кїїїў дїстáла“. Каже: „Хїбáби мóже той Івáн Попельўх, жи за пїйцом сїдїт, жи йáйцѣ ў пóпїлї мнѣ“. Акурáт жажьїрт вїтьїгáїут Івáнa за пїйцу, — аж він мáїн тої сѣгнет і хўстку йадвáбнў! Прївóдѣнт до цѣсари, цѣсар сѣ дївїт: Ох, — каже—то йа зьїтьвá бѣду тепѣр маў!“ — Дїзнáлї сѣ цѣсарї, жи за такого дўрнѣя вїддáў донькў, каже: „Шо з нїм робїтн, — трѣ го так збїтн, жи нї вáрта ў краўў бѣгн“. — Спрóвáдїлї вѣїну на ньóго, — топїру він йак йїде на вѣїну, повѣдайн: „Вїї,—каже — в льудїї йн зьїтї, жи за старóго поїїдут“. Той вїхóдит с кўчї, каже: „Тáту, йа за вас поїїду“. Той казáў мнїнїстрам йїгó полóжїтн, датї му двáїцѣть пїить кїїїў, — старїї поїїхаў на вѣїну. Тогдї він сїбї сьїў на коньї і поїїхаў згáду за старїїм, перегнáў старóго цѣсари, стаў до вѣїннї. Там му нѣц нї

зробили, 'но му скальчили шівільний п'атец на нозі. Цьсар прийіхаў до до́му, повіда́йи ка́же: „Ох, то в людий йи до́бре! Йакісь чоловік за мене стаў, бобим — ка́же — буў погінуў. Але тра за ним по сьвітї шукати, бо до́брый чоловік“. — Але приходит слуга до кучі і дивить сьї, ка́же: „Чобіт роєстьїтїй на́шому свинаре́ви“. — Цьсар йиго прикли́каў: акура́т, — сьї дїви — йак на во́йны́ бу́ло, йак му ўтьїли так. Тогди́ го, па́нцї, взьїу до поко́йу, казаў го підголіти, чїсто вїмити, — тогди́ взьїу сво́ю кору́чу адаў на ньо́го. І с тако́го дурня́ зробїу сьї цьсар! Тепе́р абїсте зна́ти! — Ма́йїте коне́ц.

Пор. N. 65 і вгазані там паралелі.

68. Фатальний хлопець.

Буў такий бідний чоловік і родїла йїму сьї дитїна. Ў цьсарі та́кже сьї вродїла дитїна. До то́го бідного прийшли два вандро́уьні на́нїч. Так йїму — він йїх ни маў де положи́ти, післаў йїх на стрїх спа́ти, бо маў ў ха́ты кло́пїт — так йїму та жїнка дуже зо́слабла, ўзьїла пла́кати. Ка́же Паўло́ до Петра́: „Пе́тре, допомо́жї йїї то́го сьї позбу́ти, нех вона́ ўро́ди!“ — „Вїйди на двір, подивї сьї, шо сьї на дво́рі ро́би, йак на не́бі йи?“ — „Горїт воге́нь а ў тїм вогнї йи дитїна і сьї ба́ви“. — Повїу́ йїму, ка́е: „Тепе́р сьї не ўро́ди“. — Ўзьїла вона́ зноў пла́кати, — ка́же зноў: „Допомо́жї йїї, жиби вона́ сьї позбу́ла то́го!“ — „Вїйди на двір, подивї сьї, шо сьї ро́би?“ — „Йи шибени́цы, дитїна мале́нька вї́ди, ни мо́же сьї заду́шїти, ба́вит сьї“. — „Тепе́р сьї не ўро́ди“. — Зноў вона́ взьїла пла́кати, — ка́же: „Допомо́жї ті дьїви, жиби оно́ сьї ўродїло!“ — „Вїйди на двір, подивї сьї, шо сьї ро́би?“ — „Тиче́ вода́, на воды́ йи тру́мло“. — „Тепе́р сьї вро́ит!“ — Так оно́ сьї вродїло. Він йїх закли́каў до ха́ти, чим маў прийи́у йїх, ўони́ сьї забра́ли, пішли. Так йїму та дитїна дуже зо́слабла та й він ходїу за ку́бовами, — ни мїг діста́ти, бо цьсар наказаў: Ни вїльно то́ди дьїтїй хрестїти, на той де́нь. Та він ка́же: „Бо́же, жиби йакїх дво́їи жи́бру́шчих надїйшо́ людий, жиби то́ту дитїну зане́сли до хресту́, жиби ма́ло хрест, бо дуже слабе́“. — Надїйшоў хлоп і ба́ба, жи́бру́шчі, — запросїу́ він собі́ йїх до се́бе, взьїу йїх просїти, жиби то́ту дитїну зане́сли до хресту́. Так вони́ несут, — цьсар йїде на дво́х пово́зах, веде́ сво́ю детїну хрестїти. Вї́тагнуў ша́блю, хтьїу́ ту детїну замнїїти ¹⁾, жиби оно́ ни бу́ло на сьвітї. Так ка́же та ко́бїта до то́го хло́ца: „Дивї

¹⁾ зарїзати.

сьї, він йде до нас!“ Так той хлоп рўки роспїстєр: вони фсьї поставали камїнїями. Самї сї забрали, пішли де цєркви. Кáже той бїдний: „Йшгómосьць, охресьтьїт дїтїну, бо ўмерáйи!“ — Ксьинда ни хтьїў хрєстїти, — дєсь сї взьїў коли цєркви бїскуп, ту дїтїну ўхрєстїў. Так сьї той ксьинда дївїйїн, шо то мóже бўгї. І забрали сьї, пішли назáд. Тодї йдут і йїх ¹⁾ мїнўли, — так та кобїта до тóго хлопа: „Ней йїдут!“ Тодї той хлоп так йїм зробїў, шо вони поїхали.

Так потóму цїсар хтьїў ту дїтїну во сьвїта стрáтити і взьїў казáў огнїў напалїти, кїнуў ту дїтїну ў огєнь, — та дїтїна не мóже згорїти, но сьї бáви по огнї. Казáў йїго вїймати с тóго вогнїў, взьїў йїго даў на шїбеницьу, жиби го завїсїти так. Ту дїтїну завїсїли, а ўонó ни мóже сї задушїти. Казáў йїго вноў здїйїтити, — тодї зробїў на нєго трўмлу, пустїў йїго на вóду. Так вонó плїло тоў водóў, аж заплїло до млинá. Пришлó на кóла: фсьї кáмїнї рáзом стáли, цáлий млин. Так сьї той мєльник дўже здивувáў, шо то сьї зробїло. Вїхóди на кóла, дїви сьї: на кóлах йї трўмлу. І вїн те трўмлу взьїў здїйїмїў с кóлїў: млин му пішóў. Дїви сьї до трўмла: йї малá дїтїна. Так вїн ту дїтїну вїймаў, взьїў йїго дозирáти, — такїй сї пїйкний хлопєц зробїў!

Маў той цїсар манєбра, буў вїн на тих манєбрах сам. Так вїн до тóго млинá вайшóў нáнїч та й вїн сьї тóго мєльника взьїў пїтáти, ци то йїгó хлопєц. Вїн йїму повїў, жон йá собї влáцаў на водї. Та й вїн йїму написáў такїй лист, даў йїму два дукáти, свóго коньá, пїслаў йїгó до свóйїх палáцїў с тим лїстом. Йїде вїн, той хлопєц, пóльом, — сидїт на дорóвї дьїд, прóсит йїгó гальмўжнї. Даў вїн йїму йїднóго дукáта, а дрўгого вїстáвнїў собї. Взьїў йїгó сї пїтáти, де вїн йїде, та й вїн йїму ўповїў. Вїн йїму ка: „Покажїж мїнї той лист!“ Ўзьїў той дьїд подивїў сї на той лист, ўзьїў йїму той лист подєр. Взьїў той хлопєц плáкати, — вїн взьїў, той дьїд, ў жїєнїу землї, хўхнуў на то, зробїў йїму такїй лист самїй і кáже: „Тєнєр на, йїдє с тим лїстом!“ Та й вїн поїїхаў до тóї крульóўої. На тїм лїсьгї було (жї цїсар написáў): йак вїн прїйїде, не ўстїгне прїйїзати, жиби зáраз буў стрáчений, той хлопєц. Той му дьїд так написáў с тóї землї: шоби йїгó цїсарóва дáла до найлїпшого покóйїу, шо йїгó душї потребїйї, йїсти, пїгї, абї му тóго дáти. Так вонá то йїму зробїла.

Так прїйїздит той цїсар з манєбрїў і йї сьї пїтáйи: „Де ти тоўо хлопцїя дьїла, шо вїн ту прїйїхаў на конї?“ Ўонá йїму повїдáйи, шо: „Йї ў твóйїм покóйїу“. — „А йá тобї — кáже — написáў (взьїли сьї скїдáти ²⁾), шоби ти йїгó стрáтила заўчїсу!“ А вонá кáже: „Йак ти написáў, коли йї той лист, жи вїн прївїз“. Дїви сьї цїсар на

¹⁾ знач. цїсари з повозами. ²⁾ сварїти, спиричьїти.

той лист: та сама кунерта і те саме писання! — Так йин потому ўзяў йнго замураваў ў такий ступец, йак шультергаўс, і він казаў, жи він там ўмре. Так той — йину сы так шыроко там зробило, так му сы росписгэрло — так він собі там заложіў ружарню. Так то йу¹⁾ сы тьагнуло кілька лят. Такий він собі зробіў ў сыгынні льохт (такэ вікннце), — так та дыўчина там фурт ходіла (того цысарйі) і заглядала, з нив бэсьіду мала. Так він ійіі вйрваў такий квіт йиден і каже: „На, занесі до своїі мایی, — каже — мایی покажи, а не повідзь, десь ўзяла, кажі, шо було ў городы“. — Так йиден чьиріўник йину таку паўку прислаў, тому цысарови, — каже: „Йак ти пізнайши, ш чоґо та маўка йи, те твоий крульўство, а йак не пізнайши, то йа крільом йи, а ти йдеш набік звітти“. А той цысар так сы дуже задумаў, — так та дыўчина там пришлала до нею, до тою хлопцы, — кажи той хлопец до неї: „Твій тато мایی загатку“ — каже: „Повідзь свому татови, йак та паўка прійде, та маўка буде с такою і с такою дэрева; а ней йу пускайи на воду, — котрой кивец піде ў перед, такю гей з водою, той буде кивец відзэмок, і кажи йиму, аби ту зара той кивец назначіў“. — Так він то зробіў — ны, брешу —: „Али ни ўповідай татови, ни кажи, жи тобі йа ўповідай, ино ўповідзь, шо тобі сы так сніло“. Так він то зробіў. Та й він потому йину задаў другу загатку, кае: „Прилетіт до тебе мыйх три кльачі, аби ти пізнаў, сила вони мыйт лят“. Так той хлопец зноу ті дыўчинні ўповіў, жи: „Твій тато ў великій гриґоты“ — так він йіі (ті дыўчинні) так ўповіў: „Кажі свому татови, два пуцэри жиби стоїало с путнйма з водою, — аби ті коны напоїў і шоби йи даў йісти“. — Та й він то зробіў —: „Та кльач, шо прилетіт ў перед, та буде мый пийт лят, та кльач, жи прилетіт ў серединні, то буде мый два, а та, жи прилетіт на ўостатку, та буде мый піўчварта“. — Так ті коны зылі і винцли і пішли назад, — так він йнго сы питаїи, той чьиріўник цысарі: „Хто тебе тою наўчіў?“ — а він каже, жи сам. Та й ин каже: „На великдень, йак йа прійду с косьцьола і буду пий гербату, аби ти віт себи до мене ўтрафьў биз вікно ў скльїнку кўлеу с канона“. — Так той хлопец каже: „Скажи свому татови, шо він тою ни годен зробіти; повідзь, аби він мнне звітти виймаў, йа йину тўю вольу учиньу. Повідзь свому татови, жи то тобі сы не сніло, шо тобі йа ўповідай“. — Та й приходи цысар гет, сы дивн — там такэ сьльичннй ў него вигльїдаїи, — та й він йнго звіттам виймаў, та й він йину даваў йісти, пийти, али він не хтыў; казаў вйгьїгнути канон так за браму и наладуваў го. І допіру йде той чьиріўник с цэркви на великдень; прійшоў, розібравў сы, ўзяў там пийти гарбату — та й каже:

¹⁾ вже (польско жу).

„Що цысар во мноў граў, то граў, аж тепёр дўрно!“ І тринайи ту скльинку з гарбатоў і каже до тойі дочкі: „На здорóульи ти!“ — а той хлóпец с канóна йак врізаў, йи́му скльинку з гарбатоў збиў. Так він тоді пришоў, той чьиріўник, до цысари і каже: „Хто тобі то рóби? Ти сам тóго ни рóбиш“. — Він каже: „Миньі той хлóпец то рóби“. Так він того хлóпцы взыў зо собоў, казаў: „Аби він до мене пришоў“. — Так він (той хлóпец) собі казаў выбрати таких двананьцьить, шоби сы так звáли Стифаві, йак він, і казаў си выбрати два регімента войска: ідён регімент цаўкым на чóрно, а другий на б́іло. Так він собі тих двананьцьить жомвьіріў взыў і пятайи сы (чьиріўник) до него: „То ти так рóбиш?“ Він каже: „Ньи, а — каже — по чим ти мене пизнайиш, жи то йа?“ А він кажи: „Бо ти Стефан“. — „Коли — ка — ни ўсьи Стефан“. — Та й він йих даў до шыви́цы зо своў дочкоў (той чьиріўник), каже: „Котроў б́уди тебе зацыпати, — каже — віддері йіму ѓудзык“. Та й та так зробила, — али він змркуваў ў ноцї, шо вона йіму відорвала ѓудзык, та й казаў тым ўсьим Стифанам, аби й собі відорвали татже. На другий день приходи той чьиривник, пятайи сы до нейі: „Котроў ты зацыпаў?“ Кае: „Той, шо ѓудзыка ни ма́и“. Зачыли шукати: у кождого ў тым місци ѓудзика нима! — „А, — каже — то ти така! Ни досить, шо йідному позвальи́иш, а ти ўсьим!“ — На другу ніч він йийи зноў посилайи, али каже: „Котроў ты б́уде зацыпати, абись йіму спóдныў кавáлок відрвала“. Али той хлóпец зноў то змркуваў і казаў ўсьим поробити собі такі самі дзуркі, йак він маў. Аж на трету ніч вона йигó пизвала. То чьиріўник казаў виставити такую шибеницу, шоби йигó завішыти. Ведут йигó під шибеницу, за місто, і той чьиріўник з донькоў іде. Стаў він під шибеницеў та й проси сы: „Дай миньи ше хвильку жити, ней йа собі заграаў на сопіўцы“. — Йак він заграў на ті сопіўцы, а йигó вольско йак р́ушит з лыса, — с правого бóку йде б́илий регімент, а з лывóго чóрний. А він кае: „Видиш во! Ти мене вшмыиш, — по мене йдут сьвйиті, а по тебе злі“. — Та й він йуж йигó ни завішыў, — йак те чóрне вольско до него ўпáло, так йигó порубали, спалили го. Так сы там не зістало аны ўотіцько нопелу. Та й він сы тоді навернуў назад і с тоў дыўчиноў вожиніў сы, жи сы обóйи враз породили.

Увесь цыкль казок і легенд, шо належать до сеї теми, зібрав і обробив М. Драгоманов у своїй монографіі „Славянскитъ сказанія за рождението на Константина Великий“ (Сборникъ за народни умотворения т. III—IV). Конецъ сеї казки належить до цыкля легенд про Соломона і Китовраса, пор. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонъ и Китоврасъ.

69. Деревляний кінь.

Йіден óшуст буў, зробіў си деревяного коньї, прийїздит до цысари вінчувати на новий рік тии коньом деревяним і каже: „Цару, йак сьї майиш, вінчуйу тья новім роком“. А той цар каже: „Шо то йи — ти на таким чўды прийїхаў!“ Каже: „Ей, жиби ти, цару, знаў, шо то за чўдо, тобис зара заплаћї“. — А йигó син дўже контет буў, хтьї сьї перевести на тїм конї деревяним. Але йак сьїў на тóго коньї, топіру ни знаў, йак ним вернўти сьї навад. Йїди, йїди, йїди, ни знаїи, йак на вернўти, — та й так в далекїй край прийїхаў, аж під йинчого цысарїи. Там так бўло, жи принцїзна була в лытнім палацу сама, поїхала на бїк. Йякось він там помацьаў за такў андгабку, — той кїнь стаў з ним; тогдї він там приходат до покоїу, той принц. Тотá принцїзна спит собї ў покоїу, а ўсьа вартá заснўла. А він вазьї ўкльик на колїна і тўркаяи йїи, каже: „Шо, найяснїйша пánи спит ци нї?“ Но, вона сьї прибудїла і каже: „Шо ти йи за йїден, жи ти ту зайшóу?“ Він йї росповїў, йакá рїч, — дала она йїмў трóшка йїсти. Она йигó тримала ў себе цалий рік, — тепер він каже: „Йа хóчу відвідати, ци йи мїй тáто ше, ци мáма ше жийї“. Він допіру забираїи сьа й йїде, — вона каже: „Ти менé воставїйиш?“ Він каже до нїї: „Но, то ходї!“ Посьїдали ўбидвóи, йїдут. Прийїздит на тїм конї до дóму і тáтже йї воставїў в лытнім палацу, ни вїз прóсто до тáта. А той ўóшуст в арешты сидїт у тóо цысари: десь му сїна подьїў. Тепер йак син прийїхаў, каже: „Дáйте му тóо коньї, най йїде там настомáт!“ Дáли му тóо коньї, — той вазьїў прийїхаў до тóо палацу, каже до вартї: „Дáйте ми тўйу пánну, бо цысар казаў, на пóказ жиби йа йї привїз“. Йак він тўйу пánну вазьїў, забраў сьї, поїхав гет в йинший край (так йакби від нас до Прўса альбо де). Тепер повїдáи син до тáта, каже: „Тáту, қоли нешá тóїї пánни, то й менé не тра“. — Допїру той óшуст там на тїм конї упаў в йинчим країу на такў долину межи лысом і хтьї йї гваўтовати. Але там буў тамтóо цысари син на польованьї і фчуў той крик, — приходит до нéо, каже: „Шо то йист?“ А він каже: „Шо комў до тóго, йак сьї малжёнство сварїт!“ А вона каже: „Шо то йист, — то не йист — каже — жáдне малжёнство!“ А той тогдї вазьїў йигó застрїлїў. Він йї вазьїў привїз до дóму до свóо тáта, топіру він хтьї сьї там в нóїу женїти, — але вона цалком варїўїи, ни пўстит го до себе (варїáтом сьа рóбит), — шо доктóри зи сьвїта приходьит, нїхтó йї рáди не гóден дáти: вона гет вóчи дре. Але зачўў тотó той принц (той пёршїй, жи йїї привїз), — допіру він сибї набраў такїх вольїйкїў, йак то ходьит в вольїйкаши, і приходит ф той край (так йак від нас до Прейса)

і каже: „Йа йі раді дам“. — Та й вона йигó півнала і стала цыхо тогді. Так місяць, два, — она фурт цыхо, цыхо, цыхо, — цысаріу син каже: „Но, коли ти вікуруйиш йіі, то добре“. Каже: „Тепёрка дайте миньі того коньі, жи вона на ным прийіхала, — йа йі — каже — ше підкуру тоў шерстеу с того коньі“. — Йак вінесли тоо коньі, поставали войско ўкола, — тогді взыў той принц йакіхось порохнякіу, закуруй дванайцьіть кадзыдліў, — йак стаў дим, тогді він сыў на того коньі і взыў тўуу панны і полётїу в гору і каже: „Хто хоче йі за жінку мати, то прошу менé запитати!“ Тогді прийіхаў до сво́го тата і вженїу сыа в неў. —

Записано в Серпниках, пов. Бібрика від господаря Федя Саловского 1895 р.

Паралелів до сего оповіданя не знаю.

70. Юбилячий син.

То буў йіден пан, маў пара ко́ней і ко́білу; і маў фірмана до тих ко́ней. Той фірман ни міг собі знайти коханки та й взыў сыі до ко́біли. Тимчы́сом каже до пана, повідайи: „Паны, шось наша ко́біла жерэ́бна“. — А він каже: „Ідзь ти, дурньу, та де ўона бу́ла коло во́гира!“ — Прийшло за девіть місяцїу, — майи ко́біла хлопцы. Той прибїгайи до пана — : „Проши пана, ко́біла шось майи“. Каже: „Шо майи, лошый?“ Каже: „Ны“. Каже: „Йди, дурньу, де ны!“ Прибїгайи пан до ста́йны, дивить сыі, — стоїт хло́пец, ссе цїцьку!“ Пан взыў і тўуу ко́білу вигнаў с тим хлопцем на двір. Ко́біла пішла, ходїла сыім лыт по лысы; тогді за сыім лыт прийшла до дўба, каже: „Сїну, трисї тим дўбом“. Син дўбом потрис, она́ каже: „Сїну, шес слабїй“. — Він ше сыім лыт цїцьку саў, — тогді го привела до того дўба, каже: „Сїну, потрисї тепёр“. Той йак потрис тим дўбом, аж гїльи пооблытало, ни так лысты. — „Но, — каже — тепёр менé, сїну, возьмі закопай, а йак ти менé не закопайиш, то йа тебе закопайу“. — Той взыў вікопаў йаму і ко́білу трўтаў, а ко́біла каже: „Йак ти будеш в йакім нешчы́сьтву, то скажеш, жи: „Миньі так ныгдé не бу́ло, йак у ко́біли йамки“. — Тепёр він собі пішоў на доро́гу, сыў і згортайи ло́рох. Перейїдїт ксьиндэ доро́гоу, питайи сыі: „Шо ти йи за йіден?“ А він каже: „Йа йи ко́білячий син“. — „Оў, то йа тебе — каже — не хочу“. І поїхаў. А той каже: „Е, ти, псыа кроў по́пе, то ти менé не хочеш на слў́жбу, жи йа ко́білячий син?“ Перебїг через горбо́к, сыў собі вноў. Прийїдїт той ксьиндэ сам до не́го, питайи йиго: „Сїну, шо ти за йіден?“ — „О, — каже — йа бідний, тато ўмёрли, мама ўмёрли, — йа сам не знаў, шо йа за йіден“. — „Мо́жеби ти — каже — ў мене служїў?“ Каже: „Та чомў не бу́ду, — бу́ду служїў“. — Привїў йиго до до́му, каже: „Йа ти

дам маленьку сокірчину, будеш рубаў дрова“ — та й каже: „О, слўшннй наймиток, привітайн собі“. Каже: „Будем йнго годїти... Шож ти — каже — хочеш на рік?“ Каже: „Ныц не хочу, ’но йднго штўчка дам ксьїндзови ў с...“ Той тогдї каже: „Добре!“ — ше собі по покўю погуляў, каже: „Шо то наймиток будє рік служїў, жи менє раз ў с... штўрвє, — шо то йн“... Але прїйшло, каже: „Будеш, Фєдью, молотїў“ — до нєо повїдаїи. Той йак взыў молотїти, фсьо збїжьи, шо було, скинуў до кўпи, йак звїзаў тїї два граби до кўпи, взыў молотїти, — фсьо збїжьи до кўпи змолотїў. Ксьїндз виходит, повїдаїи до жїнка, — жїнка каже: „Прїймївє собі, — йак ти штўркне ў с..., вже ти вїннцї ныц ни трєба будє!“ Каже: „Ту ў нашїм стаўкў сєї наймит ўтопїў, — пїшли бїдў, най сєї татже ўтопїт“. Той ў вєчер каже, ксьїндз: „Йди клич Йївасья на вечєру!“ Той прїходит до водї та й каже: „Йївасью, ходї вечєрити!“ Той ныц не обзывайн сьа. Той дрўгїй раз кличе. Але пїшло однїаїцїта, — той вїлазит, вочи такї маїи, йак каганьцї, а пїшчиско наставїў йак пїиц чорнїй, — берє йнго за барки і тьїгне ў воду. Той за ним сєї поступаїи, поступаїи, — тогдї взыў злїпаў, вїтїгнуў на бєрег, вїбиў, вїбиў і каже: „Йди вечєрити!“ Той йїму повїдаїи: „Вже двїаїцїть пїить лыт, йак йа ў твго ксьїндза вечєрїў“. — Той го прївїў до дїму, каже: „Колї не хочеш вечєрити, — каже — йди лыгаї за пїиц спати“. — Польгаїи си за пїицом, спїят, — йїмосьць сєї прїбудїла, каже: „О, вже дєсь наш Фєдь плївайн по водї в Йївасьом.. Анї, — каже — най сєї ксьїндз идўт за пїиц подивїти, ци йн“. — Ксьїндз пїшбў і вльїк сєї Йївасья і фгьїк назад до покўю с кўхнї. Каже: „О, йи бїдї!“ А йїмосьць повїдаїи: „Но, но, тепєрїс си прїймїў, — йак тї штўркне ў с..., пєўнї тї ныц вїннцє не трєба будє“... Каже: „О, ту йи медвєдїў шнїго, пїшлєм йїх ў лыс та й медвєдї гет пїбїўт йїх“. — Прїйшло ў вєчер, каже: „Йди ’но, бо пастўх тельїта погубїў в лысї“. — Той взыў посторонок, прїходит до лыса в Йївасьом, каже: „Хойцїно, хойцїно!“ Тимчїсом прїбїгаїи медвїдї та й бух! йнго ў бїк. Той каже: „Не бўхай, — йак тї бўхну кулаком, то пєўнї ту адїхнеш!“ Взыў злїпаў медвєдья на воловїд та й каже: „На, Йївасью, ведї!“ Йївась ведє, той кличе дрўгого: „Хойцїно, хойцїно, маленькїй!“ Той прїходит, дрўгїй, зїбраў до кўпи — : „Ведї, Йївасью, бичкї до дїму!“ Прїйшоў до дїму, пустїў на ўобору, — шо було товїру, то гет ксьїндзови вїбили медвєдї. Прїходит ксьїндз рїно до кўхнї, каже: „Фєдью, шо, йи бичкї?“ — „Йн“. — „А дє“ — каже. — „Ў стїйни“. Прїйшоў ксьїндз до стїйнї сьї подивїти, — ўсьой товїр лєжїт, ’но медвєдї ходьит... Каже: „Шо робїти, — тре бїдў пїслїти, ту такїй млин йи пустїй, дўрно стоїт, там йи двїаїцїть пїить дыткїў ў тїм млинї“... — Набрїли дрўгї наймитї дєсєть корцїў пїскў, зло-

жили на віз —: „На, везі, Йівасьу, молоти с Фэдьом!“ — Прийіхали в одинайцпяти годіны —: „Но, ўтвориі!“ — каже. Тііі ўтвориіут млин, кажут: „Шо ти ту робиш, Йівасьу?“ — „Аўо, — каже — той мнѣ влодѣій вйіньнѣу в воді“... — Оні йак ўсі повихоліли, та й кўждий йиго ў пісок, — а той Йівась собі. Той тогді йак впапѣу розвѣру від вѣза, йак зачинайи бити... Тогді каже: „Шѣ ти ту хочеш?“ Каже: „Хѣчу молоти“ — йак йіх дѣбре вйівиў. Взйіли брѣти тотѣ збйжи с фіри, — каже: „То пісок!“ — „А, — каже — й... твоюу мать, то мій ксьиндз пісок йісьть!“ — Тііі сѣ зльйкли, пісок повиспйали, мйхи забрѣли, пішли до пана до шпйхльйрѣу, набрѣли дѣсѣть кѣрцѣу шенйцѣі, помолѣли, вложйли на фіру —: „На, — каже — везі!“ Той заложйў тііі бичкй до вѣза, мелвѣды, і каже: „Йівасьу, берй бичкй і веді!“ Прывѣзт до дѣму рѣно, каже: „Най си ксьиндз мукѣ поскйлаіи!“ Той повідаіи: „Минйі тоіі мукй не тра, вѣзмі повиспйай в рйў. Ксьиндз пішоў сѣ подивйти, — мукѣ такѣ йак сѣнце! — казѣу найнитѣм повзбйрати.

Прийшло, вйібуў рйк —: „Но, — каже — йігомѣсьць, лѣгайіте, най вам дам шйўчка ў с...“ Ксьиндз каже: „Дѣж то, йа тотѣ не вйтримайу“... — „Ну, — каже — то будѣте ў мѣне рйк служйли.“ — „Но, — каже — то буду служйў, але Йівасьѣ вйтраў.“ Він тогді каже: „Йівасьу, йди вѣже собі!“ С тоіі фтыхи йак Івась скѣчиў ў вѣду, — аж сѣи водѣ розльйглѣ (= роскѣчила). Тогді ксьиндз сѣ зберайи с Фэдьом йде. Прихѣдыт в велйкій лыс —: „Анѣ, шо будѣм йіли?“ Той наклаў си вогнйў, мѣли бѣльбу —: „Ти — каже ксьйндзу — пѣчй, а йа йду на польѣваньѣ.“ — Ту прихѣдыт старйй дьйд, каже: „Дўйтй, дўйтй, бо йа дѣже змерѣ.“ — Ксьиндз сѣ вйгнѣу дўти, а той тогді ксьйндѣѣ ў карк, — набйў ксьйндѣѣ дѣбре і сам ўтык. Прихѣдыт Федь, каже: „Чѣмѣ не зготѣвиў обйц?“ Той каже: „Ой, бйдѣ, — повзбывѣли мнѣ, лѣдвйм тѣплий“... Той Федь каже: „Чѣкай, дам йа ті бйды, жибй вѣнѣ но ту прййшла!“ — Прихѣдыт той сйвий дьйд, каже: „Ой, дўйтй, дўйтй, бо йа дўжи змерѣ“... — Той зачѣвйў дўти, — той ййго тогді ў карк. Той взѣвйў дьйда за бѣроду, вйбйў дѣбри, — тогді взѣвйў дѣба росколѣу пальцѣйма, запахѣу му бѣроду ў дѣба і клйче на ксьйндѣѣ: „Хѣді, і ти ййго дѣбре набййш!“ Ным си ксьйндѣѣ знайшоў дѣбру пѣўку, тмчѣйсом той дѣба вййкнуў і пішоў з дѣбом. Ідѣт, ідѣт, крѣтыть сѣ, прйхѣдыт над йѣму: той польѣв з дѣбом в йѣму. — „Но, — каже — чйпѣй сѣ, ксьйндѣѣ, пѣлицѣі, лѣзь нѣдйў, польѣвѣи — кѣжи — за тм дьйдом.“ — Спустйў сѣ ксьйндѣѣ нѣдйў, тогді він взѣвйў скѣчиў. Прихѣдыт там до повѣйу, — там йй двй пѣннѣі, шййи, а той дьйд з дѣбом в лйжку спит. — „Ей, — каже — сйну, кѣби ти минйі бѣроду пустйў, побѣрѣўбй йа сѣ — каже — с тобѣу йакѣсь дьйнку“... — Той взѣвйў ййму бѣроду вййнйў, той стрйпаў сѣ червѣннй йак когѣт, — йак сѣ

взяли бороти, то сї бороти сьм днїу і сьм ночїу. Та й тогдї Федь йак того дїда кїнуу, аж сї Грис в него росїлау... Тогдї каже: „На, ксьїндзе, ти майиш йїднїу пїанну, а йа майу другу“. — Взяў ксьїндза вїсадїу до горї, сам сьм вїстаўвїу. Йак ксьїндз прїйшоў до дому, — нема нї селá, нї цєрквї, нї жїнки йїгó на тїм мїсци: тїлько лїт вїн там служїў в него. —

Записано в Серниках, пов. Бїбрика від господаря Федя Саковского 1895 р.

Комбїнация кількох мотивів: 1) хлопець уроджений із кобили і вихований у лїсї, пор. Cosquin N. 1. (Іван Медвїд); Аенансьевъ N. 76 і т. IV, 112—113; Драгоманов, Константин Великий; 2) наймит-силач і проби господаря увільнити ся від него, пор. Grimm N. 90 і т. III. 153—157; Haltrich N. 16; Аенансьевъ N. 89 і т. IV, 152—155; 3) силач, лїсовий дїд і увільнене увязнених під землею царївев, пор. висше N. 33, 37.

71. Тромсїн.

Йїхало безь лїс двá офїцїри, здїбáют в лїсїбї кóшик вїсит, а ф тїм кóшику йїст дїтїна. Взяли тїу дїтїну привезли до мїста, анó, йак йї хрестїти: Тромсїн. Допїру той хлопець йак вїрїс, цїсар собї дїже ўподобаў йїгó. Каже той Тромсїн, йак вже велїкїй вїрїс: „Дáйти ми коньї!“ Дїстаў вїн такó старóго конїска, — йак йїхаў на спáцпр, знайшоў золотїу пїткóву. А той кїнь каже: „Не берї тоїї пїткóвї, Тромсїн, бо будé бїдá!“ А той каже: „Шо за бїдá, йак йа на гостїнци знайшоў?“ Йак прївїс тїу пїткóву, той цїсар повїдáйи, каже: „Йабнї тїу пáнну ше дїстаў, жи на тїм конї йїадила“ — до Тромсїна. „Но, — каже — йак ти тоїї пáннї мнї нї дїстанеш, то йа тебе стрáчу“. — Тромсїн тогдї сибї взяў лїўстро і взяў сибї дванаїцїть кóнїй, йїмїу той кїнь казаў взятьї і йїхати до мóрїу, взьїти дванаїцїть фльїшок горїўки, а ў кўжлї фльїшци жибї інакшїй кóльор буў, і швáтьи до ўберáньи. Тепер вїхóдит тотá пáнна з мóрїу, йак прїйїхали тáмка, она сї фурт прїгльїдáйи (то булá мóрскойї пáнї донькá, такóй цїсарóвойї). Онї вїттам вїдїйшли, допїру вона прїйшла до тóго. Напїла сї тоїї горїўки і дївить сї, жи вона дїже паскўдна, бо гóла, (онá в лїўстро сї дївїла) — йак сї вбрáла ф швáтьи, дївить сьа: вона ладнїйша багáто. Йак сї напїла горїўки, кóльор дїстáйи на тварї; взьїла черевїки вберáти, аж заснўла (такóго нальїў до фльїшки шльоф-трўнку). Тогдї кїнь каже до него: „Тромсїн, берї теперка тїу пáнну на фїру і йїдьмо“. — Взяли йїхати, старá вїйшла, дївить сї: шось ва чўдо стоїт. Взяла то пороскїдáла і женé за нїми. Той взяў вїдї-

пньіў па́ру ко́нй та й лишіў. Ным прыйхаў за гра́нцэу, то ўсы ко́ны му по́йла, двана́йцэць пар, 'но с тым ко́ньом уты́к. Ё́ак йі прыві́а, так той цы́сар ка́же: „Да́й мнѝ, Тро́мсін, ту па́нну“ — той ка́же: „Та бері́ собі́ тў́йу па́нну“. — Ё́ак той цы́сар вэ́вў тў́йу па́нну, она́ ка́же: „Ко́ли твѝй Тро́мсін та́кйі́ мў́дры́й, на́й мнѝ́ прыве́де сто ко́блї́ў з мо́рї́ў, мо́рскї́х“. — Ві́н пішо́ў до ста́ны до ко́нь, кї́нь по́вїда́й, ка́же: „Тро́мсін, йа́ ти не ка́заў то́й пі́ткoвї́ бра́тї! Ві́дш, жї́ будэ́ бї́да! Ты́пер — ка́же — ка́жї́ цы́сарoвнї́, жї́бї́ даў двана́йцэць ват ба́во́ннї́, а кў́жда зї́ смо́лоў жї́бї́ бу́ла, смо́льна́... Тепе́р по́йде́мо до мо́рї́ў, по́ тї́й ко́блї́“.— Прї́йхалї́ до мо́рї́ў, йа́к той кї́нь за́раў́у́ тры́ ра́зї́, йа́к тї́й ко́блї́ ру́хну́лї́ з мо́рї́ў, вэ́зї́лї́ за тым ко́ньом гна́тї́, — котра́ прї́летї́г, йї́го ў́кў́сї́т, то ў́се ў́ смо́лу, а ко́нь нѝ́. Ё́ак той кї́нь прї́леты́ў на та́ке по́дві́рї́н, жї́ воно́ бу́ло о́ппарка́на́ва́не дї́ўко́ла і на двї́ бра́мї́, — ко́блї́ сѝ́ зї́ста́лї́, а кї́нь ў́ты́к на дру́гї́ бї́к. Тепе́р ка́же: „Тро́мсін, ко́ли ти та́кйі́ мў́дры́й, ано́, ві́цера́кї́ тї́ ў́сы ко́блї́“.— Ві́н пішо́ў зноў́ до ко́нь і пла́че. Кї́нь ка́же: „Вї́дш, Тро́мсін, нї́ ка́заўї́м ти́: нї́ бері́ то́й пі́ткoвї́!“ Кї́нь ка́же до не́го: „Тро́мсін, бері́ йдї́ на́косї́ фї́ру ко́ньу́шнї́ннї́, прї́везї́ там і да́й тым ко́блї́ам, на́й йї́дѝ́т, — йа́к йа́ тў́пну тры́ ра́зї́, бері́ і це́ркай“.— То́гдї́ ві́н вэ́зї́ў це́ркатї́ і наце́ркаў сто га́рцї́ў мо́лока́. То́гдї́ во́на́ ка́же: „Ко́ли твѝй Тро́мсін та́кйі́ мў́дры́й, — бері́ та́кйі́ ко́цьбо́лок мо́лока́, жї́бї́ то сѝ́а мо́локо́ ва́рї́ло в нѝ́м, і йа́к то в́же мо́локо́ о́зьме́ кї́пї́тї́, на́й сѝ́а ску́па́йї́ в нѝ́м“.— То́й пішо́ў до ко́нь і зноў́ пла́че, а кї́нь ка́же: „І́ ф тї́м не бї́й сѝ́! Ска́жеш со́бі́ мене́ прї́везї́, — йа́к йа́ фо́ркну тры́ ра́зї́, бері́ ска́кай́ за́ра ф то мо́локо́ і бері́ ку́па́й сѝ́“.— Ё́ак той кї́нь фо́ркнуў тры́ ра́зї́, той Тро́мсін ско́чыў ў́ мо́локо́ і ку́па́й сѝ́, де на́йгі́рше кї́пї́т. По́тї́м вэ́зї́ў ві́скочыў́, — то́гдї́ во́на́ ка́же до то́го цы́са́рї́: „Дї́ві сѝ́, йа́кйі́ Тро́мсін ла́днї́й, жї́ сѝ́ ску́паў ў́ тї́м мо́лоцѝ́“ — ка́же: „Йа́кбї́ ти́ сѝ́ ску́паў, то́ тї́бї́ ше ла́днї́йшї́й бу́ў“.— То́й йа́к ско́чыў у то́й мо́локо́, та й 'но ко́стї́ ві́плї́лї́ до го́рї́, так сѝ́ ску́паў. То́гдї́ той Тро́мсін ў́жениў́ сѝ́ с тоў́ па́ннoў і зї́стаў там цы́саром. І́, зна́йї́те, ві́н спраў́лї́ў вэ́сьлї́й ве́лї́ке, йа́к сѝ́ жениў́, — йа́ там бу́ў на тї́м вэ́сьлї́ў, той зло́ды́й псы́акроў́ кў́хар, йа́ пра́вї́ў, жї́б мї́ шо́ даў, зна́йї́те, йа́к мнѝ́ вда́рї́ў ва́рехоў́ ў́ с.... — ажї́нн ту ў́паў́. —

Пор. вы́ше N. 41, 44 і́ вказа́ну там лі́тэра́туру.

72. Щастє.

Жиў ў йиднім селы Іван чаріўник; він буў добрим госпóдарем і грóши маў багáто. Але маў йідного сина Гриньа і йак той син пiдрiс, бáтько йигó вженiў. І жиў Гринь ж жiнкойу вже пáру час і мáли ўже трóйи дьiточóк. Али йідного рáзу Іван чаріўник розлўтиў сьа і кáже до сина: „Гриньу, берi собi жiнку і йди ў сьвiт, жиби йа тебé бiльше не видьiў“. — І Гринь узбáў жiнку й дьiти, запрáг коньá мiзérного у вiв і йдут. Перейхали бес кiлька сьил і эдибáйут у ровi пiсника, шчо в нéго аж шерсьть облызла, і бiдне пeсиньá кавiчало у ровi. Жiнка кáже до Гриньа: „Чоловiче, возьмi тóго пiсника, вехáй буде в нáми“. — А той пiсник — то булó йiх шчáсьтья. — І вьзали пiсника, йдут дáльи. І при-йхали аж на дeсьáте селó и ў дeсьáтим селы прóсьять сьа нáнич. Вийшоў вiт и питáйи, шчо вони за йиднi. Гринь розкázáў, звiтки, и шчо отeц вiгнаў йигó и ньiчóго не даў йи му и —: „Йiду шукáти пристанó-вискá“. — Одже вiт кáже до Гриньа: „Тўтки ў нáшим селы йи йиднó госпóдáрство, шчо ўсьи поўмерáли и немá вьiкóго, — иди на те госпóдáрство и дороблáй сьа“. — І сьiў Гринь на тiм госпóдáрствi и зачáў сьа дороблáти. Пeс ростé, — худóбу ўже мáйи и за пáру льiт так сьа доробiў, шчо маў ўсьóго подостáткoм и побудуваў сибi будiнки и дóбре йи му велó сьа. А той пeс буў у нéго за пастухá, пeс худóбу. Поженé худóбу, напасé и назáд приженé, такú глáдку, жи аж льубо дивiти сьа. Але так за пáру льiт йихали фiри в йигó селá, звiтки він буў рóдом, вi збiжам и прийхали до тóо селá, дe буў Гринь, и просiли сьа нáнич. Вийшоў Гринь на вўлицьу и пiзнáў тих льудий, жи вони с тóо селá. — „Льуди, йiдьте до мéне, йа вас переночўйу. — Та й тi позайiздiли, по-випрагáли кóньи, позаводiли до стáньи. Гринь даў усьiм кóньам по чвэртцьи обрóку. — „А ви, льуди, свiй обрiк и сьiно дiстáйте на дáльшу дорóгу“. — Прийшли до хáти, даў льудьам вечéрати та й питáйи: „А звiтки ви, льуди?“ — „С тóо и с тóо селá“. — „А чи жиий шче ў вáшим селы госпóдар Іван чаріўник и йак сьа йи му повóдит?“ — „Та шче жиий и дóбре йи му сьа повóдит“. — Та й тоды Гринь признáў сьа йи, шчо він за йидén, жи він с тóо самóо селá, шчо й вони, кáже, шчо —: „Йа буў йидинакóм у мóго бáтькá и бáтько мéне вiгнаў ж жiнкойу и зь дьiгми, и йа прийшоў аж тут и сьiў на тiм госпóдáрствi и Госпóдь-Бóг ми ны и допомiг, шчо йа доробiў сьа мáйóткy. Одже прóшу вас, льуди, йак вэрнете сьа назáд, зайдьiть до мóго бáтькá и поклоньiть сьа до нéго вiд мéне, скажiть, най прийде до мéне ў гостiну“. — Миньў рiк, — прийвдiт бáтько в мáтериу ў гостiну до Гриньа. І привитáли сьа краснó, йак Бог приказáў, и дивўйуть сьа, шчо такé ўсьо красне госпó-

дарство і тільки йи ўсього. Аж тут пригонит пес худобу с пасовиска. Йак батько зувидиў того пса, та й за́раз пізнаў, шчо то синове шчастья, та й каже до сїна: „Сїну мій лубий, забий тоо пса, бо йак не забийш, то йа за́раз умру́ ту ў твой хаты“. — Гринь рад не рад забий пса. Йак 'но худоба зувидыла, шо пес лежит неживий, попрібгала ўся до него, ричит, плаче за своїм пастухом. І Гриневи жалъ сьа зробило і собі заплакаў, слези йиму покотили сьа з очий. А худоба зачала пса лязати, цылко́м злизала, 'но тільки кости дїстали сьа. Та й Гринь позбираў кости с пса і поховаў йих у могїлу. А батько відїїдїт до до́му, каже: „Сїну, йа до тебе приїду аж за рік у гостїну“ — і поїхаў. А худоба злизала с пса ўсе шчастья на себе і зноў йист так йак було. Али минуў рік, — приїдїт другий раз батько до сїна ў гостїну. Приїхаў на подвіра, — а по подвіру ходит йалїўка така глътка, краса... І батько пізнаў, шчо та йалїўка злизала с пса найбїльше шчастья, — каже: „Сїну, варїж ту йалїўку і нех жїнка зварїт утробу в неї і йа вїїш, — бо йак не зарїжеш і не дасї минї вїїсти, то за́раз умру́“. — Син не хотыў рїзати йалїўки, але йак батько ўбаў просїти, та й мусїў зарїзати. Але жїнка ў кўхнї зварїла, дала дытьям покушати і самї покушала, а решта, шчо дїстало сьа, занєсла старому чарїўникови. А батько каже: „То не ўся утроба, хто то зїїў?“ А невістка ж жалєж і зі злостий каже: „Йа не йїла і не видыла, жибн хто йїў. Поставилам, то берїть, йїжте!“ — Та й чарїўник вїїў і поїхаў до до́му. І зноў за рік приїдїт батько до сїна. Приїхаў і пізнаў, шчо невістка зь дытьми збїли с теї йалїўки шчастья. И він ни мїг уже казати синови, жибн рїзаў жїнку і дыти, і поїхаў назад до до́му. І йишче кавалок було йиму йїхати, — за сєрце йиго стиснуло, жи не мїг синови відобрати шчастья, і скрипуваў у доробї. —

Записано в Берлинї від парубка Тимка Яремка в грудни 1895 р.

Паралєлїв до сеї навки я не стрїчав; те що є у Аванасьєва N. 202 і IV, 487—488, тїлько здалєка спорїдненє з отсим оповїданєм. Цїлий цїль оповїдань і вірувань про щастє-долю зведений і розібраний у Веселовского „Судьба-Доля вь народныхъ представлєнїяхъ Славянъ“ (Разысканїя вь области русскаго духовнаго стиха, N. XIII).

73. Про фїльфебра і лынґвера.

Буў смбї фїльфебер; він служїў при войску дваїццїть штїри рокї і він ныґди до до́му на ўўрльоп ни йївдиў за тих дваїццїть штїри рокї, а дваїццїтьчїтвєртого року він просїў сьї на ўўрльоп вїт самого цы-

сара й з режіменту, жиби му позволю́ на те, і с конём. І прийшло́ віт цьісара, шо йімú вольно́ йїхати на ўрльоп с конём до рóдичі. І він йїхаў до до́му і йїхаў чїривъ лыс і він ў́ тим лысы заблудіў і йїздиў два-на́ньцїть день, заблудіў, ни віг ви́брати сыі на до́рогу на чїсту. Али він так йїздиў, йїздиў і наўвріў сьвітло ў́ ночі; і він прийїхаў до то́у сьвітла, — а то ў́ пала́цу сьвітїло сыі. Той пала́ц буў заму́рòваний парканом; али він прийшоў до бра́ми і ту бра́му вітчиніў, — бра́ма була вельзана — і він прийшоў піт той пала́ц, подивіў сыі під вікно́: ны́кого ни було́, 'но йїдна́ пánна ў́ канцїлярїї. І він прийшоў до те́ї канце-цярїї і стаў просїти сыі нánч; він стаў просїти сыі нánч, али жи вона́ ни могла́ йімú позво́лити, каи — бо вона́ була́ сама́ йїдна́ — каи —: „Та́та ма́ми нїна́ ў́ до́ма, — каи — йа́ сама́ ни мо́жу“. — Али він каи: „То — каи — йа на ўрльоп йїду́, — каи — войско́ві приписи зна́йу, му́сїш мнївэ́ переночува́ти!“ Та й вона́ ни ма́ла ви́йицъ шо каза́ти і обі-цья́ла сыі ў́же йїго́ переночува́ти. І зава́рила йімú виче́рати йї дала́ йімú і він повече́раў, перестелїла́ йімú лішко́ і —: „Льга́й, — кае́ — па́не, спа́ти“. — А він кае́: „Йа́ двацїтьчѣтвѣ́ртий ріќ служу́ при во́йску, — кае́ — йа ў́ лішку́ ше ни спаў, 'но при коне́ві заўши, і тепе́р му́шу ў́ ста́ны“. — І він сїбі́ пішоў до ста́ны і привїзаў коня́ до кїльця́ і лыг сам при коне́ви. І він лыг наго́знах і заснуў. І до те́ї пánни прийшло́ три розбїйники, йак він заснуў, і пита́ли сыі: „Де твїй ба́тько і де твоя́ ма́ти?“ А вона́ йїж сказа́ла: „Мої́ рóдичі, ба́тько і ма́ти, пої́хали до мїста“. А ті розбїйники ті пánні ка́жут: „Йа́кжи вони́ пої́хали до мїста, дава́й нам ба́тькові́ гро́ші, бо ми тїбі́ за́ра сме́рть зрòбим, йак ни дасїш!“ Та й вона́ ви́ страху́ ни ма́ла шо робїти, пішла́, ў́взала́ то́рбу гро́ші ба́тькову і поста́вила йїм на сто́лы. Типе́р вони́ зноў до не́ї ка́жут: „Дава́й ше ма́теринї́ гро́ші!“ І вона́ пішла́, ввзала́ то́рбу гро́ші ма́терини́ і зноў поста́вила йїм на сто́лы. — „Типе́р, — каи — ше му́сїш да́ти сво́ю то́рбу гро́ші!“ І вона́ пішла́, сво́ю ше дала́ йїм то́рбу гро́ші і зноў йїм на стї́л поста́вила. На ў́остáтку ў́они́ йї сказа́ли: „Зва́рї нам виче́ру таку́йу, шо ми, йак жи́ймо́, то ше́сько ни йїли, бо ны́, то тїбі́ за́ра сме́рть зрòбим!“ Она́ йїм ни ма́ла шо так ва́рїти, за́ризала́ двѣ́ кўрки і ў́пску́бала, бу́ди йїм ва́рїти. Али ни ста́ло йї водї́, пополо́ска́ти ті кўри, та й вона́ каи: „Ви трóшки за́чи-ка́йти, а йа́ піду́, наби́ру водї́ ў́ стўдны́“. Али вона́ йїшла́ йаку́ра́т бес ста́йню і нага́дала сыі, шчо́ той фильфе́бер спит, і йак він так спаў наго́знах, ў́она́ йїго́ злáпала так напе́рет се́би і поста́вила на но́гах за́під бо́ки, і сама́ пішла́ на двір і до льо́ху схова́ла сыі. А він сїбі́ той фильфе́бер стаў і зачаў думати; він сїбі́ помислю́, шо двацїтьчѣтвѣ́ртий ріќ служі́ при во́йску, а ны́гди́ йїму́ сыі так ни ста́ло, йак сыі́ йімú типе́р

стало, — шчо то може бѹти? Али він собі взяв, вібраў сьі сакошпак¹⁾ так як то він прийшаў, і вийшоў с станы і прийшоў під вікно і дивить сьі до канцельаріі і він зувідыў, шо там три хлопци сидят і три торбі стойт на столы. Він собі помыслаў, шо то ни йист добрі людци, 'но то йист розбійники, — а панни ўже десь ни булo. І він вийшоў до канцельаріі, а ті розбійники йіго пытайт: „За чим ти прийшоў?“ — а він йим віткаауї: „Ти ни пытай манé йіден в другим, за чим йа прийшоў, 'но йа тибé пытай: Чогó ви тут поприходили?“ А вони зноў до него вiтповідайт: „Ти нас ни майнш шо пытати, за чим ни прийшли, — ни тибé пытайм, за чим ти тут прийшоў?“ Али як до него йідем ўстаў, до тоўо фильфэбра, хтыў сьі в ним борикати, — али фильфэбр зара вiтбагнуў шаблѹ, розвiтвў йидному гóлову на двоим, а другоўо як махнў, та й вўхо йимў вiдiтвў, тай тих двох зара ўпали, а третий ўтык. Та й він собі дўмаи: „Шо с тими двома робити?“ (Шо 'но буди трéтья часть). Та й він взяв йидного за йиднў ногу, а другога за другу ногу і взяв йих, вiтбагнуў йих аж за браму, і браму засўнуў. Брaму засўнуў, — али він почуў, жи хтось там ўогóри за парканом, — а паркан буў мурóваний, али він дослўхаў сьі. А на него говорили так: „Возьмим, пiткопаймо сьі в другога бóку — кáе, — попiт парканом, нас йи — кан — одинанцьцiть, ни йимў дамó рáду, — ни йигó забиймо, а грóшi мўси ўзвати йий!“ — Али він ныц 'но ходиў наўкóло коли паркану і дослўхаў сьі, де ўони зачали копати йаму попiт парканом. Али вони пiткопали сьі і стали вилызати тейу дзўроўу, а він собі стаў коли дзўри, і 'но йиден перельиэ половину на другий бiк, він махнў шаблейу і вiдiтвў йимў гóлову. А той зва паркану пытаи йигó, кажи: „Ўжесь вилыз?“ — а фильфэбир кажи: „Ўже!“ — фильфэбир сам вiдiзваў сьі, бо він йигó взяв за кóмнир і вiтбагнуў, фильфэбир, на той бiк. Типэр стаў другий лысти; той нерельиэ половину попiт парканом, а той зноў ўзваў, шаблейу гóлову вiдiтвў і за кóмнир і вiтбагнуў зноў йигó на той бiк. А третий пытаи: „Ўжесь — каже — вилыз?“ — а фильфэбир кажи: „Ўже!“ Типэр зноў третий лысти, і він так кажному вiттивў гóлову. Як ті йигó пытали сьі: „Вжесь вилыз?“, то він казаў, сам фильфэбир: „Вже!“ і він сам вiдгóвóрваў, фильфэбер. Али ті рэшти ни звали, хто то, — али той одинанцьцатий кажи: „Ўжесь вилыз?“ а фильфэбер каже: „Вже!“ — та він кажи: „Оў, — кáе — то — кáе — другий ви мóжш ўбiзвати сьі, то йиден вiдгóвóруи?“ — а фильфэбер кан: „Лызь, лызь“. А той за парканом каже: „Шось там недоброго йи, шо — кажи — ти сам вiдiзвiйиесь сьі!“ кан — вiбачайтi ўси людци і образи — кан: „Нас... твої матэри, йа ни по-

¹⁾ нiм. mit Sack und Pack.

лызу — кае, — пробўты тамтї шчасьця, шчо пользїли“ (о, ўонї ўже по-пробувалї! — адїн з прысутнїх) і сам узьаў і фцык вїт паркану. Алї йак фїльфэбїр почуў, шо вїн уцык, вїн сїбї ныц с тóго нї робїў, по-ходїў наўкóла попїт парканом і слухаў. Алї за браму задзеленькало шось дужї, — бо буў давїнок ў брамі. А фїльфэбэр пїтаїн: „Хто там їн, шо дзеленькаїн?“ А за брамоў вїтпвїдаїн: „То йа!“ — а фїльфэбэр пвїдаїн зноў їнму: „Шо за йа?“ Кáн: „Госпóдар — кáн, до свóго дóму їду, грáбїа — кáн — сам“. А фїльфэбэр їнму кáжї: „Йа туткї лыншїй госпóдар, нїж тї“. Алї той грáбїа до нéго розлó-стїў сї —: „Шо — кáжї — за госпóдар — кáн — колї мóго палацу?“ — а фїльфэбїр: „Йа — кáн — ту госпóдар, нї тї“. — Алї той ўже пóтїм і ўтїх трóхї грáбїа і стаў їгó просїтї: „Вїтчїнї мнїнї!“ Алї фїльфэбэр сказаў їнму пэршї: „Йак тї вїт свóго палацу госпóдар ту-тэйшїй, скажї мнїнї, йакїй тї тут звак мáїнш ў свойїм дóму?“ А вїн їнму так сказаў: „Там ў покóйу дрúгїм ў сьцынї забїтїх два рїшкї кїзьлáннїх, злóтом помáльóваннїх, а ў стáнї йїст пїять кїльцýў злóтїх вїсї; штýри кїльцý дурно вїсї, бо йа мáў тут штýри кóнї кóлї брїчкї, а на пїáтїм кїльцý стóїт кїнь вїзвонїй — і так їнму ска-заў: „Мáїш такїй знáк“. — І фїльфэбэр вернўў сї і пїшоў подивїў сї, чї то йїст прáўда. І ўбгльáнуў то ўсе і прїйшоў до нéўо і кáн: „Прáўда то йїст“ і вьзаў їнму вїтчїнїў браму та й пустїў їгó на по-двїрїа з брїчкóйу і с кїньмї і ж жїнкóйу. Алї йак вїн вїйшоў до кан-цельáрїї, йак зувїдїў тїх трї тóрбї на стóлї, та й дужї зльáкáў сї, стаў їгó пїтáтї сї, шо то йїст і —: „Де дочкá мóяá?“ А вїн їнму так вїтпвїў, кáн: „Тї нї льáкáї сї ше тїм, — кáн — дочкá йа не знáўу де йїст твояá“ — алї розказаў їнму за тїх трї розбїїнкї, шо вїн їїх порубáў, шо то ўонї сїдýлї ў канцельáрїї, і топїру кáн. „Ходї, пáне, зо мнóўу, йа тїбї покáжу, шо там ше йїст“. — Алї йак вїн їнму покáзáў тїх дэсýтїх порубáннїх, вїн ше гїршї застрахáў сї і топїру вїн їгó стаў просїтї фїльфэбэра: „Скажї мнїнї, шо то йїст?“ І вїн їнму розказаў цýлу прáўду, шо —: „Йа їду з вóйска на ўрльоп і прї-їїхаўїм пáнїч і — кáн — лыгїм ў стáнї колї коньá спáтї і хтось мнїнé звїў на нóгї та й постáвїў, а йа вїйшоў на двїр, пїд вїкнó заглáнуў: пáннї ўже нї булó, но трї розбїїнкї сїдýлї, та й йа ўвїйшоў до канцельáрїї, пїтáў сї їїх: За чїм вї прїйшлї? а вонї до мéнї по-ривáлї сї, хтýлї мнїнї смерть зробїтї, чогó йа прїйшоў, та й йа вї-тьáгнуў шáбльу, двох порубáў, а трéгїй фтык; та йа тїх двох узьаў за нóгї і вїтьáгнуў за браму і браму засýнуў і сам ходїў попїт парканом; і йа ходїў по пїт парканом і чуў, шо їїх булó одїнáньцýтї і так го-ворїлї: Возьмїм, пїткóпáїмо сї з дрúгóго бóку та й фїльфэбэра за-бїїмо, а грóшї возьмїм! — алї йак вонї стáлї копáтї, йа їїх фсых

порубаў“. — Типэр він ўже ўсё спізнаў той пан, грабѣя, стаў шукати за дочкою, де дочка сы подыла, і він знайшоў дочку ў льоку: сидыла ў куточку ледви жива ўже, так сы залькала. Він взяў її до покою та й справіў тóму панові баль. — „Типэр, — каи — йак такіі спóси, йа тибé вoзьмó — до тóю фильфэбра — за зьятэ, бо дитэй вйивци ни маю; мóжиш бóти добрим паном вóзвди ў мéни“. — І забраў сы той фильфэбер і пойхаў далы до свойіх рóдичю такі на ўрлоп. Прийхаў до своёу силá та й стаў питати кватіри, де маіут от жонныри стоіати по хатах на кватіру. Там записаў тілько й тілько, а там тілько й тілько, а прийшоў до свёіі мáтери, записаў: тут маіи стоіати фильфэбер. Али жи йігó мáти ўже ни півнала, бо він двацьцятьчвэртэй рік ўже буў при вóйску, ныхтó йігó ўже ни знаў, шо то за йіден. Али мáти тóю ни хтёла, шоб він стоіаў, кажи: „Ми йістим бідні — каи, — ў нас ни мóжут жонныри стоіати“. Али він до нёіі крйкнуў, до мáтери —: „Куш, бабо, то йіст войскóвйі припíса, то йа нушу тут бóти!“ Казаў: „Зваріть мині вичэру, йа вам заплачу“. — Вона йімó зваріла кóрку і поставила йімó на стіл на галырцы. Він вйінаў с кишэні нóжик, стаў те мнъасо краіати і взяў кавáльчик с костюахоу кінюў на зэмлю. А ў хаты буў малёнький пёсик, — ўзяў ту костюашку пёсик, зыў і зара на трóйи тріс. Та й він крйкнуў до мáтери: „Так, — каи — мамо мойá рідня, ти мнй — каи — трутыву дайш йісти!“ — Та й вoзá йігó стáла питати, кáе: „А по йакóмуш ти мій син?“ Він йііі расказаў, по йакóму, та й вона то спрátала і стáла плакати. Типэр пятайи: „Де мій — каи — брат, йіден і дрўгій, і де мойí тáто?“ Вона каи: „Тáто ў столóлы спит і брат, а йіден десь пішоў“. Та й він забирайиць сы, йде с хати, каи: „Типэр йа тибé ни знаю, мамо, йа ни твйй син, а ти ни мойá, мамо, за ту рйч, шо ти минé хтёла струйіти. Прийшоў він до студóлы, дивить сы: бáтькові шoсь гoловá завйязана. Він розвйязаў гóлову: гoловá ровйята. Він дивить сы на брáта: брат лжйт без вўха, вўха йідвóю нима. І так йиш сказаў: „То ви булі — каи — такі спраўци, хтёлисьте минé забіти! То йа вас — каи — порубаў пёрши. Бóдьти здорóви, типэр йа вас ўсых ни знаю“. — Забраў сы та й пойхаў назад. Прийхаў до тóю самóго пана, де він ночуваў, той пан даў йімó грóші дóсить на дорóгу, і забраў сы, пойхаў до регімэнтó фильфэбер назад, в ўрлопу ўже. І він йіхаў гостйнец, лысом гостйнец. Навнаў лынгвэра, пятайиць сы: „Де йдеш, лынгвэри?“ а той йімó каи: „Йду — каи — на ўрлоп“. А фильфэбер каи: „А йа йду в ўрлопу; бóдим разом йти“. Та й лынгвэр кáже до фильфэбра: „Добри, шо пан фильфэбер йдут, то вас нóги ни больáть, а минé ўже й нóги больáть пйшки йти. Кои — каи — пан фильфэбер зльылаи трóхи, а йаб трóшки ўсыў, нехби йа пройіхаў кавáльчик!“ Фильфэбер

кам: „Добрн, йа тибі то зроблю“. — Та й лынґвѣр ўсьйу на коньа і йде, а фильфѣбер пішки йде. Фильфѣбер стаў собі на стóрону, а лынґвѣр коньа потиснуў та й ўтык від фильфѣбра (та й дїстаўсьи, сирітка! — докїнула присутна баба). Фильфѣбер стаў журити сьі: „Шо йа бóду робїти. Прийдú до регименту, мúшу за коньа заплачїти, бо йа сам тїлько ни варт, шо той кїнь варт“. Кáжи так і йде далї і ўсьо сибї мїр-кúйи: „Прийлу до регименту, бóди минї велїка бїла. Напишу до тоúо пáна, де йа бóвú, то він минї грóшї за коньа прїслѣ“. — Типѣр сибї так дúмайи: „Коб жи минї де хоць хлóпского ўкрасти, шчоб йа йїхаў, бо йа ни звик итї“. — Али вїйшоў він на поля, дївить сьі: — стоїт кїнь, али дúжи далѣко на горпкú. Він стаў, пусткú сьі до тоúо коньа йти, дúмайи: „Чий кїнь йи, то йи, абї йа злáпаў, та й бóду йїхаў“. — Прийшоў він до тоúо коньа, — а то той самий кїнь, шо він маў, йїгó кїнь власний. Він бóу подáкуваў, шо найшоў своúо коньа; али вїїхаў він с тоúо горика на долину, дївить сьі: стоїт фїльвáрок ў долини. Він прийїхаў до тоúо фїльвáрку, хтýй напоїти коньа. Прийїхаў під браму, — брама сьі йїмú самá вїтчїнила; і він коньа напоїў, привїзаў коли стúднї, сам пішоў там до серѣдини, до хáти, дúмаў, мо' там де шо посьнїдайи, мо' коршиá (він ни знаў, шо). Прийшоў він до йїднѣйї канцельáрийї, — двѣрї сьі йїмú самї вїтчїнили: ни було нїкого там. Вїйшоў він до дрúгойї, — зноў сьі йїмú двѣрї вїтчїнили самї, зноў ни було нїкого; і так йак він стаў итї, він вайшоў аж до дванáньцятóйї і фурт йїмú двѣрї вїтчїнѣли сьі. Йак він вїйшоў до дванáньцятóйї, йак він вїйшоў, глáнуў: наўкола по сьцїнах вїсьило мо' вї трїйцьїть гóловїў с чоловїкїў. Він сьі дúжи пирильакáў, бо ни було нїкого, 'но гóлови по сьцїнах, та й він назад вáра хтýй ўтыкати, злáпаў за двѣрї: ни мóна вїтчїнити було, засúнули сьі! Типѣр сам до сѣби кáжи: „Зробїў йа кїлькóм смерть, типѣр минї ўже зроблѣть, — шкóда й коньа мóго на дворї“. — Він прийшоў ў день ў дванáньцятї годїни і мúсьйу сидѣти ў ночї аж до дванáньцятóйї, бо ни мїг утычї нїгдѣ сам йїдѣн. Ў дванáньцятї годїни ў ночї чúти: хтось йде до нѣго. До нѣго прийшло сóрок і йїдѣн розбїйник: — „Типѣр — кáи — ти наш приїацїнлúу ту йїст, вїдиш, прийшоўїсь сам! Порубáў ти — кáи — наших дѣсьїть братїў, а двась покальчїў, — типѣр ми тибї зробим смерть!“ Али він стаў просити сьі йїх: „Даруўити минї то ўсье“. — „Нї, — кáи — ни подаруўим“. Та й стáли радїти сьі, йакú то йїмú смерть зробїти. Той найстáршїй кáжи: „Нїнвї вїдрїжмо йїмú йїднú рúку, а взáўтра дрúгу, нехáй так мúчить сьі“. А дрúгїй кае: „Нї — кáи — так, так бóди але — вїдрїжмо йїмú йїднú нóгу, нех так — кáи — мúчить сьі, нех знайи“ кáи. А трѣтїй кáжи: „Так тáжи бóди вле, то — кáи — ни бóди дúжи мúка —: вїрїжмо — кáжи — з нѣго йїдѣн пас шкїри вдїйвїм і респорїи

їїму живіт, нех їїму сэрце кїдаить сї, — то то — кам — буди знати добру мўку“. А наймо́лгтїй так кажи: „Послўхайтї минє наймо́лгтшого дўрнїа, їа вас лїше пораджу, бо не маїим часу, мўсим ітї да́лы, — ми нїны ни маїим часу, мўсим ітї назад. Возьмім їїго́, ўкїньмо до лбо́ху, а врано вваўтра зробим їїму від ра́зу смерть, бо — кам — ми ни маїим часу, ми мўсим ходїти — і пїтпїшим на таблицї, за шо він їаку́ кáру маїим“. — І ті фсї пристáли на тоїи, ўвзали їїго́, ўкїнули до лбо́ху та й він политьї ко́мнїго́ловобїу і зачпїў сї за шось та й ушаў. Али він фстаў і питаїи, шо то їист, той фильфебер. А там відзвãйить сї: „То їа“ кан. — „Шчо за їа?“ — „Лїнгвєр“ — кає. „А — кає — ти шчо за їїдєн?“ Кає: „Фильфебер“. Кає: „Чого тибє — кає — сьудї завелї? — кає — хто тибє ўпхнўў сьудї?“ Кає: „Злапали минє розбїйники і ўпхнўли минє сьудї, — заўтра минї бўдут смерть робїти“. Кає: „Еї — кає — ти, лїнгвєри, варт ти — кає — пáру раз ў мórду дїстáти, али — кам — тибє смерть бўди і минї смерть бўди, жїймо — кам — хоць ту пїлу нїч та' їак братї“. — Та й маў фильфебер трóшки тьутьуну і той (лїнгвєр) маў трóшки. Кáже їїдєн до дрўгого: „Хоць закурїм ше сїбї тїпєр пєрет смєртїїу“. — Та й вони сїбї поробили днїгáри, запáлили сьїрник, стáли пáлїти; али їак васьвітїли, зувїдїли: бочкї вилїкї стоїáт ў кутку́. Та й кажи фильфебер до лїнгвєра: „То мўси бўти вино́, áлбо мед! Їа — кам — привєрчу пáлашом дзўру́, то хоць напїймо сї пєрет смєртїїу, ўже їїднако́, ўже — кам — кáра їїднако́ю бўди смерть нам“. Та й він привєртьїу пáлашом дзўрку́ ў ті бóцьцї та й ўсадиў пáлєц: шось шерстко́го дўжи було́. Він вьзаў, васьвітїў зноу сьїрник, подивїў сї, — а то буў пóрох. Та й він кан до лїнгвєра: „Но, цїхо — кам, — нам бўди смерть і їим бўди смерть! Ми бóчку запáлимó і їїх пїбїї ўсьїх“. А лїнгвєр кажи: „Їа мїїу гнїт такїї доўгїй, шчо мóна здáлєка пáлїти“. — Взали, ту бóчку прикотїли пїт сáмї двєри і запáлили гнїт. Акурáт прїйшли розбїйники вїтчнївáти двєрїї, ўже їим смерть робїти, — а ті поставáли за слўпáми ў лбо́ху, тих двох, і ту бóчку запáлили. Та й то їак розїрвáло ту бóчку, та й їїх фсьїх побїло, розбїйникїї, ані жáдєн не прїйшоў до лбо́ху, — а вони вїговали сї ў лбо́ху ўбїдва; а лбох то на ўсьї чáсти поровїрвувало, дзўри булі ўже. Вони вїїшли на дрўгїй бїк зь лбо́ху ўбїдва і кам фильфебер: „Ходїм, подивїм сї на них, чи вони ўсьї побїтї, чи нї, — бо їак нї, то їа ше їим кїлькóм рáду дам, чўїу сї ў сїлї“. — Прїйшли вони, стáли рахувáти, — нарахувáли сóрок їїдєн, ўже 'но кавáлки з них булі, а кїнь стоїáў такї привїзаванїй. Кам фильфебер: „Ходїм — кає — подивїм сї ше до дрўгого лбо́ху, — мо' там — кам — шо їи?“ Прїйшли ўони до лбо́ху до дрўгого, дїїльвãть сã: стоїт пáнна привїзана, такїй їїдєн льуфт стоїт їїї до гўбн,

шоби могла йісти в горі, а другий льюфт такій стоїт до голови, жип то вона мала дихати де війнци. Фильфёбер зара вьзаў палашом поростинаў, шо ўона була привіязана, і вьзаў йііі звіттаж, і поцьулувала вона зара йіго в рўки й ноги, фильфёбра —: „Типёр йа — каи — бўду панава“ — а лынгвёр так до нео кае, до фильфёбра: „Пан фильфёбер маўт ўже йідну панну зарўчену, а то нех бўди ўже мойа!“ — і той каи: „Нех бўди твойа, йа ўже — каи — маўт йідну“. — І забраў сї фильфёбер, поїхаў до реґіменту ўже потім, а лынгвёр пішоў на ўрльоп. Він 'но прійіхаў до реґіменту, зара йішў прійішла кάρта віт цысара, шо маїи прійіхати до сáмоўо цысара. Фильфёбер до Відня прійіхаў, до цысара, і цысар вийшоў с тїи своїи врднниками, стаў йіго питати: „Чи то праўда, шо ти йїздиў на ўрльоп? Чи ти вїдыў тоўо лынгвёра і ту панну мёжи тїи розбїйниками?“ „Праўда, йа буў і вїдыў йї“. А цысар каи: „Али кажї праўду, бо йа тибї зара покажў ту панну і тоўо лынгвёра, чи ти пїзнайиш, бо йак ви пїзнайиш, то бўдиш дўжи велику кáру маў, йак збрёшиш“. — І цысар пішоў навад до своўо повоўу, перебраў сї по лынгвёрски і вийшоў до неўо і вьзаў своїу дочку, панну. Повиходїли вони ўббїи до неўо, до тоўо фильфёбра, а тї врдники питаўть сї йіго, чи то той самїй. Каи: „Той самїй лынгвёр і та самá панна. Дёсыць раз могу присьагнути, жи тї самї“. Той лынгвёр ўзаў йіго, фильфёбра, запїд ббки до свёїи стáнциї і перебраў сї навад по цысарски, — він буў цысарим, 'но так на спáцир ходїў. Справиў йїму бал, цысар тому фильфёброви, і ўзаў йіго за вьацьа. І типёр він цысаром йїст, а старїй ўже ни хтьїў бўти, ўже здаў цáлком на него, і типёр він коригїи цылим крайїи.

Записано в Берлинї від парубка Василя Харчишина в грудни 1894 р.

Пор. Аеванасъевъ, N 197, 199 і т. IV, 481—482.

74. Дівчина і розбїйники.

Буў тáто й мама, маїи вони дочку; самї сї забрáли, поїхали до мїста, — она собї наспросьїла прїидок, с кужильїна, йак то прїидут. Наварїла вона йїм там йїсти, — прїйшли там до неї розбїйники (збўїи). Она фурт просит: „Йїшти, дьїучáта, йїшти, йїшти, дьїучáта йїшти!“ Той збуї стоїт пїд вїкнóм і каже: „А женé там пусьтьїг!“ Она каже: „Йак дббра дусьї, то най прїйде, а йак влá, то най си йде!“ Він каже: „Дббра, дббра“. — Так вона йїго ўпустїла і йїх прайшлó водинайцьгь. Тї дьїўкї від неї поўтыкаїли, онї позалавїли за стїў і пїут і йїдьїт. Йїднбўо поставїли ў порбвї на вартгї,

Так вони їй хотіли жити збавити. Вона їм фсього доносила йісти, піти, на ўстатку ввѣла сама до кумори замкнула сѣ. Так вони до неї ввѣли сѣ добувати, не могли сѣ добути. Так вони ввѣли попід підлогу викопали дьурѣ, та йіден влѣз гет, фсадѣу голову. Она їмѣ: шѣр! — голову вітѣла. Тодї ті сѣ питаѣют їго: „Ця їи там шо брати? А ўона кѣжи: „Йи, лѣсьти ўсѣ“. — Так ўвѣвѣ лѣсти дрѣгїй, — она дрѣгому голову вітѣла; так зробѣла кѣждому (зробѣла дисѣтѣом так). А на ўостатку той воднѣнѣцѣтїй ввѣвѣ лѣсти, найстѣршїй, і зобѣчїў, шо там їи кроў, і не ўлѣз цѣўкѣм, 'но голову ўсѣдѣў гет. Ўона їїо не зайїла пу каркѣ, 'но по голові, і він сѣ цѣфнѣў і фцѣк, вѣлѣз навад і фцѣк. Так прїйїхаў їи тѣто-мѣма з мѣста, питаїи сѣ їїї, чоўо ўона така сумнѣ. Ўона кѣже: „Йак мѣжу бѣти весѣла, — подївїтну ви сѣа до комори, шо ў коморї лежїт“. — Так вони сѣ подївїли, питаѣють сѣ: „Шо то такоїи?“ — ўона їи повїла: „Шо мѣло бѣти менї тотѣ, їа зробѣла їи!“ — Так ўони їїх повївозїли, поховѣли, позакѣпували по лѣсѣ; а той їїх найстѣршїй той брат їїх навад повїдокѣпуваў, позабїраў ўсїх до сѣби. Тодї прїйїхаў до неїї на зальѣти і ввѣвѣ їїїї за жїнку; ввѣвѣ їїїї ўсѣуда там водїти ў сѣби: в їїднї пѣўнїци грѣши, ў дрѣгї пїўнїци ўодѣжи, ў трѣгї пїўнїци сама вбрѣї, — ў чїтвѣртї пїўнїци ўсѣї ті злѣдїїї, шо ўнѣ їїх побїла... Так вона сѣ питаїи: „Шо то їи?“ — а він кѣже: „То моїї братїї“. Тодї кѣжут до неїї: „Подївї мнѣї сѣї ў голову! Та ўона їїмѣ сѣї дївїт, — а він мѣїи той знак, шо ўона їїму ўтѣла! Кѣжи до него: „Шо ту тебї їи?“ — а він кѣжи: „То ти мнѣї сама зробѣла“. — Так він їїїї наслѣў по вѣду; так вона тоїї водї прїнѣсла раз, — кѣже та їїгѣ мѣма: „Вокрѣпец сѣї кїпїїт, моїї нївїстѣнѣки сердѣїка мїхтїїт (= їїш так горїт, дѣжи ў страхѣ їи“. Кѣже та їїгѣ мѣма: „Пїдї по вѣду и розберї сѣї, уберї тѣїу вѣрбу, жи стоїїт кѣїи кїрнїцѣї, а сама ўтѣкаїї, кудѣ тѣї вѣчи несѣт“. — Так ўона то зробѣла, сама ўтѣкаїї. Він вїйшоў на горѣ, кїчї: „Нїсї вѣду!“ Вїйшоў раз, кѣже: „Несѣш ти тѣїу вѣду нѣї?“ — забрѣў сѣї її пїшѣў. Вїйшоў дрѣгїй раз, кѣже: „Нїсѣш ти тѣїу вѣду, нѣї?“ Тодї вїйшоў трѣтїй раз —: „Нїсѣш тѣїу вѣду, нѣї? тїсѣч твоїу матѣ мордуваѣ!“ Тодї пїшѣў ўсѣдїлаў конїї, прїгнѣў до кїрнїцѣї на конї, фтїне тѣїу вѣрбу шѣблѣў, — шѣблѣ сѣї зломѣла. Пѣїїхаў до дѣму, ввѣвѣ сї дрѣгу шѣблѣу, — жїнѣ за неў, жїнѣ; ўона ўчѣла, жи кїнь дуднїт, — вѣлѣзѣла ўона на лїпу. Так він шѣблѣў — бо так трїнаў до горї — і завѣдїў, фтїнѣ їи пѣлїц вѣлїкїй і му той пѣлѣц ўпаў за шѣїпку. Та її він пѣїїхаў аж до їїїї тѣта. Так вона злѣзѣла, їде за нїї. Питаїи сѣ тѣто-мѣма, де ўона їи, — а він кѣжи: „Вона сѣї ў дѣма лїшїла“. — Та вона прїйїшлѣ, — и питаїи сѣї зноўсѣ їїїї тѣто мѣма: „Чѣї разѣом нї їїдѣте, 'но їїдно за дрѣгїм?“ Ўона кѣже: „Йак їа мѣжу разѣом їти?“

і —: „Він мене хотиў забити“. А він кажи: „За шоб йа тебе хотиў забити?“ А ўона каже: „Де твойа шьіпка?“ Ўона витыгайи за шьіпки палец —: „Ўо ти — каже — ти мені ту зробіў“. А він сидіт за столом і йіст; а він каже: „Йак йа то тобі зробіў, то жиби йа сы тим пирогом вдавиў!“ І вдавиў сы, йак тримаў, так сы вдавиў! Буў вітчайдушья йуш... —

Пор. Етногр. Збірник I, 14; Рудченко I, N. 77; Аванасьевъ N. 199 і IV, 481—485; Udziela, 307—308.

75. Як бідний розбогатів через розбійників.

Було два браті, али йіден буў дужи бідний, а другій богатій. І той богатій дуже він собі маў, гоїно собі жиў, а той бідний бідуваў. Той бідний маў коня і він собі от ѡзедиў до лыса; і він фсе собі там то трісок наабіраў то ломак і форт так своіў годину заходіў. Али прійхаў там до лыса, али буў корч такій коло дуба, і собі там коло того корча берє ломакі; але дивить сы: шчось заблишчало. Далы він кае до своо хлопча: „Сіну, — кае — диви сы — ка, — ту шось блишчїть сьа“. Але хлопец так буў вже в лытах, вже до шіснайцїть лыт, вже рослий, — і він каже: „Віткриваймо, шо там йи“. Та й ті стали віткривати, а там дуже великій лях буў такій, там збуїи. Йак они стали віткривати, йак віткрили, та й дуже там заблишчало і там було дуже багато грощій, різносьцьї, бо то збуїи, різали лїуди. І вони ті грощі привєзали до дому та й той синок кажи, каи: „Тату, ховаймо ми ті грощі, ни показуймо мамі, — айа, буў мудрій! — бо — каже — мама то видасеть вара“ — а йакже. Так вони занєсли ті грощі і сховали на гору у хатинї. А той батько каже: „Йїдьмо сїну зноўу!“ Пойїхали і зноў в день набрали піў корця грощі, ті збуїи ше ни довідали сы. Йак набрали зноў тих грощій, і зноў прійїхали тріхи ломак уўзбали і прійїхали зноў до дому. Так той батько каже — прійїхали ўони до дому — каже до сїна: „Йїду йа тепєр до мїста“. Набраў собі грощій і пойїхаў до мїста і накупїў різносьцьї, шукї там, до дому, шо потрібно, йидзєнєа. І каже: „Йїдиж ти, сїну, йїдь, везї до дому, а йа дістану сьа ў мїсьтьї“. Так він, пойїхаў, до дому, а той дістаў сьа ў мїсьтьї. І він вже собі в грїшнї пішоў межї купцї і здибаў собі два факторї такї, винаньати собі дєсь йакїньс готєль, купїў собі ўубраньа і ті факторї йїму радьать: „Там йїст готєльа така за пїать тїсьач, — але чи пан бїдут мамі тїлько грощі?“ — А він каже: „Жиби навїть за дєсьать тїсьач, то йа йїстєм ше ф станї ві-

платити їх". Так ті фсеї до не́го: „Ну, йідьмож ми, там ми згодни ф тім місьци“. — Пойіхали вони і згоділи ту готельу. І він запровадїу собі трахтїйїрню і різьно спровадїу собі, вино, мед, пиво, шчо потрібно; і спровадїу собі два кильнері до того і сам там забаўляў сї ф тім виби то два місьацы, заким сї розробїу, потім вьзаў пойіхаў, накупїу на жінку убранья, на дьїги. і післаў до жінки те убранья, написаў, жиби она́ там прийїхала. І ўона́, прислаў ті ўубранья, та й шож та хлопка розумїить сьа ўбрати ў ті ўубранья? От, йакось вона ўбрала сї оттам ўже йак треба і прийїхала до не́го. Йак прийїхала до до́му, і вона́ сї щудовала, жи до таких покобїу прийїхала с такого бідства, ж жальу в йїдного, с фїльхи, ві жальу аж млыла.

Так той брат щудоваў сї, мужик, шчо то такого йист, — але на ті готельї вїписано було, жи 'но хто першїй раз прийде, то ўобїд дарований. Ну, так то різьні льуди йїхали там, заўши різьні льуди йїхали там і ўступани і він кўждому даваў ўобїд і по гальбі, по двї пїва, — так той на́рїд дўже сї чудоваў, шчо то йист такого. Одже ў тім місьци буў йїрмарок. І прийїхаў той брат, йїхаў, вібраў сї ві жінкою і ступїу там, бо то ўже трахт, то ўже кўжден хлоп, аби да́ти дўрно вьїсти. Так йак ин прийшоў, і він за́рас спїзнаў йїго і проветаў сї, та й дўже аж сплакаў тьяшко той брат мужик, шчо він до такого бо́гства дїйшоў, і питаїить сьа йїго: „Скажи мнї, брате мїй коханий, вітки ти до того прийшоў, жи ти такім паном востаў, — таж ти буў такий бідний!“ А той ка́же: „Йїабим тїбї сказаў, али ти — ка́же — жиби́сь кому́ ни росказаў“. — На тім пуньты воста́нєм. Тимчасом йак той прийїхаў до до́му і пїред жінкою і там пїред дьїгьїм ка́же: „Та то мїй брат та́ким паном іс такого бідства, — вітки він мїг прїйтї до такого майонтку?“ А жінка ка́же до не́го: „Пїрейдї і попросї йїго, то він тїбї ска́же, то й ми будем такі богачї, такіми панамї“. — Та й він пішоў, вібраў сї і пішоў до не́го. І приходит та й скаваў там: „Слава Бо́у!“ до не́го, пожегнали сї та й ка́же: „Брате, скажиж ти мнї, йакїсь мїй брат, — ти такого майонтку дїста́вїсь десь, роскажиж ти мнї, то жиби йа буў та́ким паном, йа твїй брат“. — Али той бідний дброго сёрца буў і то йїму росказаў чїсто. Скаваў йїму: „Там йи в лысы там і там та́кий йист корч дубовий, і там йист сума під ним низьлїчєнна. Там абїсь йак дїстанїш, жиби́сь нїкому́ ни ка́ў, жи йа тїбї нараїїу, бо йа с того майонток дїстаў“. — Так той пойїхаў в вочї зі своїм сїном і до того корча, підірвали той корч, а там було до вїсьмнаньцьїтї вбўїу ф тім льоху, ф ті йїамї. Йїагжеж він там ўлыл, та й йїго за́раз влпали. Йак йїго влпали, так стали бїти. Али він ка́жи: „Мої панове — ка́же, — не бїйте мене́, йа вам ска́жу ўсьу праўду“. І стаў роска́зувати йїму, жи він того ни браў, 'но тїлько йїго брат та́ки

грóші забраў, там тілько й і тілько, такім паном застаў. Він йш як росказаў, али вони такі ни вірили йшму, йшго такі вбіли там, ті абўйі.

На дрўгу ніч вьзаў сибі йіден той найстаршій збуї таких ганталіў (бочок) і ўпакуваў ў ті ганталі, штіри ганталі, по штіри збуїўі. А сам, той найстаршій йіх, вібраў сьі наперед і до тейі готелы спроваджати вино, такий сьі зробіў купец, жиби той пан закупиў те виво. І пішоў сибі там наперед і прийшоў до тейі готелы, де той бідний там розробіў сьі, і продайі йшму тих штіри ганталі вина. Але він прийшоў і засьіў сибі в ним, йак то купец, прийшоў, каже: „Йа маў на спроданья штіри ганталі вина“. Той каже: „Добре, йа куплю“. — От він засьіў в ним, пан, приймайі йшго, там то йидзенья, потрафки різьні, і каже: „Чи пан маўт такé вино?“ Гін каже: „Такé мойі самé“. І каже до него, шчо —: „Нех кильнер йіде і натягне лываром тóго вина, чи бúde такé, йак мойі, — то йа тілько й і тілько грóшій тибі заплачу“. — Так той кильнер пішоў з лываром, а той вже аж цылком вже аж млыїи. Так вьзаў той кильнер, йак прийшоў до тóго гангала, але слўхайи: ныби дудніт в гангало́ви. Так він сьі дўжи заштрофуваў тим, шо то йшт тако́го... Так той зараз прийшоў до пана і шепнуў йшму, жи —: „Такá і такá річ, жи там йшт шось йакесь — каже — лўде йшт у тих гангалах, — каé — то не мóжна зрозуміти, шо то йшт тако́го — каé — дудніт“. — Оже той пан зараз казаў тóму кильнерови йак найхўтше іти до мїста і дати знати, жиби тўтай воаско стало. Йак той даў знати до мїста, так зараз на гальарм цыла кумпаньйя воаска і йак пступили, так ті шиснайцьіть тих збуїўі полапали. І той росказаў, той пан, ныби той, жи маў ту готелу, жи там, і там йшт ув лысы тілько йіх сўми — то ті збуїі побїли —; а там зноў поїхали до тóго лыса, то наб'ати дві фірі срїбла, злота, шо там будо ф тих йанах, воліў нарізаних було, і то забраи чисто до мїста. Оже писали то до наййасньїйшого пана, — за ту штўку казаў пан дарувати тóму купцеви, тóму, де готелу тримаў, йидну бочку грóшій, а то решти вьзали, тих дві, до каси. І він податку ни платіў ныц, пóки він буди жиў, за ту штўку, шчо він тілько збуїўі побїў. І він застаў паном, а той, жи буў богатий, брат, жи він хтыў до найобтку прийти, то він смёртайу пожиў, а лыги йшго абідныли, жи потім куска хлыба були жадні. То ўсьо Бог тим коруїи. Він давуваў йшму, тóму братови!

Записано в Боратній брїдського пов. від господаря Софрона Вовнього в серпни 1894 р.

Є се не зовсім докладний варіант оповідання з „Тисячі і одної ночі“ про Алі-бабу і його ровбїянників, див. Tausend und eine Nacht, Wien 1854, IV, 219 — 282.

Польські варіанти див. Chełchowski I, 183—188; Ciszewski, I, 99—108 (7 варіантів). Гарний український варіант у Рудченка II, N. 33; див. надто Аванасєв, N. 201 і т. IV, 486—487; Grimm II, N. 142 і III, 219.

76. Жовнір і 12 розбійників.

Буў собі жомнір, служіў двананьцяті лёт при войску, і захотыў він прыйхати на гурлоц, розвідати сы, шо сы роби там ў йігó дому. Алиж він на піхóту ни хтыў йти, але мельдуваў сы, жиб йіму такі дали коньа, жиб він собі конём прирйіхаў сы. Али вийіхаў він собі і зачаў йіхати і вйіхаў в лыс; йігó ніч захопіла ў тім лысы — і він дивить сы: відно так 'но тільки йідну хату, свѣтить сы. Він прыйіхаў туді до тих палаціў і там бúde ночувати с конём. Алеж він йак прыйіхаў туді на подвіра, коньа завйў до станы, сам прыйшоў до хати, — ф ті хаты ни булó ныкóго, 'но тільки йідна тоўо пана дочка, а той пан вийіхаў десь там ў дорóгу. Алиж він прыйшоў до хати і с хати потóму, йак то войскова річ, — йіму не вольно спати ф хаты -- і він собі пішоў до станы і лыг коли коньа коли свóго і заснуў. Прийшлó трох розбійникіў туді до хати і заступіли ту йігó дочку, то́го пана, і казали йі: „Давай батькові грóші і своїй грóші і матерні грóші, бо йак ни дасиш, так тибé забаву!“ Уона зі страху пішла, принѣсла с тóрбойу батькові грóші, потім принѣсла зноў матерні, і потім своїй принѣсла зноў, бо шож, бо не могла сы ўже йак скараскати йіх. Уоні собі ше до то́го казали зарізати йідну кўрку і спечі, жиб вони собі понайідали сы. Вона йак зльакала сы, с тоўо страху полетыла до станы і везала то́го жомніра і звела йігó так на нóги, і сама полетыла, ныц до нёго ни примовила. А він, той жомнір, стаў і дўжи йігó то задиўувало, шчо він при войску тільки служіў лёт і так йіму ни ста́ло сы. І везаў собі палаш в рўки і прыйшоў під вікно, дивить сы, жи трох сидят розбійникіў і три тóрби грóші лижат на столы. І прыйшоў він до хати туді до тоўо покойу. Вони йігó питають сы: „Шо ти йи за йіден?“ — тоўо жомніра ті розбійники. А він каже: „Ти ни питай нинѣ — кае, — шо йа йи, — йа тибé питаю — каи, — шо йіден з дру́гим йістєсь“. Йак підняў палаш, так йім фсым тром гóлови повіттинаў. І везаў йіх повивольикаў на двір. Вийшоў він і слўхайн, жи ше за парканом йіх йи ше оданайцяті і радьать сы, йак до нёо сы добути. І ста́ли копати йіму попїт парканом і ковечне хтьать йігó... хтьать, жиби там влысти і йігó згубїти. Алиж він стаў собі коло тейі дзурї і, котрий гóлову фсадиў, так він йіму витьтаў. А тамто́й питають сы: „Вжесь вильз?“ — то той вітповідайн, шо вже. І так він повіттинаў дєсятьом. А ўдинаньцятїй собі

вди́воваў —: „Шо тако́го, шо дэ́сьціть полы́зало, і ка́жден ўобзвн́аі́ць сы́ йідні́м го́лосом!“... І 'но го́лову ўса́дзіў, так йідні́м ўо́ком, — 'но ў́ йіден бік 'но хты́ў загля́нуги, тілько́ 'но наста́внў́ 'но вў́хо, — і той йімў́ махнуў́ та й вў́хо те вітьгаў́. І взыаў́ він фты́к, без вў́ха ў́же фты́к. І той застра́шаннй ходнў́ жо́ннўр цы́лу ніч, аж прнй́іхаў́ той пан, той госпóдар віт тоўо́ до́му прнй́іхаў́ пíd брáму, зачаў́ стў́кати, а він йімў́ нн хты́ў вітчнн́іти той брáмн. Проснў́ йнго́ і допі́ру він зачаў́... аж роска́зуваў́, йакнй́ він ма́йн знак у покóйах і ф стáнбн; і той поднвнў́ сы́а пншоў́ і шо'но йнго́ пу́стнў́ на подві́ра. І той топі́ру пан дў́жн буў́ с то́го ў́ты́шннй, за то, жн він йнго́ дочкў́ віт смéрти внра-туваў́. Дóснть, жн він йнго́ ў́обнцьгаў́ взыáти за зыáтга до свéі́й дочкн. Алн він взыаў́ по́й́іхаў́ такн до тоўо́ свóўо ба́тька, до ма́тери, такн там, де він пу́стнў́ сы́. Прнй́іхаў́ він тудн, до свóго до́му і прнй́шоў́ до ха́тн, і нн пнзна́ла йнго́, нн ба́тько, нн ма́тн нн пнзна́ла йнго́, шо він за йн́ден. А він зноў́ нн хты́ў прнзв́а́тн сы́, шчо він йнст снн. Йак він допі́ру пнга́йтнть сы́: „Де йн — ка допі́ру — мнй́ брат, нех йа — ка — на неўо́ поднвнльў́ сы́а.“ — Прнй́шоў́ брат до неўо́, прнвн́таў́ сы́, — а він нн ма́йн тоўо́ вў́ха, бо то він там вітьгаў́ йімў́ те вў́хо. Пнга́йтнть сы́а: „Де ба́тько?“ Ка́е: „Ба́тьковн йакнй́сь ў́чэра го́лову вітьгаў́.“ — Він снбн́ здога́даў́ сы́, жн то він сам то поробнў́, і взыаў́ і ннц з ннмн нн хты́ў робн́тн вже, ннц ў́огорн́тн і ўзыаў́ і по́й́іхаў́ наза́д. Прнй́іхаў́ аж до тоўо́ па́на наза́д; ў́ тоўо́ па́на буў́ кнлькa денн, даў́ там йнмў́ йн́стн й пн́тн і він забрáў́ сы́, даў́ йнмў́ пан тнх грóшн даў́ дóснть і по́й́іхаў́ до вóйска наза́д. Внй́іхаў́ він так кавáлок, — іде́ дрў́гнй жо́ннўр та́же так са́мо з гурльóпу. І ка́ке до не́го: „Йа́ вже — ка́е — дў́же змў́чаннй, йáбнм -- ка́е — жнп тн трóха злы́з с коньá, а йáбнм фсы́ў на коньá.“ — Той йнго́ пожа́ловаў́, взыаў́ злы́з, а той вн́лыз на коньá; та й йак той потнснуў́ коньá, та й тоўо́ покн́нуў́. Дóснть, жн він йде, йде, ў́же йго́ і но́гн бо́льга́ть, — але́ дóснть, жн вже йде, йде і так снбн́ дў́ма́йн: „Коб 'же хотн́ йако́гобў́дн хотн́ здн́батн, áбнм трóха йн́гаў́, бо но́гн бо́льга́ть.“ — Алн так увнй́шоў́ він з мн́льбу шче і дн́внтн сы́: кннь сто́йт прнвн́а-заннй. Прнхóдн він блн́шче: той самнй́ кннь йнго́! Прнй́шоў́ нн до не́го, взыаў́ фсы́ў на не́го, дн́внтн сы́: так двн́рóк блн́сько йн. Ка́е: „Хотн́ вовьмў́ тоўо́ коньá напо́ў́.“ — Прнй́іхаў́ він до тоўо́ двора́, взыаў́ коньá напо́ў́ і так снбн́ подў́маў́: „Тре́ пн́тн до середн́нн, подн́вн́тн сы́ до тоўо́.“ Прнй́шоў́ до середн́нн, вітчнн́нў́ йн́дн́ двéрн, — вонн́ сы́ замкнў́лн, вітчнн́нў́ дрў́гн, — і дрў́гн сы́ замкнў́лн. Прнй́шоў́ там до трéтьнх двэ́рнй, вітчнн́нў́, подн́вн́ў́ сы́: а там бага́цько дў́жн льуднй-на́роду побн́тнх. То він дў́жн злы́акаў́ сы́ та й ка́е: „Бо́же мнй́ кохáннй! Чо́го йа́ тут прнй́шоў́! Вже — ка — по́ смертн́ прнй́шоў́!“ — Алнж він дн́внтн сы́а: іде́ йн́х двана́йцьціть ров-бо́йннкіў́ зноў́. Ка́ут до не́го: „Тн́ йн́ ў́же ту, пншн́йацьн́льбу! Тн́ на́шнх — ка́же

братіісь погубиў! Тепер — каже — ўже й тобі ми зробім смерць!“ — Стáli ўо́ні ра́днті сн, шо з ннм робнті. Ёдён кае: „Вндрнжмо ннму рўку“. Дрўгнй кае: „Вндрнжмо нўгу“. А ндён кае так: „Ннму — кае — рўзом нн мўна робнті смёртн, — ка — до дванаїцїть день ннго смерт мўснт бўтн“. Кае: „Нднўоу дннн вндрнжмо рўку, нех наўчнт сн трўха“. А дрўгнй кае: „Возьмн ннго там до теї пнўннцн ўкннмо, бо нннннн ка — нн мнннн чнсу з ннн ўже сн... за ннно нам“. Взвнлн ннго ўкнннлн там до тоўо лўбуху. Так внн шось упнў на шось мннхкўго н мнцнїн: шось рўхнїть сн! Пнтнїть снн ннго: „Хто тў ннст?“ — а внн кае: „Ннстем — кае — жўнннр“. — А то той сам, шо то ў нўго конннн взнў та н поїхнў, — а ўнн зннпнлн ннго. Кн: „Дўбре, шо хўць бўдн нас двн ўже тўтн“. — Стáli онн, плнчут обндвн, жўрат сн н рндьнть сн, шо робнті: ўже знўтра бўде смерт ннн. Але мнцнїнт вонн: стонїть ннкнсь бўчкн. Кае ндён до дрўгого: „Шо то — кае — шось чн з внўом бўчкн нн... Хўць перодо смёртнїу хўць поннпнвнїнн сн тоўо вннн“ кае. Але внчнннлн вонн, поднвнлн сн: то тн бўчкн с порохом поўнн стонїть. Кнжут вонн ндён до дрўгого так, рндьнть сн —: „Ўозьмн двн бўчкн н знкнчнїмо пнд двєрн — кае, — ннк бўдут вонн врнно ннн, то — кае — вже ннннко нам смерт бўде, але ўже н ннн зрўбнм смерт“. — Врнно ўже нлўт онн ннн смерт робнті. Ўнн взвнлн пнгннлнлн: чнсто той мур пнрвнло, роскндало н ннх побнло, тнх розбўннннїў; а вонн десь там поховнлн сн ф куткў н так ннн той мур роскндало, н вонн повнходнлн на двнр. Н поїхнлн навнд до вўйсн слўжнті. — Вже кннєц.

Записано в Берлннн внд господаря Мнколы Крвнцкўго в мартн 1894 р.

Пор. внснше N. 72, 73.

77. Днвчннн н розбнїннннн.

Буў снбн ксьондз н маў нднїу дочкў. Н внн внїїхнў снбн ў гўсьцнї, а дочкн днстнлн сн на господарствн. Одже прнїшлн розбнїнннн, трох, двєрн бунлн засўванн н вонн нн мўглн ннн добўтн сн н знчнлн нннн копнті. Н внкопнлн нннн попнт пндлўгу н стнлн лнстн. А ўонн снбн взвнлн кўсу, н ндён фснднїў гўлову ў ту дьзурў, — ўонн по каркў, та н ўрнзнлн нннн н взвнлн ннго фтннннўла до середннн Дрўгнй фснднїў гўлову знў, — онн шарнўлн кўсўн н вндрнзнлн н тому. Трєгнй взнў н нно тнлькў свої рўкн фснднїў, — онн по пнльцнх н вндрнзнлн нннн пнльцн. Внн кае: „Оў, згубнлсь — кае — двох мўїїх братнї!“ — н знбрнў сн н пншў, фтнк ўже. Ну, а так за рнк прнїїхнў внн на знлўтн до нїї, до теїї

дочки. Прийіхаў, посватаў і вісьліла ўже. І вьзаў йіі, везе до дому. А ўона ка: „Татўнью! дайте миньі — каже — каждой пасьны корец, — каже — хто знайі, йак миньі там буде, то йа сибі буду йіхати і здоўж дорогойу сипати по трóшки. Йак миньі там буде кїпско, то йа буду фтыкаџи тейу самойу дорогойу, то йа буду знаџи куді ўже“. — Аш прійіхаў він до дому и 'но тілько пьольызали в वोа, так він крїкнуў до неїі: „Йди по воду!“ Вона вьзала ковоўки те й іде по воду. А вїбігла маџи за веўу і каже: „Довьцьу! — каже—йак пїдеш — ка — по ту воду, там коло тейі криницьї стоїџт паль, — то вьзьмиш с себе шмаџья поскидайіш і ўбереш тоўо палья і сама фтыкай йак найхўчи, абїсь жива фтыклá. Бо ти йіго два братї згубїла зі сьвіга, ожи він тибé хóче упáрити“. — Оджи вона скїнула те шмаџья с себе і ўбрала тоо палья і сама йак найхўчи фтыкала. А він вїйшоў на подвіра і дївить сы, жи вона коло там коло тейі криницьї стоїџт, і кричїт: „Давай воду!“ Крикнуў там раз, другїй, і ўхопїў нїж і полетїў до неїі. Прилетїў до веїі, мїслиў, жи то вона, та й тим ножем прóсто ў ньу хтыў; али вдáриў, те й той нїж пїшоў в дерево, бо ўона фтыклá, 'но шмаџья йї. Та й кае: „Оў, досьят йа мўдрий, али ти ше мудрїша!“ — А ўона йак зачала фтыкаџи, і вилїзла на йáвора, вже йї захопїла нїч, там будé ночувáги. Він прилетїў до дому, кае: „То ти, мамо, йїі — кае — так намовилась! Ей каже, — йа йї ше доженў!“ Вьзаў сибі ше такїх двох розбóйникїў, йак він, пофсьдáли на вёрхи; зачалї гнáти, — прїгнáли пїт тоо йáвора. Зробїла сы нїч йї і там ўонї стали ночувáти тáже. Але ўонї наклали сибі вогньў там, сидьáт, балакайут там шо самї шежи собóйу, вона, вїбачтї, захтїла сь..... — та й прóсто до них. А йїден каже: „Ай, — каже — йакїйсь дошч іде, áли — каже — теплий“ — Но, ўона пóтїм зноў захтїла зноў шо гнччого і зноў на них. Він кае: „Ай, — кае — шо такé! То йакїйсь — кае — птах такїй паскўдний!“ Йїден каже: „Стрельáймо!“ а другїй каже: „Ет, тепér — каже — невїдно сы, птах полетїт, та й шо йїму зробїш! Шкóда набóйу! — Другїй кае: „Йа польызу“. А той трéтїй кае: „Ет, ти дурнїй, ўпадеш та й забїйсь сы“. — Али стало так свїтáти, та й вони поўсьїдáли на вёрхи та й поїхали дáлы за веўу. Вона вїдїт, жи вони вже вїїхали кавáлок теньгїй, вьзала зьлїзала, бїжїт дорогойу. Але дївить сьа: йїде чоловїк, шкїри везе на фїрі. Та кае: „Дьадьўньцьу, змїлўйте сьа, вьзьмїть мене — кае — на фїру! Де ви, — каже — дьадьўньцьу, йїдете?“ — „Ну, — каже — йїду там і там, до того мїста“. — „А йї здїбáли ви — каже, — чи там трох поїхало вёрхами?“ А він каже: „Пїгвáли — кае — йїх трох і пїтáли — кае — за йакóйусь — кае — жїнкоўу“. — І росказала своїу бїдў; і вьзаў хлоп шкїри трóха скїнуў с фїри і приложїў йї тїми шкїрами і ведé йї аж до йїї бáтька. А вони надїїхали фсьї три

Giv Ribo

до тоо хлопа і кáут: „Хлопе, скидай шкіри!“ А він кає: „Йа тобі шо майу шкіри скидати! Шо ти мене — кає — майиш візитировати на дорозы!“ Ввау йіден шабљу добуў і шпігайн ф ті шкіри; так трафіу йі і пальца йідноо відрізау на нозы. А хлопця йіо пужакóm і кає: „Ти мины шкіри поспуйиш, шо ти мины — кає — майиш штурхати ў шкіру!“ — І вони поїхали до дому. А він привіа йійі до дому, до тоо ксьондза; та й вона прийшла там до покóйу, зачала плакати, розказувати.

Али так за місяць приїздит він сам по ньу. Він прийхау, привитау сьі там, — той ксьондза кає: „Госьцыі до нас, госьцыі, госьцыі, вьа́ту!“ — витайи йиго; йигó витайи, дайі йиму йісти й пїти, а сам напесау листи і розіслау до тих вранникіу, жип сьі повїзідили і жио йиму врандїли, йакú йиму смерть зробїти. — „Він — каже — мойі доцьцыі хтыў смерть зробїти, óдже тепер тре йму зробїти“. — Повїзідили сьі ті вранники, там пїут, сьніваїут, йак то ў павіу, гульаїут сїбї, на гармонїйї граїут, а по тім ўсьім кає той ксьондза: „Панóве вранныі! врандыть, йакú йиму смерть зробїти. Він — каже — йи розбóйник, він — ка — мойу дочку хтыў — ка — ше дыўкойу забїти, а тепер — кає — хтыў йийі та́же згубїти сь сьвіта, — теперже врандыть, йакóйу йигó смертїю покарати!“ Іден кає: „Забїти!“ — а другїй кає: „То лехка смерть, забїти, то лехка смерть“. — Другїй каже: „Взяти йигó повїсити!“ Трєгїй каже: „Взяти йигó зарїзати!“ А йіден такїй знайшоў сьі, каже: „То але так! Йа -- каже — майу такого коня, ўчипїм йиго — каже — до фостá і пусьтыім йиго ф чїсте поле, то той кїнь — каже — йигó кóсти по ўсьїх полях пороскїдайи. Нех йиго — кає — кóсти ни бóдут ў купї, но по йїдні — кає — нех пороскїдайи ўсьўда!“ — І ўчипїли йиго до фостá, привїзавали і пустїли йиго ў поле, — так той кїнь поровносиў йиго ўсьўда. — І кїнец, — така йиму смерть була.

Записано в Берлині від господаря Миколи Кравїцкого 20. липня 1894 р.

Пор. вясне N. 74.

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які видання, що доторкають ся до етнографії:

- Етнографічний Збірник, т. I.** Містить:
М. Крамаренко, Різдвяні святки на Чорноморі.
О. Роздольський, Галацькі народні казки в Берліяі пов. Бродського.
О. Шимченко, Українські людські вигадки.
Програма до збирання відомостей про українсько-руський праї і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка 1-50 зр.
- Етнографічний Збірник, т. II.** Містить:
В. Гнатюк, Лірички, лірицькі пісні, молитви, слова і т. п. з пов. Бучацького.
Ю. Жаткович, Замітки етнографічні з Угорської Руси.
Митрофан Дикарїв, Чорноморські народні казки й анекдоти 1-50 „
- Етнографічний Збірник, т. III і IV.** Містить:
В. Гнатюк, Етнограф. матеріали з Угорської Руси (Лстенди. Новелі, Казки, Баян, Оповідання про історичні особи, Анекдоти) том по 1-50 „
- Етнографічний Збірник, т. V.** Містить:
М. Дикарїв, Народня гуїтка з поводу коронації.
М. Єндик, Із народньої пмяти про панщину.
Гунульські примівки (ріжних записувачів).
Ф. Колесса, Людоді вірування на Підгіррю в с. Ходовичах, Стрийського пов.
І. Фрако, Людоді вірування на Підгіррю (доповнена до попередньої статі).
Р. Кайндль, Фольклорні матеріали і инші дрібніші статі 2-00 „
- Етнографічний Збірник, т. VI.** Містить:
В. Гнатюк, Гадяцько-руські анекдоти 2-00 „
- Етнольоґічні матеріали, т. I.** Містить:
Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Киралівській улиці в Києві.
Хв. Вовк, Українське рибальство в Добружі.
М. Могильченко, Гончарство в с. Олешні у Чернігівщині.
В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині.
М. Могильченко, Будівля на Чернігівщині.
В. Гнатюк, Народня пожива і способ її приправи у Галичині.
О. Гришиа, Весілля у Гадяцькому повіті у Полтавщині.
М. О. Максимович, Сороміцькі весільні пісні.
М. Кордуба, Писанки на Галицькій Водині.
Хв. Вовк, Палеолітичні знахідки на Киралівській улиці у Києві.
Звістки і програми до науково-етнографічних розвідок 4-00 „
- Зоря, псьмо літературно-наукове** р. III, V, VI по 3-00 зр. VIII, IX, X і XI по 5-00 „
(містить між иншими етнографічні праці Д. Лежого).
- Житє і Слово, вїстник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом 10-00 „**
Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю. Целевича про опрашків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опрашків.
- Збірник історично-філософичної секції, т. I.** — М. Грушевського Історія України-Руси (містить етнографічний огляд українсько-руської людности в найдавніші часи 1-50 „
- Збірник фіольольоґічної секції, т. II.** Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. 1-50 „
- Левіцький Нечуй І.** Світотгляд українського народу. (Написано на основі книги Аванасієва „Поэтический воззрѣніи Славянъ на природу“) 0-30 „
- Миколаевич Я.** Опис Каменецького повіту 1-00 „
- Огоновський Ом.** Історія руської літератури, т. IV. (Житєпися і характеристики українсько-руських етнографів) 1-00 „
- Руданський С.** Теорія (т. I—IV). Містять в собі багату збірку народніх оповідань і анекдотів, неревіршованих талановитим поетом 1-80 „
- Студинський К.** Лірички, студія. (Містить словар лірицького жаргону) 0-20 „
- Франко Ів.** Жіноча неволя в народних піснях 0-35 „